

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

68. ISTUNGJÄRK

23. – 26. märts 1992

SISUKORD

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 68. ISTUNGJÄRK ESIMENE ISTUNG

23. märts 1992	4
Istungjärgu päevakorra kinnitamine	4
Eesti Vabariigi liiklusseaduse eelnõu ja Eesti Vabariigi otsuse "Eesti Vabariigi liiklusseaduse rakendamise kohta" eelnõu teine lugemine	9
Eesti Vabariigi haridusseaduse eelnõu teise lugemise jätkamine	13
Eesti Vabariigi seaduse "Munitsipaliseerimisega ja erastamisega tekkivate vaidluste kohtueelse lahendamise korra kohta" eelnõu teine lugemine	24
Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste ja täienduste tegemise kohta Eesti Vabariigi seaduses "Riiklike teenindus-, kaubandus- ja toitlustusettevõtete erastamise kohta"" eelnõu esimene lugemine	25
Eesti Vabariigi seaduse "Kooperatiivsete, riiklik-kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide vara taasriigistamise ja erastamise kohta" eelnõu esimene lugemine.....	30
Sularahata arveldustest	38

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 68. ISTUNGJÄRK TEINE ISTUNG

24. märts 1992	46
Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga infotund	47

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 68. ISTUNGJÄRK KOLMAS ISTUNG

25. märts 1992	81
T. Vähi sõnavõtt	82
Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi riigieelarve 1992. aasta kulude finantseerimise kohta" eelnõu esimene lugemine	89
Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi sotsiaalmaksu seaduses" eelnõu esimene lugemine	116
Soodustingimustel vanaduspensionide seaduse eelnõu esimene lugemine	118
Eesti Vabariigi väljateenitud aastate pensionide seaduse eelnõu esimene lugemine	122
Eesti Vabariigi Eriteenistuse moodustamise kohta	125

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 68. ISTUNGJÄRK NELJAS ISTUNG

26. märts 1992	133
Päevakorravälised avaldused	135

Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi riigieelarve 1992. aasta kulude finantseerimise kohta" eelnõu esimese lugemise jätkamine	150
Eesti Vabariigi Eriteenistuse moodustamise kohta	165
Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi ravikindlustusseaduse muutmise kohta" eelnõu esimene lugemine	169
Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumi 1991. aasta 21. novembri otsuse "Eesti Vabariigi kodanikele isikutunnistuste väljaandmise kohta" tühistamisest	174

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

68. ISTUNGJÄRK

ESIMENE ISTUNG

23. märts 1992

Istungjärgu päevakorra kinnitamine

Juhataja (Ü. Nugis)

Kas me võime istungjärku alustada? Kontrollime kohalolekut. Kohal on 73 rahvasaadikut, puudub 25.

Kolleegid! Vastavalt eelnevale kokkuleppele ja reglemendile antakse ka täna meile üle mõned seadusandlike aktide eelnõud. Kõigepealt palun kõnetooli valitsuse esindaja pr. Krista Kilveti!

K. Kilvet

Lugupeetud juhatus! Austatud Ülemnõukogu liikmed! Lubage teile esitada kiireloomulise küsimusena Eesti Vabariigi seaduse eelnõu Eesti Vabariigi Kaitseministeeriumi moodustamise kohta.

Lubage mul tagasi võtta paar eelnõu, mis on teile välja jagatud. Eesti Vabariigi Valitsus võtab tagasi Eesti Vabariigi Ülemnõukogu menetluses oleva eelnõu sisekaitseüksuste tegevuse õigusliku reguleerimise mõnede küsimuste kohta, Eesti Vabariigi tuletõrjeseaduse eelnõu ning Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse Eesti Vabariigi tuletõrjeseaduse kehtestamise kohta, samuti Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse Eesti Vabariigi tuletõrjeseaduse kehtestamise kohta. Aitäh!

Juhataja

Kas need on kiireloomulised? (Hääled saalis.) Kas kaitseministeeriumi moodustamine kui üks osa valitsusreformist peab minema riigikaitsekomisjoni pädevusse? Juhtivkomisjon on riigikaitsekomisjon?

Ma palun rahvasaadikuid! Alustame kolleeg Heino Kostabist.

H. Kostabi

Väga austatud härra juhataja! Lugupeetud kolleegid! Lubage mul esitada tavalises korras otsuse projekt, mis puudutab Eesti Vabariigi Ülemnõukogu reglemendi § 12 kolmanda punkti muutmist. Alla on kirjutatud 11 kolleegi.

Juhataja

Aitäh! Tegemist on tavalise protseduuriga. See tähendab, et juhtivkomisjon määratakse juhatuse istungil töö korras.

V. Kois

Lugupeetud kolleegid! Minu poole on pöördunud mitu Liidueestlaste Seltsi kuuluvat inimest. Tegemist on kodakondsuse probleemiga. Asi on selles, et vastavalt meie Ülemnõukogu otsusele on jõustunud 1938. aasta kodakondsuse seadus, mille §-s 7 on öeldud, et eesti soost isikute suhtes võidakse tühistada mõned § 6 punktid. Seal on kirjas: võib rakendada, aga võib mitte rakendada. Meie bürokratliku süsteemi tingimustes tekitab see väga ebamäärase tunde paljudes eesti soost inimestes, kes on Eestisse elama asunud aastakümneid tagasi ja lähenevad juba pensionieale. Seoses sellega valmistasin ma ette Ülemnõukogu otsuse projekti mõnede muudatuste tegemise kohta kodakondsuse seaduse rakendusotsusesse, milles on juttu selle seaduse sätete reguleerimisest eesti soost inimeste suhtes ja ka mõnedest muudest probleemidest. Et Eesti kodanike reguleerimise ja kodakondsuse saamise avalduste esitamise aeg läheneb väga kiiresti, siis palun kaaluda võimalust arutada seda küsimust kiireloomulisena.

Juhataja

Ma oletan, et Valeri Koisi poolt üleantud eelnõu, mida ta palub käsitleda kui kiireloomulist küsimust, kuulub õiguskomisjoni kompetentsi. Juhtivkomisjon on õiguskomisjon. Ma palun kõnetooli rahvasaadik Kalju Koha!

K. Koha

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Lubage üle anda Eesti Vabariigi seaduse eelnõu, mis puudutab muudatuste tegemist Eesti Vabariigi omandireformi aluste seaduses. Tegemist on § 21 ja § 22 muutmisega.

Juhataja

Kolleeg Kalju Koha poolt üleantud eelnõu kuulub päris kindlasti eelarve-majanduskomisjoni kompetentsi, mille määrame juhtivaks komisjoniks.

Kolleegid! Ma oletan, et ma ei unustanud ühtegi teist, kes te tahtsite üle anda oma eelnõusid. Ei unustanud. Asugem päevakorda kinnitama. Võtame kõigepealt ette menetluste tabeli. Menetluste tabelis on 5. päevakorrapunkti all ülikooliseaduse eelnõu koos rakendusotsusega. See küsimus oli juhatuses arutusel ja juhatus võttis vastu otsuse, et see seaduseelnõu koos rakendusotsusega tuleb arutusele 71. istungjärgul. Kuid selle kohta on vaja täiskogu otsust. Kolleegid! Nüüd viime läbi kohaloleku kontrolli. Kohaloleku kontroll. Kohal on 76 rahvasaadikut, puudub 22.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et menetluses 5. päevakorrapunkti all olev ülikooliseaduse eelnõu koos rakendusotsusega tuleks arutamisele 71. istungjärgul? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 73 rahvasaadikut, vastu ja erapooletuid saadikuid ei ole. Otsus on vastu võetud.

Kui me võtame nüüd ette teise tabeli, mis käsitleb juhatusesele esitatud seaduseelnõusid ja muid akte, siis selle otsuse me formuleeriksime juhatusese otsuse nr. 2 kinnituseks. Kas lugesite läbi? See käsitleb ametiisikute osalemist ettevõtluses. Ja juhatus langetas otsuse võtta see eelnõu arutusele 69. istungjärgul. See on juhatusese otsus nr. 2.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et kinnitada juhatusese otsus nr. 2? Selle ettepaneku poolt on 71 rahvasaadikut, vastu ja erapooletuid saadikuid ei ole. Otsus on vastu võetud.

V. Lebedev

Lugupeetud spiiker! Palun teid värskendada minu ja mu kolleegide mälu, kui see on võimalik. Juhatusese töös olevate projektide loetelus punkt 8 all on riigi ja munitsipaalomanduses olevate elamute ja korterite erastamise seaduse eelnõu, mille teine lugemine lõppes 13. veebruaril. Punktis 4 aga räägitakse korterite ja elamute üldise erastamise seadusest. Kas need kaks eelnõu on omavahel seotud või ei ole? Tänan!

Juhataja

Esmaspäevase päeva neljandaks päevakorrapunktiks on planeeritud teenindus-, kaubandus- ja toitlustusettevõtete privatiseerimise probleemid. Elamispinna privatiseerimisega ei ole siin pistmist. Elamispinna privatiseerimise küsimus osutus väga keerukaks. See on praegu veel ekspertiisis ja me usume, et see tuleb arutusele järgmisel istungjärgul. Kuidas? Oi, see on

teine asi, see on elamuseadus. Neljas päevakorrapunkt käsitleb Saue alevivalitsuse halduses oleva elamufondi müügi korda. On langetatud otsus, et see tuleb arutusele pärast elamute privatiseerimise seadust.

V. Lebedev

Tänan! Lugupeetud spiiker! Punktis 4 viidatakse korterite ja elamute üldise privatiseerimise seadusele. See tähendab, punktis 4 eeldatakse, et valmistatakse ette korterite ja elamute üldise erastamise seadus. Punktis 8 meil juba on selline küsimus. Kas need kaks seadust on omavahel seotud? Need on 5. ja 6. leheküljel. Kas need on erinevad seadused?

Juhataja

Ma juba vihjasin sellele. Menetluses olev neljas päevakorrapunkt käsitleb Saue alevivalitsuse halduses oleva riikliku elamufondi müügile andmise eelnõu. Ja selle kohta on langetatud otsus. Küsimus tuleb arutusele pärast elamute privatiseerimise seaduse vastuvõtmist.

V. Lebedev

See tähendab, et need on kaks seadust, mis käsitlevad üht ja sedasama küsimust – elamispinna privatiseerimist.

Juhataja

Üks küsimus on kogu vabariigi elamufondi, teine Saue alevi elamufondi privatiseerimises. Need on tõepoolest omavahel seotud.

V. Lebedev

Ilmselt on see vene keelde halvasti tõlgitud.

Juhataja

Ma ei tea, seal võib tõesti olla tõlkevigu. Menetluses olev kaheksas punkt käsitleb riigi ja munitsipaalomanduses olevate elamute ja korterite erastamist.

V. Lebedev

Tõlge ei ole õige. Härra spiiker, ma juba tean. Aitäh!

Juhataja

Kolleegid! Mälu peab meil kõigil olema hea.

Kaheksandas päevakorrapunktis olev küsimus, mis käsitleb riigi ja munitsipaalomanduses olevate elamute ja korterite erastamise seaduse eelnõu ja rakendusotsust, tuleb arutusele 71. istungjärgul. Ja Sauega seonduvat arutatakse pärast seda, kui vastav seadus on vastu võetud. Niisiis, Saue alevi territooriumil oleva elamufondi privatiseerimise probleem lahendatakse pärast riigi ja munitsipaalomanduses olevate elamute privatiseerimise seaduse vastuvõtmist. Üks on peale seda. Ma vabandan, tõlkes oli viga. Nii me saime sellest probleemist jagu, kolleegid.

G. Israeljan

Lugupeetud spiiker! Mul on järgmine küsimus. Käesoleva aasta 26. veebruaril võtsime me Ülemnõukogus vastu kodakondsuse seaduse rakendusotsuse. Selle otsuse § 17 esimeses alapunktis on öeldud, et valitsusele on tehtud ülesandeks töötada kuu aja jooksul välja eesti keele oskuse nõuete projekt. Käesoleval istungjärgul lõpeb see tähtaeg. Miks ei ole seda küsimust päevakorras?

Juhataja

Ei ole veel laekunud, tõenäoliselt laekub see kiireloomulise küsimusena käesoleva istungjärgu käigus, sest täna arutas valitsus seda teemat. Ma ei tea, millise otsuse ta langetas.

Ü. Uluots

Lugupeetud härra Nugis! Möödunud nädalal olid majanduskomisjonis arutusel eelarvelised finantseerimised aprillikuuks. Mind määrati kaasettekandjaks. Ma ei näe päevakorras seda küsimust. Kas on see lülitatud kiireloomuliste hulka? Kui me seda küsimust sellel nädalal ära ei otsusta, siis me lõikame valitsusel võimaluse alustada finantseerimist, sest järgmisel nädalal täiskogu koos ei ole.

Juhataja

Kolleeg Uluots! See küsimus laekus kiireloomulisena eelmisel istungjärgul. Komisjon on seda päevakorrapunkti juba arutanud ning koos eelnõu autoritega tehakse ettepanek kaaluda selle küsimuse päevakorda võtmist kolmapäeval.

Ü. Uluots

Ma tänan teid, härra Nugis!

Juhataja

Kas me oleme saanud nn. jooksvatest probleemidest jagu? Kas me kinnitame päevakorra vastavalt esitatud projektile?

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et kinnitada 68. istungjärgu päevakord vastavalt esitatud projektile? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 65 rahvasaadikut, vastu on 1, erapooletuks jäi 1. Päevakord on kinnitatud.

Eesti Vabariigi liikluseaduse eelnõu ja Eesti Vabariigi otsuse "Eesti Vabariigi liikluseaduse rakendamise kohta" eelnõu teine lugemine

Juhataja

Kolleegid! Jätkame vastavalt kinnitatud päevakorrale ja ma teen ettepaneku alustada liikluseaduse eelnõu ning selle juurde käiva rakendusotsuse eelnõu teist lugemist. Ettekande teeb Riikliku Liiklusohutuse Ameti peadirektor härra Hellat Rumvolt. Palun!

H. Rumvolt

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud rahvasaadikud! Liikluseaduse eelnõu oli mitu korda päevakorras õiguskomisjoni istungil. Eelnõude esimene lugemine on lõppenud. Vahepeal on tulnud uusi ettepanekuid, loen need teile ette.

On ettepanek sõnastada §-s 8 jalakäija mõiste lihtsamalt. See kõlaks nüüd nii: jalakäija on isik, kes kasutab teed liiklemiseks jalgsi või ratastooliga. Sama paragrahvi teises lõikes on sõna "inimene" vahetatud sõnaga "isiku". Juriidiliselt kõlab see paremini. Uus formuleering oleks selline: "... sõitja on isik, kes viibib sõidukis, kuid ei juhi seda."

On võetud arvesse ka keskkonnakomisjoni ettepanek. § 26 neljas lõik on sõnastatud järgmiselt: "Linnade, asulate ja linnarajoonide planeerimisel tuleb ette näha meetmed sõidukite ja jalakäijate ohutuks liiklemiseks, keskkonna saastamise vältimiseks ja piisavalt parkimisvõimalusi."

§-s 29 esines topelt sõna "liiklemiseks", teine "liiklemine" on välja jäetud. Nüüd on

formuleering lühem ja täpsem. Niisugused olid parandusettepanekud. Neid on arvestatud. Mul on kõik.

Juhataja

Suur tänu! Millised on küsimused ettekandjale? Rahvasaadikutel küsimusi ei ole. Ma tänan, härra Rumvolt! Kaasettekande selles küsimuses teeb õiguskomisjoni esimehe asetäitja härra Hillar Eller.

H. Eller

Lugupeetud kolleegid! Õiguskomisjon arutas viimati liiklusseadust 25. veebruaril ja aktsepteeris ettepanekuid, mida tegid autoritele nii õiguskomisjon kui ka keskkonnakomisjon. Samuti pöördusime Liiklusohutuse Ameti ja Maanteeameti poole ettepanekuga valmistada ette maanteeseaduse muutmise eelnõu, sest seal on tekkinud vastuolusid. Meie komisjon teeb järgmise ettepaneku: kui täna täiendavaid probleeme ei teki, siis on võimalik seadus täna vastu võtta. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid! Kas härra Ellerile on küsimusi? Ei ole. Avan läbirääkimised. Ei ole soovijaid. Ma küsin ettekandjate käest, kas on soovi lõppsõna pidada, kuigi mulle tundub, et selleks põhjust ei ole, sest läbirääkimisi ei toimu. Härra Rumvolt! Kas soovite lõppsõna? Ei soovi. Härra Eller? Ma panen liiklusseaduse vastuvõtmisele teisel lugemisel.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 65 rahvasaadikut, puudub 33.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi liiklusseadus? Vaja on 50 häält. Selle ettepaneku poolt on 65 rahvasaadikut, vastu ja erapooletuid saadikuid ei ole. Liiklusseadus on vastu võetud.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Eesti Vabariigi ühinemisest teeliikluse konventsiooniga ning liiklusmärkide signaalide konventsiooniga? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 62 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 1 jäi erapooletuks. Otsus on vastu võetud.

Härra Eller! Kas ma saan õigesti aru, et see ühinemisotsus ongi rakendusotsus? On? Kas eraldi rakendusotsust ei ole? Ei ole. Suur tänu! Sellega on see päevakorrapunkt ammendatud.

Kas härra Rask on saabunud? Ei ole veel saabunud. Kas härra Kamratov on saabunud? Veel ei ole.

Kolleegid! Asugem langetama otsuseid mõningate kiireloomuliste küsimuste kohta. Meie kolleeg Johannes Kass esitas Ülemnõukogule seaduseelnõu ja palus seda käsitleda kiireloomulisena. See eelnõu käsitleb Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 1992. aasta 26. veebruari kodakondsusseaduse rakendusotsuse muutmist. See teema oli arutlusel juhtivkomisjoni istungil. Õiguskomisjon langetas otsuse, et ta ei toeta selle küsimuse arutamist kiireloomulisena. Oma sõna on öelda täiskogul.

Kontrollime kohalolekut. Kohal on 70 rahvasaadikut, puudub 28.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Meil on vaja langetada otsus, kas me soovime täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, mida taotleb meie kolleeg Johannes Kass. Kõne all on kodakondsusseaduse rakendusotsuse muutmise. Juhtivkomisjon ei toeta päevakorra täiendamist, kuid otsuse peab langetama täiskogu. Ma oletan, et kõigile on see eelnõu kätte jagatud. Ei ole. (Hääled saalis.) Siis ma ei kiirusta, kolleegid. Midagi ei ole katki. Jagame selle välja.

Ma palun valmis seada ka võimaliku järgmise kiireloomulise küsimuse eelnõu, nimelt kolleeg Jüri Põllu oma, mis käsitleb Ülemnõukogu reglemendi muutmist. Me võime jõuda selle nimetatud taotluse juurde veel sellel istungjärgul, olgu see meil käepärast võtta. Nüüd Johannes Kassi oma.

Kolleegid! Kas eelnõu on teil juba käes? Jagatakse. Mulle tundub, et enamikul on juba käes. Kas mõni kolleeg ei ole veel saanud? Tundub, et kõigil on käes. Kas vajate veel aega tutvumiseks, või võime hakata otsustama? Võime. Kohaloleku kontrolli me juba tegime. Nii et ma panen päevakorra täiendamise küsimuse hääletusele.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb 1992. aasta 26. veebruari kodakondsusseaduse rakendusotsuse muutmist? Palun hääletada! Seletuskiri on teil käes, eelnõu samuti. Selle ettepaneku poolt on 15 rahvasaadikut, vastu on 32, erapooletuid on 8. See ettepanek ei leidnud toetust.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kas saalis on rahvasaadik Jüri Põld? Kolleegid! Teile jaotati välja reglemendi muutmise eelnõu, kuid ilma Jüri Põlluta ei ole sobiv otsustada päevakorra täiendamise küsimust. Me tuleme esimesel võimalusel selle juurde.

Ma paluksin kolleege Maaliidu ja sõltumatute demokraatide fraktsioonist kaaluda, kas nende taotlus põhiseaduse rakendusotsuse kohta on jõus, ja anda mulle võimalikult ruttu märku! Ülo Uluots.

Ü. Uluots

Lugupeetud härra spiiker! Meil on ettepanek jätta see praegu menetlusest kõrvale Põhiseaduse Assamblee reedese istungini. Pärast seda tuleme selle küsimuse juurde tagasi.

Juhataja

Mina päris suvaliselt käituda ei saa. Vastavalt reglemendile tuleb meil langetada otsus hiljemalt neljapäeval, kas me täiendame päevakorda või mitte.

Ü. Uluots

Ootame siis neljapäevani.

Juhataja

Suur tänu! Minule rohkem juhtivkomisjonide seisukohti seni üleantud kiireloomuliste küsimuste kohta laekunud ei ole. Jääme ootama, millal komisjonid oma otsused langetavad. Küsin veel üle, kas juhtumisi ei ole saalis härra Raski. Ei ole veel. Kolleegid! Ma mõtlen, et katki ei ole midagi. Me võime võtta ka mõne teise küsimuse kinnitatud päevakorrast. Ma küsin kolleeg Jaak Jõerüüdi käest, kas haridusseaduse käsitlemiseks on meil kõik ettekandjad olemas.

J. Jõerüüt

Lugupeetud eesistuja! Komisjon on valmis. Tegemist on sellega, et meil on läbirääkimised lõppenud, ettekandeid ei ole. Komisjon on täiesti võimeline kohe seda asja arutama hakkama. Ma ei ole päris kindel, kui viisakalt me käitume haridusministeeriumiga. Ma ei tea, kas haridusministeeriumi esindaja tahab lõppsõnas midagi öelda või ei. Minu andmetel on meil kõik asjad läbi räägitud.

Juhataja

Mina isiklikult usaldaksin küll juhtivkomisjoni ja tema esimeest. Kui juhtivkomisjoni esimees arvab, et me mängureegleid ei riku ja valitsuse esindaja on saalis ega protesti, siis võiksime seda küsimust arutama hakata. Kas on eriarvamusi?

Eesti Vabariigi haridusseaduse eelnõu teise lugemise jätkamine

Juhataja

Lugupeetud kolleegid! Võtame arutuse alla Eesti Vabariigi haridusseaduse eelnõu koos selle juurde käiva rakendusotsusega. Tegemist on ainult lõppsõnade ärakuulamise ja otsuse langetamisega. Ma palun kõnetooli Jaak Jõerüüdi!

J. Jõerüüt

Härra eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Loodan, et te leiate üles eelnõu viimase variandi, mis jagati teile möödunud nädalal laudadele. Selle servale on kirjutatud: "Eelnõu 67. istungjärgule". See on kolmas variant ja parandused on uued.

Paar sõna siiski üldisemat.

Komisjon on võtnud arvesse nii siin saalis kui ka ajakirjanduses tehtud ettepanekuid ja meie arvates on lihvimistööd teise lugemise käigus tehtud õige tublisti. Mul on veel üks parandusettepanek, mille ma hiljem ette loen, tabelis seda ei ole. Lisaks on komisjonile tänase kuupäeva seisuga laekunud ka EKP Keskkomitee büroo üldseisukohad. Need on kahjuks liiga hilja ära saadetud.

Ma ei taha midagi saladuses hoida. EKP Keskkomitee büroo ei ole teinud mitte mingisuguseid ettepanekuid. Me ei ole saanud komisjonis seda kirja arutada. Me oleme läbi arutanud kõik muu, mis on väljastpoolt saali tulnud. EKP büroo kirjas tehakse ettepanek mitte niisugust raamseadust vastu võtta. Ma olen kirja läbi lugenud ja julgen öelda, et kriitilised märkused on hilinevad ja ei käi ilmselt üldse selle eelnõu kohta, millest me räägime. Nüüd veel mõned parandused. Ma loen need ette.

§-s 7 tuleks teha niisugune muudatus: "... asutavad, reorganiseerivad ja sulgevad õigusaktides ettenähtud korras munitsipaalharidusasutusi ning registreerivad oma halduspiirkonnas asutatud haridusasutusi." § 33 teine lõige on tehtud selgemaks ja kõlab niimoodi: "Õpilastele ja üliõpilastele kehtestatakse õigusaktides riiklikke soodustusi õppevahendite soetamiseks, toitlustamiseks, meditsiiniabiks, ühiselamute ja ühissõidukite kasutamiseks, laenude ja stipendiumide saamiseks."

Ja nüüd parandusettepanekute tabel, võtke see ette.

Esimesed kolm parandusettepanekut tabelis on Sergei Sovetnikovi omad ja me oleme kirjutanud komisjoni poolt sinna "osaliselt arvestatud". Kommentaar on järgmine. § 4 esimesed lõiked on ümber tehtud ja lühendatud. Meie loeme, et härra Sovetnikovi parandusi

on sisuliselt arvestatud, ehkki neid ei ole arvestatud tähttäheheliselt, nagu te teksti uurides märkate. Mitmed n.-ö. vaidlusalused või kaheselt tõlgendatavad lõiked on välja jäetud ja tekst peaks praegu selge olema.

Nüüd neist parandusettepanekutest, mida komisjon ei arvestanud. Neile loen ma juurde lisanduva Illar Hallaste ja Mart Laari ettepanekud, mis on hiljem laekunud. Need on otse vastupidised Kaido Kama parandusettepanekule. Härrad Hallaste ja Laar ütlevad, et § 4 neljas lõige peaks olema sõnastatud nii: "Usuõpetuse õppimine on vabatahtlik." Praeguses tekstis on see sätestatud paremini: "Usuõpetuse õpetamine ja õppimine on vabatahtlik." Komisjon arutas seda ja mõistab suurepäraselt, et Eesti ühiskonnas on mitmesuguseid tendentse. Asja võib kallutada rohkem ühele või teisele poole. Aga kui ettepanekute autorid nõuavad, siis paneme nende ettepanekud hääletusele.

Kahju, et Marju Lauristini praegu siin ei ole. Viies parandus tabelis nõuab pikemat kommentaari. Nagu te mäletate, kõlas eelmisel korral süüdistus, et teksti olevat sisse kirjutatud sõnad "tasuline keskharidus". Ma tahan seda asja komisjoni nimel õiendada. Ma näen, et Marju Lauristin kuuleb ka seda. Küsimus oli teistsugune ja teksti struktuur oli teistsugune. Täpne formuleering on niisugune: "Põhihariduse omandamine avalikes haridusasutustes on õppemaksuta." Auväärt saadikutel on ju kogemusi, et ühte ja sama asja võib sõnastada mitut moodi.

Kuid arvestades seda, et põhiseaduse eelnõu on tänases redaktsioonis just selline, nagu ta on, viisime selle paragrahvi lõike põhiseadusega vastavusse. Viimane formuleering on niisugune: "Keskhariduse omandamine avalikes haridusasutustes on õppemaksuta." See lisab psühholoogilist kindlust.

Kuues parandus kuulus Marju Lauristinile ja seda on arvestatud. Seitsmendas on tegemist terminoloogilise täpsustusega. Komisjon arutas seda ja leidis, et sõna "tööharidus" ei sobi paragrahvi pealkirjaks panna. Kaheksas ja üheksas parandus kuulub Enn Leissonile. Kaheksas ei ole komisjoni arvates põhjendatud ja seda me ei arvesta. Üheksandat parandust on arvestatud, selle eest Enn Leissonile aitäh! Me nägime sellega tublisti vaeva, see on korras. Kümnes ja üheteistkümnes parandus käivad alghariduse ja keskhariduse formuleeringu kohta. Meie arvates tekitavad need rohkem segadust kui selgust. Me ei arvestanud neid. Me ei arvestanud ka Marju Lauristini parandust § 18 juurde. Härra Sovetnikovile teatan järgmist: me ei pidanud vajalikuks juurde kirjutada uut paragrahvi. Sisuliselt on härra Sovetnikovil õigus, kuid tema tõstatud probleem on lahendatud §-s 6. On jäänud veel üks Marju Lauristini parandus, see puudutab tunnistusi ja diplomeid, mis Eesti Vabariigis on käibel. See oli asjalik parandus ja seetõttu on terve 28. paragrahv teisiti sõnastatud.

Komisjoni poolt tahan lõpuks öelda veel paar sõna. Komisjon soovib, et see seadus vastu võetakse. Kontseptuaalsete vaidluste jätkumine üldfilosoofilisel tasandil ei vii enam asja edasi, vaid teeb olukorra hullemaks. Ma tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid! Et tegemist oli lõppsõnaga, siis nüüd püüame koos Jaak Allikuga, ma vabandan, koos kolleeg Jaak Jõerüüdiga selgust saada parandusettepanekute suhtes. Millise otsuse me langetame? Kas täiskogu abil või lepime omavahel kokku? Sergei Sovetnikov! Kas te lepite komisjoni ettepanekutega või nõuate oma parandusettepanekute läbihääletamist?

S. Sovetnikov

Ma võin nõustuda komisjoni seisukohaga.

Juhataja

Suur tänu! Kas keegi rahvasaadikutest nõuab, et Sergei Sovetnikovi parandusettepanekud tuleb läbi hääletada? Ei nõua. Suur tänu! Kolleegid! Me oleme leidnud ühise keele. Kaido Kama! Juhtivkomisjon ei võtnud arvesse teie ettepanekut, ei soovi sedamoodi sõnastada. Kas paneme selle hääletusele?

K. Kama

Jaa, ma palun see hääletusele panna! Ja kas ma tohin öelda ka paar sõna kommentaariks?

Juhataja

Ei, kommentaariks ei tohi. Kui kõik ikka aru saavad asja sisust, mida Kaido Kama taotleb, siis ei tohi. Läbirääkimised on läbi. Praegu on lõppsõna. Kolleegid! Kas kõik mõistavad Kaido Kama parandusettepaneku sisu? Kui keegi ei mõista, siis Kaido Kama võib selgitada. Palutakse selgitamist. Kaido Kama! Selgitage lühidalt.

K. Kama

Sisu on selles, et riigi- ja munitsipaalkoolides usuõpetust ei õpetata. Tahan öelda, et riik on lahutatud kirikust ja kool kirikust. See ei ole nõukogudeaegne väljamõeldis, vaid see on demokraatia alusprintsiipe. USA-s on näiteks niimoodi, et riik võib anda dotatsioone usuorganisatsioonidele, soodustada alternatiivharidust, aga see ei toimu riigikoolides.

Juhataja

Suur tänu! Juhtivkomisjoni kommentaar on teada. Kõik mäletavad. Paneme hääletusele. Nüüd viime läbi kohaloleku kontrolli ja see käib kogu selle päevakorrapunkti hääletusvoorude kohta.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 72 rahvasaadikut, puudub 26.

Klavdia Sergij! Ma palun taotlus maha võtta! Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on kolleeg Kaido Kama ... Mis juhtus, Illar Hallaste? Võtan maha.

I. Hallaste

Aitäh, härra juhataja! Probleem on selles, et kõigil ei pruugi olla kaasas parandusettepanekute loetelusid. Ma palun lugeda parandusettepanekud ette, et kõik saaksid aru, mida nad täpselt hääletavad. Paraku ei teinud seda ei juhtivkomisjoni esindaja ega ka härra spiiker. Kaido Kama selgitas küll, et see tähendaks usuõpetuse ärakaotamist riiklikest ja munitsipaalkoolidest, kuid parandusettepaneku täpset sõnastust ette ei loetud. Kui vähegi võimalik, siis palun seda teha.

Juhataja

Kas kõigil on tabelid käes? Ei ole tabelit. Kuhu see tabel on siis kadunud? See on kõikidele välja jaotatud. Jaak Jõerüüt! Nagu mina aru saan, on see kõigile välja jagatud. Kas on niimoodi, Jaak? Kui te ise ära kaotasite, siis otsige oma varanduse hulgast, ma loen need ette.

J. Jõerüüt

Ma tuletan meelde, et tegemist on põhiteksti variandiga, mida komisjon toetab. § 4 neljas lõige kõlab nii: "Usuõpetuse õppimine ja õpetamine on vabatahtlik." Härra Kama pakub järgmist sõnastust: "Riigi- ja munitsipaalharidusasutustes ei õpetata usuõpetust." Härra Hallaste ja härra Laar pakuvad sellist varianti: "Usuõpetuse õppimine on vabatahtlik." Ma kordan üle komisjoni põhjenduse. Tegemist on kahe teineteist välistava parandusettepanekuga. Komisjon tahab jääda põhiteksti juurde.

Juhataja

Nii. Kõik on mõistetav? (Hääl saalist.) Sergei Sovetnikov! Mis teil juhtus? Kas on küsimus Kaido Kama parandusettepaneku kohta? Kas eelmiste kohta? Sergei Sovetnikov! Teie parandusettepanekut käsitleme pisut hiljem. Lugu on selles, et läbirääkimised on läbi ja iga parandusettepaneku esitaja peab loomulikult veenduma, et tema ettepanek läheb hääletusele

õiges redaktsioonis. Sergei Sovetnikov! Teil on veel aega. Praegu on kõne all Kaido Kama parandusettepanek.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on Kaido Kama parandusettepaneku poolt? Komisjon seda ei arvesta. Selle ettepaneku poolt on 23 rahvasaadikut, vastu on 29, erapooletuks jäi 6. Kaido Kama parandusettepanek ei leidnud toetust.

J. Jõerüüt

Härra juhataja! Ma palun nüüd panna hääletusele härra Hallaste ja härra Laari parandusettepaneku. Seda te trükitud tabelis ei leia, kuid komisjon palub demokraatia huvides ka see läbi hääletada (juhul, kui autorid seda tagasi ei võta). Ettepanek kõlab nii: "Neljanda paragrahvi neljandast lõigust välja jätta sõnad "ja õpetamine"." Seega jääks järele niisugune tekst: "Usuõpetuse õppimine on vabatahtlik."

Juhataja

Suur tänu! Kas kõik kolleegid mõistavad rahvasaadikute Hallaste ja Laari parandusettepaneku sisu? Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on kolleegide Hallaste ja Laari parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 13 rahvasaadikut, vastu on 37, erapooletuks jäid 5. See ettepanek ei leidnud toetust. Jätkame.

J. Jõerüüt

Nüüd tekib küsimus, kas Marju Lauristin tahab panna kaheteistkümnenda paragrahvi pealkirja hääletusele, sõna "tööharidus". Meie tekstis on "kutseharidus". Komisjon arvab, et see on eesti keeles juurdunud termin.

Juhataja

Marju Lauristin ei ole praegu saalis. Ma arvan, et õiglane oleks see panna hääletusele. Jutt on kolmandast ettepanekust, mis käsitleb paragrahvi 12.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on Marju Lauristini parandusettepaneku poolt, mis käsitleb paragrahvi 12 pealkirja? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 1 rahvasaadik, vastu on 49, 3 jäid erapooletuks. Marju Lauristini ettepanek ei leidnud toetust. Jätkame.

J. Jõerüüt

Härra Leisson on teinud ettepaneku jätta välja § 9. Komisjon on teisel arvamusel ja leiab, et § 9 on sisuliselt vajalik.

Juhataja

Kolleeg Enn Leisson! Milline on teie seisukoht? Kas paneme hääletusele? Või anname järele?

E. Leisson

Ma ei taotle hääletamist, aga üks ettepanek on ära kadunud.

Juhataja

Katsume leida. Milline see oli?

E. Leisson

See ettepanek puudutas lastekodusid. Tekstis on lastekodud haridusasutused. Lastekodud ise soovivad olla sotsiaalhoolekandeesutused.

J. Jõerüüt

Võib-olla härra Leisson ei sõnastanud seda meile kirjalikult, võib-olla me oleme milleski eksinud. Aga kui nõutakse, võime seda loomulikult hääletada. Komisjonis on sellest korduvalt juttu olnud. Härra juhataja! Võib-olla läheksime paranduste tabelis lõpuni, seejärel tuleksime Leissoni viimase ettepaneku juurde. Tema ettepanekut § 10 sõnastuse kohta on põhimõtteliselt arvestatud. Küsimus on selles, kas hääletada § 15 ja § 16 redaktsiooni.

Juhataja

Jah. Ma küsin igaks juhuks üle niimoodi. Tähendab, kas Enn Leissoni parandusettepanek, mis käsitleb § 10, rahuldab Enn Leissoni? See rahuldab. § 15 ja § 16 sõnastus ei rahulda. On nii, Enn Leisson?

E. Leisson

Jaa-jah.

Juhataja

Selge. Nii. Jätkame, Jaak Jõerüüt. Millises järjekorras me paneme ettepanekud hääletusele?

J. Jõerüüt

Härra Leisson ei soovi oma ettepaneku hääletamist. § 18 lõpu parandusettepaneku kohta tuleks küsida Marju Lauristini käest.

Juhataja

Kuna Marju Lauristini saalis ei ole, siis oleks õigem, et me hääletame.

J. Jõerüüt

Komisjoni seisukoht on jääda põhiteksti juurde, sest midagi olulist tema lisandus juurde ei anna.

Juhataja

Nii. Jutt on §-st 18. Ma panen hääletusele.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Marju Lauristini parandusettepaneku poolt, mis käsitleb § 18? Palun hääletada! Komisjon ei taha toetada seda ettepanekut. Selle ettepaneku poolt on 5 rahvasaadikut, vastu on 44, erapooletuks jäi 2. Seda parandusettepanekut ei toetatud. Jätkame, palun!

J. Jõerüüt

Nüüd tuleb ilmselt võtta härra Sovetnikovi probleem. Härra Sovetnikov pakkus 6. peatükki täiendavat paragrahvi. Härra Sovetnikovi parandusettepaneku sisu on järgmine: "Eesti Vabariigi jaoks defitsiitsete erialade ettevalmistamiseks võib haridusministeerium saata vabariigi keskkoolide parimaid lõpetajaid riigi, omavalitsuse või isikliku raha eest õppima välismaa kõrgkoolidesse ja keskeriõppeasutustesse." Ma palun, et te vaataksite § 6 lõiget 13. Seal on haridusministeeriumi pädevuses niisugused üldprintsüübid sisuliselt sätestatud. See on vastus härra Sovetnikovile. Asi ei ole selles, et meie ei taha aktsepteerida tema pakutud põhimõtet. Tegelikult on see protsess juba käivitunud. Uuemat ajal ei pea ainult haridusministeerium suunama parimaid lõpetajaid edasi õppima. Seda võib teha ka teiste aktide alusel, mis on üldprintsüüpides kirjas.

Juhataja

Sergei Sovetnikov! Kas paneme teie ettepaneku hääletusele?

S. Sovetnikov

Minu ettepanek on küll osaliselt arvestatud 6. artiklis, aga ma palun väga tagasi tulla 3. punkti juurde. Härra Jõerüüt! Palun selgitage, kus on osaliselt arvestatud minu kolmandat ettepanekut! Ma ei leidnud mingit jälge oma kolmandast parandusest. Te ütlesite, et seda on osaliselt arvestatud.

J. Jõerüüt

Komisjoni vastus on järgmine. Kui te võtate ette eelmise teksti 4. paragrahvi ja praeguse teksti 4. paragrahvi, siis te näete, et eelmisest tekstist on välja jäetud lõige 2, samuti on eelmisest tekstist välja jäetud lõige 5. Vastavalt sellele on pisut redigeeritud teisi lõike. Ehk teisiti öeldes, need lõiked, mis võimaldavad kas ebatäielikku, politiseeritud või kahemõttelist tõlgendust, on välja jäetud. See probleem, millele teie, härra Sovetnikov, tähelepanu juhite, on keerukas ja nõuab mitmeid akte. Teie käsitlust arvestatakse järgmistes seadustes konkreetselt ja põhjalikumalt. Raamseaduses seda teha ei saa. Teisiti öeldes, härra Sovetnikov, nende asjade juurde pöördume detailselt tagasi järgmiste seaduste puhul.

Juhataja

Härra Sovetnikov! Kas paneme teie ettepaneku hääletusele või ei pane?

S. Sovetnikov

Ei. Ma palun kannatust! Võib-olla saab seda arvestada §-s 6. Seal on kirjutatud, ma loen ette: "... koostab ja rakendab hariduse klassifikatsiooni rahvusliku standardi." §-s 4 on kõik öeldud eesti keele õpetamise kohta, aga kuskil ei ole märgitud, et koolides võib ka mõnes teises keeles õpetamine käia. Põhiseaduses on sellest kirjutatud väga selgesti.

J. Jõerüüt

Härra Sovetnikov märkis praegu just täiesti õigesti, et mitmeid printsiipe, mis on põhiseaduses täiesti selgelt sõnastatud, ei ole tarvis raamseaduses korrata. Ma tuletan meelde seda, mida me eelmine kord juba rääkisime, mis käis hoopis teise asja kohta. Põhiseaduses on väljendatud printsiip, et rahvusvahelistel lepetel on alati prioriteet kohalike seaduste ees. Põhiseaduse üldprintsiipe ei pea igas seaduses kordama.

Juhataja

Suur tänu! Nii. Otsustame nüüd, kas ei või jaa. Kas paneme hääletusele või lepime viiki?

S. Sovetnikov

Ma palun minu kolmandat parandust hääletada, muud ma ei palu.

Juhataja

Tähendab, tabelis täiendab see lõik 6. peatükki.

J. Jõerüüt

Härra Sovetnikov palub hääletusele panna kolmanda järjekorranumbri all oleva paranduse. See käib § 4 kohta, milles palutakse lisada eelmisele tekstile veel üks lause. Kui me lisame selle lause, siis peame kogu paragrahvi ümber tegema.

Juhataja

Suur tänu! Kas kõik kolleegid mõistavad rahvasaadik Sergei Sovetnikovi parandusettepaneku sisu? Mõistavad. Panen hääletusele. See oli Sergei Sovetnikovi 4. parandusettepanek.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on rahvasaadik Sergei Sovetnikovi 4. parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 5 rahvasaadikut, vastu on 26, erapooletuks jäi 11. See ettepanek ei leidnud toetust.

J. Jõerüüt

Marju Lauristini ei ole kohal. Aga nagu ma ütlesin, tema parandus puudutab § 28. Kui te asja lähemalt vaatate, siis te näete, et põhimõtteliselt on tema ettepanekut täielikult arvestatud. Ma sõandan arvata, et Marju Lauristin vist ei nõuaks praegu selle parandusettepaneku hääletusele panekut. Tema põhimõtet on 100% arvestatud.

Juhataja

Suur tänu! Minule tundub ka nii. Kas keegi rahvasaadikutest arvab, et me peaksime selle ettepaneku hääletusele panema? Keegi ei arva. Aitäh, Jaak Jõerüüt! Head kolleegid! Ega ma ei ole unustanud kellegi parandusettepanekut? Ei ole. Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud härra juhataja! Lugupeetud härra Jõerüüt! Pärast esimest lugemist esitasin parandusettepaneku, mis on ka tabelis kirjas. Seda puudutas praegu saalis ka härra Leisson. Nimelt on ettepanek järgmine: jätta § 3 teises lõikes välja viimane lause. Seal on sätestatud, et haridusasutuste hulka kuuluvad ka lastekodud ja muud riiklikku erihoolt vajavad lasteasutused. Asi on selles, et lastekodu on kodu, ta ei ole kool. Nii arvavad ka lastekodude töötajad. Lastekodud peaksid kuuluma sotsiaalhooldusministeeriumi alla. Sellel arvamusel oli ka eelmine minister proua Oviir ja minu teada ka praegune minister härra Karu. Aitäh! Palun seda hääletada!

Juhataja

Suur tänu! Palun, Jaak Jõerüüt!

J. Jõerüüt

Jaak Allikul on täiesti õigus. Tegemist on minupoolse tähelepanematuslega. Ka härra Leissoni pretensioon on osaliselt õige. Ma lihtsalt unustasin öelda, et eelmine kord jäi meil hääletamine ära. Me oleksime võinud selle ettepaneku siia üle kanda. Jaak Alliku parandus käib tõepoolest § 3 lõpulausete kohta.

Nüüd probleemi juurde tagasi tülles teatan, et komisjon ei toeta seda. Tegemist on kontseptuaalse vaidlusega. Eri ministrid ja osa Ülemnõukogu saadikuid on erinevatel positsioonidel. Haridusministeerium toetab praegust teksti, minu teada ka sotsiaalkomisjon toetab praegust teksti. Proua Sõõt võib seda kinnitada. Kui Jaak Allik nõuab, siis ei jää midagi muud üle kui see kontseptuaalne küsimus hääletusele panna.

Juhataja

Suur tänu! Kas Jaak Allik nõuab? Nõuab. Paneme hääletusele. Kolleegid! Kas kõik mõistsid Jaak Alliku parandusettepaneku sisu? Mõistsid.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Jaak Alliku parandusettepaneku poolt? Selle ettepaneku poolt on 39 rahvasaadikut, vastu on 16, erapooletuks jäi 6. Jaak Alliku parandusettepanek leidis toetuse.

J. Jõerüüt

Härra juhataja! Komisjon on esitanud kõik parandusettepanekud. Ma palun, et ka haridusministeeriumi esindajale antakse lõppsõna. Lõpetuseks lisan, et meil ei ole konkreetset rakendusotsust. Rakenduslikud printsiibid on koondatud seaduse üheksandasse ossa. Konkreetselt on need printsiibid sätestatud §-s 28. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Ma näen, et haridusministeeriumi esindab härra Luts. Palun kõnetooli! 3 minutit.

K. Luts

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud rahvasaadikud! Haridusministeerium tahab avaldada oma tänu selle eest, et välja on töötatud hea dokument. Me arvame, et see on piisav alus selleks, et haridusasjadega edasi minna. Kahju on sellest, et härra Allik tõstis üles probleemi, millest me

minister Laur Karuga tund aega tagasi rääkisime. Meil ei ole päris selge, kuidas õiget lahendust kavandada.

Üks on muidugi selge, et lastekodu peab olema kodu. Aga igasugune lasteasutus peab olema kodu ja sellepärast ma arvame, et jõuame üsna üksmeelele. Jõudsime sotsiaalhooldusministriga ühisele seisukohale, kuidas muuta laste elamistingimused lasteasutustes inimväärseks, olgu nad kelle alluvuses tahes. Ma arvan, et alluvuse probleemi ei ole üldse mõistlik üles kergitada, me kõik peaksime töötama laste heaks ja laste nimel.

Lasteasutused peaksid asuma maal ja mõni üksik ainult linnas. Me loodame, et koostöös kohalike omavalitsustega lahendatakse see probleem humaanselt ja laste huvides. Suur tänu veel kord! See on täiesti rakendatav seadus.

Juhataja

Suur tänu, härra Luts! Jaak Jõerüüt.

J. Jõerüüt

Ma vabandan! Ei ole korrektne teha väikest täpsustust pärast haridusministeeriumi esindaja sõnavõttu. § 37 lõige 1 ütleb: kehtestada Eesti Vabariigi haridusseadus 1992. aastal. Kuupäev on märkimata. Me pakume 30. märtsi.

Juhataja

Suur tänu! Võtame pakkumise vastu.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi haridusseadus? Palun hääletada! Vaja on 30 häält. Selle ettepaneku poolt on 72 rahvasaadikut, vastu on 1, erapooletuid ei ole. Haridusseadus on vastu võetud.

Nagu öeldud, rakendusotsust ole, rakenduslik külg on lahendatud seaduses eneses. Kolleegid! Me oleme töötanud juba poolteist tundi ja võtnud vastu 2 seadust. Milline maailma parlament meile vastu saab?

Eesti Vabariigi seaduse "Munitsipaliseerimisega ja erastamisega tekkivate vaidluste kohtueelse lahendamise korra kohta" eelnõu teine lugemine

Juhataja

Jätkame kinnitatud päevakorra kohaselt. Kolmas päevakorrapunkt käsitleb munitsipaliseerimisega ja erastamisega tekkivate vaidluste kohtueelse lahendamise korra kohta käivat seaduse eelnõu ning me alustame teist lugemist. Ma palun kõnetooli justiitsministri härra Märt Raski!

M. Rask

Austatud juhataja! Lugupeetud saadikud! Ma pean vabandama, et päevakorda tuli teha muudatus justiitsministri pärast. Aga ma loodan, et Ülemnõukogu saab täna veel tugevaid positiivseid emotsioone, sest käes on selle seaduse teine lugemine ja ma pean ette ütleva, et esimese ja teise lugemise vahel tegi õiguskomisjon väga tublit tööd. Teie kätte jagatud tekstis on tehtud sisulisi muudatusi. Täheandab, sisulised muudatused puudutavad eeskätt seda, et munitsipaliseerimise ja erastamisega tekkivate vaidluste kohtueelse lahendamise korra sätestab seadusandja, s.t. Ülemnõukogu. Kõik vaidlused peavad lõppkokkuvõttes suubuma kohtusse. Teie kätte jagatud tekst peaks täna pälvima teie heakskiidu. See on minu poolt kõik.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid! Kas meil on küsimusi justiitsministrile? Ei ole. Kaasettekande teeb õiguskomisjoni liige härra Kaido Kama.

K. Kama

Austatud Ülemnõukogu! Selle eelnõuga tegeles ajutine omandi- ja maareformikomisjon ning õiguskomisjon. Selles töös osalesid ka need inimesed, kes valitsuse poolt olid eelnõu ette valmistanud. Selle töö tulemused on praegu teie laual.

Omandireformi aluste seadus sätestab, et kõik tagastamis- ja kompenseerimisvaidlused lähevad kohtusse. Seega on vaidlustatavad kohtulikult ka need Ülemnõukogu otsused, millega näiteks piiritletakse kaitsealuseid objekte. Neid ei tagastata.

Esimesele lugemisele esitatud eelnõus oli alternatiivina pakutud variant, et munitsipaliseerimise ja erastamisvaidluste puhul langetab otsuse Ülemnõukogu. Seda otsust edaspidi kohtusse ei kaevata. Aga see variant on nüüd siit välja jäetud. Kehtestatakse

niisugune skeem, et valitsuse ja Ülemnõukogu Presiidiumi vaieldavate otsuste puhul pöörduks kohtusse. Eraldi on sätestatud, et need otsused, mis erastamise ja munitsipaliseerimise kohta teeb Ülemnõukogu, on lõplikud ja need enam kohtulikult vaidlustamisele ei kuulu. Õiguskomisjon näeks heameelega, et see seaduseelnõu teisel lugemisel vastu võetakse.

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et küsimusi ei ole. Ma avan läbirääkimised. Kolleegid! Mulle tundub, et küsimus on juba nii selge, et me ei soovi läbirääkimisi. Kas on nii? Lähtudes sellest tundub mulle, et ka lõppsõnade pidamiseks ei ole põhjust. Kas on nii? Ma küsin kindluse mõttes veel üle. Kolleeg Kaido Kama! Kas teil ei ole ühtegi parandusettepanekut? Ei ole. Esimese ja teise lugemise vahel tehti kõik asjad klaariks. Härra Tähiste! Ma palun mulle abi osutada, kutsuge kõik saadikud saali! Kohaloleku kontroll. Kohal on 70 rahvasaadikut, puudub 28.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi seadus "Munitsipaliseerimisega ja erastamisega tekkivate vaidluste kohtueelse lahendamise korra kohta"? Palun hääletada! On vaja 50 häält. Selle ettepaneku poolt on 62 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 1 saadik jäi erapooletuks. Seadus vastu võetud.

Kolleegid! Vähem kui kahe tunniga 3 seadust! Aga sellega ei ole tänane istung veel lõppenud. Seda peaks ka press vääriliselt kajastama!

Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste ja täienduste tegemise kohta Eesti Vabariigi seaduses "Riiklike teenindus-, kaubandus- ja tootlustusettevõtete erastamise kohta" eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Ja nüüd me alustame järgmise seaduseelnõu esimest lugemist. Nimelt on päevakorras arutada Eesti Vabariigi 1990. aasta 13. detsembri seaduse "Riiklike teenindus-, kaubandus- ja tootlustusettevõtete erastamise kohta" kehtetuks tunnistamist ja ka Ülemnõukogu otsuse Eesti Vabariigi seaduse "Riiklike teenindus-, kaubandus- ja tootlustusettevõtete erastamise kohta" rakendusotsuse kehtetuks tunnistamise kohta. Samuti on päevakorras eelnõu Eesti Vabariigi "Teenindus-, kaubandus- ja tootlustusettevõtete erastamise kohta". Niisiis on päevakorras ühe

seaduse juurde käiva rakendusotsuse kehtetuks tunnistamine ning uue seaduse vastuvõtmine. Ma palun kõnetooli ettekandeks Riigivaraameti peadirektori härra Ardo Kamratovi!

A. Kamratov

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud saadikud! Lubage mul anda kommentaare käesoleva materjali kohta. 1990. aasta 13. detsembri seadus riiklike teenindus-, kaubandus- ja toitlustusettevõtete erastamise kohta võeti vastu enne omandireformi aluste seadust. Eelmisel aastal võeti vastu omandireformi aluste seadus. Sellest lähtudes on vaja teha teatud muudatused 1990. aasta 13. detsembri seaduses. Muudatused käsitlevad põhimõtteliselt ühte suurt plokki. Kui 13. detsembri seadus käsitles ainult riigivara erastamist, siis käesolev käsitleb paralleelselt nii riigivara kui ka munitsipaalvara erastamist.

Nimetatud muudatus tuleneb elulistest protsessidest. Osa teenindus-, kaubandus- ja toitlustusettevõteteid on juba üle antud munitsipaalomandusse ja nende erastamisega saavad juba tegelema hakata kohalikud omavalitsused, kelle omanduses see vara on.

Lubage lähemalt tutvustada neid parandusi, mis on sisuliselt tehtud 1990. aasta 13. detsembri seaduses. Esiteks on muudetud pealkirja. Pealkirjast on kadunud sõna "riiklike". Pealkiri käsitleb nüüd ainult kaubandus-, teenindus- ja toitlustusettevõtete erastamist, ilma sõna "riikliku" rõhutamiseta.

Samasisuline muudatus tuleneb esimesest paragrahvist, kus on selgelt näidatud, et käesoleva seaduse objekt koosneb kahest osast, üks osa on riigivara, teine osa munitsipaalvara. Julgen siin teha järgmised kommentaarid. Esimese paragrahvi esimese lõike lõpp on eelmise seadusega võrreldes redaktsiooniliselt muudetud. Eelnõus on kirjutatud, et erastatava majandusüksuse vara väärtus on määratud bilansilise maksumuse järgi. Selline muudatus tuleneb asjaolust, et eelmist redaktsiooni võis mitmeti tõlgendada. Tekkis probleem, kas objektid valitakse välja jääkmaksumuse või algmaksumuse järgi. Praegune redaktsioon annab üheselt mõista, et seda tehakse jääkmaksumuse järgi.

Antud seaduseelnõu arutamisel Ülemnõukogu Presiidiumis tõstatati probleem, kas 500 000 rubla suurune objekti jääkmaksumus ei ole käesoleval ajal liiga väike, et neid objekte lülitada erastamiseks.

Tõesti on see nii. Võib-olla lugupeetud saadikud kaaluvad ka seda küsimust. Võib-olla on mõttekas tõsta see arv 2 miljoni rublani. See annaks võimaluse ka valitsusele viia likvideerimise korras lõpuni paljude teenindusettevõtete erastamise. Muidu võib tekkida olukord, et teenindusettevõtete struktuuris olevad suuremad objektid jäävad paratamatult erastamata, sest käesoleva seadusega ei saa seda teha.

Esimese paragrahvi lõige 2 räägib erastamisnimekirjade kinnitamisest. Eelnõus on detailselt fikseeritud, et riigivara erastamise nimekirjad kinnitab riigiorgan, munitsipaalvara erastamise nimekirja vaatab läbi ja kinnitab volikogu.

Eelnõu põhimuudatuse sisu seisneb selles, et eraldi on välja toodud munitsipaalvara ja riigivara erastamise protseduur.

Teise paragrahvi teises lõikes on koht, mida oleks otstarbekas kommenteerida. Nimelt oli eelmises seaduses sõnastatud, et välismaalastele erastatakse vara vabariigi valitsuse erietsuse alusel. Eelnõu näeb ette, et välismaalastele toimub vara erastamine ühtsetel põhimõtetel omandireformi aluste seaduse § 39 järgi. Niisiis ei ole välismaalastele vara müümisel mingeid erandeid ette nähtud.

Muudatusi ei tehtud §-s 3. On sätestatud, et riigivara erastamise korraldamisega tegeleb Riigivaraamet, munitsipaalvarade erastamisega kohaliku omavalitsuse täitevorgan. On järgitud loogikat, mis tuleneb omandireformi aluste seadusest.

Eelnõu arutamisel oleks vaja osutada tähelepanu ühele vajalikule täiendusele, mida eelnõus kahjuks ei ole. Kolmanda paragrahvi kolmandas lõikes on juttu erastamise viisidest ja vormidest. Tuletan meelde, et seaduse järgi on võimalik erastada äriideede konkursi korras, kuid omandireformi aluste seadus nägi ette erastamist ka muul viisil, mis ei ole vastuolus Eesti Vabariigi seadusega. Seetõttu arvan, et kolmanda paragrahvi kolmandat lõiget oleks otstarbekas täiendada ning lisada sinna põhimõtte, et erastamisel võib kasutada ka teisi vorme, mis ei ole vastuolus Eesti Vabariigi seadustega. Viimane kommentaar käib kolmanda paragrahvi kuuenda lõike kohta. Nimelt on seal näidatud, väärtpaberite ja rahvakapitali obligatsioonide omanikel on eelistusi teenindus-, kaubandus- ja toitlustusettevõtete erastamisel.

Eelnõu arutamisel eelarve-majanduskomisjonis avaldati arvamust, et võib-olla on otstarbekas piirduda 1990. aasta 13. detsembri seaduse kohendamisega. Hulk paragrahve (§ 4 – § 7) on jäänud muutmata. Erinevus eelmisest seadusest seisneb põhimõtteliselt selles, et eelnõus on üheselt ära fikseeritud, kes tegeleb munitsipaalvara, kes riigivara erastamisega. Kui võtta vastu muudatused (parandused), võimaldab see jätkata pooleliolevat erastamisprotsessi. Protsessi jätkamine on lihtsam. Muidu võib tekkida küsimus, millise seaduse järgi ühe või teise objekti erastamine parasjagu käib. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et teile on mõned küsimused. Lembit Arro.

L. Arro

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Eelnõus on märgitud, et riigile kuuluvate erastatavate objektide nimekirjad koostab Eesti Vabariigi Riigivaraamet. Teatavasti kuuluvad praegu piima- ja lihakombinaadid riigile. Milline on teie seisukoht? Kas nendes nimekirjadesse on plaanis lülitada ka maal asuvad piima- ja lihakombinaatide tsehhid, mida me kangesti tahame ühistuteks teha? Aitäh!

A. Kamratov

Nii. Praeguse eelnõu järgi piima- ja lihakombinaate erastada ei saa, sest seaduse objekt on üheselt piiritletud teenindus-, kaubandus- ja tootlustusettevõtetega. Kuid samal ajal on olnud nii eelarve-majanduskomisjonis kui ka teistes auditooriumides arutusel variant, et miks mitte selle seaduse objekti laiendada ka teistele väikeobjektidele. Võib-olla on otstarbekas kaotada eelnõust "teenindus-, kaubandus- ja tootlustusettevõtted" ja sätestada, et tegemist on väikeettevõtete erastamisega. Kui saadikud nii otsustavad, siis saaks ka selle seaduse järgi privatiseerida väikesi liha- ja piimakombinaate, mis on jääkmaksumuse poolest madalamad seaduses kinnitatud objekti maksumusest. Praeguse redaktsiooni järgi neid privatiseerida ei saa.

K. Raud

Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Kas te ei tutvustaks lähemalt, missugust suurepärasest ideed kannavad endas § 3 lõiked 2 ja 5?

A. Kamratov

§ 3 lõike 2 põhiideoloogia on fikseeritud omandireformi aluste seaduses, kus on näidatud, kellele on õigus erastamise korral anda ostueelistusi. Omandireformi aluste seaduse järgi on eelisostuõigus antud põhiliselt ettevõtte oma töötajatele. Soodustuste all on mõeldud seda, et osa aktsiaid võiks põhimõtteliselt müüa ettevõtte oma töötajatele odavamalt üldisest turuhinnast. 1990. aasta 13. detsembri seaduses oli see võimalus fikseeritud. Selliseid soodustusi me siiani rakendanud ei ole. Kõik aktsiad on praegustes tingimustes läinud müüki nominaalväärtusega. Kui nüüd leitakse, et selliste soodustuste andmine ei ole otstarbekas, siis võib need ka eelnõust välja võtta, kui saadikud seda nõuavad. Ma ei oska rohkem seda kommenteerida.

V. Kois

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Kui mingit seadust muudetakse, siis eelkõige räägitakse sellest, miks vana ei rahulda mingeid nõudeid. Seoses sellega on mul küsimus. Millal võiksid Ülemnõukogu liikmed saada valitsuselt infot selle kohta, kuidas kulgeb privatiseerimine? Kas selle seaduse alusel või nii nagu "Talleksis"? Millal saab Ülemnõukogu infot selle kohta, kuidas toimib juba varem vastuvõetud seadus? Tänan!

A. Kamratov

Praeguse ajapuuduse tõttu ei saa ma teile põhjalikku informatsiooni selle kohta anda. Et mina olen vabariigis põhiline privatiseerimise korraldaja olnud, siis julgen siin välja anda vekslid kahe nädala jooksul võin ma lugupeetud saadikutele selle kohta esitada kirjaliku ülevaate.

Juhataja

Suur tänu! Koit Raud, teine küsimus.

K. Raud

Tänan, austatud juhataja! Ma täpsustasin veel kord § 3 teist lõiget. Siin on antud erastamise korraldajale üpris suur suva ostueelise andmise juures, kusjuures tingimused ostueelisõiguse andmiseks on võrdlemisi udused. Juhul kui vara kasutatakse efektiivselt ja on tagatud kõrge teenindamistase jne., milliste kriteeriumide järgi (ja kus need on sätestatud) defineeritakse vara efektiivse kasutamise ja teenindamistaseme näitajad? Miks ei võiks seda samas paragrahvis sätestada, et erastamise korraldaja võib vara müüa äriideede konkursi korras? Kui ettevõtte töötajate äriidee on parim, siis läheb vara loomulikult ettevõtte töötajatele.

A. Kamratov

Mina sain teie küsimusest aru nii, kuidas mõõta efektiivsemat tööd. Efektiivsemat tööd ei ole tõesti kusagil defineeritud ja see on jäetud tõesti erastamise korraldaja otsustada. Mis puudutab äriidee konkursiga oma töötajatele eelistuse andmist, siis siin on ikkagi tegemist kahe erastamisviisiga. Üks on see, kus oma töötajatelt küsitakse äriideed, teine aga see, kus oma töötajatelt äriideed ei küsita.

Juhataja

Suur tänu, härra Kamratov! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Kaasettekande teeb eelarve-majanduskomisjoni liige Jüri Reinson.

J. Reinson

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Ülemnõukogu eelarve-majanduskomisjon arutas seaduseelnõu 11. märtsi istungil ning otsustas vormistada muudatuste tegemise Eesti Vabariigi 1990. aasta 13. detsembri seaduses eelnõuna. Me pidasime otstarbekaks suurendada nimetatud seaduse § 1 esimeses lõikes ettenähtud erastatava tervikvara bilansilise maksumuse piirmäära 500 000 rublalt kahele miljonile rublale.

Komisjon jõudis seaduseelnõu autoritega üksmeelele, et esimese ja teise lugemise vahel on tõepoolest võimalik vormida meile esitatud seaduseelnõust uus seaduseelnõu väikeerastamise seaduseks.

Täna meile esitatud seletuskirjast selgub, et tegemist on muudatustega seaduses. Nagu ettekandja märkis, annab see võimaluse jätkata toimivaid protsesse kaubandus-, toitlustus- ja teenindustevõtete erastamisel. Sellega väldiksime tekkida võivat tühimikku, mil keegi ei tea, missugune seadus toimib. Minul on kõik. Tänan!

Juhataja

Suur tänu, härra Reinson! Tundub, et küsimusi ei ole. Kas ma saan aru nii, et komisjon toetab ettepanekut lõpetada esimene lugemine? Head kolleegid! Vastavalt reglemendi nõuetele võiksime lõpetada esimese lugemise. Ettekanded on kuulatud, küsimused esitatud, juhtivkomisjon toetab esimese lugemise lõpetamist. Esimene lugemine on lõpetatud.

Eesti Vabariigi seaduse "Kooperatiivsete, riiklik-kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide vara taasriigistamise ja erastamise kohta" eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Kolleegid! Jätkame tööd vastavalt kinnitatud päevakorrale. Teen ettepaneku alustada ühe seaduseelnõu esimest lugemist, mis käsitleb kooperatiivsete, riiklik-kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide vara taasriigistamise ja erastamise korda.

Ettekande antud küsimuses teeb justiitsministeeriumi osakonnajuhataja härra Mihkel Oviir.

M. Oviir

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud saadikud! Selle ettekande pidi tegema justiitsministri esimene asetäitja härra Markvart. Kuigi härra Markvart on haigestunud, püüame teha kõik, et

teie väljakujunenud tööritmi mitte rikkuda. Ma püüan teid viia kurssi nende probleemidega, mis selles seaduseelnõus on kerkinud. Ma olen kindel, kui toimub teine lugemine, siis on härra Markvart siin teie ees.

See eelnõu, mida me praegu arutama hakkame, käsitleb kooperatiivsete, riiklik-kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide vara taasriigistamise ja erastamise korda. Selles eelnõus on põimunud omandireformi aluste seadusest tulenev ning minu arust äärmiselt tähtis ja komplitseeritud küsimustering. Mida me teeme oma ühiskondlike organisatsioonidega?

Käesoleva seaduseelnõu väljatöötamine tulenes omandireformi aluste seadusest. Me peame nüüd kindlaks määrama probleemideringi, mis on seotud selle seaduseelnõu kohustatud subjektidega.

Vastavalt eelnõu 4. peatükile on kohustatud subjektideks, kelle tegevust vara taasriigistamisel see eelnõu reguleerib, ETKVL-i süsteemi organisatsioonid, muud kooperatiivsed ja ühiskondlikud organisatsioonid, kellele on tasuta üle antud riigi vara, ning EKE süsteem tervikuna. Selle seaduseelnõu juurde on lisatud seletuskiri. Ma peatun ainult mõnel probleemil, mis minu arvates väärivad teie tähelepanu.

Kõigepealt kuulub taasriigistamisele, nagu seaduseelnõust on näha, kohustatud subjektide omanduses olev vara asja tähenduses, mis on nimetatud organisatsioonidele tasuta üle antud. Seejuures jäetakse riigi omandusse ainult see vara, mis kuulub kehtestatud korras munitsipaliseerimisele. Muul juhul kuulub see vara seadusega kehtestatud korras erastamisele. Vara taasriigistamise otsustab Eesti Vabariigi Valitsus, kuid paragrahv 7 räägib ka selle vara taasriigistamise erijuhtudest.

Vara taasriigistamise erijuhtudeks on need organisatsioonid, kelle põhifunktsioonide täitmiseks on see vara vajalik, kusjuures see vara jäetakse kohustatud subjektide valdusesse kas lepingulistel alustel tasuta või tasu eest juhul, kui vara on kohustatud subjekti poolt asutatud ettevõtlusega tegeleva juriidilise isiku tiitlipärases valduses. Me peame aru saama, et ühiskondlikud organisatsioonid on erinevad ja seepärast on ka ühiskondlike organisatsioonide tegevuslaad äärmiselt erinev. Tähendab, antud seaduseelnõu puudutab ühiskondlike organisatsioonide hulgas ka neid, keda teie esindate (näiteks ETKVL-i süsteem, kes tegeleb ulatusliku ettevõtlusega), samuti loominguliste liitude käsutuses olevat vara, seda kõike reguleeritakse ühe ja sama seaduseelnõu alusel.

Edasi. Kui see vara, mis on tasuta üle läinud ühiskondlike organisatsioonide omandusse, ei ole riigile vajalik ning see ei kuulu ka munitsipaliseerimisele, siis kuulub see vara erastamisele. § 8 lõige 3 toob ära need kriteeriumid, millal see vara kuulub erastamisele. Ma

ei räägi sellest, kuidas toimub kogu selle protsessi korraldamine. Viimane seaduseelnõu osa käsitleb EKE süsteemi reorganiseerimist.

Seaduseelnõu 4. osa käsitleb EKE süsteemi kui terviku vara. EKE süsteemi puhul on tähtis see, et tema vara tegelikult kuulub nii taasriigistamisele, erastamisele ja munitsipaliseerimisele, sest osa tema varast on riigi vara. Probleem tekib ainult siis, kuidas varade erastamisest laekunud raha kasutada. Nagu te näete, antud seaduseelnõus on kaks alternatiivi. Ühel juhul lähevad need summad, millest on maha arvestatud osanikmajandite osamaksud, üle riigile, teisel juhul on võimalik need rahad tagasi maksta osanikmajanditele vastavalt sellele osale, mille nad selle organisatsiooni moodustamisel sisse maksavad.

Tuleb arvestada seda, et see seaduseelnõu on välja töötatud hulk aega tagasi. Seepärast ei kajasta tähtjajad tegelikku olukorda ja tegelikke võimalusi. Esimese ja teise lugemise vaheajal tuleks tähtaegu muuta. See on konseptiivne kokkuvõte sellest seaduseelnõust.

Juhataja

Mõned küsimused rahvasaadikutelt.

I. Raig

Härra Oviir! Olge hea, öelge mulle, kui palju sellest varast, mida kavatsetakse taasriigistada, on üle antud juba aktsiaseltsidele või mõnedele teistele organisatsioonidele. Kuidas te kujutate ette seda vara taasriigistada, mis on nagu mõnes mõttes juba privatiseeritud? Teiseks. Ma tean, et ETKVL-il on kava arvata need varad, mis on nende käsutuses, oma varaks ja talitada põllumajandusreformi seaduse järgi (nõnda talitavad kolhoosid ja sovhoosid). Kuidas te peate võimalikuks talitada ETKVL-i varadega teisiti? On ju võimalik talitada sovhooside ja kolhooside eeskujul. Tänan!

M. Oviir

Ma ei näe selle seaduse järgi mingit takistust ETKVL-i süsteemile tasuta antud riigivarade taasriigistamiseks või nendele tasuta üle läinud varade privatiseerimiseks. Kogu probleem on selle osa väljaselgitamises. Loomulikult on paljud ühiskondlikud organisatsioonid teinud hulga tehinguid nende käsutuses olevate varadega, mida käesoleva seaduse järgi ei ole enam võimalik taasriigistada. On kahju, et seda seadust ei ole varem vastu võetud ning et omandireformi aluste seadus nii kaua viibis.

L. Arro

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Mind häirib probleem, milleks või mis kaalutlustel on kogu erastamisest laekunud varad või summad, mis tuleks jaotada majanditele vastavalt nende osamaksule, pandud alternatiiviks. Ma mõtlen EKE süsteemi. Miks ei ole seda pandud põhiteksti? Teiseks. Kuidas lahendada selle seaduse järgi majanditevaheliste sanatooriumide küsimus? Teatavasti on majandid need ehitanud. Kas riik kavatses need riigistada? Või tahetakse neist koos majanditega teha aktsiaseltsid? Aitäh!

M. Oviir

Vastus 1. küsimusele. Põhiteksti ja alternatiivi vahekorra. Kõik oleneb juriidilises mõttes sellest, millised põhimõtted prevaleerisid seaduseelnõu koostamisel ja kooskõlastamisel. Ja minu arvates saab Ülemnõukogu siin oma seisukoha välja öelda, ja see, mis praegu on pandud alternatiivi, võib minna põhiteksti. Majanditevahelistest sanatooriumidest. Kui need on ehitatud riigi vahenditega, siis näeb antud eelnõu ette nende taasriigistamise või privatiseerimise.

H. Peterson

Lugupeetud juhataja ja ettekandja! Seoses omandireformi aluste seaduse aastase viibimisega valitsuskoridorides anti enamik EPT ja ka EKE süsteemi varasid rendile. Kas selle seaduse vastuvõtmine on piisavalt efektiivne, et midagi muuta? Teine küsimus. EKE süsteem ei moodustunud mitte üksnes majandite ja riigi varast, vaid see vara on moodustunud ka kolhooside ja endiste omanike kollektiviseeritud vara baasil. Kuidas on nüüd võimalik kätte saada seda osa, mis on talupidajate poolt läinud EKE süsteemi, sest põllumajanduse omandireformi seadusest jäi see säte välja? Aitäh!

M. Oviir

Esiteks sellest, mis puudutab rente. Nii EPT-d kui ka EKE süsteemi ettevõtted on sõlminud rendilepinguid oma vara suhtes paljude ettevõtete, asutuste ja organisatsioonidega. Kui need varad kuuluvad EKE-le endale, kui nad ei ole omandireformi aluste seadusest tulenevalt selle objektid, siis arvestades normaalset tsiviilkäivet, peame sõlmituid rendilepinguid hakkama aktsepteerima, kui Ülemnõukogu ei pea vajalikuks vastu võtta otsust lugeda kõik sõlmitud rendilepingud õigustühiseks. Ma ei saa siin hinnangut anda. Teiseks. Üksik süsteem, reorganiseerimine, taasriigistamine ja erastamine, ei ole puhas oma juriidilise konstruktsiooni tõttu. Täpselt samuti ei ole võimalik jälgida kogu vara kulgu algusest kuni lõpuni. Minu

arvates peame sellega paratamatult leppima. Kui keegi Ülemnõukogu liige suudab anda niisuguse juriidilise konstruktsiooni, mis lähtub suuremast sotsiaalsest õiglusest, siis ma usun, et sellega arvestatakse.

Ü. Uluots

Lugupeetud härra Oviir! Selles seaduseelnõus on hulk paragrahve, mis puudutavad EKE vara. Mul on väga konstruktiivne küsimus. Kas eelnõu koostamisel kontakteerusite EKE-ga, kas EKE üldse osales selle eelnõu koostamises?

M. Oviir

Mina pean ütlema, et EKE osales eelnõu koostamises ja ka kooskõlastamises. Meil on EKE poolt kooskõlastus, põhimõtteliselt nad antud kontseptsiooni vastu ei vaieldud.

Juhataja

Suur tänu! Ivar Raigi teine küsimus.

I. Raig

Tänan! Ma ei saa päris rahul olla selle vastusega, mille härra Oviir andis. Selle järgi tuleb välja, et Ülemnõukogu on talitanud valesti, on pidevalt venitanud seaduste vastuvõtmisega, et valitsus ei ole esitanud seaduseelnõusid. Tundub, et praegu on kasulik viivitada ning seaduse puudumisega põhjendada sellist privatiseerimist, nagu igaüks heaks arvab. Kas on võimalik kehtestada mingisugust tagasiulatuvat mõju? Ma pean silmas omandireformi aluste seadust. Tänan!

M. Oviir

Härra Raig sai minust põhimõtteliselt valesti aru. Ma ei süüdistanud kedagi, et keegi on tahtlikult millegagi viivitanud. Ma olen veendunud, et omandireform oleks pidanud toimima juba mitu aastat tagasi. Ma ütlen, et meil on ju olemas teatud tõkendvahendid. Näiteks on omandireformi aluste seaduse rakendusotsuses kirjutatud, et EKE süsteemi organisatsioonide ja nende vara omastamise teel moodustatud uute organisatsioonide reorganiseerimine, likvideerimine ning põhivahendite käsutamine võib toimuda ainult seaduses ettenähtud korras, välja arvatud varade müük ja muul alusel üleandmine talupoegadele. Tähendab, sellest perioodist alates on tõkend olemas. Aga küsimus on selles, mis võis toimuda enne seda perioodi. Selle kohta on mul väga raske midagi konkreetselt öelda. Vahepeal on

Ülemnõukogu vastu võtnud omandireformi aluste seaduse rakendusotsuse, mis seda protsessi tõkendab. Mul on raske anda sellele majanduspoliitilist hinnangut, kuid juriidiliselt on see nüüd küll väga konkreetne ja korrektne. Kas anda rakendamisotsusele tagasiulatuv jõud? Seda tuleks väga põhjalikult kaaluda, kas niisugust otsust on otstarbekas teha.

J. Kork

Austatud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Minu küsimus puudutab § 14 alapunkti, kus on märgitud, et kui taasriigistatava vara väärtus on suurenenud, siis kompenseerib riik kohustatud objektile väärtuste vahe. Minu küsimus puudutab ametiühinguid. Ametiühingute vara suurenes eelkõige riigieelarvetest saadud sotsiaalfondi raha arvel, teiseks sai ta mingi osa Moskvast ja suhteliselt väike osa laekus liikmemaksudest. Kuidas seda vara arvestada? Kas see on ametiühingute poolt suurendatud vara või on see riigieelarve vahenditega suurendatud vara? Ühesõnaga, milline osa kuulub sealt kompenseerimisele?

M. Oviir

Sellele annab vastuse § 8. See vara, mis on soetatud riigi poolt eraldatud rahaliste vahendite arvel, kuulub taasriigistamisele. Kui on tegemist ametiühingute oma vahenditega soetatud varaga, siis kuulub see vahe taasriigistamise puhul kompenseerimisele.

J. Kork

Küsimus just selles ongi, et raha võeti ühisest rahakotist. Kes teeb kindlaks, kas vara soetati riigi raha või liikmemaksudest laekunud rahaga? Võimatu on vahet teha.

M. Oviir

Ma ei ole pädev rahanduslike nüansside kohta vastust andma. Kas on võimalik vahet teha? Meile püüti seaduseelnõu ettevalmistamise ajal selgitada, et on võimalik ikkagi vahet teha, kust raha ühele või teisele ühiskondlikule organisatsioonile on laekunud. Seda küsimust võib edaspidises töös täpsustada.

E. Põldroos

Lugupeetud härra Oviir! Kuidas teie arvates tuleks käituda järgmises olukorras: kui riigi poolt kunagi hallidel aegadel ühiskondlikule organisatsioonidele antud vara on ühiskondliku organisatsiooni oma vahendite arvel eduka majandustegevuse puhul kasvanud 10-kordseks või veel enam, ilma et vahepeal oleks riigilt mingeid lisavahendeid saanud, ja kui seda vara

ühiskondlik organisatsioon kasutab oma põhikirjaliseks tegevuseks ja oma liikmete kindlustamiseks (ma mõtlen konkreetselt Kunstnike Liidu varasid), kuidas peab selle seaduse alusel talitama?

M. Oviir

Loominguliste liitude olukord on loomulikult üpris keeruline. Kuid ma ütlen, et seaduseelnõu ei sätesta midagi absoluutset. Kui me vaatame kas või paragrahvi 7, siis näeme, et valitsus võib otsustada, kas kohustatud subjektide omanduses olev taasriigistatav vara on vajalik nende organisatsioonide põhifunktsioonide täitmiseks või ei ole. Vara võidakse jätta tasuta nende organisatsioonide omandusse edasi, paragrahv ei sätesta, et see vara tuleb igal juhul taasriigistada. Ma usun, et valitsusel on nii palju arusaamist, et mõista, millise organisatsiooniga on tegemist. Keegi ei lähe minu arvates selle peale välja, et hakkab ära võtma või taasriigistama loomingulistele liitudele antud hooneid ja muid varasid. See paragrahv võimaldab valitsusel iga organisatsiooni puhul eraldi otsustada tema vara saatuse.

Juhataja

Suur tänu! Kas Enn Põldroosil on teine küsimus? Enn Põldroos, teine küsimus.

E. Põldroos

Ma täpsustaksin või küsiks in veel kord üle. Kas te ei leia, et õigem oleks juba sellisel juhul seaduses piiritleda nende organisatsioonide hulk, tüüp või liik, keda see seadus puudutab, ja mitte jätta küsimuse otsustamist täitevvõimu suva alla?

M. Oviir

Eelnõu ettevalmistamise ajal tekkis meil samuti niisugune mõte. Kuid me pidime paratamatult lähtuma omandireformi aluste seadusest. Omandireformi aluste seaduse rakendusotsuse punkt 14 räägib, milliste organisatsioonidega on tegemist. Seadus nimetab, et tegemist on kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonidega. Tähendab, seadus toob välja organisatsioonide kogu gamma ainult selle tunnuse järgi, et ta on riigilt saanud tasuta vara. Ausalt öeldes ma isegi ei kujuta ette, kui palju neid ühiskondlikke organisatsioone üldse on, kes riigilt on tasuta vara saanud. Ma arvan, et kõigepealt tuleks seaduses kehtestatud korras teha nende varade inventuur ja alles pärast seda saab hakata otsustama, kuidas ühe või teise konkreetse organisatsiooniga käituda. Nii et kahjuks ei olnud selles rakendusotsuses võimalik neid organisatsioone välja tuua.

Juhataja

Suur tänu, härra Oviir! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Kaasettekande teeb õiguskomisjoni liige härra Kaido Kama.

K. Kama

Austatud Ülemnõukogu! Valitsuse esitatud seaduseelnõu, kooperatiivsete, riiklik-kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide vara taasriigistamise ja erastamise kord, käsitleb üsna põhjalikult nende organisatsioonide seda vara, mis on tõepoolest kas riigi poolt neile üle antud või mis on soetatud riigi poolt eraldatud vahenditega. Samal ajal on jäänud lahendamata sisuline probleem, mis saab nende organisatsioonide ülejäänud varast. Ma mõtlen selliseid organisatsioone, nagu näiteks ametiühingud, ETKVL jne.

Siin tekib seesama küsimus, mille härra Põldroos siin tõstatas. Mõiste "kooperatiivsed ja ühiskondlikud organisatsioonid" alla mahub väga palju erinevaid ühendusi, alates ametiühingutest ja lõpetades loomeliitudega, spordiühingutega jne., jne.

Sisuliselt tuleb meil ikkagi sellesama eelnõuga edasi töötades lahendada ka nende organisatsioonide vara küsimus, s.t. küsimus, kas siis tõepoolest ETKVL-i vara kuulub antud piirkonnas nendele inimestele, kes on maksnud ETKVL-i liikmemaksu. See tähendab seda, et me peaksime langetama teatud mõttes poliitilise otsuse nende organisatsioonide suhtes. Võib-olla tuleb tõesti lähtuda ammendavast loetelust. Muuseas on Ülemnõukogu selliseid otsuseid juba teinud. Näiteks riigistati ühekordse otsusega kogu ALMAVÜ vara. Siin võiksime küsima hakata, et me kõik oleme kunagi maksnud ALMAVÜ liikmemaksu, mis õigusega see vara nüüd riigistati. Meil kõigil oli mingi osakene selles varas, mis nüüd riigistati. Sama küsimus tekib ametiühingutega. Kas ametiühing on ikka ühiskondlik organisatsioon ja kas kõigil, kes on maksnud ametiühingu liikmemaksu, on osakene Ametiühingu Majast Tallinnas jne., jne. Nii et ei ole üldse välistatud, et teise lugemise käigus tuleb meil vastu võtta eraldi mingi poliitiline otsus nende organisatsioonide kohta.

On selge, et kui me otsustame praegusel kujul selle seaduse vastu võtta, siis oleme sellega otsustanud tõepoolest, et ETKVL-i vara on tõepoolest ETKVL-i oma ja ametiühingute vara on ametiühingute vara.

Õiguskomisjon pooldab seaduseelnõu esimese lugemise lõpetamist, kuid õiguskomisjon loodab, et edasises töös seaduseelnõu kallal tehakse ära esimese ja teise lugemise vahel suur töö, milles aktiivselt osaleksid ka valitsuse esindajad. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu, Kaido Kama! Mulle tundub, et küsimusi ei ole. Kolleegid! Kõik protseduurilised nõuded on täidetud. Ettekanded on ära kuulatud, juhtivkomisjon toetab esimese lugemise lõpetamist. Kas lõpetame? Esimene lugemine on lõppenud.

Sularahata arveldustest

Juhataja

Kolleegid! Jätkame vastavalt kinnitatud päevakorrale. Ja jõuame nüüd otsapidi juba teisipäevase päevakava juurde. On ettepanek arutada Ülemnõukogu liikme Ants Veetõusme esitatud eelnõu sularahata arveldamise kohta. Palun kõnetooli ettekandeks rahvasaadik Ants Veetõusme!

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Teile esitatud eelnõu ei ole pikk, see koosneb ainult ühest lõigust, kuid ma kommenteeriksin mõne sõnaga neid põhjusi, miks selline eelnõu tekkis.

Esimeseks ajendiks oli see sularaha krooniline nappus, mis meil Eesti Vabariigis valitseb. Me peame pidevalt seoses inflatsiooniga Venemaalt sularaha tellima ja seda ikkagi ei jätku.

Teine põhjus seisneb selles, et meil on tegelikult reglementeerimata arvelduste teostamise kord, olgu see sularahaline või mittesularahaline. Seetõttu tuleb kuskilt alustada. Paljudes ettevõtetes on pikkade aastate jooksul praktiseeritud süsteemi, kus töötaja avalduse põhjal palkadest peetakse kinni kommunaalteenused, üür ning need kantakse üle sularahata arvelduste korras. Kuid seda ei tehta mitte kõikjal. Põhjus on selles, et firmade juhid ja raamatupidajad ei ole täiendavast tööst huvitatud, inimesed seda õigust ei tea ja nii tekibki olukord, kus palk makstakse terves ulatuses sularahas välja. Seejärel läheb inimene otsima kohta, kus ta saaks sularaha ära anda. Hoiupangas on tihti suured järjekorrad, seal ei võeta neid makseid vastu. Nii tekibki kaks varianti, et inimene ei suuda oma sularaha ära anda või siis kõnnib pikemat aega selle sularahaga ringi. Sellest johtuvalt tekib olukord, et raha ei laeku õigeaegselt. Esitatud eelnõu aitaks leevendada sularahanappust ning kiirendaks arveldusi teenuste osutajate ja teenuste saajate vahel. Aitäh!

Juhataja

Mõned küsimused rahvasaadikutelt. Aleksei Zõbin.

A. Zõbin

Lugupeetud ettekandja! Vene kirjanduses on selline tegelane nagu Kozma Prutkov, kes ütles, et tuleb näha asja tuuma. Kas teile ei näi, et need meetmed on täiesti kasutud? Võib-olla see päästab midagi, aga mingit tulemust ei anna.

A. Veetõusme

Oleneb sellest, kui tõsiselt valitsus tahab seda probleemi lahendada.

J. Allik

Lugupeetud härra Veetõusme! Mul on kaks küsimust. Esiteks. Mulle tundub, et see projekt on vastuolus elementaarsete inimõigustega. See võtab inimeselt õiguse otsustada, kas ta täna kasutab raha söögi ostmiseks või üüri tasumiseks. Ja teine küsimus. Kuidas praeguse inflatsiooni tingimustes oleks see üldse teostatav? Need summad on ju igas kuus erinevad. Kas on tehtud arvutusi, kui suur hulk inimesi tuleb tööle rakendada kogu selle süsteemi käivitamiseks?

A. Veetõusme

Inimõigustest me räägime tõepoolest kõik ja viimasel ajal rikutakse neid kõikjal. Nagu ma alguses ütlesin, kasutatakse praegu paljudes firmades seda süsteemi. Inimesed, kes on selle avalduse andnud, ei leia, et see oleks inimõiguste rikkumine. Ma usun, et tegelikult ei ole vaja täiendavaid inimesi rakendada, sest see töö tehakse ära firmade raamatupidamises. Selle arvel jääb hoiupangas sularaha vastuvõtjate töökoormus väiksemaks.

R. Veidemann

Armas kolleeg Ants Veetõusme! Ma olen sunnitud Jaak Alliku küsimust modifitseerima. Kas ei ole siin tegemist ühe erilise riigiorjuse tüübiga? Inimesed ei tea oma väljaminekuid üldse enam korrigeerida. Maksujõuetu inimesena ma võib-olla avaldan protesti ja ei maksa ühel päeval enam üüri, sest need asjad muutuvad ülepeakaela. Tallinnas on sularahata arvelduste büroo, mina isiklikult kasutan seda. Kogu süsteem peaks olema üles ehitatud pankadele. Kas see ei ole loogilisem lahendus? Aitäh!

A. Veetõusme

Tegelikult ongi süsteem ehitatud pankade vahendusele: firma, pank, firma. Aga praegu on olukord nii, et firma annab inimesele sularaha, kõigepealt võtab ta pangast sularaha ja annab inimesele, inimene annab selle sularaha hoiupanka, hoiupank kannab raha üle järgmise pank, kus on firma konto, firma võtab selle siis arvele. Nii et see süsteem on palju keerukam. On muidugi võimalus, et valitsus hakkab seda süsteemi korrastama. Ilmselt tuleb kehtestada piirang, et ülekande suurus ei tohi ületada teatud osa palgast.

R. Veidemann

Aga kas arvelduste büroo ei loo piisavalt inimestele soodustusi?

A. Veetõusme

Arvelduste büroo võib edukalt edasi eksisteerida, üks ei välista teist. Põhiline on just see, et toimiks sularahata arveldus.

A. Tähiste

Lugupeetud eesistuja! Kallis kõneleja! Ma küsaksin kaks küsimust. Kõigepealt küsimus teile kui Eesti Panga Nõukogu esimehele. Kas Eesti Pank on teinud kõik oma volitustest tuleneva, et korraldada arveldusi Eesti Vabariigis? Ja teine küsimus. Kas vabariigi valitsus on jätnud midagi olulist tegemata? Aitäh!

A. Veetõusme

Esimesele küsimusele, ma arvan, saab härra Tähiste vastuse Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga infotunnist, kui ta esitab Eesti Pangale vastava järelepärimise. Mis puutub teise küsimusse, siis eelarve-majanduskomisjoni istungil väitis valitsuse esindaja, et see on võimalik süsteem ning teatud kord ja mängureeglid peavad kehtima ka selles ühiskonnas, kus me praegu elame.

Juhataja

Suur tänu! Jaak Alliku teine küsimus.

J. Allik

Lugupeetud härra Veetõusme! Vastates mu küsimusele, te ütlesite, et need inimesed, kes on kirjutanud avalduse ja seda korda kasutavad, ei tunne, et see on inimõiguste piiramine. Siit

kulgebki piir inimõiguste piiramise vahel: nemad on teinud seda vabatahtlikult, teie pakute meile seda süsteemi sunniviisiliselt. Kas on kavatsus seda korda rakendada ka pensionäride puhul?

A. Veetõusme

Jutt on ainult palkadest.

P. Priks

Austatud spiiker! Lugupeetud ettekandja! Ma saan aru, et pensionärid jäävad sellest otsusest välja, kui nad on korterivaldajad. Aga kui peres on 2 töötajat, siis tekib küsimus, kuidas kindlaks teha, kelle palgast hakatakse kinni pidama. Kui mees ja naine töötavad eri ettevõtetes või kui on peres kolm töötavat inimest, kas siis ei lähe asi väga keeruliseks?

A. Veetõusme

Ma usun, et perekonnas suudetakse see probleem ära lahendada, kes hakkab maksuma üüri. Ilmselt mõlemad ei maksa, maksab ikka üks.

T. Made

Lugupeetud eesistuja! Lugupeetud härra Veetõusme! Rein Veidemann ütles, et ta on kohtunud oma valijatega ja nendega nõu pidanud. Mina olen Rein Veidemanni valija, tema ei ole minuga kohtunud ja seetõttu ma esitan oma küsimuse. Kas võiks teha niisuguse järelduse, et selle korra sisseseadmine on valitsusele mugav ja ta võiks viivitada Eesti krooni kasutusele võtmisega? See on esimene küsimus. Teine küsimus. Arvan, et süsteem ei hakka kehtima kõigile maksumaksjatele, kõigile meie ühiskonna liikmetele, sealhulgas nendele, kes ei tööta. Kas see ei soodusta võimalust korteriüüri maksmisest kõrvale hiilida? Aitäh!

A. Veetõusme

Mis puutub esimesse küsimusse, siis ausalt öeldes ei ole ma probleemile sellest vaatevinklist lähenenud. Kas see süsteem on mugav ja pikendab krooni sisseviimist? Kui ta seda pikendab, siis ma võtan eelnõu tagasi. Mida teha nendega, kes ei tööta ja kellel ei ole pidevaid legaalseid tuluallikaid? Nagu ütles Maksuameti peadirektor, on ka teisi võimalusi, kuidas korrale kutsuda neid, kes ei maksa õigel ajal ja pidevalt üüri. Ma arvan, et see mehhanism võiks olla tunduvalt lihtsam, kuidas kasutada sanktsioone nende suhtes, kes ei maksa üüri. Kuidas sanktsioone paremini kasutada? See ei ole selle eelnõu küsimus.

R. Järlik

Lugupeetud juhataja! Austatud ettekandja! Tartus Pikk tänav 2 asuvas 118-korterilises majas ei kasutata maagaasi, vaid propaani. Elanikke üllatati sellega, et veebruaris paluti maksta gaasi eest 100 rubla inimese kohta kuus. See on praegu 10 korda rohkem, kui maksavad need inimesed, kes kasutavad maagaasi. Elanikud protesteerisid ja mõned on gaasimaksu tasumata jätnud, sest ei suudetud põhjendada, miks veebruaris nõuti kallist hinda gaasi eest, mis odava hinnaga täideti. Ma küsin, mis juhtub siis, kui neid kommunaalmakseid hakatakse kinni pidama palgast ja inimestel pole võimalust teada saada, mille eest nad hakkavad maksma. Minu arust te jätsite ka Jaak Alliku sellekohasele küsimusele vastamata.

A. Veetõusme

Arvamus, et inimesel ei ole võimalust teada saada, mille eest ta maksab, tegelikult ei kehti. Ta maksab nende arvete eest, mis talle esitatakse. Teine küsimus on, kuivõrd põhjendatud või mittepõhjendatud on need arved, mis esitatakse. Praktiliselt makstakse ka praeguses süsteemis nii-öelda eelnevate arvestuste põhjal ja pärast tehakse ümberarvestus. Nii on võimalik see probleem lahendada ka sularahata arvelduste korral. Inimene maksab ette plaanilise summa, ümberarvestus toimub hiljem. Siis selgub, kas on tegemist juurdemaksu või tagasimaksuga.

I. Fjuk

Härra juhataja! Lugupeetud ettekandja! Paar küsimust. Üldiselt on antud seaduseelnõu puhul tegu sularahata sundarvelduse sisseviimisega. Nagu teada, on mujal maailmas sularahata arvelduste maht 10–15%. Esimene küsimus. Miks meil on sularahata arveldussüsteem välja töötamata? Teine küsimus. Mis saab nendest, kes on lepingulises töövahekorras? Kas ka nendel toimub sundarveldamine? Praegu, turumajandusele üleminekul, töötab suur hulk töötajaid lepingulistel alustel. Kolmandaks. Kas ettekandjal on teada, kuhu antakse see eelnõu ekspertiisi, mille käigus antakse hinnang kaitsemehhanismide kohta, mis kaitseksid tarbijat ja elanikkonda ametnike omavoli eest?

A. Veetõusme

Mis puutub sellesse, et meil on välja töötamata sularahata arvelduste kord, siis see nii päris ei ole. Sularahata arveldused toimuvad kogu majandussüsteemis. Küsimus on selles, kuidas seda kasutatakse. Kasutatakse väga vähe. Ignar Fjuk tõi välja, et arveldused on väga pikaajalised ja seetõttu on nad ebamugavad ja neid ei taheta kasutada. Antud juhul ei ole küsimus selles. Omaette küsimus on traditsioonides. Aastakümnete vältel on harjutud sellega, et kõik

arveldused tehakse hoiupanga kaudu sularahalisel teel. Nüüd on seda tõepoolest väga raske muuta. Täna näiteks olid kõik Tartu pangad nõupidamisel linnavalitsuses. Nad lubasid lähemal ajal avada korrespondentkontod, et saaks arveldusi tunduvalt kiirendada. Mis puutub lepingulistesse töötajatesse, siis selle probleemi peab komplekselt lahendama valitsus. Mis puutub kaitsemehhanismi ametnike omavoli vastu, siis valitsus peab selle välja töötama.

V. Lebedev

Lugupeetud spiiker! Lugupeetud kolleeg Ants Veetõusme! Minu küsimus on üldiselt analoogiline kolleeg Rein Järliku küsimusega. Üks naine ütles mulle täna, et talle arvestati kuus 1200 kilovatt-tundi elektrit. See on juba nagu väike vabrik. See naine ei saa kuidagi selgust, miks talle nii palju arvestati. Kui sellelt inimeselt võetakse ainult elektrienergia eest 1200 rubla, kuidas ta siis hakkama peab saama? Aga mitte selles pole küsimus. Küsimus on järgmine. Öelge, palun, kellena te end selles kõnetoolis seda seaduseelnõu esitades tunnete, kas Tartu Kommertspanga konsultandina, Eesti Panga Nõukogu esimehena või Eesti Ülemnõukogu liikmena? Kellena te end praegu kõige rohkem tunnete? Tänan!

A. Veetõusme

Alustan viimasest küsimusest. Kolleeg Lebedev! Ma ei ole enam üle kahe aasta Tartu Kommertspanga konsultant. Siin esinen Ülemnõukogu liikmena. Ma kordan veel kord, et sularahata arveldused toimuvad analoogiliselt sularahaliste arveldustega. Mida inimene peab maksma, selle ta ka maksab. Ta saab maksta ikkagi kokkuleppe alusel ettemaksuna. Kui tegelikult summad osutuvad suuremaks, siis tuleb juurde maksta, kui osutuvad väiksemaks, siis makstakse talle tagasi.

J. Kass

Austatud ettekandja! Sularahapuuduse tõttu ei saa inimesed lihtsalt palka kätte. Eriti on hädas eelarvelised asutused. Inimesed on lihtsalt näljas, sest meil puudub võlaraamatusüsteem ja ilma rahata midagi ei anta. Kas rahameeste ringkonnas on mõeldud (ma mõtlen eelkõige Eesti Panka) niisugust võimalust, et palga maksmisel antakse inimestele kätte Eesti Panga tšekiraamatud, kus on märgitud isiku kontonumber ja summa, mis tal palga näol on saada? Tänan!

A. Veetõusme

Seesama seaduseelnõu vähendab tunduvalt sularahavajadust. Ma tean väga hästi, milline on praegu sularahavajadus, seepärast ongi see eelnõu esitatud. Mis puutub Eesti Panga tšekiraamatutesse, siis minu andmetel Eesti Panga asepresident väitis eelmisel nädalal, et vastavate tšekiraamatute näidised on valitsusele edastatud, kuid valitsus ei olnud neid vastu võtnud.

L. Arro

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Kui kaua teie arvates see seadus võiks kehtida? Kõrged ülemused ja pangamehed on rääkinud, et juba märtsis tuleb Eesti kroon. Märtsis ei tule, tuleb mais. Sellisel juhul ei ole seaduseelnõust midagi kasu. Aitäh!

A. Veetõusme

Minu arvates siiski on. See võib väga edukalt toimida ka kroonitingimustes. Küsimus on selles, et mida rohkem me suudame sularahata arveldusi teha, seda vähem on meil sularaha vaja. Nii me hoiame kroone kokku.

A. Zõbin

Lugupeetud ettekandja! Ma saan nii aru, et teie olete selle seaduseelnõu algataja. Õelge, palun, kellega te valitsuses konsulteerisite, enne kui te selle Ülemnõukogule esitasite. Kas te rääkisite sellest Tiit Vähiga?

A. Veetõusme

Usun, sellest võib rääkida kaasettekandja pikemalt. Kui komisjonis seda küsimust arutati, siis väitis Roose, et põhimõtteliselt on see korraldatav.

Juhataja

Suur tänu, härra Veetõusme! Rohkem küsimusi rahvasaadikutel ei ole. Minu käsutuses on veel veerand tundi. Kuulame ära ka kaasettekande. Ma palun kõnetooli eelarve-majanduskomisjoni liikme härra Jüri Reinsoni!

J. Reinson

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Meie komisjon arutas seda küsimust 10. märtsi istungil ja seal kerkisid samad küsimused, mis täna siin saalis. Eelarve-majanduskomisjon

otsustas teha juhatasele ettepaneku võtta eelnõu läbivaatamiseks Ülemnõukogu istungjärgule, kuid taotles seejuures Eesti Vabariigi Valitsuselt rahandusministeeriumi kaasettekannet. Arvestades eelnõu esitaja Ants Veetõusme nõusolekut teha sellesse redaktsioonilisi muudatusi, toetame eelnõu vastuvõtmist Ülemnõukogus. Otsus võeti vastu hääleteenamusega. Ma tahaksin täpsustada redaktsioonilisi muudatusi. Juttu oli sellest, kas see on kodanikule kohustuslik või vabatahtlik ja kohustuslik asutustele. Samuti arvasime, et selle eelnõu vastuvõtmiseks oleks vajalik ka õiguskomisjoni kaasettekanne. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et küsimusi ei ole. Kolleegid! Ma ootan ettepanekuid tänase istungi võimaliku jätkamise kohta. Praegu teen ettepaneku avada läbirääkimised. Kolleegid! Kes soovib kõnet pidada? Ei soovita. Kas võib panna eelnõu vastuvõtmise hääletamisele? Vabandan! Oli ettepanek katkestada arutelu ja suunata eelnõu rahandusministeeriumile ja õiguskomisjonile. Ma vabandan!

Kohaloleku kontroll. Kohal on 66 rahvasaadikut, puudub 32. Kolleegid! Eelarve-majanduskomisjon tegi ettepaneku katkestada. Ta esitas ka motiivid. Kuid vastavalt reglemendile peame otsustama, millal me arutelu jätkame. Jüri Reinson! Mida eelarve-majanduskomisjon arvab? Kas järgmisel, ülejärgmisel? Jüri Reinson.

J. Reinson

Lugupeetud juhataja! Ma arvan, et arutelu võiks jätkata järgmisel istungjärgul.

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et katkestada antud päevakorrapunkti arutelu ja jätkata seda 69. istungjärgul? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 50 rahvasaadikut, vastu on 8, 2 jäid erapooletuks. Arutelu katkestatakse ja jätkatakse järgmisel istungjärgul.

Kolleegid! Mulle ei ole laekunud ettepanekuid tööpäeva pikendamise kohta. Mul on alust arvata, et seda ei soovita, seepärast ma loen ette teadaanded.

Suur tänu, kolleegid! Homme saame kokku kell 10. Siis algab infotund. Nägemist!

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

68. ISTUNGJÄRK

TEINE ISTUNG

24. märts 1992

Juhataja

Istungjärg jätkub, asugem töökohtadele. Kohaloleku kontroll. Kohal on 68 rahvasaadikut, puudub 30.

Kolleegid! Ka täna antakse meile üle mõnede seadusandlike aktide eelnõud. Ja kõigepealt eelnõud vabariigi valitsuselt. Ma palun kõnetooli proua Krista Kilveti!

K. Kilvet

Austatud juhataja! Lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Eesti Vabariigi Valitsus esitab Eesti Vabariigi Siseministeeriumi poolt ette valmistatud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu seaduse eelnõu Eesti Vabariigi eriteenistuse moodustamise kohta. Nimetatud küsimuse palume võtta päevakorda kiireloomulisena. Teiseks esitab Eesti Vabariigi Valitsus Eesti Vabariigi Ülemnõukogu seaduse eelnõu õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise või kompenseerimise avalduste esitamise tähtaegade ennistamise korra kohta. Aitäh!

Juhataja

Kas ka teine küsimus on kiireloomuline? Ei ole. Kolleegid! Ma olen hetkelises kimbatuses. Millise komisjoni kompetentsi võiks kuuluda eriteenistuse moodustamine? Kõne alla tulevad riigikaitse, õigus- ja haldusreformi komisjon. Riigikaitsekomisjon? Juhtivkomisjoniks määratakse riigikaitsekomisjon. Vara tagastamisega seotud probleemid on normaalprotseduuri järgi lahendatavad, juhtivkomisjon määratakse juhatuse istungil. Ja nüüd rahvasaadikute poolt üleantavad seadusandlike aktide eelnõud. Kaido Kama.

K. Kama

Austatud Ülemnõukogu! Ajutine maa- ja omandireformikomisjon esitab kaks seaduseelnõu. Esimene käib maareformi seaduse osalise muutmise ja teine põllumajandusreformi seaduse osalise muutmise kohta. Mõlemad käsitlevad ühte ja sama asja. Praegune kord näeb ette, et riigi omandusse jäetava maa määrab kindlaks Ülemnõukogu. Eelnõu sätestab, et seda teeb valitsus kooskõlastatult Ülemnõukogu vastavate komisjonidega.

Teiseks. Fraktsioon "Isamaa Ühendus" esitab eelnõu põhiseaduse rahvahääletuse ja Riigikogu valimiste korraldamise kohta. Eelnõus on püütud anda konkreetne ajagraafik, alates valimiskomisjonide moodustamisest ja lõpetades Riigikogu valimistega. Kõik kolm eelnõu on esitatud kiireloomulisena.

Juhataja

Suur tänu! Kaks seaduseelnõu käsitlevad maareformi seaduse ja põllumajandusreformi seaduse osalist muutmist. Need kuuluvad eelarve-majanduskomisjoni kompetentsi, mille ma määran ka juhtivkomisjoniks. Määrame maaelukomisjoni. Teema, mis käsitleb põhiseaduse rahvahääletust ja Riigikogu valimisi, kuulub õiguskomisjoni kompetentsi, ja määrame õiguskomisjoni ka juhtivkomisjoniks.

A. Tarand

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Mul on au saadikuterühma "Mõõdukad" nimel üle anda Eesti Vabariigi Ülemnõukogu eelnõu Eesti Vabariigi isikutunnistusest. Sisuliselt on küsimus ühest võimalusest reguleerida suur segadus, mis meil pikemat aega valitseb isikut tõendavate dokumentidega. Fraktsiooni arvates võiks asi minna käsitlemisele õiguskomisjonis koos Ülo Uluotsa esitatud eelnõuga. Aitäh! Asi on kiireloomuline.

Juhataja

Juhtivkomisjoniks jääb õiguskomisjon.

Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga infotund

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu! Vastavalt meie reglemendile ja kinnitatud päevakorrale algab Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga infotund. Päevakorras on 7 arupärimist. Esimesena vastatakse rahvasaadik Uno Ugandi arupärimisele, kes tõstatab küsimuse majanduslikust olukorrast vabariigis. Selgitusi on valmis andma majandusminister härra Heido Vitsur. Ma palun majandusministri kõnetooli!

H. Vitsur

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud rahvasaadikud! Püüan teile anda ülevaate meie praegusest majanduskorrast ja samal ajal vastata härra Uno Ugandi järelepärimisele. See tekst on teil käes ja seetõttu ei ole mul ilmselt vaja seda ette lugeda. Küsimus on selles, kas Eestimaa on pankrotis ja mida tähendab ühe riigi pankrot. Valitsusele on esitatud 6 küsimust. Ma vastan neile kõigile järgemööda.

Loomulikult ei saa ma kinnitada, mida härra Lugus arvas, et Eestimaa on pankrotis. Mulle tundub, et siin on tegemist populaarse või rahvaliku seletusega Eestimaa raske majandusolukorra kohta. Riigi pankroti mõistet ei ole ja tegelikult ükski riik ei ole pankrotis. Seda mõistet kasutatakse tavaliselt siis, kui on tegemist oluliste makseraskustega. Iseendast ei tähenda makseraskus katastroofi. Tegemist on mingi häirega.

Kui me vaatame Eesti olukorda sellel talvel, siis näeme, et Eesti riigi ja Eesti majanduse makseraskused kujunesid välja kahel põhjusel. Jaanuaris-veebruaris tõusis sisseveetavate vedelkütuste hind rohkem kui 40 korda ja müüjad hakkasid nõudma tasu kütuse eest 10 päeva ette. Samal ajal olid SRÜ maades olevad ettevõtted, kellele Eesti tööstus müüs oma toodangut, tõsistes makseraskustes.

Ainuüksi energeetika- ja tööstusministeeriumi ettevõtetele on jäänud laekumata üle ühe miljardi rubla. Kui me võtame selle ühe miljardi, mis oli laekumata, ja miljardi, mille oleme kütuse eest ette maksnud, oleme enam-vähem tasakaalus. Tegelikult on tegemist raha- ja pangasüsteemi funktsioneerimise häiretega, mitte riigi maksejõuetusega. Bilanss on enam-vähem tasakaalus.

Tõsi, olukord on raske, kütus kallines kahe kuu jooksul 40 korda. See kõik on mõjutanud oluliselt meie riigi elanike heaolu. Praeguse rahvatulu taseme puhul peame maksma energia eest 40 korda rohkem. See tähendab seda, et muudeks vajadusteks jääb raha väga vähe järele. Ma arvan, et olen vastanud kahele esimesele küsimusele. Kas Eesti Vabariik on tõesti pankrotis? Mida Eesti valitsus on ette võtnud, et ummikust välja tulla? Õigem oleks küsida, et mida Eesti valitsus on ette võtnud, et arvelduste kriisist ja rahakriisist välja tulla. Arvelduskriisil on kaks, õigemini kolm valdkonda. Käest ära on arveldused SRÜ maadega (n.-ö. rublatsoonis), korrastamist vajavad arveldused ettevõtete vahel Eesti Vabariigis. Ja alles kolmandana ma kinnitaksin sularahakriisi. Tegelikult on kõik need momendid läbi põimunud. Eestil on üpris raske kavandada radikaalseid abinõusid, sest tegemist on võõra riigi rahaga, mille emissioon ja arveldused on tegelikult meie naaberriigi kontrolli all. Oluliselt mõjutavad emissiooni SRÜ riigid, samuti Ukraina, Valgevene ja Kesk-Aasia. Kuid midagi on võimalik ka kohapeal ära teha. Koos Eesti Pangaga otsustasime märgatavalt kiirendada arvelduste

tegemise korda. On olnud juhtumeid, et arveldused ettevõtete vahel venivad Eesti ühes pangahoones asuva kahe panga vahel üle 20 päeva. Nüüd tahame sisse viia korra, et arveldused ettevõtete ja pankade vahel ei tohi ületada 3–4 päeva. Alates 1. maist ei tohi see tähtaeg ületada 48 tundi. Pankade suhtes, kes ei järgi seda korda, võib Eesti Pank rakendada sanktsioone kuni panga töö peatamiseni Eesti krooni sisseviimisel või tegevuslitsentsi äravõtmisega tulevaks tegevusaastaks. Need on igatahes tõsised sanktsioonid.

Teine abinõude ring puudutab arvlemist SRÜ maadega. Nii Eesti valitsus kui ka majandusministeerium ja rahandusministeerium peavad aitama Eesti Panka saavutada arvelduste kokkulepet Venemaa Keskpangaga. Momendil seda ei ole ja selle saavutamine ei ole kerge.

Ma selgitaks teile, milles küsimus tegelikult seisab. Asi on selles, et ülemöödunud aastal, kui me läksime kiirendatud inflatsiooni teele, muutus Eestis kasutatava rubla reaalne ostujõud madalamaks kui Venemaal. Venemaal saab ühe rubla eest praegu osta kolm korda rohkem liha ja võid kui Eestimaal, kütust kuni 10 korda rohkem. Seetõttu on rubla ostujõud Eestis tunduvalt madalam. Arveldused odava ja kalli rubla vahel ei ole mõeldavad. Seetõttu viiski Venemaa sisse oma ekspordi- ja impordimaksu ja neutraliseeris sel viisil hindade vahe. Me ei saa ühepidiiselt kavaldada ja selle arvel kaua ja muretult elada. Minule oli täielik üllatus, et Venemaa nii hilja reageeris. Ma kartsin seda juba ülemöödunud aasta sügisel.

Arvelduste kokkuleppe sõlmimine on ääretult keeruline ja stabiilset arvelduste kokkulepet enne Eesti krooni sisseviimist ei ole ilmselt võimalik sõlmida, sest inflatsioon Eestimaal ja Venemaal kulgeb täiesti erinevates suundades ja erineva tempoga. Raha reaalne ostujõud nõuab pidevat korrigeerimist, et vahetus toimuks ekvivalentsel alusel. Eriti puudutab see riikidevahelisi kaubandustehinguid. Ettevõtted lepivad omavahel kokku ja korrastavad oma asjad ise ära. Ettevõtetevahelistes horisontaalsidemetes ei ole probleeme.

Sularahapuudus on rublatsoonis üldine. On tõenäoline, et Eesti ei saa enam raha lihtsalt küsida (see on ka täiesti õigustatud), vaid me peame hakkama seda Venemaa Keskpangast ostma.

Seepärast oleme otsustanud radikaalselt suurendada sularahata arveldusi, võttes kasutusele tšekiraamatud. Tšekkide kasutamine toiduainekauplustes lihtsustab igapäevaste ostude tegemist. Eesti Vabariigi Rahandusministeeriumi trükikojal on suuri võimalusi tšekiraamatute trükkimiseks. See leevendab juba märtsis ja aprillis sularahapuudust.

Mida on valitsus ette võtnud, et pidurdada üle jõu käivat importi või seda kinni maksta? Eesti impordib põhiliselt kütust ja keset talve ei saa me kuidagi mõtelda sellele, kuidas vähendada kütuse sissevedu. Me oleme juba niigi viinud kütuse tarbimise miinimumini ja allapoole seda

enam lasta ei saa, sest kulutused rahva tervise taastamiseks lähevad maksma palju rohkem, kui maksab kütus. Praegu on saabumas külviaeg ja majandites ja talumeestel ei ole piisavas koguses diislikütust. Praegu peame mõtlema selle peale, kuidas kindlustada Eesti külvi perioodiks kütusega ning et meie transport ei lakkaks funktsioneerimast. Vaatamata riikidevahelistele lepingutele tuleb idast küll enam-vähem regulaarselt masuuti, kuid mitte diislikütust ja bensiini. Me peame tooma põllumeestele diislikütuse lääne turgudelt. Kahjuks ei ole meil küttekoldeid, kus kütust kõige rohkem raisatakse, võimalik talvel ümber ehitada. Nagu talvel ei ole võimalik kartulit maha panna ja saaki koristada, nii ei ole talvel võimalik ka küttekoldeid ja küttesüsteemi ümber ehitada. Praegu me peame hoidma temperatuuri talutaval tasemel. Selle peab tegema riik ja seda on õnnestunud meil siia maani ka teha.

Kas on õige tõmmata Eesti Pank, kellelt peame saama Eesti majanduse stabiilsuse garantii, nii riskantsesse toimingusse, nagu seda on kütuseimpordi krediteerimine? On täiesti selge, et seda tuli teha. Tegemist on lühiajalise krediidiga. Selle krediidi maksavad inimesed järgmisel kuul kinni.

Doteerimisest. Meil oli valida, kas suurendada inimeste tulusid või hakata doteerima põllumajandussaadusi. Et meil ei olnud võimalik inimeste tulusid suurendada sularaha täieliku puudumise tõttu, siis tuli valida dotatsioonide tee, mida me õigeks ei pidanud. Sularaha puudumine sundiski meid minema nii piima kui ka kütuse doteerimisele.

Meil puudub hästi väljaarendatud sotsiaalhooldussüsteem, kes suudaks selgitada tõelisi abivajajaid. Sotsiaalhooldussüsteem vajab palju rohkem, palju kvaliteetsemat tööjõudu. Me peame loobuma lausdoteerimisest mingisuguse formaalse tunnuse järgi, vaid selgeks tegema, keda on vaja doteerida. Formaalne tunnus, et pensionär on 80-aastane, ei tähenda, et see inimene oleks väga raskes olukorras. Ta võib väga vabalt elada oma säästudest. Tema tütreid või pojad võivad olla ettevõtjad ning koos ühes korteris elades ei tunne nad tõesti mingit puudust. Mõni pensionär võib elada äärmiselt raskes olukorras. Inimeste vajadused on üpris erinevad. Meil on vaja spetsiaalset hooldussüsteemi, mis suudab jälgida puudustkannatavate inimeste olukorda.

Eesti Pank ei allu valitsusele ja seda ei ole kavas teha. Seda ei saagi teha, sest selleks istute teie siin saalis ja kontrollite Eesti Panga tegevust. Kas võib juhtuda, et ühel päeval on valitsus sundseisus ning on sunnitud hakkama ettevalmistamatult müüma riigi vara? Ei ole. Ja ega riigi vara olegi võimalik müüa, sest firmad, kes ostavad, tahavad väga põhjalikult olukorraga tutvuda, tutvuda seadustega, mis annavad neile garantiid, tahavad saada ülevaadet Eesti majandusest. Aga omandi müümine, riigi vara müümine on ju meie majandusprogrammi üks nurgakivi. Ja kui ostjate hulgas on ka välismaalasi, ei ole selles tegelikult midagi halba. Eesti

vajab investeringuid ja kui keegi on nõus tooma meile vastuvõetavatel tingimustel kapitali, siis ma ei näe selles midagi halba. Ma näen probleemi selles, et tõenäoliselt ei olda valmis siia üldse tulema. Olukord ei ole piisavalt stabiilne, ei ole kõiki seadusi, mis looks väliskapitalile kindluse. Me peame väga kiiresti vastu võtma hulga omandit ja omanike kaitset puudutavaid seadusi, looma tingimusi, mille alusel objekte ja maad antakse pikaajalisele rendile või müüakse. Valitsus korrigeerib omandireformi kiirendamise kava ja tuleme sellega lähemal ajal teie ette.

Juhataja

Suur tänu, härra minister! Meil on juba registreeritud 17 küsimuse esitajat. Karta on, et valdav osa infotunnist on pühendatud just nimelt sellele teemale. Esimese täpsustuse esitab rahvasaadik Uno Ugandi.

U. Ugandi

Lugupeetud juhatus! Austatud ettekandja! Teie väidate, et pankrotti ei ole. Seda on väga tore kuulda. Kuid miks siis ei ole majandusreformi komitee ümber lükanud rahvast desinformeerivat informatsiooni? Seda esiteks. Ja miks ei saanud tulla härra Lugus ise vastama, sest tema on selle autor? Võib-olla oskate ütelda. Teiseks. Majandusreformi komitee on avalikult ikkagi teatanud pankrotti minekust. Kas see on muutnud suhtumist ka rahareformi, kas see on reformi kiirendanud või aeglustanud? Tänan!

H. Vitsur

Kuivõrd ma ei osale majandusreformi komitee tegevuses, siis on mul väga raske anda ammendavat informatsiooni. Ma arvan, et see on lihtsalt kujundlik väljend. Ma küsin Luguse käest. Ma arvan, et härra Lugusele ei teinud keegi ettepanekut siia tulla. Härra Tiit Vähi palus mind tulla teile sellel teemal rääkima. Nii et ma ei oska rohkem midagi vastata. Mis puudutab rahareformi, siis rahareformi kiirendab kõige rohkem stabiilne arvelduste kokkulepe Venemaaga ja ka teiste riikidega. Kahjuks ei ole meil võimalik lepinguid sõlmida enne, kui oleme üle läinud oma rahale. Muidu me ei saa vastutada teise riigi raha stabiilsuse eest. Üks küsimus oli veel, kuid ma ei jõudnud seda fikseerida.

Juhataja

Uno Ugandi, kas mikrofon on sees?

U. Ugandi

Teise küsimuse adresseerisin majandusreformi komitee esimehele. Miks ta ei saanud siia tulla ja tulite hoopiski teie?

H. Vitsur

Sellele ei oska ma vastata. Mind paluti tulla.

Juhataja

Suur tänu, kolleegid! Ma värskendan teie mälu. Infotunni reglement erineb mõnevõrra päevakorrapunktide arutamise reglemendist. Me esitame korraga ainult ühe küsimuse. Igaüks esitab mitu küsimust järjekorras. Nii et üks küsimus korraga.

J. Allik

Lugupeetud härra Vitsur! Kas praegune olukord, mida te kirjeldasite, on objektiivne paratamatus? Kas võite esile tuua eelmise valitsuse majanduspoliitilised vead, mis on mõjutanud praeguse olukorra väljakujunemist?

H. Vitsur

Subjektiivne ja objektiivne on alati segunenud ja mingil määral ma sellest juba rääkisin. See, et Venemaa läks arveldustes Eestimaaga maailmaturuhindadele ja et kütuse hind tõusis meil 40 korda, see ei ole eelmise valitsuse viga. Viga on see, et me viivitasime poolteist aastat majandusreformiga, oodates Venemaad järele. Sest oli teadmata, millal nad alustavad. Minu meelest oli viga ka see, et me läksime kiirendatud inflatsiooni teele liiga uljalt. Oli ette näha, et Venemaa annab sellele hoogu juurde ja meil tekib Venemaaga maksete valdkonnas suuri raskusi. Ja nii juhtus.

K. Raud

Austatud eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Teie ettekandest võis aru saada, et meil on ülisuur väliskaubanduse defitsiit, et on puudus sularahast, et puudus on ülekanderahast jne. Neis oludes on Eestis ettevõtteid, mis teenivad väga suuri valuutakoguseid. Kuid valuuta raisatakse kodumasinade, sõiduautode ja kõige muu peale, mida sisuliselt kingitakse ettevõtete juhtivtöötajatele. Kas niisugune tegevus on kooskõlas riigi huvidega? Teiseks. Meil on rida ettevõtteid, need on reeglina väga suured ettevõtted, kes põhiliselt toodavad idaturu jaoks. Kui SRÜ ja Venemaa kauplevad meiega maailmaturuhindadega, siis milliste hindadega kauplevad

need ettevõtted SRÜ-ga? Kuidas valitsus kavatses reguleerida nende ettevõtete tegevust? Ja kolmandaks. Väga huvitav oli kuulda objektiivseid selgitusi praeguse olukorra ja selle põhjuste kohta. Paraku lihtsat inimest ei rahulda need objektiivsed selgitused, tema tahab teada, mida valitsus teeb, et asi läheks paremaks. Kas te võiksite anda ka lühikese ülevaate nendest kavadest? Aitäh!

Juhataja

Ma juhin tähelepanu sellele, et esitada tuleb üks küsimus. Ja ma palun esitada küsimusi ühekaupa!

H. Vitsur

Mure, et valitsus on minetanud kontrolli riigiettevõtete üle, on meil väga suur. Siin on tegemist omapärase paradoksiga. Meie riiklike aktsiaseltside seadus järgib paljus Nõukogude Liidus omal ajal vastuvõetud sotsialistliku ettevõtte seadust. Lähtutakse eeldusest, et kui riigiettevõtetele luua turumajandusele omased tingimused, siis nad hakkavad vastutustundlikult ja kokkuhoidlikult töötama. See aga osutus veaks. See on üks suuremaid vigu, mis meie majanduspoliitikas on tehtud. Kahjuks kehtib praegugi hulk seadusandlikke akte, mis ei luba riigil nende ettevõtete majandustegevusse sekkuda, kuigi need kahjustavad nii majanduslikult kui ka moraalselt kogu ühiskonda. Me peame need aktid koos teiega ära muutma. Nende tegevust tuleb radikaalselt muuta. Selleks on vaja vastu võtta pankrotiseadus. Ja ma loodan, et me saame sellega hakkama lähemate nädalate jooksul. Ja mida valitsus teeb? Ma juba rääkisin sellest. Põhiline on see, mida me peame tegema. Me peame saavutama sellise majandusliku olukorra, kus funktsioneerib laitmatult panga- ja rahasüsteem. Me peame looma ettevõtete arengule vaba tee, soodustama investeringuid. Kui tootmine ei kasva, ei ole ka rahvale midagi anda. Tootmise kasvutempo suurendamine on põhiküsimus.

T. Saarman

Austatud juhataja! Lugupeetud minister! Teatavasti eraldas valitsus 300 miljonit rubla piima kokkuostu doteerimiseks. Mis on dotatsiooni katteallikas?

H. Vitsur

Meil oli, nagu ma ütlesin, valida kaks teed: kas suurendada eelarveliste asutuste töötajate palku ja pensionäride elatusraha 300 miljoni võrra või doteerida samas ulatuses piimatootmist. Et sularaha ei olnud, tuli minna doteerimise teed.

Juhataja

Suur tänu! Kaljo Ellik.

K. Ellik

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid ja lugupeetud majandusminister! Te püüdsite meile väita, et Eestis pole päris pankrotti. Minul on teine arvamus, mis toetub majandusreformi komitee autoriteedile. Minu küsimus kõlab nii. Öelge, kui palju on ebamäärasus suhetes Venemaaga pankrotile kaasa aidanud. Aitäh!

H. Vitsur

Tähendab, ma nimetasin seda pankrotti maksekriisiks ja ebamäärasus suhetes Venemaaga on sellele tublisti kaasa aidanud. Selles ei ole mingit kahtlust. Meil on Venemaalt saamata elektrienergia eest 1 miljard rubla. Samuti ei ole Venemaa tasunud või eest, mida me saatsime riikidevahelise kaubanduslepingu alusel. Kütuse eest oleme tasunud ette. On selge, et kui meile oleks laekunud 1,5 miljardit rubla Eestimaale, siis ei oleks meil maksetega mingeid raskusi ja ka krediidiressursse oleks piisavalt.

H. Peterson

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Rääkisite siin ülesannetest, mis kestavad 10 päevast 48 tunnini. Niisuguse pangabürokraatia pärast ei väljunud maaliinide bussijaamast 10 päeva jooksul bussid Lõuna-Eestisse. Põhjus oli selles, et autobussijaam, naftabaas ja maakonnaavalitsused teevad arveldusi eri pankades. Kas ei ole siin tegemist Moskva-fenomenidega? Varem käisid kõik avaldused Moskva kaudu, Tallinna kaudu. Ma tahan teada, mida juba homme, kordan, homme on majandusreformi komitees või valitsuses kavas teha, et kiirendada ülekandeid eri pankade vahel ja eriti siis, kui need asuvad ühes linnas. Kas pannakse tööle jooksupoisid või tehakse midagi muud? Aitäh!

H. Vitsur

Eile võtsime vastu otsuse. Tallinna kaudu arveldamine likvideeritakse, pangad hakkavad selle eest hoolitsema, et arveldused oleksid tehtud 48 tunni jooksul. Kui nad sellega hakkama ei saa, siis võetakse neilt tegevusluba ära.

L. Arro

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Eile teatas raadio ja tänastes ajalehtedes on kirjutatud, et 20. märtsil kirjutas Vene Föderatsiooni valitsuse esimehe esimene asetäitja alla ajutise tollimaksu peatamise kohta kuni 1. juulini. On tehtud järeldused, see alandab kütuse hinda peaaegu 2/3. Küsimus. Kas selle arvel kütuse hind väheneb, et saaks kevadkülvri ära teha, ja et toiduainete hinnad edaspidi ei tõuse? On kuulda, et "Eesti Kütus" tahab selle raha ikkagi oma tasku pista. Kas Hinnaametil ja valitsusel ei ole võimu, et kütuse hind normaliseerida? Aitäh!

H. Vitsur

Me kuulsime seda informatsiooni samuti eile. Kaubandusministeerium pidi seda kontrollima otsestest allikatest. Täpsemalt ma midagi ütelda ei oska, kuid ma võin avaldada oma seisukoha. Kui ma möödunud nädalal käisin Moskvast, jõudis meie kaubandusministeerium läbirääkimistele Venemaa kaubandusministeeriumiga niikaugemale, et hindu tuleks mõlemal pool alandada. Kui hinnad tõesti langevad, siis ei ole meil mingit alust säilitada kõrgeid hindu, sest need teevad meie põllumajandustoodangu müümise Venemaale võimatuks. Ma arvan, et tuleb alandada.

R. Veidemann

Härra juhataja! Lugupeetud majandusminister! Praegu käib raadioülekanne. Mõned minu valijad on teinud mulle ülesandeks küsida teilt, mis on meie väärastunud hinnapoliitika põhjus ja miks meil ei ole konkurentsiseadust. Kas te võiksite konkreetselt öelda, millal konkurentsija pankrotiseaduse eelnõud jõuavad Eesti parlamentis?

H. Vitsur

Need eelnõud on justiitsministeeriumi poolt laiali saadetud ja peaksid varsti laekuma. Nii lubas valitsuse istungil justiitsministeeriumi esindaja möödunud neljapäeval. Kuupäeva ta ei öelnud ja seetõttu ei oska ma täpset tähtaega öelda. Aprillis kindlasti.

A. Junti

Lugupeetud juhataja ja küsimustele vastaja! 17. märtsil 1992. aastal sai "Eesti Kütus" Eesti Pangalt 500 miljonit rubla krediiti kütuse eest tasumiseks ja seda kuni 1992. aasta juunikuuni. Teatavasti Eesti Pangal sellist raha põhikirjafondis ei ole ja oma vahendeid sellises mahus Eesti Pangal ka ei ole. Kui Eesti Pangal seda raha tegelikult ei ole, siis ta blufib ja krediitidel

ei ole tagatist. Või kasutab Eesti Pank klientide raha, mis on tema välismajandusosakonnas? On väga tõenäoline, et juunis seda raha tagasi ei saa, siis võib juhtuda, et laenu tagajärjel läheb Eesti Pank pankrotti, sest ei suuda klientidele laenu välja maksta. Ma viitan ajalehe informatsioonile, kus on öeldud, et Eestis jääb märtsis planeeritud kulutuste katmiseks puudu 600 miljonit rubla. Küsimus. Kas on esineja arvates vaja moodustada erikomisjon Eesti Panga revideerimiseks, sest näib, et Eesti Pank on võtnud enda peale valitsuse katteta lubaduste kinnimaksmise? Aitäh!

H. Vitsur

Küsimusele, millist krediidiressurssi Eesti Pank valdab, ma kahjuks vastata ei saa. Küsimus tuleks esitada kas Eesti Panga presidendile või rahandusministrile.

L. Annus

Lugupeetud spiiker! Väga austatud minister! On saanud tavaks, et eesti rahvast lollitatakse Venemaa tondiga. Kord üks, kord teine minister väidab, et Venemaa boikoteerib Eestimaa majandust. Ja teie väidate sama, et Venemaa on Eestile võlgu. Täna selgus, et vastastikune võlg on 1 miljard rubla ja asi on *fifty-fifty*. See meenutab mulle kangesti Jaan Tatika ja Saalomon Vesipruuli lõpnud koera loopimist. Nagu tänagi selgus, pole me kunstlikult teinud Eestimaal rublat kolm korda odavamaks kui Venemaal. Siit johtub ka minu küsimus. Millal Eesti Vabariigi Valitsus kavatseb konkreetset rahareformi läbi viia, kas mais-juunis või detsembris? Aitäh!

H. Vitsur

Ma kordan seda, mida ma olen mitu korda ütelnud: olukord on selline, et ilma oma rahata ei ole võimalik Eesti majandust korrastada. Rahareform tuleb viia läbi esimesel võimalusel, see toimub umbes juunis, varem ei ole seda tehniliselt võimalik teha. Raha ei ole Eestimaale veel saabunud.

Juhataja

Suur tänu! Aleksei Zõbin.

A. Zõbin

Lugupeetud ettekandja! Tšekkide või ersatsraha sisseviimine ei ole minu meelest põhjendatud. See meenutab vanu revolutsioonieelseid vabrikupoode, kus inimesed olid

sunnitud oma sisseoste tegema. Te viitate praegu sellele, et rahareformi ei saa läbi viia sellepärast, et Venemaa raha ja majandus on ebastabiilsed ning kroon kukub. Aga ma ei näe, et margad või dollarid kukuksid Venemaa majanduse ebastabiilsuse pärast. Kas poleks siiski lihtsam kroon kasutusele võtta ja hakata iseseisvalt majandama ning teha arveldused nende kursside alusel, mida pangad kehtestavad? Miks kardab Eesti valitsus oma raha kasutusele võtta ja tahab selle asendada mingisuguste paberilipakatega?

H. Vitsur

Ilmselt saite minu seletusest valesti aru. Võib-olla oli tegemist ka tõlkimisel tekkinud mõtte moondumisega. Ma olen seisukohal, et Eesti ei saa rublat stabiliseerida, sest rubla, põhiline rublamass ringleb Venemaal. Eesti peab rahareformi läbi viima esimesel võimalusel ja kokku leppima arvelduste korra, krooni ja rubla arvelduste korra. Alles siis saab hakata majanduspoliitikat korrastama ja kontrollima.

H. Viirelaid

Austatud ettekandja! Kui Eesti Vabariigil on majanduslikest raskustest pääsemiseks vaja teha välislaene, kas valitsusel on plaanis võtta välislaenu Venemaalt? Tänan!

H. Vitsur

Sellealaseid läbirääkimisi ei ole peetud. Kui soodsat laenu pakutakse, siis sõltub see täiesti majanduslikust projektist. Oluline on ka see, kas laen on lühiajaline või pikaajaline. Kui näiteks liha ja naftaga kauplemine hakkab käima vastastikuste lühiajaliste krediitide alusel, siis ei näe ma Eesti majanduslikule iseseisvusele mingit ohtu. Kõik sõltub laenutingimustest ja majanduslikest sidemetest riikide vahel. Esiolgu on olnud juttu laenude saamisest läänest, sest Venemaa olukord ei ole meie omast palju kergem. Arvan, et isegi raskem.

U. Anton

Lugupeetud ettekandja! Ajakirjanduse andmetel on viimase kahe aasta jooksul elanikkonna sissetulekutes palga osatähtsus vähenenud 70%-lt 50%-le. Kas selliste tendentside puhul on meil üldse majanduse paranemist oodata? Valuutahingud, mida sooritavad umbes 4–5% elanikkonnast ja spekulatsioon annavad tunduvalt suuremat sissetulekut kui igapäevane aus töö. Kuidas valitsus sellistesse tendentsidesse suhtub ja mida kavatakse ette võtta?

H. Vitsur

See on jälle samasse valdkonda kuuluv küsimus. Rahareform tuleb läbi viia võimalikult kiiresti. Tuleb likvideerida majanduslikult põhjendamatu kurss rubla ja valuutade ostujõu vahel. Väljaspool rahareformi ei ole seda võimalik teha, sest Riias, Vilniuses, Peterburis ja Moskvast müüakse rubla sama kursiga, Eesti turg ei suuda rubla ja dollari kurssi muuta. Nii et ainult rahareform võib meid päästa.

A. Sirendi

Lugupeetud minister! Mulle tundub, et Ülemnõukogu peamine võlg eesti rahva ees on lubamatu venitamine korterite erastamise seadusega. Kas on õige, et selle seaduse pikaajaline ekspertiisis olemine on venitanud selle seaduse vastuvõtmist? Tänan!

H. Vitsur

Majandusministeeriumisse saabusid erinevad variandid minu teada möödunud nädalal. Viimane läbivaatamine peaks toimuma täna või homme, Ülemnõukogusse peaks see jõudma tuleval nädalal. Ja niipalju kui mulle on teavet laekunud, sisulisi muutusi ei ole sinna lülitatud. Formaaljuriidilist tsiviilõiguslikku osa on mõneti korrigeeritud. Mina oleksin korterite privatiseerimisega alustanud juba möödunud aastal. Kui me ei jõua kortereid privatiseerida sellel suvel, siis oleme me järgmisel talvel jälle sellises olukorras, et meie küttesüsteemid nõuavad viis korda rohkem masuuti.

G. Israeljan

Lugupeetud spiiker! Lugupeetud ettekandja! Teie ohtrasõnalisest informatsioonist ja vastustest küsimustele on selge peamine – see, et valitsus ja ministeerium ei valitse olukorda, vaid pigem laseb ennast kujunenud olukorrast juhtida. Senini pole välja töötatud kriisist väljumise programmi. Arvatavasti nõustute minuga, et praegu on majanduses põhiline luua Eesti Vabariigi ettevõtetele normaalsed töötingimused. Praegu on kujunenud selline olukord, et nad ei saa töötada, sest puudub peamine – majandusalane leping meie endise naabri Vene Föderatsiooniga, kelle ettevõtetele olid tihedad sidemed meie ettevõtetega. Miks valitsus ja ministeerium pole senini ette valmistanud ja sõlminud majanduslepingut Vene Föderatsiooniga?

H. Vitsur

Leping on ju alla kirjutatud, kuid ei ole toimivat arvelduste kokkulepet. Arvelduste kokkuleppe sõlmimise taga seisab tegelikult kogu kaubandus. Millised raskused valitsevad arvelduste kokkuleppe sõlmimisel, seda ma seletasin väga pikalt. Ma olen täiesti nõus, et kriisist enne väljuda ei saa, kui ettevõtted saavad toota ja kaubelda, ja kauplemine seisab arvelduste kokkuleppe taga. Mingit asjalikku programmi enne ei saa teha, kui ei ole arvelduste kokkulepet. Kuid see ei sõltu ainult meist.

M. Lauristin

Härra Vitsur! Meie Ülemnõukogu ehk parlament töötab täiesti erakordses olukorras, see on vist ainukene parlament, kellele valitsus ei esita eelarve kulusid ja tulusid. Kas te võiksite meile öelda, missugused olid märtsis eelarvest tehtud väljamaksed elanikkonnale (kõik kompensatsioonid, dotatsioonid, pensionid, toetused jne.) kokku ja missugused olid eelarvesse laekunud tulud märtsis? Milline on riigikassa seis?

H. Vitsur

Tähendab, niipalju kui ma eile õhtul härra Milleri käest informatsiooni sain, olid jaanuaris kulud-tulud tasakaalus. Jääk oli 350 miljonit rubla, mis kandus edasi. Veebruaris oli jääk 650 miljoni rubla piiril. Märtsi alguseks oli jääk säilinud. Aga kas tasakaal märtsi lõpus püsib, see selgub aprilli algul.

R. Järlik

Austatud juhatus! Lugupeetud majandusminister! Pikka aega on Eesti Vabariigis muretsetud selle pärast, kuidas saaks tehtud kevadkülv. Ometi ei ole ka sügis mägede taga ja sügis ei nõua kütust mitte vähem kui kevad, sest kogus, mida põldudel ja aedadest kogutakse, ületab tunduvalt selle, mida sinna kevadel viidi. Millised on perspektiivid järgmise talve suhtes, kas ei kujune see veelgi raskemaks talvest, mis selja taha jäi?

H. Vitsur

Katla- ja mootorikütusega on olukord ääretult raske. Meil puudub naftaterminal. Kui läinud talvel oleks külma olnud paari kraadi võrra rohkem, ei oleks olnud võimalik seda maale tsisternidesse pumbata, see oleks ära külmunud. Suvel on võimalik raha laenata, on võimalik töid ja kapitaal mahutusi hankida ja planeerida. Palju sõltub sellest, kas sellel päeval, kui tanker saabub, on pluss- või miinustemperatuur. Nüüd on võimalik mitme kuu jooksul asju

korraldada ja ka kütust on natuke rohkem liikuma hakanud. Tõsi, diislikütust ja bensiini hangitakse lepingute alusel. Loodan, et kütust on võimalik hankida ka liha, piima ja teiste põllumajandussaaduste eest.

T. Mets

Lugupeetud ettekandja! Valitsus tõstis hiljutisel istungil viiekordselt elektri hinda, samuti energiakandjate hindu. See kutsus omakorda ahelreaktsioonina esile paljude toodanguliikide hindade tõusu. Sellega seoses on mul teile üks küsimus. Ütelge, palun, kui dotatsioonideks jaotatud raha oleks antud tootjale, energiatootjale, kas see summa oleks tootjat rahuldanud. Sel juhul oleks ära jäänud teiste toodanguliikide hindade tõus ja ei oleks suurenenud käibeloleva raha hulk.

H. Vitsur

Me lähtusime elektri hinna tõstmisel sellest, et meie poliitika eesmärk on minna üle turuhindadele kõigis valdkondades. Ühte või teist energialiiki või tootjat subsideerida ei ole õige. Kui me subsideerime elektri tootmist, siis peame arvestama seda, et elekter on meil eksportkaup, siis tuleks tõstatada küsimus ekspordi toetamisest. Sel juhul tuleb hinnavahe kinni maksta. Me leidsime, et õigem on kehtestada elektrile õige hind, kulutused elektri tootmiseks on suhteliselt palju väiksemad kui vedelkütuse tootmiseks.

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et me läheme teisele ringile. Arvo Junti, teine küsimus.

A. Junti

Tänan! Minu esimene küsimus oli adresseeritud valitsusele ja ma küsin veel kord. Millisele rahalisele kattele valitsus lootis, andes lubaduse kütuse eest ette maksta? Kas 19. märtsil toimunud valitsuse nõupidamisel öeldu, et Eestis jääb märtsis planeeritud kulutuse katmiseks puudu 600 miljonit rubla, on õige või oli see eksitav informatsioon?

H. Vitsur

Ma ei saanud teie teisest küsimusest aru.

A. Junti

Ma küsin siis uuesti, kui te esimesele olete ära vastanud.

H. Vitsur

Tähendab, kütuse eest on "Eesti Kütus" raha saanud. Nii et see raha oli Eesti Pangal olemas, aga küsimuse teine pool.

Juhataja

Korrake küsimust.

A. Junti

Tähendab, valitsus teadis, milline on Eesti Panga seis. Enne te väitsite, et te ei tea.

H. Vitsur

Ei. Ma ütlesin, et kütuse eest on tasutud. Aga milline on Eesti Panga seis, seda ma ei tea.

Juhataja

Selge. Aitäh!

A. Junti

Ja teine küsimus. 19. märtsi valitsuse istungil, õigemini, nõupidamisel maavanematega väideti, et Eestis jääb märtsis planeeritud kulutuste katmiseks puudu 600 miljonit rubla. Kas te kinnitate seda?

H. Vitsur

See on Milleri prognoos, sest me ei tea, millised on laekumised. Laekumiste kohta täpseid andmeid praegu veel ei ole ega saagi olla.

A. Junti

Ma tänan! Härra juhataja! Kas ma võin ühe kiire küsimuse veel esitada?

Juhataja

See on siis kolmas küsimus. Pärast Genik Israeljani. Genik Israeljani teine küsimus.

G. Israeljan

Tänan, lugupeetud Ülo Nugis! Aga see ei ole minu teine küsimus, vaid esimese täpsustamine. Ilmselt ei saanud ettekandja minust aru. Lugupeetud minister! Ma rääkisin

majanduslepingutest, mida Eesti Vabariigi Valitsus pole sõlminud. Aga teie vastasite mulle, et on alla kirjutatud kaubandusprotokollile. Need on ju erinevad asjad. Mina rääkisin majanduslepingust.

H. Vitsur

Ahhaa, jah. Ma sain valesti aru. Teist lepingut ei ole me arutanud ja selle kohta ei ole mul võimalik midagi teile vastata.

Juhataja

Suur tänu! Marju Lauristin, teine küsimus.

M. Lauristin

Ma tahaksin teada, kuidas on teie arvates järgmise kuu ja ülejäämise kuu situatsioon tööturul, missugused on reaalsed tööpuuduse ohud. Kas valitsusel on olemas raha, mida on lubatud välja maksta töötute abirahana? Kui suur on töötute abiraha? Kui suur on järgmiste kuude abirahade fond?

H. Vitsur

Küsimusele on muidugi väga raske vastata. Me püüame teha kõik, et erilist tööpuudust ei tekiks. Oleme oma jõupingutused suunanud sellele, et avardada kauplemist ja saavutada normaalne hõivatuse tase. Mingit planeeritud töötuse taset meil ei ole. Tööministeerium on teinud arvutusi, aga prognoosimise aluseks ei ole neid võetud. Nii et sellele küsimusele ma otseselt vastata ei saa.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid! Ma juhin teie tähelepanu sellele, et tänaseks on veel planeeritud seitse arupärimist. Me oleme praegu alles esimese juures. Küsimuse esitamise eelisõigus on Uno Ugandil.

U. Ugandi

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud härra Vitsur! Mul on küsimus korterite privatiseerimise kohta. Teie oleksite tahtnud, et privatiseerimine võimalikult kiiresti läbi viia. Kui me seda enne järgmist talve ei tee, siis tuleb viletsad küttesüsteemid viiekordselt kinni maksta. Kas see

tähendab seda, et kui me privatiseerime, siis veeretame amortiseerunud küttesüsteemide kinnimaksmise inimestele, kes korterid ostavad? Tänan!

H. Vitsur

Inimesed maksavad praegu kinni kalli kütuse, mida me sisse ostame. Küttesüsteemid tuleb ümber ehitada, aga praegused elamuekspluatatsioonivalitsused ei ole selleks suutelised. Privatiseerimine ja erahuvi kiirendab ümberehitamist, kes seda suudab, sellel muutub kütmine odavamaks. Ma pidasin seda silmas. Teised jäävad sellisesse olukorda, nagu nad olid. Kes suudab, see muudab. Sellega paraneb Eesti majanduslik olukord oluliselt.

I. Fjuk

Härra juhataja! Härra ettekandja! Ma sain teie vastusest Marju Lauristinile aru, et ettekandja prognoos Eesti tööturu kohta on optimistlik, meil tööpuudust ei tule. Ma saan aru, et me oleme leidnud oma tee. Kuid räägime asjadest nii, nagu nad on. Praegu on Eestis vähe suuremaid ettevõtteid, kes töötaksid regulaarselt täistundide arvuga nädalas, nii nagu nad varasematel aastatel on töötanud. Kõigil on lühendatud tööpäevad või lühendatud tööpäevad, ligi kolmandik Tallinna ettevõtetest on osaliselt läinud n.-ö. palgata puhkuse režiimile. Kas sellist varistatistika ja asja ilustamise poliitikat on ettekandja meelest kavas jätkata? Kas oleks võimalik praegu ausalt vastata, kui palju inimesi töötab osalise tööajaga ja ei saa täispalka, milline on see protsent?

H. Vitsur

Ma ei oska seda protsenti ütelda. Seda tuleks küsida härra Arvo Kuddolt.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja! Härra minister! Ma ei taha küsimust esitada. Ma lihtsalt tahan teid tänada selle eest, et vist esmakordselt leidis inimene, kes selles kõnetoolis tegeles šokiteraapia, see tähendab ravimisega. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Rein Veidemann, teine küsimus.

R. Veidemann

Härra juhataja! Lugupeetud majandusminister! Ma tulen tagasi Marju Lauristini küsimuse juurde. Kas te võite öelda, milline on töötute abiraha? Nimelt hakkab praegu see probleem puudutama ka teadustöötajaid, kelle suhtes kavandatakse üleminekut 70-protsendilisele töökoormusele. Vastavalt sellele vähendatakse ka palku, kuigi ma ei kujuta ette, kuidas seda on võimalik teostada. Kas eelarves on midagi kavandatud töötasu vähendamise korvamiseks? Tänan!

H. Vitsur

Sellised andmed võivad olla tööministeeriumil, seda võib teada valitsuse esimees. Majandusministeerium tegeleb omandireformiga. Need osakonnad, kes niisuguste andmetega varem majandusministeeriumis tegelesid, on likvideeritud. Nii et sellist informatsiooni majandusministeerium momendil ei valda. Me oleme astunud esimesi samme, et majandusministeeriumis taastada ülevaade sellest, mis Eesti majanduses toimub. Vastavaid inimesi, osakondi ja informatsioonikanaleid majandusministeeriumis praegu ei ole. Niisugune on pärandus, mis mul tuli vastu võtta.

Juhataja

Suur tänu! Arvo Junti kolmas küsimus.

A. Junti

Tänan! Ma tahaksin, härra juhataja, öelda, et riikluse kõrval on riigieelarve üks peamisi küsimusi, millega meie peame aega säästmata tegelema. Ja küsimus on selline. Viimasel ajal on valitsuse esimehe ja valitsuse liikmete esinemistes pidevalt vihjatud asjaoludele, et igasugusest hinnatõusust tulenevad kompensatsioonid ja vaherahad peab kinni maksma omavalitsus. Ja minu küsimus kõlab nii: mille arvelt omavalitsus peaks seda tegema, kui palgamiinimum on tõusnud ja tööpuudus üha suureneb? Kas valitsus on eraldanud omavalitsustele raha riigieelarvest? Kui on, siis kui palju, ja kui ei ole, siis kust need rahad peaks leitama? Mulle jäi ettekandest arusaamatuks, keda doteeritakse piima ja kütuse hinna tõstmise puhul, kas tarbijat või tootjat. Palun korrata, ma ei saanud täpselt aru.

H. Vitsur

Jah, ma vastan kohe. Piima puhul doteeritakse tootjat. Tootjale makstakse viie rubla ulatuses hinnavahe kinni, aga tarbijale säilib hind, nagu oleks piim kokku ostetud seitsme rublaga. Nii.

Mida omavalitsused doteerivad? Näiteks transpordikulutusi. See küsimus kuulub härra Milleri kompetentsi. Transpordi puhul näiteks eraldati kohalikele omavalitsustele riigieelarvest umbes 90 miljonit rubla hinnavahe kinnimaksmiseks transpordis. Omavalitsustel raha ei ole ja kulutusi transpordile tuleb kompenseerida riigieelarvest.

Juhataja

Suur tänu! Marju Lauristini kolmas küsimus.

M. Lauristin

Härra Vitsur! Te ütlesite mitmele küsimusele vastates, et teil ei ole informatsiooni. Kas te võite öelda, kui palju raha on valitsus eraldanud selleks, et luua informatsioonisüsteem, sotsiaalstatistika ja kogu muu süsteem, mis eeldab teatavasti arvuteid, väljaõpet jne.? Kas on selleks raha eraldatud?

H. Vitsur

See küsimus oleks minu meelest tulnud adresseerida eelmisele valitsusele, sest eelarve koostati põhijoontes novembris-detsembris. Me oleme püüdnud seda täita ja kohaldada inflatsiooniga. Mis puudutab statistikasüsteemi loomist ja arvutite ostmist, siis on see väga kulukas, neid saab teatavasti osta dollarite eest. Oma ressursse on meil väga vähe. Meie lootused on seotud tehnilise abiga nii üldstatistika, tollistatistika kui ka pangastatistika valdkonnas, niisugust süsteemi ei ole meil kunagi olnud ja vana süsteem on lagunenu. Sellealane töö on ääretult suur ja keerukas.

H. Kostabi

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Kas ma saan õigesti aru, et paljud hädad on tingitud sellest, et informatsiooni kogumine oli häiritud? Tähendab, valitsuse ja kogu majanduse üle kadus igasugune ülevaade ja seepärast ei olnud võimalik ka neid protsesse suunata. Aitäh!

H. Vitsur

Te olete absoluutselt õigesti asjast aru saanud. Ma ei taha siin kedagi süüdistada, sest korralikku infosüsteemi Eestimaal pole kunagi olnud ning vana tuli demonteerida ja ümber teha. Paratamatult tekib lõtk, vana enam ei ole ja uut veel ei ole.

Juhataja

Suur tänu, härra minister! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole.

Lugupeetud rahvasaadik Küllö Arjakas tõstatab küsimuse riikidevaheliste rahakaartide saatmise lõpetamisega seotud probleemidest, silmas pidades endist NSV Liitu. Sellele küsimusele on valmis meile selgitusi andma riigiettevõtte "Eesti Post" peadirektor härra Ants Litvinov.

A. Litvinov

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud rahvasaadikud! Ma esinen teie ees selles küsimuses transpordi- ja sideministri volitustel, sest viimane lüli kogu selles ahelas on postisüsteem. Ma annan selgitusi olukorrast, mis on kujunenud riigi posti ja raharingluse korrastamisel. Küsimus on terav mitte ainult endises Nõukogude Liidus, vaid kõigi riikide omavaheliste rahasuhete reguleerimisel. Ümberkorraldused pangasüsteemis on muutnud posti tegevuse ka praktiliselt võimatuks, sest raharinglus on Eesti Vabariigis korrastamata.

Põhjus, miks oli vaja lõpetada endise Nõukogude Liiduga rahakaardiarveldused, oli väga lihtne. Võrreldes eelmise aastaga oli elatustase Eesti Vabariigis märgatavalt kõrgem kui endises Nõukogude Liidus. Seetõttu oli raharessursside akumulatsioon Eestis tunduvalt suurem rahamassist, mis Eesti riigist läks välja. Tekkis disbalanss. Üle 20 miljoni rubla jäi Eesti Vabariigil katmata.

Seoses Eesti Vabariigi väljakuulutamisega 1991. aasta augusti lõpus lõpetasid Nõukogude Liidu keskpangad rahakaardiarvelduste katmise Eesti Vabariigile. Seetõttu sattus "Eesti Post" raskesse olukorda. Tekkis oht, et need vahendid ei laeku enam Eesti Vabariiki ja kõik kulutused jäävad "Eesti Posti" kanda. 20 miljonit rubla on meie puhul suur raha. Me pöördusime vabariigi valitsuse poole palvega luua riikidevaheliste lepingute alusel kindel arveldussüsteem, milles on fikseeritud lepingupartnerite kohustused. Riigiettevõtte "Eesti Post" on korduvalt teinud ettepanekuid raharingluse korrastamiseks. Oleme konsulteerinud Eesti Pangaga, kes peab kontrollima raharinglust nii siseriigis kui ka riikide vahel, kuidas "Eesti Post" saaks taastada sidemed Venemaa sideministeeriumiga. See annaks "Eesti Postile" garantii, et raha ümbervahetamisel ei teki valusaid ekstsesse.

Mul on mulje, et kõik mured on jäänud "Eesti Posti" kanda, sest Eesti Pank on seisukohal, et rahakaardioperatsioonid on puhas äritegevus ja seda ei pea riiklikult reguleerima. Kuid meie jaoks on kindel kord vajalik sellepärast, et peale alimentide, toetuste ja pensionide väljamaksmise on oluline koht sularaharingluses sotsiaalabiväljamaksetel.

NSV Liidu võlgnevus "Eesti Postile" on rahaliselt katmata. Seetõttu on "Eesti Post" pidevalt kartoteegis, pangad finantseerivad meid ressursidega ainult seni, kuni rahakaardil on kate. Kui see kaob, suletakse kõik arved ja meile sularaha ei anta. Milline peaks olema riikidevaheline reguleerimissüsteem? See on postikonventsioonis välja töötatud, mille alusel postiorganid saavad riikide vahel vahetada rahakaarte. Selleks on kehtestatud vastav arveldussüsteem.

Määrav osa on ikkagi riigil, kes on vastavale kontseptsioonile alla kirjutanud. Endine Nõukogude Liit ei ühinenud ühegi riigiga rahakaardioperatsioonide sooritamiseks posti teel. Seetõttu esitasime vabariigi valitsusele taotluse astuda Ülemaailmse Postiliidu liikmeks. Meie olukorda komplitseerib asjaolu, et endise Liidu sideministeeriumi asemel on moodustatud SRÜ riikide sidekomitee. SRÜ liikmed ei taha ühtset arveldussüsteemi. Ma mõtlen siin Ukrainat, Valgevenet, Moldovat ja Gruusiat. Seetõttu ei saa "Eesti Post" seaduslikult alustada tööd uue arveldussüsteemi alusel. On võimalik luua ka teine arveldussüsteem, mille alusel ülekanded tehakse pankade kaudu. Kuid üksikisiku arvlemisvõimalused pankade kaudu on täielikult seiskunud.

Selle nädala lõpuks saab lõplikult selguse, kuidas hakkavad toimuma SRÜ liikmesriikide rahakaardiarveldused. Venemaa Keskpang ja Venemaa sideministeeriumi juures tegutsev kommertsbank "Svjazbank" on nõus kompenseerima Eesti riigile meie postikulutused ja eraldama vahendid Eesti Vabariigis tehtavate rahakaardioperatsioonide tarbeks. Siis on põhimõtteliselt võimalik taastada Eesti territooriumil rahakaardioperatsioonid Venemaaga. Kuid siin on üks "aga", millest ma rääkisin ka justiitsministeeriumi töötajatega. Asi seisab selles, et "Eesti Postil" on vaja garantiid. Kahjuks on "Eesti Post" rahareformi korraldamisest täielikult välja lülitatud. "Eesti Postil" ei ole mitte mingisugust informatsiooni rahareformi kohta. Eesti Panga, Eesti Vabariigi Rahandusministeeriumi ja "Eesti Posti" vahekorrad tuleb korrektselt reguleerida. Ma tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Arupärimise esitaja Küлло Arjakas täpsustab asjaolusid.

K. Arjakas

Lugupeetud esindaja! Teie ülevaade puudutas rohkem NSV Liitu kui praegust SRÜ-d. Kas samad probleemid valitsevad ka Eesti ja Läti vahel? Minu poolt tõstatatud küsimus oli konkreetselt seotud Lätist tulevate rahakaartide (konkreetselt alimentide) mittelaekumisega. Kas sidemed Lätiga on kuidagi teistmoodi lahendatud? Teine küsimus on puhtpraktiline. Selle

konkreetses juhtumil puhul oli tegemist keeruka perekondliku probleemiga. Mul on konkreetne küsimus. Kes kannab kahjud, mida lapselast kasvatav vanaema on saanud alimentide viibimise tõttu?

A. Litvinov

Ma tänan küsimuse eest! Läti ja Leedu asuvad väljaspool SRÜ-d. Kuid siamaani ei ole me Läti ja Leeduga saanud kokkuleppele, kas kolm Balti riiki moodustavad enamsoodustussüsteemi. Põhimõtteliselt on see võimalik, sest Läti ja Leedu on Ülemaailmse Postiliidu liikmed (Eesti võetakse vastu lähemal ajal), kuid küsimus on selles, kes kompenseerib kahjud. Me saame väga hästi olukorrast aru ja meil on väga raske vaadata vanureid ja emasid, kes ootavad alimente ja muid rahasaadetisi. Sotsiaalfond ja sotsiaalpank ei kannu meile ühtegi rubla sularaha üle. Nemad teevad kõik arveldused ainult paberil. Meil ei ole sularaha. Selles ongi kogu küsimus.

L. Annus

Lugupeetud spiiker! Lugupeetud härra Litvinov! Mis puudutab teie müüti meie vabariigi postitalituse mäekõrgusest üleolekust Venemaast, millele kogu teie esinemine oli üles ehitatud, siis jäägu see müüt teie südametunnistusele. Teie avaldus kõlas anakronismina pärast minister Heido Vitsuri tänast esinemist, millest selgus, kus me tegelikult oleme. Minu küsimus puudutab kultuuri, mis on meil teatavasti ainuke konverteeritav valuuta. Kultuur vajab pidevalt toitu, nagu teie ja minagi hapnikku. Valus probleem on ajakirjade, ajalehtede ja raamatute saatmine posti teel, mille pärast minu valijad on pöördunud minu poole. Ma tahan küsida, kas see on tõsi, et "Eesti Post" keeldub Venemaal väljaantavate ajalehtede, ajakirjade ja raamatute tellimuste vastuvõtmisest teiseks poolaastaks. Sama küsimus käib ka Läti ja Leedu kohta.

A. Litvinov

Jaa, lugupeetud härra Annus. Mis puudutab ajakirjanduse levikut ühe riigi territooriumilt teisele, siis ei tee "Eesti Post" selles mingit takistust. "Eesti Post" ei võta tellimusi vastu. See ei ole tema funktsioon. Tellimusi võtab vastu "Ajakirjanduslevi". Kõik sõltub sellest, millised on tema lepingulised suhted SRÜ maadega. Kõik, mis postile antakse, saadetakse ühest riigist teise. Siin takistusi ei ole.

Juhataja

Suur tänu! Kolleeg Lembit Annus! Me käsitleme siiski teemat, mis puudutab rahakaartide saatmist riikide vahel. Küsimused palun esitada sellel teemal! Nikolai Aksinin.

N. Aksinin

Lugupeetud spiiker! Lugupeetud ettekandja! Vabandage mind, aga mina ei nimetaks teid demokraadiks ja seda järgmisel põhjusel. Demokraatia kuulutab ja ka meie kuulutame, et riik eksisteerib inimese jaoks, mitte inimene riigi jaoks. Teie aga viite kõigest ilma jäänud inimesed riigi nimel sellisesse vaesusesse, mida näevad ainult need, kes nendega lävivad. Mina isiklikult lävin nendega. Miks te nimetate end demokraadiks, aga teete antidemokraatlikke tegusid? Kas te siis ei saa tõstatada seda küsimust peaministri ees? Kas te ei saa ette valmistada otsuse projekti, et mitte neid inimesi alandada? Vastake, palun!

A. Litvinov

Ma vastan härra Aksinini küsimusele, kas ma olen demokraat või ei ole. Selle üle otsustavad teised inimesed. Küsimus on selles, mis süsteemis me töötame. Üks asi on see, et me tihti ajame segi kaks mõistet: riigi post ja riigiettevõtte "Eesti Post". Praegustes tingimustes on "Eesti Post" täpselt samasugune riigiettevõtte nagu "Punane Kunda". Meil on ettevõtte ja probleemid on väga tõsised. Kõik, mis puudutab riikliku poliitika korraldamist, kuulub transpordi- ja sideministeeriumi valdkonda. Me valmistame ette valitsuse määruse projekti. Kas see vastu võetakse, seda ma ei oska öelda.

A. Gussev

Täna, lugupeetud spiiker! Lugupeetud ettekandja! Ma ei hakka teile tsiteerima aabitsatõdesid teemal "Mis riik see on, kes suhtub nii pensionäridesse ja vaestesse?". Mul on teile väga lihtne küsimus. Öelge, palun, mida ikkagi peavad tegema need inimesed, kelle ainus elatusvahend on pension ja alimendid. Kuidas nad peavad edasi elama? Täna!

A. Litvinov

Me näeme väga lihtsat lahendusteed – selleks on sularaha saamine.

Juhataja

Härra Litvinov! Meil on olemas tõlge ja stenogramm.

A. Litvinov

Jah, ma saan aru, mida teha. Post kuulub süsteemi, mis tegeleb pensionide väljamaksmisega. Seda probleemi saab põhimõtteliselt lahendada ainult ühtmoodi: pangad peavad postile andma piisavalt sularaha ja meie maksame pensionid välja. Sellega seoses ei ole meil ühtegi probleemi üles kerkinud. Andke postile sularaha, post ei trüki sularaha. Selline on minu vastus.

H. Kostabi

Lugupeetud härra spiiker! Lugupeetud ettekandja! Probleeme on väga palju. Tahetakse, et kodanike omavaheliste arvlemiste operatsioonid jäta post endale. Kuid igal pool mujal tegelevad sellega pangad. Kas hoiupankade kaudu ei ole siis võimalik kodanike arvlemist teostada? Näiteks siis, kui üks kodanik elab kas või SRÜ riigis. Hoiupankade kaudu on võimalik ka oma hoiuseid ühest riigist teise üle kanda. Mina ei tea, et meil momendil mingeid takistusi on. Või on? Aitäh!

A. Litvinov

Küsimus on väga õigesti püstitatud. Varem toimis endise Nõukogude Liidu hoiupangasüsteem korralikult. Aga pärast seda, kui hakkasid tekkima konfliktsituatsioonid, olukord muutus. Seoses Eesti Hoiupanga iseseisvumisega sain Moskvast informatsiooni selle kohta, et Eesti ja Venemaa suhted enam ei toimi. Nüüd arvelduste süsteemi organiseerimisest üldse. Meil sujub koostöö Rootsi Postiga. On kavas seada sisse normaalne riigisisene ja riikidevaheline raharingluse arveldussüsteem posti kaudu. Rootsi eksperdid arvavad, et see läheks Eesti riigile maksma umbes 5 miljonit dollarit ning selle rakendamiseks kulub nüüdisaegse tehnika tasemel umbes 4–5 aastat. "Eesti Post" töötab praegu selle projekti kallal. Ilmselt löövad tulevikus kaasa ka maksuametid ja rahandusorganid. Siis esitavad kliendid "Eesti Postile" vastavaid teenuseid. Mida kiiremini me raharingluse korralikult käima paneme, seda parem. Siis oleks Eesti riigi sisemise ja ka riikidevaheliste arvelduste kohta täpne statistiline ülevaade ja kontroll. Praegu kardetakse riikidevaheliste arvelduste puhul seda, et raharinglus väljub kontrolli alt.

K. Raud

Austatud eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Mina olen kunagi lehest lugenud, et "Eesti Posti" juhtkonna tiiva all on õitsema löönud üks eraaktsiaselts, mis tahab tegelda postimaksevahendite väljaandmise ja postinduse korraldamisega. Missugused suhted on

konkreetselt teil ja teistel "Eesti Posti" juhtivtöötajatel selle aktsiaseltsiga ja missugune on töövahekord riigiettevõtte "Eesti Post" ja selle aktsiaseltsi vahel? Aitäh!

A. Litvinov

Ma täpsustan Ülemnõukogu saadikut selles, mis oli ajakirjanduses kirjutatud aktsiaseltsi loomise kohta. "Eesti Post" ei loo ega ole loonud ühtegi aktsiaseltsi. Riigi postisüsteemis on allettevõttena loodud riiklik ettevõtte "Eesti Postmark", kelle kompetentsi kuulub postmarkide kavandamine, kujundamine ja tellimuste vormistamine. Varem tegelesin sellega ise. Kuid juhtkond ei jõudnud sellega tegelda, sest see on otsene tootmistöö. Mina ja minu asetäitja sinna ei kuulu, mingit tasu me ei saa. "Eesti Postmark" on samuti nagu Tallinna peapostkontor või maakonna postkontor riigiettevõtte allettevõtte. Tal on piiratud õigused ja tema põhitulud tsentraliseeritakse riigi posti huvides, mitte selle ettevõtte huvides.

V. Lebedev

Lugupeetud spiiker! Lugupeetud härra ettekandja! Tekib selline mulje, et teie meelest on süüdi kõik teised, ainult mitte teie isiklikult ja mitte teie ametkond. Mul on järgmine küsimus. Kas te ei kavatse tagasi astuda? Tänan!

A. Litvinov

Ma olen teiega nõus. Kui tuleb väärt ja asjalik mees, võin kas või täna tagasi astuda. Kuid ega see asja lahenda. Post on vaja kriisist välja viia.

Juhataja

Suur tänu, kolleegid! Jäägem praegu ikka rahakaartide juurde. Aleksandr Gussevi teine küsimus.

A. Gussev

Lugupeetud spiiker! Lugupeetud ettekandja! Tahaksin lihtsalt täpsustada. Kas te võite öelda, kui suure summa ulatuses on Eestisse üle kantud pensione ja alimente, arvestamata neid summasid, mis saadetakse autode ostmiseks jne.? Ainult pensionide ja alimentide summa.

A. Litvinov

Ma võin täpselt öelda ainult Tallinna kohta. Pensionide väljamaksmiseks Tallinnas on märtsikuus vaja 75 miljonit rubla sularaha.

A. Zõbin

Lugupeetud ettekandja! Need järjekorrad sidejaoskondades on väga rusuv vaatepilt. Eakad inimesed, kel on väga raske seista, ootavad seal, ehkki raha ei ole ja nad ei tea, kas seda tuleb või mitte. Kas teie ametkond ei võiks vähemalt eelregistreerimist korraldada? Siis võiks ju pärast mingi rahasumma saamist välja arvutada, kui paljudele sellest jätkub, ja teatada inimestele. Aga praegu seisavad 70–80-aastased vanurid 300–400 kaupa järjekorras. Kuidas te sellesse suhtute? Kas ei saaks korraldada nii, et inimesele makstakse pension välja nimekirja alusel ja ta ei peaks järjekorras seisma?

A. Litvinov

Jah, see ettepanek ei ole uus. Me oleme rakendanud igasuguseid variante, aga vanainimesed tulevad kindluse mõttes ise kohale, aga see järjekord on ka olemas. Raske on järjekorra pikkust reguleerida. Post täna ei tea, missuguse raha ta homme pangast saab.

Juhataja

Härra Litvinov! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Ma tänan vastuste eest!

Lugupeetud Ülemnõukogu! Meie kolleeg rahvasaadik Lembit Annus tõstatab küsimuse, mis käsitleb Vene Föderatsiooni Välisministeeriumi nooti Eesti Vabariigile. Selles küsimuses annab meile selgitusi välisministri asetäitja härra Enn Liimets.

E. Liimets

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud rahvasaadikud! Rahvasaadik Lembit Annuse arupärimises on kaks tahku. Esiteks. Kuidas Eesti Vabariigi Ülemnõukogu kodakondsuse rakendusseadus vastab ÜRO inimõiguste deklaratsiooni artiklile 15? Ja teine küsimus: kas Eesti Vabariigi Välisministeerium kavatses tagada Vene-Eesti lepingu 3. punkti täitmist ning kuidas sellega seondub suursaadik Jüri Kahni intervjuus öeldu?

Kinnitan teile, et välisministeerium on siin mõnevõrra tänamatus olukorras, sest kodakondsuse seaduse ja kodakondsusprobleemidega on Ülemnõukogu väga kaua tegelnud. Need otsused ei tulnud kergelt ja rahvasaadik Annusele võiksid kolleegid anda kompetentsemaid vastuseid. Ma tahaksin peatuda ainult nende küsimuste rahvusvahelise õiguse aspektidel.

Kui arutati kodakondsuse seadust, juba siis külastasid paljud inimõigustega tegelevate rahvusvaheliste organisatsioonide esindajad Eestit. Nad olid sagedased külalised ka välisministeeriumis. Praegu võib julgelt väita, et nii rakendusotsus kui ka kodakondsuse

seadus on põhimõtteliselt kooskõlas rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud printsiibiga. Ükski rahvusvaheline organisatsioon, kes tegeleb inimõigustega, ei ole meid süüdistanud inimõiguste rikkumises. Küsimus on selles, et rahvusvaheline õigus annab igale riigile õiguse ise siseriiklikult reguleerida tingimused, millal, kellele ja mis tingimustel kodakondsus antakse.

Teatud määramatus, mis meil valitseb, on tekkinud kõigepealt selle tõttu, et Nõukogude Liit lakkas olemast. Aga mitte selle tõttu, et meil on vastu võetud kodakondsuse seaduse rakendusotsus. Siin on raske midagi lisada. Inimõiguste deklaratsiooni 15. artikli p. 1 sätestab: "Igal inimesel on õigus kodakondsusele." 2. punkt sätestab: "Mitte kellelki ei või vägivaldselt ära võtta kodakondsust ega ära võtta õigust muuta oma kodakondsust." Kuidas meie kodakondsuse seaduse rakendusotsust ka lugeda, ei saa ütelda, et inimeselt on ära võetud õigus kodakondsusele, samuti, et võib kellelki vägivaldselt ära võtta kodakondsust, või et inimene ei saa muuta kodakondsust. Seaduses on antud tingimused, kuidas see toimub. Naturalisatsiooniaeg ei ole põhimõtteliselt pikk ja ka tingimused ei ole kuigi ranged. Ma saan aru, et siin on kahtlemata eriarvamusi ja teisi seisukohti. Kuid inimõiguste deklaratsioon rikkumisele siin mingil moel viidata ei saa.

Teine küsimus puudutab Vene-Eesti lepingut. Tahaksin rõhutada, et Vene-Eesti lepingut tahame täita, seda tuleb täita. Ja see ei ole ainult välisministeeriumi ülesanne, see on meie kõikide ülesanne, see leping on ratifitseeritud ning on kohustuslik kõikidele Eesti Vabariigi institutsioonidele. Mis puutub konkreetset lepingu kolmandat punkti, siis siin seisab küsimus selle punkti tõlgendamises. Kas vaba tahteavaldust saab realiseerida vahetult või teatud protseduuri kaudu? Selles on küsimus. Ma tahan siin viidata ainult 1985. aasta Viini konventsioonile, mis käsitleb rahvusvaheliste lepingute õigust. Selle konventsiooni § 32 ja § 31 puudutavad lepingute tõlgendamist. Seal öeldakse lihtsalt, et lepinguid tuleb tõlgendada ausalt, ausameelselt, vastavalt üldtunnustatud mõistetele ja muidugi vastavas kontekstis. § 32 näeb ette ka täiendavad tõlgendamisvõimalused. Näiteks, kui ei jõuta kokkuleppele, siis võib hakata uurima lepingu ettevalmistamise käiku, mustandeid, dokumente ja kirjavahetust, mis on eelnenud selle lepingu sõlmimisele. Sel teel selgitatakse välja, kuidas selle lepinguni või selle lepingu mõne punktini tegelikult jõuti.

Võib-olla tuleb ka selline protseduur läbi teha. Ma saan aru, et selle lepingu tõlgendamine ei ole otseselt välisministeeriumi funktsioon. Aga meil tuleb tõepoolest tulevikus mõelda, et mõistaksime lepingu 3. punkti üheselt. Näiteks lepingu projektis, mille Vene pool meile esitas kodakondsuse küsimuses, lähtutakse sellest, et vaba tahteavaldus kodakondsuse valimisel ei

nõua mingisugust täiendavat protseduuri. Meil tuleb veel tükk tööd teha selleks, et lepingu 3. punkt oleks üheselt mõistetav. Ainult siis saab lepingut ausameelselt täita.

Juhataja

Suur tänu! Asjaosaline kolleeg Lembit Annus ei täpsusta esitatud küsimust ja järg läheb teiste rahvasaadikute kätte. Aleksei Zõbin.

A. Zõbin

Lugupeetud ettekandja! Eesti territooriumil on taastatud või moodustunud uus riik. Ja selle ajaga on tegelikult 40 protsenti elanikkonnast jäänud ilma õigusest kodakondsusele, nad on jäänud ilma kodakondsusest. Kuidas siis mõista seda inimõiguste ülddeklaratsiooni artiklit, kus on öeldud, et kodakondsusest ei tohi ilma jätta? Edasi. Venemaaga sõlmitud lepingu artiklis III on täpselt öeldud, et inimesel on õigus võtta ühe või teise riigi kodakondsus ilma igasuguste piiranguteta. Tegelikult aga hakkab Eesti pool seda artiklit tõlgendama nii, nagu tahab, nõudes 1500 eestikeelse sõna teadmist, kehtestades 3-aastase naturalisatsiooniaja jne. Lõppkokkuvõttes võidakse inimesele kodakondsust üldse mitte anda. Seejuures viidatakse lepingu artiklile IV, millel pole sellega üldse midagi tegemist, sest see puudutab kodakondsuse vahetamist, aga mitte esmase kodakondsuse saamist. Kui me ei leia ühist keelt ja tõlgendame neid dokumente erinevalt, siis esitame parem selle dokumendi kommentaarideta Ühinenud Rahvaste Organisatsioonile ja las nemad annavad meile selgituse. Mulle aga näib, et kui lugeda seda lepingut eesti või vene keeles, siis selle artikli III järgi tuleb kõigile, kes siin on elanud ja kel oli tegelikult Eesti NSV kodakondsus, anda see kodakondsus, mida nad tahavad, Vene Föderatsiooni või Eesti Vabariigi kodakondsus.

E. Liimets

Tähendab, rahvasaadik Zõbin arvab, et 40% Eesti elanikest on jäänud ilma kodakondsusest. Jah, Nõukogude Liit lakkas olemast, paratamatult ei saa olla ka kadunud riigi kodakondsust. See küsimus tuleb nüüd lahendada Nõukogude Liidu õigusjärglasega. Ma saan aru niimoodi, et praegu eksisteerival Vene Föderatsioonil on oma kodakondsusseadus. Kui keegi avaldab soovi võtta Vene kodakondsus, siis ei ole selleks mingit takistust. On vaja ainult avaldus kirjutada ja võib saada. Nüüd tahetakse, et uus riik – Eesti Vabariik – peab automaatselt ja sundkorras andma kodakondsuse kõigile, kes seda soovivad, sest vastasel juhul jäävad inimesed ilma kodakondsuseta. Nii asju käsitleda ei saa. Ei ole sellist kohustust, et kellelegi peab sundkorras kodakondsuse andma. See on siseriikliku õiguse objekt. Küsimus on selles,

et me peame alustama läbirääkimisi Vene Föderatsiooniga, sõlmima temaga lepingu, et lõpeks praegune määramatus. Kuigi meil on kodakondsuse seaduse rakenduseseadus vastu võetud, tuleb nüansside üle aru pidada, et vältida väärtõlgendusi. Ma rõhutan veel kord tõsiasja, et kodakondsuse andmist ei tohi pidada ühegi riigi sundkohustuseks. ÜRO poole selles küsimuses pöörduda ei ole vaja. See ei anna midagi. Ülemnõukogu, kes Eesti-Vene lepingu ratifitseeris, peab otsustama, kuidas ühte või teist punkti täpselt tõlgendada.

P. Grigorjev

Lugupeetud spiiker! Lugupeetud ettekandja! Viimasel kohtumisel Andrei Kozõreviga teatas ta, et on andnud teile üle neli dokumenti, millest üks puudutas kodakondsust läbirääkimiste kontekstis. Millises staadiumis on see dokument praegu teie ametkondades? Tänan!

E. Liimets

Need dokumendid saatsime kõigile Eesti ametkondadele: Ülemnõukogule, Ülemnõukogu Presiidiumile, Kodakondsusametile ja justiitsministeeriumile. Kui me saame konkreetsed ettepanekud, siis peame alustama juba läbirääkimiste ettevalmistamist, sõlmima lepingu, mis käsitleb kodakondsuse reguleerimist.

S. Sovetnikov

Lugupeetud härra Liimets! Kodakondsuse seaduse rakendusotsuse projekti punkti 17 alapunktis 3 tehakse valitsusele ülesandeks töötada välja ja esitada Eesti Vabariigi Ülemnõukogule välismaalase õigusliku staatuse kohta käiva dokumendi projekt. Kes töötab selle dokumendi välja? Kas välisministeerium või mõni muu ametkond? Millal see Ülemnõukogule esitatakse? Otsuses pole muide kahjuks tähtaega märgitud.

E. Liimets

Välisministeerium välismaalaste staatusega seotud seadustikku välja ei tööta. Kui see on välja töötatud, siis vaatame meie selle läbi. Jälgime, et see oleks kooskõlas rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõttega. Kui kaugel selle väljatöötamisega praegu ollakse, seda ei oska ma ütelda.

H. Kostabi

Austatud härra esimees! Austatud härra juhataja! Lugupeetud ettekandja! Teatavasti on Venemaa tunnistanud end Nõukogude Liidu õigusjärglaseks. Sellest tulenevalt on kõigil

endistel NSV Liidu kodanikel võimalus saada Venemaa kodakondsus. Seega on alusetu rääkida kodakondsuseta kodanikest. On see nii?

E. Liimets

Ma olen lugenud Vene Föderatsiooni kodakondsusseadust, selle järgi on võimalik taotleda Vene Föderatsiooni kodakondsus. Kuid inimene ei saa seda automaatselt, ta peab selleks väljendama oma tahet, kirjutama vastava avalduse. Keegi kodakondsuseta ei jää. Praegu seisab küsimus valikus. Iga riik otsustab, kas anda inimesele kodakondsus või mitte anda.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja! Härra ettekandja! Palun vabandust selle pärast, et teie peate praegu enda peale võtma löögi selle jõleda, rumala ja üldse juriidiliselt ebakorrektselt otsuse pärast, mille me siin Ülemnõukogus tegime, kinnitades selle kodakondsuse seaduse jõleda rakendusotsuse. Saage aru ja võtke vastu minu vabandused. Peame ilmselt kõik iseendale küsimusi esitama. Mul on teile järgmine küsimus. Kas Eesti Vabariik peab järgima rahvusvahelisi reegleid, kui vabariigi seadused on vastuolus rahvusvaheliste seadustega, näiteks Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni paktide või CSCE dokumentidega, mis käsitlevad kodakondsuse ja vähemusrahvuste probleeme? Tänan!

E. Liimets

Jah, ma leian, et peab lähtuma ja võtma aluseks üldtunnustatud rahvusvahelise õiguse printsiibid. See on kohustuslik juhul, kui Eesti Vabariik on ühinenud rahvusvaheliste konventsioonidega. Need konventsioonid on meile kohustuslikud. Kui meil mõni seadusandlik akt on sellega vastuolus, on välisministeeriumi juriidilise osakonna ülesanne taotleda nende muutmist. Mulle tundub, et võib-olla tekivad mõned vastuolud sellest, et rahvusvaheline õigus võib ka väga repressiivselt dikteerida siseriiklikku seadusandlust. Rahvusvahelise õiguse printsiipidest tuleb siseriiklikus seadusandluses kinni pidada. Näiteks, rakendusotsuses käsitles § 23 kodakondsuse äravõtmist. Kodakondsuse äravõtmine on inimõiguste seisukohalt ebainimlik ja seda ei tohi teha. Ja see paragrahv ei jõustunudki. Nõukogude riigi kodakondsusseadus oli selline, mis lubas inimeselt kodakondsuse ära võtta ja teda sellisel kujul karistada. See oli vastuolus rahvusvahelise õigusega, õigemini 15. artikliga, millest ma äsja rääkisin.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid! Kell on 12.06. Kui Ülemnõukogu soovib infotundi pikendada, siis ma ootan ettepanekuid kuni 12.15-ni. Lembit Annus.

L. Annus

Lugupeetud spiiker! Lugupeetud välisministri asetäitja Enn Liimets! Olen täiesti nõus teie seisukohaga, et rakendusotsus peab aluseks võtma üldtunnustatud inimõiguste printsiibid. Teatavasti põhjendas Eesti Vabariik oma noodis seda sellega, et rakendusotsus mõtestab lahti inimõiguste deklaratsiooni põhisätteid. Võib-olla te oskaksite öelda, milline rakendusotsuse punkt mõtestab konkreetselt lahti 15. või mõne teise artikli? Aitäh!

E. Liimets

Artiklist 15. Artikkel 15 sätestab, et igal inimesel on õigus kodakondsusele ja mitte kelleltki ei või seda ära võtta. Kodakondsuse seaduse rakenduseseaduse § 23 sätestab: "Vabariigi valitsuse otsusega heidetakse inimene Eesti kodakondsusest välja." Seda ei rakendata, sest see on vastuolus artikliga 15. Igal inimesel on õigus kodakondsusele, seepärast ei saa sellist punkti rakendusotsuses olla. Rohkem selliseid punkte rakendusotsuses ei ole. Kodakondsuse seaduse ülesanne igas riigis on luua täpne kord, kuidas kodakondsust anda, millised õiguslikud vahekorrad siis kodaniku ja riigi vahel tekivad ja kuidas kulgeb kodakondsuse andmise õiguslik protseduur.

Juhataja

Suur tänu! Genik Israeljan.

G. Israeljan

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud aseminister! Kas rahvusvahelise õiguse seisukohast lähtudes on õiguspärane võtta vastu tagasiulatuva jõuga seadus? See tähendab, et kodakondsuse seaduse põhjal ei rakendata naturalisatsiooni sugugi mitte nende isikute suhtes, kelle suhtes seda peaks rakendatama. Naturalisatsiooni kohta käiv paragrahv seaduses puudutab neid, kes tulid siia pärast seda, kui see seadus vastu võeti. Antud juhul aga on kõik vastupidi.

E. Liimets

Ma ei saanud teie küsimusest päris hästi aru. Üldiselt valitseb printsiip, et seadusel ei ole tagasiulatuvat jõudu. Kuid vastupidine üldprintsiip on tõepoolest rahvusvahelises õiguses olemas. See käib naturalisatsiooni aja kohta, millel on tõepoolest tagasiulatuv jõud.

Juhataja

Suur tänu! Marju Lauristin.

M. Lauristin

Härra Liimets! Mul on teile küsimus, mis puudutab põhimõtteliselt Vene poole arusaamasid läbirääkimistel. Kas teil on jäänud mulje, et Vene pool käsitleb praegu seoses meie kodakondsuse seadusega Eesti Vabariiki kui mingisugust uut riiki? Teie jutust võis nii aru saada. Tähendab, kas Venemaa ei ole mõistnud, et me oleme taastanud 1939. aasta kodakondsuse, lähtudes üldise restitutsiooni printsiibist? Teie sõnavõtt ei olnud just see vahekord päris selge.

E. Liimets

Vestlustes ja läbirääkimiste käigus suhtumise küsimus väga selgelt ei eristunud. Kuid üks asi on enam-vähem küll selge. Eesti-Vene lepingut mõistab Vene pool üheselt, valikuvõimalus olgu tingimusteta, mis ei eelda mingisugust protseduuri. Jääb selgusetuks, millisesse riigiasutusse peaksid kodakondsuse valijad avalduse andma. Nii. Selles küsimuses on Vene poolel selline arusaamine. Kolmanda punkti tõlgendamisega tuleb palju piike murda. Vene pool käsitleb Eesti Vabariiki kui uut riiki, aga mitte kui oma iseseisvuse taastanud riiki.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid! Minule ei laekunud ühtegi ettepanekut infotunni pikendamise kohta. Panen omal initsiatiivil hääletusele, kas soovitakse pikendada infotundi. Härra Liimets! Palun hetkeks vabandada, me viime selle protseduuri läbi! Kohaloleku kontroll. Kohal on 54 rahvasaadikut, puudub 44. Kolleegid! Ma panen hääletusele ettepaneku pikendada infotundi kuni vastuseni Viktor Jermolajevi küsimusele. Juhin teie tähelepanu, et peatselt algab komisjonide tööaeg. Täiskogu peab langetama otsuse, see eeldab ka kvalifitseeritud häälteenamust.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et pikendada infotundi kuni härra Liimetsa vastuseni Viktor Jermolajevi küsimusele? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 36

rahvasaadikut, vastu on 17, erapooletuid on 3. Napilt saavutati kvalifitseeritud häälteenamus. Tööaega pikendatakse.

J. Põld

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud aseminister! Kolm küsimust. Kas Eesti Vabariigis on koloniste? Teine küsimus, kas rahvusvahelise ...

Juhataja

Üks küsimus, Jüri Põld!

E. Liimets

Sellest küsimusest on raske aru saada. Kas Eesti Vabariik on koloonia? Kes on kolonist? Ma arvan, et vähemalt välisministeeriumi kõnepruugis ja diplomaatias tuleb olla mõistetega ettevaatlikum. Kui on olemas koloonia, siis peab olema metropol.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid! Et olla punktuaalne reglemendi suhtes, siis Viktor Jermolajevi ja Aleksei Zõbini küsimise järjekord muutub. Johannes Kass.

J. Kass

Austatud ettekandja! Teie vastuses oli selline lause: "Automaatselt uue Eesti riigi tekkimine ei anna õigust kodakondsuse saamiseks ilma nõueteta." Kas see on teie isiklik seisukoht või on see välisministeeriumi, Eesti Vabariigi Välisministeeriumi poliitika? Tänan!

E. Liimets

Ma usun, et siin ei ole üldse tegemist poliitilise küsimusega. Ma usun, et me saame sellest küsimusest ühtemoodi aru. Pöörasin põhitähelepanu just sellele, et igal riigil on õigus ise otsustada oma asju. Ma ei oska ütelda, kas ma just niiviisi oma mõtte sõnastasin. Seda võib pärast stenogrammist vaadata. Tegemist on Eesti Vabariigi taastamisega, see on selge.

V. Jermolajev

Lugupeetud ettekandja! Kas te saate praegu ilma ettevalmistuseta öelda, kas teiste ÜRO-sse ja CSCE-sse kuuluvate riikide hulgas on selliseid, kus kodakondsuse saamisel ei ole võrdsustatud mees- ja naisliin? Kui selliseid riike on, siis tooge palun mõni näide!

E. Liimets

Peast ma küll ei oska kohe ütelda, kas on selliseid riike. Võib-olla kehtivad islamiriikides mingisugused eripärad? Ma ei oska seda praegu küll ütelda.

Juhataja

Suur tänu! Ja viimasena Aleksei Zõbini küsimus. Härra Zõbin, palun!

A. Zõbin

Ilmselt tuleb Eestis kiires korras muhamedi usk vastu võtta, sest seaduse järgi tuleb välja, et naised ja mehed ei ole võrdsustatud. Pöördun teie poole järgmise küsimusega. Te ise kinnitasite, et Vene pool ja Eesti pool mõistavad artiklit III erinevalt. See tähendab, et Vene pool mõistab seda umbes nii, nagu mina teile ütlesin, teksti järgi, mis selles artiklis on kirja pandud. Kui kaks poolt ei jõua kokkuleppele ja mõistavad seadust erinevalt, kas ei tuleks see leping siis saata Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni või veel kuhugi – ma ei tea, kuhu, ma pole spetsialist –, kus öeldaks, kuidas nemad vaidlusalusest tekstist aru saavad? Siis, võrreldes seda järeldust ühe ja teise poole seisukohaga, saab välja selgitada, kus on õigus ja kes on süüdi. Miks te sellega ei nõustunud esimesele küsimusele vastates?

E. Liimets

Ma usun, et meie kõigi huvides on jõuda Vene poolega kokkuleppele selle punkti tõlgendamises. ÜRO-l on raske hakata juurdlust korraldama, kuidas nende paberite ettevalmistamine täpselt käis, milline oli selle momendi kontekst, millise mõtte üks või teine pool sellesse punkti pani. Ma usun, et efektiivsem on selline printsiip, et lepingupooleid ise klaarivad selle ära. Praegu ei ole läbirääkimised sellisesse staadiumi veel jõudnud. Ühesõnaga, võib-olla jõutakse läbirääkimiste ajal ühisele arusaamale.

Juhataja

Suur tänu, härra Liimets! Loeme Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga infotunni lõppenuks. Ma tänan!

Kolleegid! Praegu on komisjonide tööaeg. Eelarve-majanduskomisjoni töökoosolek toimub ruumis 115. Kohtume homme kell 10. Head nägemist!

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

68. ISTUNGJÄRK

KOLMAS ISTUNG

25. märts 1992

Juhataja (Ü. Nugis)

Head kolleegid! Tere hommikust! Asugem töökohtadele. Kontrollime kohalolekut. Kohal on 68 rahvasaadikut, puudub 30.

Lugupeetud kolleegid! Vastavalt eelnevale kokkuleppele ja reglemendile antakse ka tänase istungi eel meile üle mõnede seadusandlike aktide eelnõud. Kõigepealt palun ma kõnetooli valitsuse nimel proua Krista Kilveti!

K. Kilvet

Austatud juhatus! Lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Vastavalt Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 1991. aasta 21. novembri otsuse "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ajutise töö- ja kodukorra muutmise kohta" paragrahvi 21 lõikele 4 teatame Lennart Meri vabastamisest Eesti Vabariigi välisministri kohustest meile esitatud avalduse põhjal. Esitame teile kiireloomulise küsimusena ettepaneku nimetada Jaan Manitski Eesti Vabariigi välisministriks. Ootame komisjonide ja fraktsioonide ettepanekuid kohtumiseks välisministrikandidaadiga. Aitäh!

Juhataja

Otsuse projekt, mis käsitleb uue välisministri nimetamist, on esitatud kiireloomulisena, juhtivkomisjon on väliskomisjon. Indrek Toome, väliskomisjon on juhtivkomisjon. Kui fraktsioonid või komisjonid soovivad tutvuda välisministrikandidaadiga, siis tuleb meil see võimalus luua. Ma palun märku anda! Ka rahvasaadikud annavad täna üle seadusandlike aktide eelnõusid. Paluksin kõnetooli Hillar Kalda!

H. Kalda

Austatud spiiiker! Lugupeetud kolleegid! Ülemnõukogu sotsiaalkomisjoni nimel annan üle eelnõu Eesti Vabariigi kindlustusseaduse muutmise kohta. Küsimus on selles, et ravikindlustusmaksu kohtu korras sissenõudmise puhul tuli tasuda 0,5% viivist. Kuid seoses inflatsiooni tõusuga ei vaevuta viivist õigeaegselt maksma. Palun seda küsimust arutada kiireloomulisena! Aitäh!

Juhataja

Kolleegid! Tegemist on seaduseelnõuga. Selle on esitanud sotsiaalkomisjon ja on loogiline, et sotsiaalkomisjon on ka juhtivkomisjon. Juhtivkomisjon on sotsiaalkomisjon.

A. Gussev

Lugupeetud spiiker! Lugupeetud peaminister! Lugupeetud kolleegid! Eile vabariigi valitsuse infotunni ajal saite te ilmselt härra Litvinovi vastustest aru, et välisriikidest laekuvate pensionide ja alimentidega seotud küsimuse lahendamine ei ole postiametile lihtsalt jõukohane. Seda ütles härra Litvinov ka eile eravestluses. Seepärast pöördun täna oma kolleegide poole ettepanekuga toetada Ülemnõukogu otsuse projekti, mis käsitleb välisriikidest saadetavate pensionide ja alimentide väljamaksmist. Soovitan teha Eesti Vabariigi Valitsusele ettepaneku lahendada kümne päeva jooksul sellise sularahasumma saamise küsimus, mis vastab Eesti Vabariigis elavatele inimestele välisriikidest saadetavate pensionide ja alimentide summale, ja tagada nende ülekannete väljamaksmine. Eile kooskõlastati see küsimus majanduskomisjonis. Juhtivkomisjoniks soovitatakse eelarve-majanduskomisjoni. Tänan! Loodan, et te toetate seda ettepanekut.

Juhataja

Ma küsin kindluse mõttes üle, kas tegemist on kiireloomulise küsimusega. Juhtivkomisjoniks, nagu ka autor taotles, määrame eelarve-majanduskomisjoni.

Kolleegid! Ma tahaksin ühe minuti jooksul manitseda teid selle eest, et kahjuks väga paljudel juhtudel ei esitata seadusandlike aktide eelnõusid reglemendis fikseeritud nõuete vormis. Dokumendid peavad olema kahes keeles. Täna teeme viimase möönduse. Ma panen kõigile südamele, et enne kui te esitate täiskogu ees oma taotlused, konsulteerige, palun, Karl Propsti või Anu Laidoga ja alles siis tulge täiskogu ette! Oleme kokku leppinud? Ma tänan!

T. Vähi sõnavõtt

Juhataja

Lugupeetud kolleegid! Vastavalt meie reglemendile ja eelnevale kokkuleppele peab meile 20-minutilise kõne Eesti Vabariigi peaminister härra Vähi. Ma värskendan teie mälu, me ei esita temale küsimusi. Palun härra Vähi kõnetooli!

T. Vähi

Austatud daamid ja härrad! Eesti riigi tegeliku iseseisvumise vaevalist teed sammudes oleme liiga kaua olnud illusioonide kütkes. Nii mõnelegi näis, et iseseisvuse saabudes jõuame kohe oma elujärgiga vähemalt naabermaa Soome tasemele, võib-olla ettegi, sest Eesti mees ja naine on ju erilised, võimekad, töökad ja targad inimesed ning meie maagi on tunduvalt lõunapoolsem, seega ka viljakam ja parem.

Milline on praegu olukord Eesti riigis? Milline on Eesti majanduslik seisund praegu?

Pikematagi on selge, et olukord on raske. Ainult üks võrdlus. Kuu aega enne Saksamaa 1948. aasta rahareformi arutati sakslase kuu keskmist toiduratsiooni. Kui arvutada need "Tallinna Teatajas" avaldatud kogused ümber meie veebruari hindadesse, siis oleks selle maksumus 872 rubla. Eelmise kuu toiduraha kulu ühe inimese kohta Eestis oli ainult 666 rubla ehk 76% sõja kaotanud Saksamaa tollasest madalseisust.

Möödunud majandusaasta kujunes Eesti Vabariigile äärmiselt niruks. Eelkõige tootmise järsu languse, kaupade süveneva defitsiidi ja üha kiireneva inflatsiooni tõttu.

Lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Palun varuge veidi kannatust, sest olen sunnitud esitama hulganisti numbreid ja protsente, võimaldamaks hinnata nüüdset asjade seisut.

Eesti Vabariigi rahvatulu vähenes 1991. aastal 11%, tööstustoodangu maht 9%, põllumajanduse kogutoodang 16%. Tagasimineki oli meil Balti riikide seas kõige suurem. Investeeringud Eesti majandusse vähenesid tervelt veerandi võrra, sealjuures investeeringud seadmetesse kaks korda. Kui 1985. aastal rajati elamuid 785 000 ruutmeetrit, siis möödunud aastal vaid 298 000 ruutmeetrit.

Käesoleva aasta alguses majanduslangus suurenes. Tööstus paiskus sügavasse kriisi. Idapartnerid katkestasid ühepoolset peaaegu kõik senised majandussidemed, sisuliselt lõpetati naftatarned Eestisse.

Selle aasta kahe kuuga vähenes tööstustoodang võrreldavates müügihindades 36%. Tootmismahhi kahanes 70% ettevõtetes, sealhulgas 76 ettevõttes rohkem kui kolmandiku võrra.

Suurim tagasimineki toimus toiduainetetööstuses, kus jaanuari ja veebruari kogutoodang oli vaid 45,6% möödunud aasta sama perioodi tasemest (kalatööstuses 42,5%, lihatööstuses 55,6%). Keemiatööstuse väljalase moodustas 56,9%, elektrimootorite valmistamine 36%, ekskavaatorite tootmine 29% mullusest tasemest.

Liha osteti kokku vaid pool ja piima kolmveerand eelmise aasta tasemest.

Majanduse suuremad valupunktid koonduvad põhiliselt kolme valdkonda.

Esiteks. Nõrkused Eesti kaubavahetuse struktuuris ja bilansis.

Teiseks. Tootmise ja teiste ühiskonnaelu lülide madal tehnoloogiline tase ning toodangu ebarahuldav kvaliteet.

Kolmandaks. Kaotatud aeg majandus- ja rahareformi ning majanduse ümberstruktureerimise ettevalmistamisel ja elluviimisel.

Väliskaubandusbilansist ja selle haavatavusest on väga palju räägitud ja kirjutatud ning ilmselt ei ole vajadust neid asju veel kord pikemalt üle seletada.

Hoopis tähtsam oleks jagu saada jaanalinnulisest harjumusest mitte teadvustada asjade tegelikku olukorda ning sellest tulenevaid järeltõusid ja nõudeid oma tööle.

Sisseostetava tooraine ja kütuse hindade kohutav kasv tõi halastamatult esile meie kaubavahetuse ja majandussuhete struktuuri omal ajal peidetud miinid.

Eesti Konjunktuuriinstituut koostas Eesti 1990. aasta väliskaubandusbilansi maailmaturuhindades, mille kohaselt Eestist eksporditi kaupu 3,8 miljardi dollari ja imporditi 5 miljardi dollari eest. Saldo seega tugevalt negatiivne 1,2 miljardit dollari ulatuses ehk Eesti Panga praeguse kursi järgi üle 100 miljardi rubla. Olgu märgitud, et selle noteeringu järgi tuleks imporditava kütuse eest maksta üle 65 miljardi rubla.

Lisanduvad suured häired arveldustes Venemaaga ning tarnijatega Venemaalt. Ühelt poolt nõuavad Venemaa ettevõtted paljude kaupade eest Eesti ettevõtetele ettemaksu, samas ei maksta tarnitud kaupade eest. Ainuüksi Eesti tööstusettevõtetele on idapartnerid võlgu üle 1 miljardi rubla. Ühteaegu on naaberriigi rahanduskorraldajad kinni külmutanud nende mõjupiirides oleva Eesti Hoiupanga vahendid üldsummas 2,2 miljardit rubla ja ligikaudu 20 miljonit dollarit Eesti eksportööride raha endises NSV Liidu Väliskaubandus pangas.

Eesti Vabariigi Valitsus loodab, et Venemaa juhtkond ühemõtteliselt distantseerub eespool kirjeldatud praktikast kahepoolsetes majandussuhetes. Eesti pool soovib omakorda riikidevaheliste suhete normaliseerimist, samuti vastastikuse vaba kaubavahetusrežiimi sisseseadmist mõlema poole ettevõtete vahel. Läbirääkimiste kaudu soovime määratleda vastastikused kohustused. Muu hulgas tuleb püstitada küsimus Venemaa kui ennast NSV Liidu õigusjärglaseks kuulutanud riigi moraalsest, õiguslikust ja majanduslikust vastutusest endiste liiduliste ettevõtete ja nende töötajaskonna saatuse eest. Kaugemat tulevikku silmas pidades ka Eestis elupaiga leidnud Venemaa kodanike õiguste ja kohustuste tasakaalust Eesti riigi ees. Selles mõttes on saadikurühma "Võrdõiguslikkus ja Koostöö" poolt kokkukutsutud miitingu resolutsioonis sisalduv ettepanek täiesti asjakohane. Tuleb ainult üle saada küsimuse püstituse ühekülgisusest. Pole kunagi nii, et ühtedel on ainult õigused ja teistel kohustused. Endise NSV Liidu alluvuses olnud sektor peab õppima end Eesti majanduses Eestile vajalikuks ja kasulikuks tegema. Ainult siis võivad ettevõtete juhid nõuda, et Eesti riik

hoolitseks nende töötajate eest. Nii mängib ju Sergei Babenko "Kalevi" eest, teeb seda himuga ja me hõiskame, kui ta punkte toob. Keegi ei oota, et Leningradi "Spartakist" tulnud mehel kõlbab palli ainult "Kalevi" korvi visata.

Majandust jälgides peame endale aru andma, et probleem ei ole mitte tooraine nappuses, seda on maailmas küllalt ja seda on ka Venemaal, probleem on müügiturus. 80% Eestis asuvate ettevõtete toodangust pole mitte kellelegi maailmas vaja.

On vaja teadvustada, et kõige tõhusamalt töötab Eesti huvides see ettevõtte, kes kogu oma toodangu ekspordib. Kui me õpime valmistama korraliku hinnaga korralikku kaupa, et seda välja müüa, siis suudame endale osta ka kõike, mida vajame.

Ei tohi liiga palju kurta harjumusliku idaturu kadumise üle, see on nagu eelmise aasta lumi, mis ei tule kunagi tagasi, ehkki igatsus selle järele püsib paljudel tootmise madala tehnoloogilise taseme ja toodangu kehva kvaliteedi tõttu. Ka ümberorienteerumist Lääne turule ei ole võimalik sooritada kannapöörde laadis. Sõltuvus kaubavahetuse jätkumisest SRÜ riikidega säilib veel mõnda aega. Kuid ostuvõimalused Venemaalt ja teistest SRÜ riikidest kahanevad järgmistel põhjustel.

Esiteks. Nendes riikides on majanduslik allakäik veelgi suurem ja kaupu ei jätku neil isegi oma tarbeks.

Teiseks. Poliitiliselt on SRÜ muutunud väga ebastabiilseks. Paljudes regioonides, kus meie kaubapartnerid asuvad, käib isegi sõjategevus.

Kolmandaks. Tihti ilmneb ka hoiak olla iseseisvad. Olge siis! Ekspordimakse ja mitmeid teisi takistusi kaubavahetuses meiega saab ainult nii tõlgendada.

Et võtta maha viimaseid illusioone, märgin, et Soome kaubavahetus SRÜ riikidega on vähenenud viimasel ajal kümnele protsendile. Sama nähtus on omane ka kauplemises nn. Ida-Euroopa maadega. Tundes idapartnerit, võib teha isegi sellise järelduse, et kaubavahetus normaliseerub alles siis, kui oleme suutnud tõestada temata toimetulemist.

Nii või teisiti, meil ei ole pääsu sügavatest struktuurimuutustest Eesti majanduses. Majandus- ja rahareform peavad selleks tõuke andma. Iga päev, mis pikendab meie viibimist rublatsoonis, imeb meie majandust mahladest tühjaks, kingib siin loodud rahvatulu nii Itta kui Läände.

Eesti Vabariigi Valitsuse nimel pöördun siin Eestimaa majandus- ja tehnikateadlaste aateliste tunnete poole, lootes nende kaasalöömist uute struktuuride kujundamises.

Eriline osa on säästuprogrammidel. Pole mingit alust arvata, et ka järgmistel talvedel on jumal meile armuline. Energia kokkuhoiuprogramm pole pelgalt majanduse, vaid riikliku iseseisvuse küsimus. Ehitusministeerium on asunud kavandama energiasäästusüsteemi

ehituses ja elamumajanduses. Ilma välislaenuta me toime ei tule, kuid energiakulu järsk vähendamine peaks laenu kiiresti tasa tegema.

Sisuliselt seiskus majandusreform juba aasta tagasi. Tagantjärele tehtut hinnates ei olnud senises reformikäsitluses eesmärgiks vastutustundelise omaniku tekitamine, vaid vanade organisatsiooniliste struktuuride lõhkumine. Tegelikult puudub meil õiguslik tugi turumajanduse tarbeks, selle põhimõtete järgimist kindlustav süsteem. Loobudes kontrollist riigivara tõhusa kasutamise üle delegeriti mitteomanikest direktoritele õigus käituda nagu omanik, kandmata seejuures omaniku varalist vastutust.

Riigi poolt nimetatud haldusnõukogude ja juhatuste rägastik ainult soodustab anarhiat ja võimaldab ettevõtete juhtidel peituda vastutusvabade otsuste taha. Selle tulemusena lokkab varimajandus ning tootja monopoolne võim tarbija üle.

Tarbijakaitsest on kaks aastat palju räägitud, aga praktiliselt mitte midagi tehtud. Kuna puudub turg ja peaaegu kõik kaubad on defitsiitsed, siis lisaks sisseostetavate toiduainete hindade kasvule riputatakse tarbija kaela ka kogu ettevõtete majandustegevuse saamatus.

Valitsus püüab lähemal ajal kehtestada mängureeglid, mis sunniksid tootjat võtma osa määramatuse riskist enda kanda. Selleks on vaja viia hinnakujundusega seonduvad protseduurid majanduslepingute kohustuslikuks elemendiks. Vaja on kehtestada kindlad nõuded hinnatõusu põhjendamiseks vastavate tootmisressursside ametlike indeksitega. Selleks tuleks omakorda asuda toote hinna ja majanduse põhiressursside hinnaindeksite arvutamisele vastavalt elukalliduse indeksile.

Need asjad on tehtavad suhteliselt väikese jõupingutusega, kui selleks varuda tahtmist. Kuid sellest ainuüksi ei piisa. Majandusanarhia piiramiseks on ajutiselt tarvis kasutusele võtta 1920. aastatel Eesti Vabariigis toimunud spekulatsiooni ja liigkasuvõtmise vastane seadus. Majandusanarhiast jagusaamine pole enam võimalik ilma omandireformi kiire käivitamiseta rõõbiti turumajandusliku õiguskorra kehtestamisega.

Eesti riigi tegelikuks iseseisvuseks pole valmis ka raharinglussüsteem, lünklikult on ette valmistatud oma rahale üleminek. Oma rahale ülemineku viimaseks tähtajaks oleks pidanud olema 1. jaanuar 1992. Kahjuks oli rahamärkide kättesaamine omal ajal planeeritud aprilli lõpuks, seega teeme ise järeldused rahareformi võimalike tähtaegade üle.

Rängalt annab tunda sularahanappus ja sularahata arvlemise kauane korraldamatus. Majandusreformimist alustades pidas valitsus üheks tähtsamaks eesmärgiks muuta hindade struktuuri ja taset, kaasa arvatud palgad ja tööjõu hind, et rahareform ei suunaks Eesti krooni inflatsioonipöörisesse. Tänapäevaks on naftasaadustele ja kõikidele importkaupadele kehtestatud maailmaturuhinnad.

Kahjuks ei lähtu ümberarvestustes kasutatav Eesti Panga noteering sugugi tarbimise ostukorvide võrdlusest eri maades. Niisuguse vahetuskursi kasutamine on möödapääsmatu seni, kuni me viibime rublatsoonis. Seepärast peame järsult kiirendama majandusreformi ja rahareformi sünkroonset läbiviimist.

Ma ei tee saladust, et rahareform tuleb käesoleva aasta kevadsuvel, nagu eespool öeldud. Eesti krooni ja müntide vajalikud kogused on nüüd tagatud, samuti määratud rahavahetuse baaspangad.

Riigieelarve tulude ja kulude tasakaalustamise esmaste abinõudena on tehtud rahandusministeeriumile ülesandeks korraldada koos Eesti Pangaga riigieelarve vahenditest dollarite müük valuutaaksjonil, lasta välja 10% siselaen viieks aastaks konverteeritavas valuutas, 10 miljoni dollari eest hoida kokku riigiparaadi ülalpidamiskulusid, korrastada maksu- ja tollisüsteem. Majandusministeerium peab esitama Ülemnõukogule ettepanekud Eesti riigi varade müümise kohta ja asuma kiiresti omandireformi läbiviimisele. Koos rahandusministeeriumiga tuleb majandusministeeriumil ette valmistada privatiseerimise ja krediteerimise süsteem.

Rootsi eksperdid oma avalikus kirjas Rootsi peaministrile Carl Bildtile väidavad, et Saksamaa malli järgi ümberkorraldamiste läbiviimiseks tuleks Eestisse suunata toetusi, katta eelarve puudujääke, anda lähiaastatel krediite ligemale 7 miljoni dollari eest.

Lühiaegse katastroofi- ja valuutaabi kõrval vajab Eesti tuge esmajoones tootmise ümberkujundamiseks ja Läände suunatud ekspordi arendamiseks. Olgu selle summa suurusega kuidas on, kuid välislaenu ei rabele me välja lumelaviinina tulnud probleemide lasu alt.

Mõistagi ei kao elanikkonna sotsiaalse kaitse küsimused valitsuse tähelepanu keskmest kuhugi.

Lühikese ajaga on minimaalpalka suurendatud 410–1000 rublani, sama suureks muudeti ka elatusraha pensionäridele. Suurendatud on ka teisi toetusi. On selge, et ka minimaalpalk vajab veelgi tõstmist. Sularahata arvelduste laialdane kasutuselevõtt igapäevases tarbimises loob täiendavad eeldused Eesti tööjõu tegelikule väärtusele vastava palga maksmiseks. Praeguseks on jõutud kokkuleppele Eesti Pangaga mitut liiki tšekiraamatute sisseviimiseks elatusrahade ja palkade maksmisel.

Minimaalpalka suuruse määrab olukord tööturul, s.t. töötute hulk. Järelikult tuleb seda hooba siirdumisel turumajandusse kasutada väga oskuslikult. Eriti oluliseks muutub ametiühingute asjalik dialoog tööandjatega. Iga valitsus, kes Eestimaa saatuse eest väljas ja soovib tsiviliseeritud tööturusuhteid, vajab tugevaid ja aktiivseid ametiühinguid.

Hiljuti võttis valitsus vastu otsuse dotatsioonide kohta, korvamaks elanikele mittejõukohaseid kulutusi eluasemele, ühiskondlikule transpordile ja toiduainetele. Seejuures jätab valitsus endale õiguse panna dotatsiooni saavatele tootjatele ja teenindajatele kindlad tingimused, kaitsmaks tarbijat tootja suva eest. Maksumaksjate rahast peavad kasu saama inimesed, kes doteeritavat kaupa tarbivad, mitte igat masti vaheltkauplejad.

Nende tegevusvõimalusi kitsendab valitsus mitte ainult majanduslike meetmetega, vaid ka riiklike struktuuride (maksu-, tolli-, kontrolli- ja õiguskaitsetalitused) tugevdamise kaudu.

Eesti ühiskonna eetilisi-moraalne kriis on kasvanud üle sisepoliitiliseks probleemiks. Igapäevaseks sündmuseks on saanud tapmised, korteriröövid, relvadega hangeldamine jne. Kas politsei ei tööta? Mingil määral töötab, kuid nende tööpõld on viimase paari aastaga mõõtnatult kasvanud. Praegu toimub politseis kaadrivahetus, suurendatakse vastavate töötajate töötasu, et nad ei peaks kusagilt mujalt lisaraha hankima, luuakse uusi struktuure.

Siseministeeriumi alluvusse on viidud ka Piirivalveamet, mille komplekteerimise ja varustamisega tuleb palju vaeva näha.

On alustatud kaitsejõudude loomist. Sel suvel komplekteeritakse vähemalt kaks-kolm pataljoni ja see on ka esialgu kõik. Eesti ei kavatse muutuda militaariigiks.

Lõpetuseks. Eesti rahval on jõukuse saamiseks kaks teed. Esiteks, ime läbi, nii-öelda ajalehepoisist miljonäriks. Teiseks. Võtta majandust kooskõlastatult funktsioneeriva süsteemina, kus liikumapanevaks jõuks on vabade ettevõtjate huvi, töötajate motivatsioon, mis koos riiklike programmide ja välisinvesteeringute ning krediitidega käivitavad jõukuse tootmise.

Kokkuvõtteks. Esiteks. Riigieelarve defitsiidi leevendamiseks tuleb võtta laenu, mitte hävitada olemasolevat tootvat majandust täiendavate koormistega.

Teiseks. Omandireformi kiirest läbiviimisest sõltub meie ellujäämine. Erastamine peab toimuma ainult avaliku konkursi korras. Vaid suur isiklik raha või krediit sunnib uut omanikku aega viitmata asuma laiendatud taastootmisele. Mitmel pool laialt praktiseeritud ideekonkursi alusel erastamine on tegelikkuses muinasjutuvõistlus või ametnike korrupsiooni mahitamine.

Kolmandaks. Elu näitab, et ettevõtete rentimine seniste põhimõtete järgi osutub sageli ebaõigluse ja korrupsiooni generaatoriks ning loob eeldusi proletaarseteks massirahutusteks. Ettevõtete rentimine tuleks kohe asendada tegeliku privatiseerimisega.

Neljandaks. Alustatud elamu-kommunaalmajanduse reformi loogiliseks ja ainuvõimalikuks jätkuks peab oleme kiire korterite privatiseerimine, mida võib korraldada osakute abil. Siin on sisuliselt tegu mitte riigivara kinkimise, vaid töötajatelt omal ajal võetu tagastamisega.

Viiendaks. Tuleb koostada kokkuhoiuprogramm.

Kuuendaks. Juhinduda oma tegevuses sellest, et iga päev, mis me rublatsoonis viibime, imeb meid järjest tühjemaks. Mina valitsusjuhina olen nõus koos kolleegidega süvenema igasse kaalukasse investitsiooni- või krediidiprojekti. Kui jutt käib summast, mille väärtus on üle saja miljoni rubla, siis pole see enam lihtsalt äri-, vaid majandus- ja sotsiaalpoliitiline küsimus. Meie postsotsialistlike ametnike lahendada niisuguseid asju lihtsalt jätta ei saa.

Austatud Ülemnõukogu liikmed! Teatavasti ei küsinud valitsus endale eriolukorras tegutsemiseks eriõigusi ning ei ole raskustest hoolimata optimismi kaotanud. Oleme endiselt veendunud, et elu Eestimaal on edaspidi võimalik. Tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu!

Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi riigieelarve 1992. aasta kulude finantseerimise kohta" eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Lugupeetud kolleegid! Meile on laekunud komisjonide seisukohad mõnede kiireloomuliste taotluste suhtes. Alustame ühest valitsuse taotlusest. Nimelt palub valitsus täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb vabariigi 1992. aasta riigieelarve kulude finantseerimist. Seda teemat arutati eelarve-majanduskomisjonis ja komisjon toetab valitsuse taotlust täiendada käesoleva, 68. istungjärgu päevakorda selle küsimusega. Otsuse langetab täiskogu.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 79 rahvasaadikut, puudub 19. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb käesoleva aasta riigieelarve kulude finantseerimist? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 69 rahvasaadikut, vastu ja erapooletuid saadikuid ei ole. Otsus on vastu võetud, päevakorda täiendatakse. Ettekande nimetatud küsimuses teeb rahandusminister härra Miller.

R. Miller

Austatud spiiker! Austatud rahvasaadikud! Vabariigi valitsus esitab teile arutamiseks Eesti Vabariigi Ülemnõukogu seaduse eelnõu, mille kohaselt vabariigi valitsus palub luba finantseerida kuni käesoleva aasta 1. juulini riigieelarve kulutusi vastavalt eelarve tulude laekumistele.

Küsimus on väga raske ja komplitseeritud. Kui vaadata käesoleva aasta riigieelarve kulutusi, siis peab ütlema, et vastavalt vabariigi valitsuse poolt esitatud taotlustele, mille Ülemnõukogu rahuldab, finantseerisime vastavalt Ülemnõukogu otsustele jaanuaris 300 miljonit rubla, veebruaris 640 miljonit rubla ning märtsis lubas Ülemnõukogu meil finantseerida 595 miljonit rubla.

Seoses sellega, et märtsis hakati rakendama kütusele maailmaturu- või selle lähedasi hindu, muutus järsku vabariigis kulutuste maht ja kulutuste struktuur. Toon ainult mõned näited. Kui me jaanuaris saime osta bensiini keskmise hinnaga 4000 rubla tonn, siis märtsis on bensiini ostuhind 32 700 rubla tonn. Diislikütuse hind oli jaanuaris 995 rubla tonn, märtsis maksab vastavalt sõlmitud lepingutele tonn diislikütust 16 800 rubla, masuudi hind oli jaanuaris 788 rubla, märtsis aga 4875 rubla tonn, jaanuaris maksis kantmeeter maagaasi 430 rubla, märtsis 2780 rubla, tonn vedelgaasi maksis 4500, nüüd 17 200 rubla. See põhjustab kulutuste järsu suurenemise eelarvelistel asutustel, elanikkonnal, aga ka isemajandavatel ettevõtetel ja majandusorganisatsioonidel.

Eile saime teada, et Vene Föderatsiooni valitsus on alla kirjutanud määruse, millega ta 1. juulist tühistab ekspordimaksu. Samal ajal saime teada, et Venemaa läheb üle energiakandjate vabadele hindadele. Milliseks need hinnad kujunevad, seda kahjuks veel teada ei ole ja see peab selguma Eesti-Vene läbirääkimistel. See loob olukorra, mille kohta me ei oska ennustada, milliseks võivad kujuneda järgmiste kuude kulutused. Rahandusministeerium on teinud vastavad arvestused märtsi kohta ja juhul, kui märtsis hakkavad kehtima uued hinnad, siis kulutame esialgse 595 miljoni rubla asemel 1 miljard 830 miljonit rubla. Riigieelarvel olevate ministeeriumide ja ametkondade kulud suurenevad 500 miljonit ja kohalike omavalitsuste kulutused kasvavad veidi üle 700 miljoni rubla.

See on loonud täiesti uue olukorra, mille tõttu vabariigi valitsus tuligi välja sellise eelnõuga.

Seoses minimaalpalkade kasvuga suurenevad kulutused koos palgalt võetavate maksudega 130 miljonit rubla. Stipendiumid suurenevad 13 miljonit rubla, soojusenergia kompensatsioonid elanikkonnale 434 miljonit rubla. Transpordikulutused kasvavad 75 miljonit rubla kuus. Eluasemetoetus moodustab üle 7 miljoni rubla kuus. Seoses sellega tekivad mõningad raskused eelarve tulude ja kulude tasakaalustamisel.

Täiendava tuluna laekub eelarvesse energiakandjate hindade tõusust saadav käibemaks (üle 200 miljoni rubla), alkoholi hinnavahe annab 75 miljonit rubla. Kütuste hinnavahe on umbes 400 miljonit rubla ning Lätilt saame sinna müüdava energia hinnavaheena umbes 30–40 miljonit rubla. Samuti arvestame seda, et jaanuaris ja veebruaris ületasid tulud kulusid 300 miljonit rubla, mida on võimalik suunata täiendavate kulutuste katteks. Lisaks sellele on Ülemnõukogu käsutuses täna 350 miljonit rubla vabu vahendeid, mida on võimalik kasutada Ülemnõukogu otsuste alusel.

Mis puutub kohalike eelarvete olukorda, siis tahaksin ära märkida nimelt seda, et 1. märtsi seisuga on kohalike eelarvete rahalised jäägid kokku 500 miljonit rubla, mis võimaldab neil täiendavalt finantseerida vajalikke kulutusi. Samal ajal pean ütlema, et kohalike eelarvete tulud seoses üksikisiku tulumaksuvaba miinimumi tõstmisega ei suurene. Selle tõttu nähakse riigieelarvest kõikidele kohalikele eelarvetele ette dotatsioon. Märtsis küünib dotatsioon 700 miljoni rublani.

Mis puutub riigieelarve ja kohalike eelarvete kulude täitmisse kahe kuu jooksul, siis julgen kinnitada, et vajalikud kulutused on põhiliselt finantseeritud. Kahe kuu kulutused moodustasid 1,66 miljardit rubla, tulusid laekus samal ajal 2,3 miljardit rubla. Märtsi kulutuste osas läksime osaliselt üle kokkuhoiurežiimile. Arvutustest on välja jäetud kapitaalmahutuste ja kapitaalremontide kallinemine, samuti on vähendatud inventari soetamist. Seega näeme ette ainult hädavajalike kulutuste finantseerimist.

Milles näeb valitsus väljapääsu? Esmaspäeval arutasime olukorda riigieelarve täitmisel vabariigi valitsuses ning kavandasime mõned abinõud riigieelarve tulude ja kulude tasakaalustamiseks. Vabariigi valitsus võttis vastu otsuse lasta lähemal ajal välja vabariigi siselaen välisvaluutas (10 miljonit dollarit 5 aasta peale, võlaprotsent 10). Kavatsime seda realiseerida meie ettevõtetele, kellel on välisvaluutat. Kahjuks me ei tea, kui palju on ettevõtetel välisvaluutat välispankades. Kümme protsenti, mida valitsus kavatses siselaenu pealt maksta, on kõrgem, kui deposiitarvete protsendid, mis sõltuvalt deposiidi ajast kõiguvad 6-st 8-ni. See peaks meie arvates meelitama ettevõtteid meie siselaenuobligatsioonide ostma.

Peale selle pidas vabariigi valitsus vajalikuks realiseerida oksjoni teel miljon dollarit, mis on vabariigi valitsuse käsutuses, ning sellega katta rublakulutused. Ühtlasi esitas vabariigi valitsus majandusministeeriumile ja rahandusministeeriumile ülesanded vaadata koos teiste ministeeriumide, riigiametitega ning linnade ja maakondade omavalitsustega läbi täiendavad kokkuhoiuvõimalused. Peame endale aru andma, et on tekkinud olukord, kus lähiajal meie tulud ei kata kulutusi ning me peame välja töötama võimalused ja strateegia laenu saamiseks

välismaalt. Kui suur see laen võiks olla? Esialgsete hinnangute kohaselt arvestame ligikaudu 200–300 miljoni dollariga.

On selge, et minnes, käsi pikalt õieli, välismaale, ei anna keegi meile laenu. Majandusministeeriumile ja rahandusministeeriumile anti ülesanne töötada läbi küsimus, millised garantiid suudab vabariik anda laenu andjatele.

Nii et, lugupeetud rahvasaadikud, majanduses toimuvad muudatused on täna ettearvamatud nii hindade kui ka tarnete osas. Seoses sellega palub vabariigi valitsus teilt nõusolekut finantseerida esimese poolaasta jooksul riigieelarve kulutusi vastavalt tulude tegelikule laekumisele. Ma tänan tähelepanu eest!

Juhataja (M. Lauristin)

Aitäh! Teile on väga palju küsimusi. Esimesena esitab küsimuse härra Sirendi.

A. Sirendi

Lugupeetud ettekandja! Lähitulevikus kujuneb niisugune olukord, et maal ei maksa talud sellepärast makse, et nad on 5 aastaks maksust vabastatud. Ka tööstusettevõtted saavad hulga maksusoodustusi, et ettevõtlust mingil moel stimuleerida. Me võime oletada, et juba praegu jääb suur hulk makse seetõttu saamata. Maal on kooliõpetajad ilma palgata ja jäävad veelgi kauemaks ajaks palgata. Samal ajal on suur hulk ettevõtteid, kes saavad 300% ja enam kasumit, kuid maksusoodustuste tõttu ei pea nad makse üldse maksma. Kas niisuguse olukorra vastu on valitsuses midagi kavandatud või peaks Ülemnõukogu ilmutama initsiatiivi, et ka ettevõtted hakkaksid normaalselt maksu maksma ja kogu maksukoormus ei lasuks töötajate õlgadel, nagu ta praegu on? Tänan!

R. Miller

Vabariigi valitsus tegi rahandusministeeriumile ülesandeks töötada küsimus ettevõtete ja riigiettevõtete omanikutulu kohta läbi kahe nädala jooksul. Ma arvan, et Ülemnõukogu ei pruugi siin initsiatiivi momendil üles näidata, sest rahandusministeerium esitab kahe nädala pärast vastavad ettepanekud vabariigi valitsusele, kes esitab vastava eelnõu Ülemnõukogule otsustamiseks, sest maksud ja maksusoodustused kuuluvad Ülemnõukogu kompetentsi.

A. Zõbin

Lugupeetud härra Miller! Vähi on oma sõnavõttudes korduvalt öelnud – ja ta tegi seda ka täna –, et Venemaa jätab meile midagi maksmata. Olen seda juba vähemalt viis korda kuulnud ja

tekib selline mulje, et me otsime uut vaenlast. Varem oli tsentrofoobia. Kas nüüd algab russofoobia? Oleks soovitatav, et ajakirjanduses avaldataks sel juhul teade, kes kui palju maksab, kui palju tarnitakse kaupa jne., et inimesed teaksid täpselt, millised on vastastikused suhted idanaabritega, ja ei otsitaks uut vaenlast. Teiseks. IME vanemad on ju veel elus, peale M. Titma, kes sõitis välismaale. Võib-olla tuleks nendega konsulteerida ja küsida, kuidas nemad endale eesti rahva IME-t ette kujutasid. Täna teid kuulates ei ole ma kindel, et see eelarve ja see, mida teie soovitate, teenib nende inimeste huve, kes peavad seisma järjekorras. Seepärast võiks avaldada materjale või esineda saadikute ees ettekandega meie probleemide kohta ning selgitada, mida kavatakse teha rahva elu parandamiseks, see tähendab, teha mingisugune analüüs. Ainult nende sõnade, nende dokumentide alusel mina kui saadik hääletada ei saa, sest niipea, kui ma tänavale lähen, ütlevad inimesed mulle: "Sina muudkui istud seal, aga meie elame üha halvemini." Tänan!

R. Miller

Tööstus- ja energeetikaministeeriumi andmetel oli Venemaa umbes nädal aega tagasi meie ettevõtetele üle miljoni rubla võlgu. Samuti on teada, et viimase kuu jooksul müüdüd toodangu eest on väga palju raha laekumata seoses Venemaa ettevõtete maksuraskustega. Põhimõtteliselt tuleks avalikustada arvelduste seis Venemaaga ja ma annan teie ettepaneku ja soovitusi üle Eesti Panga presidendile. Täna õhtupoolikul on Eesti Panga Nõukogu koosolek. Nüüd sellest, mida võetakse ette elanikkonna elujärje parandamiseks. See küsimus on kahtlemata aktuaalne. Aga ma tahan öelda ühte asja: me toodame järjest vähem. Kas me suudame hakata paremini elama? Ajutiselt me võime elatustaset välislaenude abil kuidagi tõsta, aga see on kõik ajutine. Ainus väljapääs seisneb selles, et meil tuleb hakata rohkem tootma, tuleb hakata rohkem tootmisse investeerima ning hakata kaasa tõmbama väliskapitali. Kiiremini tuleb läbi viia privatiseerimine, et tekiks omanik. Tühje lubadusi, et homme läheb elu paremaks, ei ole valitsus andnud. Valitsus on püüdnud rakendada mõningaid abinõusid elatustaseme languse pidurdamiseks. Täna need dotatsioonid, kompensatsioonid ei ole turumajandusele iseloomulikud, kuigi valitsus on need sisse viinud. Võtame kas või sellise probleemi nagu miinimumpalga järsk tõstmine märtsis 600-lt 1000 rublale. Suurenenud on elatusraha, dotatsioonid transpordile, valitsus on püüdnud pidurdada toiduainete hindade tõusu, valitsus doteerib piimatootmist jne. See koormab täiendavalt meie eelarvet, mis tuleb maksumaksjatel ikkagi kinni maksta. Nii et küsimus on väga raske ja komplitseeritud, millele täna ühest vastust anda ei saa. Siin on tegemist valitsuse majanduspoliitikaga ja majanduse edasise ergutamise kava realiseerimisega, mis hõlmab kogu rahvamajandust.

P. Lutt

Lugupeetud härra Miller! Te mainisite oma sõnavõttus, et jaanuaris maksis tonn diislikütust 995 rubla, s.t. et 1 liiter diislikütust maksis 90 kopikat. Ma ei saa aru, kuidas ta vabal müügil nii kallis sai olla? Teiseks. Nagu me teame, on praegu televisioonis ja raadios läinud lahti kampaania, kus Tartu ja Tallinn lubavad suure suuga doteerida elanikkonna korteriüüri ja kütmist. Siit teine küsimus. Öelge, palun, kes hakkab maarahvale kompenseerima korteriüüri ja kütust, sest omavalitsused on praegu absoluutselt põhjas. Aitäh!

R. Miller

Härra Lutt! Mul on andmed diislikütuse hindade, ostu- ja müügihindade kohta jaanuaris. Jaanuaris maksis diislikütus 995 rubla tonn. "Eesti Kütuse" ja tema aktsiaseltsi EK kaudu müüdav diislikütuse hind oli jaanuaris 1769 rubla tonn. Märtsis oli ostuhind 16 800 rubla ja müügihind 18 900 rubla tonn. Mis puudutab korteriüüri ja kütuse kompensatsiooni maakondade kaupa, siis lubage märkida seda, et 700 miljonit rubla, mis on kohalike eelarvete kulutused, saadakse dotatsioonina riigieelarvest. See sisaldab ka soojusenergia ja eluaseme toetuse kompensatsiooni. See käib kogu elamufondi kohta. Olgu märgitud, et ainult ühe kuu soojusenergia kompensatsioon on 434,5 miljonit rubla ja eluaseme toetus ligi 10 miljonit rubla.

A. Maarend

Lugupeetud Ülemnõukogu esimees! Lugupeetud juhataja! Ettekandja! Kas on valitsusel või rahandusministeeriumil plaanis esitada näiteks programm valitsemiskulutuste kokkuhoidmiseks, millele härra peaminister viitas? Kas on kavas vähendada ministeeriumide aparati, hoonete müüki, transpordivahendite müüki ja vastavate soovitude väljatöötamist maakondadele ja linnadele? On selge, et ametnik, kes saab palka ja tal ametiautot ei ole, on palju ebavõrdsemas seisus selle ametnikuga, kes saab palka ja tal on ametiauto. Ka riigi kulutused on erinevad. Ning teiseks. Siin oli juttu siselaenust. Millal kavatses rahandusministeerium esitada konkreetse eelnõu siselaenu kohta ja kas ma sain õigesti aru, et on plaanis maksta aastas 10% dividende? Täna!

R. Miller

Valitsemiskulude kokkuhoid on kogu kulutuste kokkuhoiukava üks osa. Täna päeva seisuga on riigivalitsemisaparatis ilma siseministri valitsemisalas olevate riiklike ametiteta kokku meil 6300 ametikohta. Kohalike omavalitsuste töötajate arvestuslik koosseis on ligi 5000

inimest. Märtsi kulutused riigivõimu-, valitsemis- ja õiguskaitseorganite ülalpidamiseks olid 78 miljonit rubla. Kohalike omavalitsustöötajate ülalpidamiskulud aastas on ligi 400 miljonit rubla. Kui te vaatate neid arvusid, siis näete, et need on tõepoolest suured. Valitsus on seisukohal, et siin on võimalik kokku hoida. Nüüd siselaenuküsimus. Ma ei tea seadust, mis nõuaks, et siselaenuküsimuses peaks vabariigi valitsus Ülemnõukogusse tulema. See küsimus kuulub minu arvates vabariigi valitsuse kompetentsi.

T. Mets

Lugupeetud härra minister! Meile on teatavaks saanud, et juba aprillis tõstab Venemaa 500–600% bensiini ja nafta hinda. Ütelge, kas rahandusministeerium on teinud kalkulatsioone, kuidas naaberriigi hinnatõus mõjutab meie eelarvet ja meie majandust tervikuna?

R. Miller

Lugupeetud härra Mets! Oma ettekandes ma juba mainisin, et Venemaa kaotab 20. märtsist ekspordimaksu, aprillis minnakse kütuse puhul uutele, vabaturuhindadele. Tõepoolest, ekspordimaksud vähenevad ja vabaturuhinnad on tulekul. Milliseks need hinnad kujunevad, seda vabariigi valitsus veel ei tea. Me püüdsime selles selgust saada tööstus- ja energeetikaministeeriumi ning "Eesti Kütuse" kaudu. Täpseid andmeid täna veel ei ole. Ja seepärast ei ole võimalik ka vastavaid arutusi teha. Selge on see, et kui kütuse hind suureneb, siis suurenevad ka riigieelarve kulutused.

A. Käärma

Lugupeetud Ülemnõukogu esimees! Lugupeetud juhataja! Härra Miller! Kas dotatsiooni jaotamisel valdade ja linnade vahel on ministeeriumi poolt kehtestatud ka mingid reeglid või kehtestab need mängureeglid näiteks maakond? Ja kas soojusenergia dotatsiooni saab ka eramaja omanik? Aitäh!

R. Miller

Dotatsioonide jaotamise valdadele ja kohalikele linnadele kehtestab maakond. Kaks korda oleme neid küsimusi arutanud maavanematega ning me leidsime põhimõtteliselt ühise seisukoha, et igas maakonnas esitab iga vald ja linn omapoolse arvestuse tulude ja kulude kohta. Vastavalt sellele toimub ka maakonnas dotatsioonide jaotamine. Mis puudutab eramajade kütuse dotatsiooni, siis minu arvestuses seda arvestatud ei ole. Mul on olnud

kokkupuuteid eramajade omanikega, kes lähtudes tänasest palgatasemest ei ole võimelised kütust muretsema.

Juhataja

Suur tänu! Pavel Grigorjev.

P. Grigorjev

Lugupeetud härra spiiker! Lugupeetud härra Miller! Kas te ei ütleks, kui palju maksab praegu elektrienergia, mida eksporditakse Lätisse ja Venemaale, ning kui palju maksame meie, tarbijad, siin Eestis? Kas see hinnavahe ei ole mitte varjatud maks Eesti tarbijatele? Tänan!

R. Miller

Ma tahaksin öelda seda, et kuni 15. märtsini Venemaale elektrienergiat ei eksporditud. Mis on toimunud pärast 15. märtsi, selle kohta mul andmed puuduvad, aga ma arvan, et ka pärast 15. märtsi elektrienergiat Lätti, vabandust, Venemaale eksporditud ei ole. Läti küsimus on komplitseeritud. Eesti Vabariik tegi Lätile ettepaneku maksta elektrienergia ühe kilovatt-tunni eest 3 rubla. Mul on Läti tööstus- ja energeetikaministeeriumi kiri selle kohta, et Läti on nõus maksma 98 kopikat ühe kilovatt-tunni eest. Hiljem toimusid läbirääkimised ja Läti muutis oma seisukohta ning on nõus maksma 88 kopikat ühe kilovatt-tunni eest. Selline on olukord. Sisuliselt me ei doteeri elektrienergia tootmist mitte mingil juhul, sest need hinnad, mis on kehtestatud, võimaldavad meie elektrienergiat tootvatel ettevõtetel saada sellisel määral kasumit, mis kindlustab nende normaalse tegevuse. Küsimus, kas lõpetada Lätile elektrienergia andmine, panna nad n.-ö. sundseisu, see on raske tehniline probleem. Mul olnud juttu "Eesti Energia" juhtkonnaga ja nad on seisukohal, et tehniliselt ei ole seda täna võimalik teha. Siin me peame vaatama küsimust sellest aspektist, et meil tuleb majanduses hakata rohkem elektrienergiat tarbima, sest elektrienergia on suhteliselt kõige odavam kütuseliik. Aga see on pikaajaline protsess.

S. Sovetnikov

Lugupeetud härra Miller! Kodakondsuse seaduse rakendusotsuse punkti 17 alapunktis 2 on öeldud: "Töötada välja ja rakendada kodakondsuse taotlejatele eesti keele õpetamise riiklik süsteem ja näha ette selleks vajalikud kulud." Seoses sellega on mul küsimus. Millised kulud ja kui suure summa ulatuses on ette nähtud eesti keele õpetamiseks seoses selle otsuse täitmisega?

R. Miller

Lugupeetud härra Sovetnikov! Vabariigi valitsus nägi juba möödunud aasta lõpus, kui koostasime eelarve projekti, ette, et meil tuleb keeleõpetusega tegelema hakata. Keeleametile on esimeseks poolaastaks eraldatud 6 miljonit rubla keeltekursuste organiseerimiseks ja vajalike õppemetoodiliste materjalide soetamiseks. Käesoleval nädalal vaadati valitsuse istungil need probleemid veel kord läbi. Metoodiline materjal on muretsetud, kuid õppetöö ei ole sisuliselt käivitunud. Vajalik raha on Keeleametile antud, loodame, et ta hakkab keeleõpetust koordineerima.

A. Paju

Austatud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Minu küsimused puudutavad eelnõu, mis meil praegu laual on. Eelnõus on kirjas, et valitsus tahab endale aega 1. juulini. Kas sellest järeldeb, et 1. juulil on oma raha juba käibel? Teine küsimus. Kas omavalitsustele, mis ei ole haldusreformi venimise tõttu täies jõus, pannakse nüüd nööri kaela? Kolmas küsimus. Kas see dokument on teie arvates elu seeshoidmise eelnõu või on see meie majanduse arendamise eelnõu?

R. Miller

Kas 1. juuliks tuleb oma raha? Ma ei julge seda öelda, aga ma loodan, et 1. juuliks on oma raha käibel. Kas haldusreformile nööri kaela? Haldusreformile kriipsu peale ei tõmmata, kuigi tänase eelarve kulude ja tulude struktuur, mis on välja kujunenud valdades ja külades, ei ole päris loogiline, sest maksuvaba miinimum on tõusnud. See puudutab eriti maakohti. Põllumajandustöötajate palgad ei ole kooskõlas üldise palgatõusuga, vähemalt ei ole seni olnud. See on muutnud kohalike eelarvete, valdade ja külade tulude struktuuri, tulud ei suurene, vaid kahanevad ja kulutused kasvavad. Sotsiaalsfääri finantseerimine on antud valdadele ja küladele. Selle tulemusena kujuneb olukord, kus suur osa kulutustest tuleb katta riigieelarvest antavate dotatsioonide näol. See ei ole sugugi õige ja loogiline. Meil tuleb edaspidi üle vaadata riigieelarve ja kohalike eelarvete tulude struktuurid. Tuleb läbi vaadata, milliseid kulutusi katta riigieelarvest. Näiteks Soomes kaetakse kõikide õpetajate ja arstide palgad riigieelarvest. Me oleme neid küsimusi arutanud nii linnade kui ka maakondade juhtidega, aga ühist seisukohta ei ole seni leitud. Teeme selles suunas tööd edasi ja ma arvan, et 1993. aasta eelarveprojekti püüame leida optimaalse lahenduse, samuti konsensuse linnade, maakondadega ja valdadega. Ma ütleksin, et tõepoolest on see elu seeshoidmise

eelnõu, mis võimaldab operatiivselt manööverdada riigieelarvesse laekuvate vahenditega, sest iga päev võib toimuda ettearvamatuid muudatusi.

K. Sergij

Lugupeetud härra Miller! Teie ettekandes esitatud argumendid ei olnud eriti veenvad. Pole arusaadav, kas me oleme idaga suhtlemisel üle läinud maailmahindadele või mitte. Ja miks idas tõusevad hinnad 6–8-kordselt, vabariigis aga 70–80-kordselt? Seoses sellega, et meil on nii keeruline olukord, tahaksin saada täpsemat informatsiooni, et saaksime ise aru olukorrast vabariigis ja oskaksime seda selgitada ka oma valijatele.

R. Miller

Ma ei ole täna ette valmistanud üksikasjalist ettekannet hindade kasvu kohta, kuid ma tahan kinnitada seda, et hinnad on tõepoolest kasvanud kuni 10 korda. Kui ma tõin näiteid hindade tõusu kohta, siis ma võrdlesin märtsi jaanuariga. Hindade tõus selles ajavahemikus ei ole olnud kõrgem kui ostetava tooraine hindade tõus. Mis puudutab valitsuse hinnapoliitikat, siis oleme minu arvates jõudnud sellisesse ajajärku, kus ei tohi hindade täiendavale tõusule omalt poolt enam hoogu anda. Me ei suuda enam palkadega järele joosta. See on üks moment. Meil puudub sularaha palkade väljamaksmiseks. Ja teine moment. Mis juhtub meie kaupadega idaturul? Kas need on konkurentsivõimelised? Me ei tohi kaubaturgu lasta laguneda. Me ei tohi silmist lasta ka lääne turu võimalusi.

J. Lippmaa

Härra Miller! Eile oli riigikaitsekomisjonis peaminister härra Vähi ja ta nentis üsna kurval moel, et Eestisse kogunenud polkovnikud ründavad üksi ja hulgi valitsust mitmesuguste olmeliste programmidega. Nagu te teate, oli meie möödunud aasta eelarves lahter lahingutehnika muretsemise kohta. Sellel aastal te pakkusite projekti, kus oli kirjas 100 soomustransportööri ja hulk muud sõjatehnikat. Härra Vähi ütles eile, et militaristlik kildkond nõuab juba reaktiivlahinglennukite hankimist. Nüüd ma tahaksin teie käest teada, kas me ei saa kuidagi mingisugust ülevaadet selle kohta, kui tugev või nõrk on meie praegune valitsus, et militaristidele vastupanu osutada, või on ta nõus nende programmidega. Meil ei ole mingisugust teavet selle kohta, milleks maksumaksjate raha kulutama hakatakse.

R. Miller

Ma arvan, et aatomipommi, üleheliikiirusega reaktiivlennukeid ja kaugpommitajaid valitsus ei kavatse ostma hakata. Meie kaitsekulutused on 40 miljonit rubla, sellest 36 miljoni rubla ulatuses on ostetud varustust, lisaks sellele pidas valitsus võimalikuks osta 20 soomustransportööri. Peale selle oleme ostnud (ma arvan, et see ei ole riigisaladus) padruneid 853 000 tükki, ligi 3000 granaati, 50 püstolit, 8 kuulipildujat, 870 automaati, 1100 valgustusraketti, 570 kiivrit. Magamisvarustust on ostetud 1 miljoni rubla eest, köögivarustust 2 miljoni rubla eest, vormiriietust 1200 komplekti. Ma tahan öelda veel seda, et Kalevi ja Kuperjanovi väeosale on kavatsus kahe peale muretseda 20 soomustransportööri.

Juhataja

Suur tänu! Alar Maarend, teine küsimus.

A. Maarend

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Mul on küsimus siselaenu kohta. Niipalju kui ma aru saan, on siselaen üks riigieelarve tulude formeerimise teid. Riigieelarve tulude ja kulude määramine on ikkagi parlamendi prioriteet ja kõige olulisem kohustus. Kas rahandusministeerium arvab teisiti? Ja teiseks. Kas me ei peaks rääkima dividendidest, konkretiseerima, millisest valuutast on jutt? Kõiki valuutasid ei saa võrrelda. Ma arvan, et Eesti riik ei ole kuigi rikas. Dollarite põhiprotsendid on maailmas ju tunduvalt madalamad kui näiteks Soome või Saksa markade protsendid. Tänan!

R. Miller

Kas siselaen on valitsuse või Ülemnõukogu prioriteet? Ma arvan seda, et käesolev eelnõu ei sätesta riigilaenu küsimust. Ma olen seisukohal, et valitsus võib seda välja ka lasta. Milliseks peaksid kujunema protsendid ühe või teise valuuta puhul? 10 protsenti oleks keskmine määr, mida annab diferentseerida. Protsendimäär ei ole lõplikult kindlaks määratud.

V. Lebedev

Lugupeetud härra spiiker! Lugupeetud härra minister! Teie esildises on öeldud, et kulutused riigivalitsemisorganitele suurenevad 56 miljoni rubla võrra. Kui võimalik, siis öelge, millised kulud kuuluvad riigivalitsemisorganite kulutuste hulka ja milliseid summasid on ette nähtud suurendada. Ja teiseks. Kui suur on majandusministeeriumi ametniku keskmine töötasu? Tänan!

R. Miller

Juhtimiskulude struktuur on selline: märtsis kulutati riigivõimu-, valitsemis- ja õiguskaitseorganite ülalpidamiseks kokku 78 miljonit rubla, sellest moodustasid palgad 27 miljonit rubla. Sellele lisandusid sotsiaal- ja ravikindlustusmaks ning majanduskulud. Kui suur on keskmine palk majandusministeeriumis? Mul ei ole kahjuks neid andmeid kaasas, kuid keskmine töötasu riigivõimu-, valitsemis- ja õiguskaitseorganites on 3000 rubla piires. Kui teid huvitavad konkreetselt majandusministeeriumi või rahandusministeeriumi töötajate palgamäärad, siis võin need andmed teile hiljem esitada.

G. Israeljan

Lugupeetud spiiker! Härra minister! Kas on välja arvestatud, kui palju võib meil tulla töötuid aasta lõpuks? Kas eelarve kuluartiklites on ette nähtud summad töötute abirahadeks? Kui suured on need summad ligikaudselt? Kust need summad saadakse? Tänan!

R. Miller

Töötute probleemiga tegeleb vahetult tööministeerium. Ma tean, et sotsiaalfondile on käesolevaks aastaks vastavad summad ette nähtud. Kas nendest jätkub või mitte, see on iseküsimus. Minu mälu järgi oli sotsiaalfondi eelarves töötutele abiraha maksmiseks ette nähtud 15 miljonit rubla.

U. Ugandi

Austatud spiiker! Lugupeetud härra Miller! Eile ütles härra Vitsur, et rahareform toimub juuni alguses. Kas rahandusministeerium arvab sedasama? Kas see eelnõu, mida arutama hakkame, on seotud rahareformi tähtajaga? Tänan!

R. Miller

Ma ühinen härra Vitsuri põhimõttelise arvamusega. Rahareform tuleks läbi viia võimalikult kiiresti. Teile esitatud eelnõu on tõepoolest seotud rahareformi läbiviimisega.

M. Lauristin

Härra Miller! Ma olen sunnitud teile esitama sama küsimuse mis kuu aega tagasi. Siis ma küsisin, mis pärast valitsus ei esita Ülemnõukogule konkreetselt ja kirjalikult tulude ja kulude jaotust, et Ülemnõukogu saaks arutada ja otsustada eelarveküsimuse üle konkreetsete andmete, mitte aga suuliselt kuulnud arvamuste alusel. Me leppisime teiega kokku, et te

järgmine kord esitate parlamendile korraliku ülevaate. Täna oleme samas seisus ja ma küsin, miks see nii on. Miks valitsus ei soovi parlamendi ja rahvaesindajate kontrolli valitsuse tulude ja kulude üle?

R. Miller

Proua Lauristin! Teha täna näiteks aprilli eelarvet üksikute ministeeriumide, üksikute ametite, üksikute ürituste kohta ei ole lihtsalt võimalik. Kas me kardame parlamendi kontrolli? Parlamendi kontroll peab eelarve kulutuste üle olema, teisiti ei ole see mõeldav. Kui me konstateerime, et haridusministeeriumile on ette nähtud miljon rubla, aga ülehomme lähenevad tema kulutused juba kahele miljonile, mis mõtet on siis numbreid ritta lükkida, mis täna midagi sisuliselt ei anna? Kulutused kasvavad.

R. Veidemann

Härra juhataja! Härra Miller! Kui me selle eelnõu peaksime vastu võtma, kujutab see endast majandusliku eriolukorra kehtestamist? Kas te olete minuga nõus? Punkt 2 näitab selgelt, et valitsus võib sekkuda täiesti vabalt kohalikesse eelarvetesse, võtta sealt vahendeid, kui ta seda õigeks peab. Eriolukorra vastu tõusis 2 kuud tagasi Ülemnõukogus täielik mäss, nüüd kehtestub see varjatud kujul. Kas te olete minuga nõus?

R. Miller

Härra Veidemann! Ma ei saa teiega nõus olla. See on ajutine eelarveseaduse tegevuse peatamine.

Juhataja

Suur tänu! Marju Lauristin, teine küsimus.

M. Lauristin

Minu küsimus puudutab seda, miks te ei olnud võimeline tegema parlamendile aruannet märtsi kulude ja tulude kohta. Need on juba olemas. Me saaksime kontrollida väidet, et tegemist on struktuuri muutustega. Ja miks te ei esitanud vastavat eelnõu, kui on tegemist eelarveseaduse parandamisega?

R. Miller

Märts ei ole veel lõppenud. Kui parlament kiidab täna meie ettepaneku põhimõtteliselt heaks, siis me suudame finantseerida ministeeriume nendest summadest, mis riigieelarvesse laekuvad. Täna ei ole kõik märtsi tulud eelarvesse laekunud. Me ei ole võimelised lõplikke summasid teile välja pakkuma. Need on esialgsed arvestused, millest siin juttu oli.

A. Junti

Täna, lugupeetud juhataja! Ettekandja! Seletuskirjas on lõik: "Ühtlasi peame vajalikuks märkida, et seoses lähemal ajal tegeliku üleminekuga maailmaturuhindadele suurenevad veelgi riigieelarve kulud." Öelge, palun, kas see tähendab seda, et Eesti riigi bilanss rahalises mõttes läheb lähemal ajal miinusesse. See on esimene küsimus. Ja kuna ma olen viimane küsija, kas ma võin ka kohe teise küsimuse esitada? Tegemist on ajutise eelarveseaduse peatamisega. Öelge, kuidas on võimalik seadust peatada otsusega ja kas eelarveseaduse toime peatamine on normaalne meetod või on see erakorraline meetod. Aitäh!

R. Miller

Kui toimub üleminek maailmaturuhindadele, siis muutub meie riigi maksebilanss tõepoolest veelgi rohkem negatiivseks. Me oleme saanud seni veel mõnevõrra madalamate hindadega toorainet osta. Kui toimub lõplik üleminek maailmaturuhindadele, siis kahtlemata ei jäta see mõju avaldamata meie maksebilansile. Teine küsimus. Mis puudutab sisuliselt eelarveseaduse peatamist, siis ma ütleksin seda, et Ülemnõukogu annab oma otsusega praegusel juhul õiguse finantseerida vastavalt tegelikult laekuvatele tuludele ning meie ei kavatse eelarveseadust peatada terveks aastaks.

Juhataja

Suur tänu, härra Miller! Teine küsimus? Arvo Junti teine küsimus?

A. Junti

Lugupeetud juhataja! Ma vabandan, aga kolmandale küsimusele ma vastust ei saanud. Kas härra rahandusministri mainitud ajutine eelarveseaduse peatamine on normaalne või erakorraline nähtus?

R. Miller

See on erakorraline.

A. Junti

Siis teen teie kaudu valitsusele ettepaneku, et ta tooks Ülemnõukogu ette ka erakorralisi meetmeid käsitleva eelnõu. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu, härra Miller! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Kaasettekande antud küsimuses teeb eelarve- ja majanduskomisjoni nimel kolleeg Ülo Uluots.

Ü. Uluots

Lugupeetud spiiker! Lugupeetud seadusandja! Mul on hea meel, et see nädal on meil kujunenud majandusnädalaks, et me oleme sellel nädalal hakanud tõsiselt tegelema majandusprobleemidega ja tavalise poliitilise vihtlemise kõrvale jätnud. Samuti on mul väga kerge täna rääkida, sest eile esines majandusminister, täna peaminister ja rahandusminister ja palju sellest, mis ma kodus kirja panin, on juba ära räägitud ning mul on mõttetu seda kõike korrata. Kuid mõnda asja tahaksin ma siiski lihtsustatud kujul üle korrata.

Lõppude lõpuks peame aru saama, et oleme jõudnud eelarvedefitsiidini. See, millest me oleme suutnud hoiduda peaaegu kahe aasta jooksul, on nüüd paratamatult kätte jõudnud. See on meile teatud määral harjumatu, kuigi ka teiste riikide eelarvet planeeritakse tihti defitsiidiga. Meil on see tekkinud praeguste struktuurinihete tõttu ja me peame seda võtma kui paratamatust.

Miks me siis sellisesse situatsiooni oleme sattunud? Majanduskomisjoni arusaamade järgi on neid põhjusi neli. Esimene on see, et me tarbime rohkem, kui me toodame. Peaminister rääkis täna, kui palju on tootmine langenud, aga tarbimise langus ei ole nii suur. Teiseks. Me oleme kaotanud turu. Kunagi moodustas meie kogutoodang Nõukogude Liidu tootmispotentsiaalset umbes poolteist protsenti. Nüüd on see langenud (nagu peaministergi ütles) nii palju, et meie kaupa ei ole kellelegi tarvis. Me oleme kaotanud turu nii idas kui läänes, mis on esile kutsunud meie maksebilansi defitsiidi. See tähendab seda, et me peame siiski suutma oma kaupa müüa, äärmisel juhul kas või alandatud hinnaga, et osagi raha, mis on praegu ladudes kinni, tagasi saada.

Tahan teile öelda, et kõike seda, mida me tänasel päeval tunnetame, teadsime praktiliselt juba neli-viis aastat tagasi, kui neli meest kirjutasid alla IME-programmile. Sellele vastas paugupealt tollaegne Nõukogude Liidu peaminister Nikolai Rõžkov, keda ma saatuse tahtel 30 aastat tagasi väga hästi tundsin. Ta ütles: "Palun väga, kuid hakkame arveldama kõvas valuutas ja rahvusvahelistes hindades." Me oleksime pidanud sellega arvestama. Aga me

elasime rahulikult sellises situatsioonis edasi, kus Liidu eelarvest maksti meile väga palju asju kinni.

Toon ühe näite. Me räägime, et kütus on läinud kallimaks. Kütus ei ole läinud kallimaks, kütuse hind seisab umbes samas paigas, kuhu OPEC selle 20–30 aastat tagasi tõstis. Me saime kütust Nõukogude Liidu piires (tänu Liidu eelarve dotatsioonile) odava hinnaga. Me oleksime pidanud ammu valmis olema selleks, mis meid ees ootab. Nüüd oleme sunnitud ostma kütust õige hinnaga. Dotatsiooniks meil raha ei ole ja paratamatult tuleb nüüd kõik vitsad vastu võtta.

Mida teha? Siin on räägitud juba kaks päeva järjest, mida teha. Ma pöördun siiski ühe asja juurde tagasi, millest ma olen ammu rääkinud. See on kontrolli taaskehtestamine riiklike ettevõtete üle. Siin tuuakse ette, et meie ees on üks tõke, mis ei luba seda teha ja see on Gorbatšovi peaaegu ainus majandusreformi tulem. See on nõndanimetatud sotsialistliku ettevõtte seadus. Me oleme sotsialismile selja pööranud, aga ometi tunnistame seda seadust. Ma ütlen: see seadus ei määra midagi. Meid takistab sotsialistliku ettevõtte põhimäärus, mis on kehtestatud valitsuse poolt. Kuid selle põhimääruse võib kustutada ainsa suletõmbega.

Peaminister andis täna siin mõista, millisesse situatsiooni me oleme sattunud. Paljud direktorid on muutunud (mina olen seda ammu rääkinud) tegelikult ettevõtete omanikuks. On tehtud kahe-kolme mehe aktsiaseltsid. Need aktsiaseltsid on võtnud oma ettevõtte rendile, ajanud sellega miljoneid kokku ja ootavad aega, millal nende miljonite eest on võimalik seesama ettevõtte ära osta.

Ma tuletan meelde, et vabariigi põhivahenditest kuulub 90% praegu riigile. Ma tuletan teile meelde, et tootmispotentsiaalid 85% kuulub riigile. Mida teha? Minu arusaamise järgi on riigiettevõtte kasum riigi raha ja ka rahva raha.

Teiseks. Riigiettevõtte kulud peavad olema kontrolli all, sest ka see on meie raha. Kasumi jagamine tuleb uuesti viia normatiivsele alusele, see tähendab, fondide moodustamine peab toimuma protsentuaalselt kasumile. Käibevahendid tuleb uuesti normeerida. Teate, mis on toimunud? Ettevõtted toodavad lattu, oodates krooni. Turustamisraskuste tõttu on ladudes väga palju kaupa. Selleks võetakse praegu pangast laenu ja makstakse selle laenu pealt 30%. See 30% pannakse omahinnale otsa, kaup tuleb turule ning meie maksame selle kinni. Käibevahendite alla võetud laenuprotsendid on tegelikult meie pensionäride ja laste raha ning meie maksame selle kinni. Kasumivaba jääk peab kuuluma riigile.

Peaminister rääkis siin haldusnõukogudest. Paljudes ettevõtetes on haldusnõukogu esimees ja direktor ühes isikus. Neid halduskomisjone on juba üle tuhande. Lootus sellele, et haldusnõukogude juhatused viivad ellu valitsuse ja Ülemnõukogu programmi, on

lihtsameelsus. Paljud neist on ära ostetud ja teevad just seda, mida ettevõtte direktor nendele ette kirjutab. Kiiremas korras on tarvis taastada ministeeriumide revisjoniosakonnad. Me oleme kaotanud igasuguse kontrolli riigiettevõtete ja riigivara üle. Tarvis on taastada bilansikomisjonid, kes tegelikult jagavad aastakasumit. Ma olen 20–30 aastat igal aastal lõdisenud bilansikomisjoni ukse taga, sest ma tean, et olen alati bilansis natukene sohki teinud ja tahtnud oma ettevõttele veidike raha teha. Kui see üles leiti, siis maksis see mulle kas aastapremia või võeti kohalt maha. Kui palju me oleme praeguseks niisuguseid direktoreid vallandanud? Mitte ühtegi.

Samal ajal on ühissetevõtetes juhatused võtnud päevapealt maha mehi, kes on püüdnud ühissetevõtete bilansse kasutada oma paralleelsete tütarfirmade ja isiklike äride finantseerimiseks. Näiteks lendas EKE-Sadolini direktor päevapealt, sest avastati, et ta kasutas ettevõtte raha oma isikliku firma huvides.

Riigi monopol? Me oleme kaotanud igasuguse riigi monopoli viinale, valuutale ja paljudele kaupadele. Me oleme kaotanud kontrolli sellepärast, et meil kehtib sotsialistlik kriminaalkoodeks. Ma kutsun üles kõiki saadikuid hakkama tähelepanelikult suhtuma sellesse kriminaalkoodeksi eelnõusse, mis on meile välja jagatud. Vana kriminaalkoodeks tunnistas ainult ühte omandireformi, see oli sotsialistlik. Me oleme sotsialismi hüljanud ja praeguse omandivormi rikkumisi ei ole üldse kriminaalkoodeksis kirjas. Seega me ei saagi sulidega mitte midagi teha. Ma olen rääkinud härra Kõoga, ta näeb tõesti vaeva. Olge head ja aidake härra Kõod! Püüame luua kõige kiiremas korras kriminaalkoodeksi, mis vastaks turumajanduse nõuetele ning mis vastaks praegu plaanitavatele omandivormidele. Meil pole praegu üldse mingit alust sulisid karistada.

Me kõik loodame, et kui laseme ettevõtted vabaks, siis tekib neil suur akumulatsioon ja hakatakse investeerima, tulevikku silmas pidades. Praktiliselt ei ole seda toimunud. Kõik vabad vahendid on läinud ettevõtete töötajate töötasu tõstmiseks. Investeeringuid on tehtud väga vähe. Peaminister ütles täna õigesti, et näiteks investeeringud seadmete soetamiseks on langenud 2 korda.

Nüüd te ütlete mulle, et Uluots propageerib käsumajanduse taastamist. Ei! Vastupidi! See ei ole tagasimineku käsumajandusele, vaid omaniku kontroll oma vara üle. Kes esineb meil praegu riigi vara omaniku rollis? See on valitsus. Nii. Selliste meetmete tarvituselevõtt päästaks meid teatud määral finantskriisist, milleni me praegu oleme jõudnud. Riigi vara peab teenima riiki.

Tahaksin öelda veel paar sõna privatiseerimisest. Eksivad need, kes mõtlevad: kui me kõige kiiremas korras vallandame privatiseerimise, siis päästab see meid kohe ja kiiresti.

Televisioonis on sellest väga palju juttu olnud. Ajakirjandus on veendunud, et just nagu imeväel hakkab kohe pärast seda meie majanduslik olukord paranema. Annaks jumal, kui see pärast seda hakkaks paranema nelja-viie aasta pärast. Privatiseerimise skeemi näen mina sellisena, et põhiliseks peab saama riiklike aktsiaseltside aktsiate müük. Ja seda ka välisinvesteeringutele. Kuid meil on jalus üks dokument, mille ise oleme vastu võtnud. See on omandireformi rakendamisotsus, mis keelab praegu igasugused tehingud maaga ja kinnisvaraga. Kardame, et see võib olla kellegi oma. Meil tuleb minna sama teed, mida tegid sakslased. Tuleb avada müük, lasta sisse välismaa investeeringud, ja kui paari aasta pärast selgub, et see objekt on tõesti kellegi oma, siis tuleb see vara hiljem omanikule kompenseerida. Praegu me oleme oma majanduse ise seisma pannud ja kaebame selle üle, et ta seisab.

Ma leian, et me peame kõige kiiremas korras läbi vaatama omandireformi seaduse ja selle rakendusotsuse. Kui meie seda ei tee, siis teeb seda tulevane Riigikogu tingimata, sest me ei saa jätta riigi majandust sellisesse olukorda, nagu see praegu on.

Välislaenudest juba räägiti. Seda ma ei hakka siin puudutama. Kuid ma tahan rahandusministeeriumi meelele öelda, et meil tuleb arvatavasti teha parandused eelarveseaduse sellesse ossa, kus on jutt tuludest. Seal on tulude loetelu. Siselaenu ja välislaenu moodustavad eelarve tulude poole, aga need on seal märkimata. Ma loodan, et rahandusministeerium esitab taotluse teha riigieelarve seaduses vastav parandus.

Ja nüüd sellest, kas võtta vastu otsus, mis on meie laudadele pandud. Teate, me oleme sundviskes, meil ei ole lihtsalt pääsu ja me peame seda tegema. Peame valitsusele kuni 1. juulini avama vaba kulutuste finantseerimise võimaluse nende tulude piires, mis meil tekivad (eelarvelised laekumised, siselaenu, välislaenu jm. vahendid).

Rääkida võiks palju, kuid aega napib. Ma kordan veel kord: majanduskomisjon toetab valitsuse taotlust avada vaba finantseerimine. Ja soovin, et kehtestataks range kontroll riigivara üle. Kordan veel kord: see ei ole tagasimineku käsumajandusse, vaid see on omaniku kontroll oma vara üle. Ma lõpetasin ja ootan küsimusi.

Juhataja

Suur tänu, härra Uluots! Arvo Junti on oma limiidi ära kulutanud, nii et tema sõna ei saa. Sama käib ka Maarendi ja Lauristini kohta. Härra Uluots! Ma annan teile üle laekunud parandusettepanekud. Meil on vaja need koos läbi arutada.

Kolleegid! Kell on 11.59, kell 12.00 on ette nähtud vaheaeg. Arvan, et oleks õigem esitada küsimused härra Uluotsale pärast vaheaega.

V a h e a e g

Juhataja

Asugem töökohtadele! Kontrollime kohalolekut. Kohal on 46 rahvasaadikut, puudub 52. Kolleegid! Ülemnõukogu ei ole otsusevõimeline. Saadikud tuleb saali kutsuda. Minu ülesanne on teiega riielda. Viime läbi uue kohaloleku kontrolli. Kohaloleku kontroll. Kohal on 76 rahvasaadikut, puudub 22. Palun härra Uluotsa kõnetooli! Alustame küsimuste esitamist. Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud härra Uluots! Te ütlesite, et Eesti praegune finantsolukord oli teada juba viis aastat tagasi. Ilmselt oli teada ka 1,2 miljardi suurune kaubandusbilansi puudujääk, millest rääkis härra Vähi. Mul on selline küsimus: kas IME autorid ja tema propageerijad ei teadnud seda või varjasid seda tõsiasja teadlikult?

Ü. Uluots

Ma võin teile tuua ühe näite. Kas te mäletate aega, kui Gorbatšov käis Eestis?

Juhataja

Kontrollime tõlget.

Ü. Uluots

Nagu ma Gorbatšovist rääkima hakkasin, läks suu kohe kuivaks. Kui te mäletate, rääkis Gorbatšov poolteisest miljardist rublast, mida Eesti riik sai tegelikult Liidu eelarvest ja mille arvel me elasime. Me läksime siis õudselt õhku täis, hakkasime tegema igasuguseid arveraamatuid ja püüdsime näidata, et me toidame tegelikult Venemaad, aga mitte Venemaa meid. Andke andeks, Gorbatšovil oli õigus. Dotatsioonidega maksti kinni kõik hinnavahed, mis valitsesid rahvusvahelisel turul. Samuti doteeriti meil toodetud kaupa (umbes miljard kakssada miljonit dollarit), millest me tänasel päeval elame. Ma võin tuua üheainsa näite, võtame kütuse. Ma ütlesin, et kütus ei ole läinud kallimaks, vaid me ostame nüüd kütust tegeliku hinnaga. Bensiini ostsime 3–20 kopikat liiter. Riik maksis ühe liitri bensiini tootmise eest praktiliselt 10 rubla. Tollane NSV Liit koostas eelarve defitsiidiga. Te teate, et Liidu eelarve defitsiit oli igal aastal umbes 100 miljardit rubla. Seda peeti hirmus suureks riiklikuks

saladuseks ning igal aastal näidati meile ilusasti, kuidas tulud ületavad kulud. Aga keegi ei öelnud meile, et tulude hulgas istus 100 miljardi rubla suurune defitsiit. Me oleksime pidanud seda arvestama. Ma julgen öelda, et mõned mehed teadsid ja said aru, mis meid ees ootab. Me oleksime pidanud sellest õppust võtma, aga me ei võtnud. Ma ei tea, kas see vastus rahuldab teid.

J. Jõerüüt

Lugupeetud eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Kas eelarve-majanduskomisjon arutas juriidilise konflikti võimalust, kui me oma otsusega kipume seadust muutma? Ma saan aru majanduslikust taustast, kõik on loogiline, inflatsioonitõus on ka meile selge. Küsimus on juriidilist laadi. Kas te olete seda arutanud?

Ü. Uluots

Härra Jõerüüt! See on meie asi, meie oleme vastu võtnud eelarveseaduse. Kui me nüüd sellest hammastega kinni hakkame ... Praegu me võime seda teha. Härra Miller ütles väga selgesti välja, et tegemist on eelarveseaduse osalise peatamisega. Kui me selle otsuse vastu võtame, oleme ka juriidilisest lävest edukalt üle saanud. See on meie juriidiline otsus. Ma ei näe siin mingit takistust.

P. Priks

Aitäh, härra spiiker! Lugupeetud ettekandja! Te mainisite, et on vaja kehtestada kontroll riigiettevõtete üle. Olen täielikult nõus. Milline oleks esimene samm või esimesed sammud selles suunas? Ja mida peaksin tegema isiklikult mina kui riigiettevõtte haldusnõukogu liige?

Ü. Uluots

Esimene samm: tuleks päevapealt annulleerida sotsialistliku ettevõtte seadus. Ja seejärel peaks valitsus võtma vastu otsuse tühistada sotsialistliku ettevõtte põhimäärus. Need on kaks esimest asja, mida tuleb kohe teha. Kuigi me Gorbatšovi antud seadusi nii hirmsasti au sees peame, me peame need ikkagi tühistama, et ise kamandada oma majandust. Vaadake, mis meil on sündinud. Gorbatšovi 1988. aastal avaldatud seadus andis riigiettevõttele vabaduse, kõik võivad teha, mida iganes tahavad jne., jne. Kuhu me oleme nüüd jõudnud? Nüüd oleme riigikapitali käest ära lasknud. Praegu on varjul miljardid. Ma püüdsin seda summat kodus välja arvutada. Teate, mul tõusid ihukarvad püsti. Rusikavalemi järgi peaks praegu rahandusministeeriumi käes olema miljardid rublad. Need kaks seadust tuleb ära muuta. Kes

näitaks initsiatiivi? Arvatavasti peaks seda tegema valitsus. Tähendab, seaduse muutmine on meie asi, sotsialistliku ettevõtte põhimääruse muutmine on valitsuse asi. Ja seda võiks ju teha. Meil on nüüd uus ja energiline majanduskomisjoni esimees, majanduskomisjon võiks olla asja algataja. Mina olen sellest juba kaks aastat rääkinud. Härra Savisaar istub saalis. Ühel jutuajamisel ütlesin kõik välja. Nüüd arvatakse seda, et Uluots ja Savisaar on hirmsad poliitilised vaenlased. Ei ole. Mul pole kunagi Savisaare vastu midagi olnud, kuid ma läksin opositsiooni sellest momendist, kui ma lugesin tema esimest avaldust.

Juhataja

Härra Uluots! Jäägem teema piiridesse.

Ü. Uluots

Ei, see kuulub siia juurde. Ma lugesin Savisaare programmist, et valitsus ei juhi, vaid juhendab majandust. 90% on riigivara, see tähendab, Eesti Vabariigi vara. Valitsus on selle vara haldaja või õigemini omanik. Tema peab kasutama oma vara ja vastutama selle eest. Ja seepärast tekkiski meil opositsioon härra Savisaarega. Nüüd on see opositsioon maha võetud, sest praegu härra Savisaar ei kamanda enam riigivara.

Juhataja

Suur tänu! Küsija ja vastaja peavad kahe peale 2 minutiga hakkama saama. Mul on parandusettepanekud. Üks on protseduuriline, teine sisuline. Lõppsõnas kommenteerime neid. Avan läbirääkimised. Kaido Kama.

K. Kama

Austatud Ülemnõukogu! Praeguse päevakorrapunkti arutamise ajal on mitu korda kerkinud probleem, et praegu ei ole tegemist eriolukorraga, vaid eriolukord tuleks kehtestada, et saaks igasugu otsuseid langetada. Sisuliselt on meil Eestis juba ammu tegemist eriolukorraga. Me elame praegu juba kolmandat kuud ilma eelarveta, sisuliselt on see eriolukord. Me oleme Ülemnõukogu otsusega peatanud pensioniseaduse toime, ka see on eriolukord. Kahtlemata on praegu meile esitatud eelnõu sisuliselt üks eriolukorra väljendusvorm.

Nüüd tuleks küsida, milles seisneb erinevus praeguse tegeliku eriolukorra ja selle eriolukorra vahel, mille Ülemnõukogu aasta alguses kehtestas ja siis uuesti tühistas. Vahe on selles, et tookord nõudis valitsus endale absoluutseid blankovolitusi. Ka siis tulid Ülemnõukogu saalist sellised väited, et kahtlemata tuleb majanduskriisi tingimustes anda valitsusele erakorralised

volitused, kuid neid võib anda ainult ühes või teises konkreetses valdkonnas. Mitte nii, nagu tehti jaanuari lõpul. Siis öeldi lihtsalt, et nüüd on eriolukord, aga mida see tegelikult tähendab, jäi ütlemata. Ütlemata jäi isegi see, kas valitsusel on õigus piirata kodanikuõigusi või ei ole. Kahtlemata oleks juriidiliselt korrektne ka praegu eriolukord kehtestada. Kuid seda saame teha ainult sel juhul, kui meil oleks vastu võetud eriolukorra seadus. Praegu meil seda ei ole. Praegu on ainukene võimalus anda valitsusele konkreetseid volitusi konkreetsetes valdkondades.

Ülemnõukogu senine otsus eelarve kohta kehtib märtsi lõpuni. Ees on märtsi viimased päevad. Ma olen kindel, et see otsus tuleb täna vastu võtta, et meie elu saaks järgmisel nädalal jätkuda. Tänan!

V. Kois

Lugupeetud kolleegid! Sellist küsimust arutades peame analüüsima nii valitsuse vigu ja tegusid kui ka seda, mida oleme meie siin saalis teinud, ja kuidas meie oleme praeguse olukorra tekkimisele kaasa aidanud või seda vältida püüdnud. Tahan juhtida teie tähelepanu kolmele asjaolule. Esiteks sellele, et meie Ülemnõukogu on korduvalt kaasa aidanud inflatsiooniprotsesside tekkimisele ja teadlikule kiirendamisele meie vabariigis. Me püüdsime inflatsioonitempo poolest Venemaast või tollaegsest Nõukogude Liidust ette jõuda ja selle varal teatud kasumit saada. Midagi me ju saime. Aga tuleb mõõtu pidada.

Juba sügisel oli selge, et lõppude lõpuks tabab meid inflatsioon ja muudab Eestis toodetavad kaubad konkurentsivõimetuks Venemaa turul. Juba siis oli vaja peatuda ja olukord endale selgeks teha. Kahjuks kestab meil kõik edasi. Valitsus ja meie siin saalis rakendame meetmeid, mis viivad hüperinflatsioonile, ja püüame selle tulekut kiirendada. Toon ainult ühe näite. See õnnetu alkoholi aktsiisimaks – valitsus püüab inflatsiooni tingimustes oma tulusid säilitada ja seostab selle vahetult hindade tõusuga. Meil on vaja sügavalt järele mõelda meie kui seadusandjate tegevuse üle. Teiseks. 1990. aastal me tegelikult külmutasime kinni turusuhted, kapitalituru vabariigis ja see on praeguseni kinni külmutatud. Härra Uluots ja härra Miller on rääkinud – ja täna rääkis isegi härra Vähi – meie majanduse sügavate struktuurimuudatuste vajalikkusest. Need struktuurimuudatused aga ei ole võimalikud seni, kuni meil on Ülemnõukogu Presiidiumi otsusega keelatud igasugused operatsioonid meie riiklike ettevõtete põhifondidega ja põhikapitaliga. Kapital lihtsalt ei voola ühest tööstusharust teise, me oleme selle ära keelanud. Ja just sel põhjusel ei tehta investeeringuid. Kapital, isegi erakapital, ei lähe nendesse tööstusharudesse. Esiteks ei lase me erakapitalil sinna minna, et riigiettevõtete kapitali suurendada. Teiseks ei anna me mitte mingisuguseid tagatise ega võimu

sellele erakapitalile, mis suudab läbi nende tõkete tungida. Meil kui seadusandjatel on vaja lähemal ajal revideerida oma otsuseid, olgu siis rubla- või kroonitsoonis. Tuleb anda võimalus investeringuid teha ning avada kapitaliturg. Kolmandaks kerkib üles küsimus riigiettevõtete juhtimisest. Mina arvan ka, et endine valitsus tegi kõige suurema vea siis, kui ta laskis nende juhtimise enda käest ära. Ilmselt oli arutluste käik järgmine: loome riiklikud aktsiaettevõtted ning nende administratiivsed aktsionäriühingud ning mõne aja pärast müüme osa nende ettevõtete aktsiaid ära. Nii tekib omanik, reaalne, tõeline omanik, kes on huvitatud sellest, et ettevõtte õigesti töötab. Kahjuks ei läinud Ülemnõukogu selle peale välja, me blokeerisime mitu korda riiklike aktsiaettevõtete aktsiate müügi otsuse. Ja valitsus ei teinud sellest vastavat järeldust ega muutnud oma suhtumist. Valitsus suhtus riigiettevõtetesse nii, nagu oleksid need juba aktsiaettevõtted, nagu oleksid need juba privatiseeritud – see tähendab, ei juhtinud neid.

Mulle näib, et uue valitsuse moodustamisest on juba möödunud piisavalt aega – kuuskümmend päeva –, aga ikka pole selles suunas mingeid samme astunud. Jääme siis uskuma härra Vähit, et lähemal ajal esitatakse Ülemnõukogule mingisugune projekt. Ent ma ei ole nõus härra Uluotsaga, kes tegelikult soovib täielikult tühistada kõik varem vastu võetud seadusandlikud aktid, sealhulgas valitsuse määruse, mis praegu riigiettevõtete ja riiklike aktsiaseltside tegevust reguleerib. Asi on selles, et omandit, sealhulgas riiklikku omandit võib erinevalt hallata. Seda võib juhtida administratiivselt, nagu varem tegid ministriumid ja ametkonnad, käskkirjade väljaandmise, direktoraadi jne. kaudu. Võib juhtida ka omandisüsteemi kaudu. Paljude maade, nii arenenud kapitalistlike maade kui ka kapitalismile üleminevate Ida-Euroopa maade kogemused näitavad, et kumbagi meetodit ei tohi välistada. Selleks et riik ei tunneks end mitte ainult administreerijana, vaid ka nende kapitalide omanikuna, jääb meie juhtimissüsteemis puudu üks lüli. Meil on Riigivaraamet. Tegelikult on see aga privatiseerimisamet. Isegi tema põhikirjas on mainitud ainult seda ülesannet. See ametkond viib läbi ainult privatiseerimise, tal pole mingeid volitusi riigivara juhtida. Seni, kuni meie riigis pole sellist lüli – nimetatagu seda siis riigivaraametiks või fondiks, nagu on paljudes vabariikides –, meie olukord ei muutu. Kas see sõltub meist kui seadusandjatest?

Mida aga teha pakutud seaduseelnõuga? Ma arvan, et peame talitama nii nagu siis, kui Savisaare valitsus palus erakorralisi volitusi. Meil ei olnud tollal teist väljapääsu, seda pole meil ka nüüd, kui neid volitusi palub Vähi valitsus, ehkki ta ei räägi erakorralistest volitustest. Mina hääletan selle poolt, et anda ka sellele valitsusele erakorralised volitused majanduse alal. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Mulle tundub, et saalis valitsevad erimeelsused on fikseeritud. Mis te arvate, kui me pärast Rein Veidemanni kõnet lõpetaksime läbirääkimised? Kohaloleku kontroll. Kohal on 82 rahvasaadikut, puudub 16. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et lõpetada läbirääkimised pärast Rein Veidemanni kõnet? Palun hääletada! Selle poolt on 66 rahvasaadikut, 1 on vastu, erapooletuid ei ole. Läbirääkimised lõpetatakse pärast Rein Veidemanni kõnet.

R. Veidemann

Härra juhataja! Lugupeetud kolleegid! Ma teen lühidalt. Ilmselt on meile kõigile selge, et riigieelarve, ükskõik mis tahes riigi eelarve on iga parlamendi töö põhiobjekt. Käesoleval juhul paneme tähele asjaolu, et seda meie põhiobjekti tahetakse eemaldada Ülemnõukogu kontrolli alt kuni Ülemnõukogu volituste väidetava lõppemiseni. Ja seejuures minnakse otse eelarveseaduse peatamisele.

Kaks kuud tagasi heideti meile siin sedasama ette, kui arutati eriolukorra kehtestamist, õigemini, majandusliku eriolukorra kehtestamist Eestis. Põhiline argument tollal oli see, et sõltumata sellest, milline olukord riigis valitseb, peab Ülemnõukogu tegutsema seaduslikkuse piires. Nüüd aga oleme valmis seda põhimõtet eirama, kuigi olukord oluliselt muutunud ei ole. Võib-olla on muutunud isegi paremuse suunas, nagu meile siit puldist on püütud tõestada. Ma ei saa selle otsuse poolt hääletada. Nagu olen aru saanud, on ka mõõdukate fraktsioon sellel seisukohal. Meie ettepanek on katkestada küsimuse käsitlemine, et valitsus saaks tulla Ülemnõukogusse ettepanekuga peatada eelarveseadus igakülgse põhjendusega, või avada eelarve üheks kuuks. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid! Läbirääkimised on lõppenud ja ma palun lõppsõnaks kõnetooli härra Milleri! Ei ole kohustust? Ei ole. Härra Uluots, 3 minutit. Kõigepealt anname hinnangu protseduurilisele ettepanekule, siis sisulistele ettepanekutele.

Ü. Uluots

Kolme minutiga on raske kõigile nendele asjadele vastata. Ma tahan selgitada veel ühte probleemi. Proua Marju Lauristin palus kaks korda rahandusministeeriumilt prognoosi, palus aruannet jne. Oletame, et me tahaksime toppida oma majanduse kompuutrisse ja öelda, mis saab meist aprillis ja mais. Ma olen absoluutselt veendunud, et Eestimaal ei leidu sellist

meest, kes oleks valmis tegema programmi, kuidas toppida masinasse sisse kõik majanduslikud näitajad, et see siis jahvataks meile meie prognoosi aprilliks ja maiks. Mispärast? Sellepärast, et lähteandmed muutuvad väljaspool meie tahet ja prognoosimatult. Ma oleksin üliõnnelik, kui siin saalis oleks niisugune inimene, kes suudab seda teha. Ma oleks üliõnnelik, kui ta näitaks näpuga selle mehe või inimeste grupi peale, kes oleks võimeline sellist programmi kokku panema. See on ainult unistus.

Ma ei julge öelda, majanduskomisjonis ei jätku mõistust. Minul isiklikult küll mitte. Sellepärast ei näe ma praegu muud võimalust kui rahuldada valitsuse palve. Kui arutelu tahetakse katkestada, siis homme hommikuni, mitte rohkem. Sest tuleval nädalal me koos ei istu ja sellega me seiskame 1. aprillist riigi finantseerimise. Kui härra Miller siis ikkagi jätkab arveldusi, siis on meie kohus härra Miller päevapealt maha võtta, sest ta on omavoliliselt riigi rahaga ümber käinud. See on kõik, mis ma tahtsin ütelda.

Juhataja

Härra Uluots! Paar sõna ka sisuliste ettepanekute kohta, sest juhtivkomisjon peab neid kommenteerima. Muidugi võib seda ka enne hääletamist teha.

Ü. Uluots

Kui nõutakse katkestust, võib-olla paneb spiiker katkestusettepaneku ...

Juhataja

Hea küll, teeme siis niimoodi, et enne protseduuriline ettepanek.

Ü. Uluots

Tähendab, härra Paju palub, et me kirjutaksime eelnõu 1. punkti ka kokkuhoitud rahasummad. Kui praegu keegi oskaks öelda, millised need kokkuhoitud summad võiksid olla, mina seda igatahes ei oska prognoosida. Teiseks. Ta teeb ettepaneku jõustada erivolitused kuni oma raha käibele laskmiseni. See on küll täiesti loogiline, kuid siiski mõttetu. Kui me laseme krooni käiku enne 1. juulit, siis tuleb niikuinii ümber hinnata kõik meie väärtused, ma mõtlen nii põhi- ja käibevahendeid kui ka rahalisi vahendeid. Meil tuleb luua kõigis ettevõtetes täiesti uus bilanss, uus eelarve ja uus dokumentatsioon, see on iseenesestmõistetav asi. Kui soovitakse, võib selle ju sisse kirjutada, aga ma leian, et see on iseenesestmõistetav asi.

Härra Junti palus, et me muudaksime pealkirja ja kehtestaksime ikkagi eriolukorra. Mina ütlesin ja härra Miller ütles, et antud juhul ei ole tegemist mingite blankovolitustega. Küsimus

on ainult riiklike vahendite kasutamises tulude vaba finantseerimise piires. Ärge unustage, et otsusesse on kirjutatud "tulude piires". Keegi ei anna valitsusele luba kulutada raha rohkem, kui on tulusid. Mina isiklikult lükkaksin selle Junti ettepaneku tagasi.

Jaak Allik ja Jaan Lippmaa on oma ettepanekus kirjutanud: "... välja arvatud Eesti Vabariigi kaitsekulutused." Ma saan aru, nad tahavad, et me peaksime praegu koostama mingisuguse kaitsekulutuste eelarve ja tooma selle Ülemnõukogu ette kinnitamiseks. Andke andeks, meil ei ole kaitseministrit ega kaitseministeeriumi. Paneme need asjad paika, siis tuleb tulevane kaitseminister Ülemnõukogu ette eelarvega, mida on aasta lõpuni tarvis, et meie sõjaväele hing sisse puhuda. Tundub, et see küsimus on praegu enneaegne. Ja kui on kaitsekulutusi tehtud, siis tundub mulle, et seda on tehtud valitsuse taskurahast, nendest rahadest, mis ei puuduta eelarve põhimassi.

Juhataja

Suur tänu! Ma palun nüüd parandusettepanekud oma kätte.

Ü. Uluots

Nii. Siin on kaitsekulutused, siin on härra Paju ettepanek, siin on härra Junti mulle esitanud kaks küsimust. Küsimuste aeg on läbi. Eks me läheme pärast kuluaaridesse ja räägi seal. Siin on Marju Lauristini ettepanek. Sellest ma juba rääkisin, et ei mina ega Maali oska praegu prognoosida, mis meid aprillis ootab.

Juhataja

Kõik? Aitäh! Läbirääkimised on lõppenud. Kui Ülemnõukogu jõuab parandusettepanekuteni, siis parandusettepanekute esitajad võivad asjaolusid täpsustada. Praegu ma ei näe põhjust. Nii. Esimene on protseduuriline ettepanek, mille on esitanud Marju Lauristin. Ma loen ta veel kord ette: "Katkestada antud küsimuse arutamine kuni kirjalike materjalide esitamiseni 1992. aasta märtsi kulude, tulude ja aprilli ja juuni kavandatavate kulude ja tulude detailse jaotuse kohta." Kas kõik mõistsid Marju Lauristini protseduurilise ettepaneku sisu? Et kõik oleks reglemendipärane, siis peaksime praegu määrama ka istungjärgu, millal arutelu jätkata, kui Ülemnõukogu soovib praegu arutelu katkestada. Sellel istungjärgul? Nii. Nagu te kuulsite, juhtivkomisjon ei toeta seda. Panen hääletusele. Ma ei loe enam midagi pikalt ette. Kõik teavad, millised on katkestamise motiivid ja argumendid. Jüri Reinson.

J. Reinson

Juhtivkomisjon palub 5 minutit vaheaega.

Juhataja

Tähendab, reglement näeb ette vaheaegu ainult enne lõpphääletust. Kuid me oleme seda ikkagi lubanud. Nii. Vaheaeg 5 minutit.

V a h e a e g

Juhataja

Vaheaeg on läbi. Palun asuda töökohtadele! Kohaloleku kontroll. Kohal on 78 rahvasaadikut, puudub 20.

Nii. Härra Uluots! Püüdke hästi lühidalt!

Ü. Uluots

Kui spiiker käsib lühidalt teha, siis teen ka lühidalt. Majanduskomisjon pidas nõu ja palub katkestada küsimuse arutelu homme hommikuni. Selleks ajaks püüame teile anda analüüsi 1. jaanuarist kuni tänase päevani (kui palju on kulutatud ja kui palju on meile laekunud). Anname need andmed teie kätte. Ehk aitab see teil prognoosida, ma ütlesin ette, et meie seda ei oska.

Juhataja

Suur tänu! Lugupeetud kolleegid! Kes nõuab selle ettepaneku hääletusele panekut? Keegi ei nõua. Arutelu katkestatakse ja jätkatakse sellel istungjärgul. Härra Uluots! Ma palun hetkeks tulla veel korraks minu juurde, ma annan parandusettepanekud teile üle. Need tuleb korralikult läbi analüüsida, siis paneme nad hääletusele ja iga kord kommenteerime.

Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi sotsiaalmaksu seaduses" eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Kolleegid! Meil on tänaseks planeeritud arutada veel kolme küsimust. Ettekandeks oli kohale palutud minister härra Karu. Ta on kogu selle õndsaja (kella kümnest) oodanud.

Alustame esimese küsimusega. Tegemist on kolleeg Lembit Arro esitatud Eesti Vabariigi seaduse eelnõuga "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi sotsiaalmaksu seaduses". Viime läbi esimese lugemise. Ettekandja on autor, Ülemnõukogu liige Lembit Arro. Palun kõnetooli!

L. Arro

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud Ülemnõukogu! Mul on ettepanek teha väikene parandus sotsiaalmaksu seadusesse. Mispärast selline ettepanek? Asi ei puuduta üldist sotsiaalmaksu ega selle suurust, vaid see puudutab asja lihtsustamist põllumajanduses. Senise sotsiaalmaksu seaduse § 4 punkt 1 ütleb, et põllumajandusettevõtetele antakse maksusoodustust 50% ulatuses. See tuleb kooskõlastada sotsiaalfondiga ja kohaliku vallavolikoguga. Valitsuse möödunud aasta juhendis oli kirjas, et sellest 50%-st võivad põllumajandusettevõtted kasutada 20% ilma sotsiaalfondiga kooskõlastamata. Uues juhendis seda klauslit enam ei ole. Põhjenduses öeldakse, et varem lubatud 20% on vastuolus seadusega. Praktiliselt on nüüd asi niimoodi, et kõik majandid ja vallad peavad hakkama sõitma praegusel bensiinikriisi ajal asju ajama ja kirju kirjutama, mida juba praegu on sotsiaalfondil terve patakas. Nüüd tuleb hakata kooskõlastama neid toetusi, mida majandid oma inimestele maksavad.

Minu ettepanek on selline: mitte kasutada 50%, vaid lubada kasutada 30%. Seejuures jääb kehtima seaduse teine punkt, mis seob toetused proportsionaalselt põllumajandustoodanguga. Möödunud aastal protsentuaalsuse mõistet ei olnud. Toetusi anti 20% ulatuses kogu sotsiaalmaksust. See tähendab, et kogu ettevõtte ja abiettevõtte töötajate tasudelt arvestatud sotsiaalmaksust võis majand kasutada 20%. Nüüd on see viidud proportsionaalseks põllumajandustoodanguga. Seda tuleks lubada kasutada kooskõlas vallavolikoguga. Praegu esitavad inimesed taotlusi üheaegselt valda ja majandisse. Aga võib juhtuda nii, et makstakse topelt. Et asi oleks siiski valla käes, tuleks avaldused esitada valda ja majand kooskõlastab vallaga, kellele toetust maksta. See ei puuduta üldse sotsiaalmaksumäärasid.

Minu arvates saab sellise klausli sisseviimisega sotsiaalfond raha rohkem, kui praegu kehtiva seaduse alusel. Miks? Sellepärast, et praeguse tendentsi kohaselt ja seoses põllumajandussaaduste hindade tõusuga suureneb kogutoodangus põllumajandustoodangu osatähtsus. Järelikult, paljud majandid, eriti tugevamad põllumajandid ("9. mai", "Estonia", Aravete, Kaiu), kelle abiettevõtted on nüüd likvideerunud, annavad praktiliselt 90%–100% põllumajandustoodangut. Nad ei saa mitte mingil juhul kasutada rohkem kui 30% sotsiaalmaksust, aga endise seaduse põhjal võisid nad kasutada rohkem. Viimasel ajal on viidud ühesugusele tasemele nii kolhoosnikute, tööliste ja laste elatusraha, kuid kolhoosnikul ja maainimesel on rohkem raha vaja, sest maainimese elutingimused on siiski teised. Praegu on omandireformi rakendamise aeg. Maainimesed ajavad oma maa-asju. Tihti tuleb neil sõita küll maakonda, küll valda. Ma võin öelda teile niisuguse asja, et näiteks sõidupilet Kaiu kolhoosist maakonnalinna maksab 50 rubla, ääremaadelt koguni 80 rubla edasi-tagasi. Linnainimene sõidab oma kuupiletiga terve kuu. Palju probleeme on ka kütte muretsemisega, kuid see küsimus on teisest valdkonnast. Seda me oleme juba kord sotsiaalmaksu seaduse puhul arutanud. Minu muudatusettepanek lihtsustab asjaajamist, kusjuures sotsiaalfond selle all ei kannata, vaid hoopiski võidab. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu, härra Arro! Selge ettekanne, rahvasaadikutel küsimusi ei ole. Härra Reinson! Kumba kaasettekannet me enne kuulame, kas valitsuse- või komisjonipoolset? Kuulame enne valitsusepoolset, siis saab komisjon sedagi kommenteerida. Ma palun kõnetooli härra ministri Karu kaasettekandeks!

L. Karu

Lugupeetud esimees! Lugupeetud Ülemnõukogu saadikud! Antud ettepaneku puhul paistab pealiskaudsel lugemisel, et sotsiaalfondi laekuvad summad vähenevad. Kuid see lihtsustab märgatavalt asjaajamist ja samal ajal võimaldab viia abiandmise inimesele lähemale. Ma arvan, et põhimõtteliselt võib selle ettepanekuga nõustuda.

Võib-olla tuleb meil korrigeerida ka sotsiaalmaksu seaduse mõningaid sätteid, mis näevad ette valdade nimekirju, kus võib kohapeale jäävat raha kasutada. Ilmselt peame siiski sotsiaalmaksu seadust natukene korrigeerima ja andma valdadele suuremad õigused inimeste abistamiseks. Mul ei ole põhimõttelisi vastuväiteid.

Juhataja

Suur tänu, härra Karu! Rahvasaadikutel küsimusi ei ole ning ma palun kaasettekandeks kõnetooli eelarve-majanduskomisjoni esimehe härra Reinsoni!

J. Reinson

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Ülemnõukogu eelarve-majanduskomisjon arutas härra Arro esitatud eelnõu muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi sotsiaalmaksu seaduses ja otsustas toetada nimetatud seaduseelnõu ettepanekut, kusjuures peeti vajalikuks kaasettekande esitamist valitsuse poolt, mis on ka sündinud. Me loeme samuti, nagu valitsuse esindajagi, et praegu on eriti tähtis toetuste diferentseerimine tõepoolest selle vajamise määra järgi, aga mitte meil edasi püüelda toetuste totaalsuse poole. Seoses sellega oleks meil see seaduse muudatus, liikumine tolle individuaalsuse poole. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu, härra Reinson! Rahvasaadikutel küsimusi ei ole. Kolleegid! Me oleme esimesel lugemisel ära kuulanud ettekande ja kaks kaasettekannet. Kõik protseduurilised nõuded on täidetud, selleks et esimest lugemist lõpetada. Kas lõpetame esimese lugemise? Esimene lugemine on lõppenud. Ma tänan!

Soodustingimustel vanaduspensionide seaduse eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Kolleegid! Ma teen ettepaneku alustada ühe seaduseelnõu ja selle juurde käiva rakendusotsuse esimest lugemist. Need käsitlevad soodustingimustel vanaduspensionide maksmist. Ka selles küsimuses teeb meile ettekande sotsiaalhooldusminister härra Laur Karu.

L. Karu

Lugupeetud Ülemnõukogu juhataja ja rahvasaadikud! Soodustuspensionide seaduse eelnõu on teile laiali jagatud, ma teen mõningad kommentaarid.

Tähendab, pensioniseaduse paragrahvi 8 järgi on õigus saada soodustuspensionini isikutel, kes on töötanud tervist eriti kahjustavatel ja eriti raskete tingimustega töödel. Nende tingimuste loetelu kehtestatakse vabariigi seadusega.

Vastav seaduseelnõu on välja töötatud meie ministeeriumi poolt ekspertide osavõtul. Arvesse on võetud ka teiste ministeeriumide ning asutuste ja ettevõtete ettepanekuid, samuti meie vabariigi senist ja teiste riikide praktikat. Meie praeguse seisukoha järgi ei ole poliitiliselt, psühholoogiliselt ja majanduslikult aeg sobiv läbi viia kardinaalset reformi, see tähendab lõpetada riikliku soodustuspensioni võimaldamist osale töötajaskonnast ning piirata järsult selle saajate hulka, nagu see on arenenud riikides. Teatavasti reguleeritakse need asjad teistes riikides pikema puhkuse või muude soodustustega. Seal on töötingimustega seotud pensionisoodustused reguleeritud töötajate ja töövõtjate vahelises kokkuleppes ja kollektiivlepingutes, mitte aga riiklikul tasandil. Seetõttu on meie seadus üleminekuseadus ja see on meile jõukohane.

Pensioniseadus nimetab ainult eriti tervist kahjustavaid ja eriti raskete töötingimustega töid. Teeme ettepaneku võtta sooduspensioni saajate hulka ka raskete töötingimustega ja tervist kahjustavad tööd, nagu oli seni. Seejuures tuleks konkreetsetel juhtudel pensioni määramisel arvesse võtta töökohtade atesteerimise tulemused. Kahjuks ei ole seni meie vabariigis töökohti atesteeritud. Vastavate tegevusalade, tööde ja ametite loetelu kinnitab valitsus. Vanuse ja tööstaaži määratlused on antud selles seaduseelnõus.

Seni puudusid pensionisoodustused isikutel, kellel on osaline, s.t. nõutust väiksem tööstaaž tervist kahjustavatel töödel. Teen ettepaneku vähendada üldalustel määratavate pensionide puhul nõutavat vanust nendel isikutel, kes töötasid tervist eriti kahjustavatel töödel vähemalt poole oma tööstaažist. Samuti teen ettepaneku anda riikliku soodustuspensioni saamise õigus nendele, kes üle teatud aja on töötanud tervist kahjustavatel töödel ja kes on sellega seoses kaotanud osaliselt või täielikult oma töövõime. Samal ajal ei saa keelata edasi töötamast neid, kes seda soovivad ja kellel ei ole tekkinud tööd takistavaid tervisehäireid. Töötingimused on sageli isegi ühesugustel töödel suuresti erinevad ja inimorganismi vastupanuvõime väga individuaalne.

Eeltoodust lähtub, et riiklikke soodustuspensioone tuleks maksta ainult nendele isikutele, kes raskete töötingimuste mõjul halvenenud tervise tõttu või muudel põhjustel ei ole suutelised antud tingimustes edasi töötama ja nad on sunnitud jääma pensionile või minema teisele tööle. Eelnõus on jäädud endiselt nimekirja 1 ja 2 juurde, kus on kirjas tervist eriti kahjustavad ja tervist kahjustavad tingimused. Praegu on nimekirja projektis ainult need tootmisalad ja tööd, mis esinevad käesoleval ajal Eesti Vabariigis. See ei välista nimekirjade täiendamist uute tervist kahjustavate töödega nende tekkimisel.

Teatavasti olid meil seni soodustuspensionide määramise aluseks endise Ministrite Nõukogu 1956. aasta määrusega kinnitatud nimekirjad, mida hiljem on täiendatud. Kõiki põhjendatud

taotlusi soodustuspensionide vajajate ringi laiendamiseks on nimekirjade projektis osaliselt arvestatud. Nende hulka kuuluvad näiteks põlevkivitöötajad elektrijaamades, tsemenditootjad, klaasplastivalmistajad, spordilaevade ehitajad, lauatennisereketite kummikatete valmistajad jt.

Elu teeb pidevalt korrektiive ja seetõttu on püütud kõiki muudatusi arvesse võtta, mis puudutavad radioaktiivsete ainetega töötamist, metsa- ja kergetööstust jne. On püütud laiendada raskete ja üliraskete tööde nimekirja. Kuid teatud juhtudel keeldus ekspertrühm laiendamast seda nimekirja, mida ametkonnad taotleavad. Meie ministeerium teeb ettepaneku, et edaspidi maksaksid need ettevõtted ja asutused, kus on raskeid ja tervist eriti kahjustavaid töökohti, ise oma vahenditest kinni vastavad pensionisummad.

Statistika näitab, et praegu saab sooduspensioniga ligikaudu 31 000 inimest (nimekirja 1 alusel 12 500 ja nimekirja 2 alusel 18 500 inimest). Aastas määratakse sooduspension vähem kui 2000 inimesele. Soodustuspensionide saajate osakaal on ligikaudu 12% kõigist pensionäridest.

Sooduspensioniga saajate hulgas on töötavaid pensionäre tunduvalt rohkem kui vanaduspensionäride hulgas. Kuigi inimesed on pensioni välja teeninud, püüavad nad samal kutsealal edasi töötada. Ilmselt tehakse seda majanduslikel kaalutlustel.

Lõpetan oma kommentaari seaduseelnõu kohta. Aitäh!

Juhataja

Härra minister! Ma tänan ettekande eest! Meil küsimusi ei ole. Sotsiaalkomisjoni nimel teeb kaasettekande proua Mai Kolossova.

M. Kolossova

Austatud eesistuja! Austatud kolleegid! Sotsiaalkomisjon ja sotsiaalhooldusministeerium töötasid paralleelselt pensioniseaduse ja sooduspensioniga seaduse kallal. Arenenud riikides on seadusandlus üles ehitatud nii, et see stimuleerib tööandjat looma töövõtjale selliseid töötingimusi, mille puhul vajadus kompensatsioonide järele on minimaalne või puudub hoopiski. Niisuguse olukorrani peame ka meie kunagi jõudma.

Paraku oleme sunnitud lähtuma sealt, kuhu me sattusime pool sajandit tagasi. Meie praegune tehnika ja tehnoloogia, tootmise organiseerimise tase ei võimalda järsult muuta töötingimusi nüüdisaja nõuetele vastavaiks. Majanduses valitseb ebakindlus, inimesi ähvardab tööpuudus. Seetõttu pole me täna valmis soodustingimustel vanaduspensionide kardinaalseks reformiks. Selles suunas tuleb hakata liikuma.

Vastavad ettepanekud on sõnastatud seaduseelnõus ja rakendusotsuse projektis. Meil tuleb sujuvalt asendada riiklikud sooduspensionid tööandja poolt makstava pensioni, soodustuste või kompensatsioonidega. Selline üleminek on vajalik nii töövõtja kui tööandja seisukohalt. Seepärast näeb rakendusotsus ette, et isikutel, kellel seni kehtinud normatiivaktide järgi on nõutav staaž sooduspensionide saamiseks, säilib selle õigus ka hiljem.

Sooduspensionide õigust andva staaži hulka tuleb arvata ka töötamist töödel, mis enne seaduse jõustumist puudusid vastavates nimekirjades, kuid nüüd sinna võetakse. Teatud juhtudel, näiteks ettevõtte likvideerimisel, töötajate koondamisel, töölt lahkumisel tervislikel põhjustel, ei ole töötajal võimalik välja teenida sooduspensionide puhul nõutavat staaži. Seetõttu on eelnõus ette nähtud klausel, mis sätestab: kui töötajal on vähemalt pool nõutud soodusstaažist täis, siis määratakse talle vanaduspension üldistel alustel.

Sooduspensionide õigus on rajatud eeldusele, et töötamine rasketes tingimustes üle teatud aja, nagu ütles härra Karu, võib põhjustada tervisekahjustusi, töövõime langust või isegi selle täielikku kaotust. Selliselt töölt sunnitud lahkumise puhul riik garanteerib isikule elatusraha pensioni näol, edasitöötamisel aga mitte. See ei ole palgalisa.

Ei saa nõustuda paljude töötajate arvamusel, et ebanormaalseid, kahjulikke või raskeid töötingimusi tuleb kompenseerida just riikliku sooduspensioniga. Meie senine sooduspensionide süsteem ei stimuleeri tööandjaid likvideerima või vähendama töötingimuste kahjulikkust mõju töötaja tervisele. Sellise ebaloomuliku kõrvaldamise esimese sammuna tuleks muuta sotsiaalmaksustamise senist korda.

Järgmise sammuna tuleks hakata ette valmistama kardinaalset reformi. Sooduspensionide õiguse andvate tööde ringi tuleks piirata ainult niisuguste töödega, kus kahjulikud, rasked või ohtlikud töötingimused säilivad, sõltumata töötamise ajast.

Sotsiaalkomisjon teeb ettepaneku esimese lugemise õpetada. Seaduseelnõu juurde kuuluvad nimekirjad 1 ja 2. Neid ei ole teile lauale jagatud, sest Ülemnõukogu ülesande hulka ei kuulu niisuguste nimekirjade kinnitamine, see on valitsuse ülesanne. Need nimekirjad vajavad pidevalt täiendamist. Kuid mul on palve, et kolleegid tutvuksid nende nimekirjadega ja teeksid neis parandusi ja täiendusi. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu, proua Kolossova! Meil küsimusi ei ole. Lugupeetud Ülemnõukogu! Ka selles päevakorrapunktis on kõik protseduurilised nõuded täidetud. Juhtivkomisjon toetab esimese lugemise lõpetamist. Kas lõpetame? Esimene lugemine on lõppenud.

Eesti Vabariigi väljateenitud aastate pensionide seaduse eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Kolleegid! Ka järgmine päevakorrapunkt käsitleb ühe seaduseelnõu ja selle juurde käiva rakendusotsuse esimest lugemist. Eelnõu käsitleb pensionide maksmist väljateenitud aastate eest. Ka selles küsimuses teeb valitsusepoolse ettekande sotsiaalhooldusminister härra Laur Karu.

L. Karu

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud rahvasaadikud! Esitatud eelnõu kuulub pensioniseaduse juurde. Esialgselt oli kavas välja töötada üks seadus, kuid töögrupp leidis, et küsimust tuleb käsitleda eri aspektist. Teile praegu esitatud eelnõu käsitleb pensioni määramist isikutele, kes töötavad niisugustel töödel ja ametikohtadel, millega kaasneb kutsealase töövõime kaotus või vähenemine enne vanaduspensioniiikka jõudmist, mis takistab jätkata sellele kutsealal töötamist.

Siiani on Eestis määratud pensioni väljateenitud aastate eest mitme eri normatiivakti alusel, millest igaüks käsitleb pensioni määramist ja maksmist ühele kindlale töötajatekategoriale (lennundustöötajad, arstid, haridus- ja tervishoiutöötajad, sportlased jne.). Aktide paljususest tuleneb segadus selle küsimuse lahendamisel. Esitatud eelnõu püüab siduda kõigi erinevate elukutsete kategooriad vabariigi pensioniseaduses sisalduva üldise põhimõttega. Samuti on eelnõus ette nähtud võtta pensionide arvutamise, määramise ja maksmise üldaluseks Eesti Vabariigi sotsiaalseaduse vastavad sätted.

Väljatöötatud aastate pension määratakse eelnõu kohaselt eluajaks, kui inimene on jõudnud pensioniiikka. Teine probleem. Mitmel kutsealal jätkub praegu pensioni maksmine ka siis, kui inimene töötab sellel tervist kahjustaval tööel edasi. Esitatud eelnõu järgi ei keelata inimesel töötada sellel kutsealal, mis tervist kahjustab, kuid sellisel juhul ei maksta talle täiendavat pensioni.

Kui inimene läheb teisele tööle enne pensioniea saabumist, siis makstakse talle 50% pensionimäärast. Praegu on levinud praktika, et mitmel kutsealal on pension juhul, kui saadav palk pluss pension ei ületa töötasu, millest pension on arvestatud, muutunud lihtsalt palgalisaks. Nüüd on tunduvalt kitsendatud nende erialade loetelu, mis näevad ette sooduspensioniea seoses väljateenitud aastatega. Sellest nimistust on välja lülitatud haridus- ja tervishoiutöötajad, kaitsejõudude, politsei ja teiste korrakaitseorganite töötajad, kes siiani said

pensioni teiste organite kaudu. Seega lähtub eelnõu vabariigi pensioniseadusest ja sotsiaalseadusest ning püüab vältida situatsiooni, kus väljatöötatud aastate pension on muutunud lihtsalt palgalisaks. Pakume seaduseelnõu esimesele lugemisele.

Juhataja

Tundub, et on küsimusi. Palun, Ivar Raig!

I. Raig

Härra Karu! Te ütlesite, et paljudel töötavatel pensionäridel on pension nagu palgalisa ja seetõttu nendele pensioni välja ei maksta. Kuid tulevikus kujuneb tõenäoliselt hoopis vastupidine olukord. Tekib tööpuudus, pension on madal, elatusraha hankimine ja töö leidmine muutub üha raskemaks. Nendele pensionäridele, kes töötavad kas või veerandi või poole kohaga, tuleks vastupidi säilitada pension põhisissetulekuna ja võimaldada teenida lisaraha. Kas seadus ei peaks leidma sellise võimaluse, et tööpuuduse tingimustes võivad pensionärid konkurentsi alusel teenida lisa?

L. Karu

Et esitatud eelnõu puudutab väljateenitud aastate pensioni, neid erialasid, mis võivad tekitada tervisekahjustusi, mille tõttu neil erialadel töötavad inimesed võivad enne pensioniea saabumist pensionile minna. Kui artist või lennundusdispetšer pärast staaži täitumist ja vanuse saabumist tahab edasi töötada, siis ei peaks ta pensioni saama, sest ta saab töötasu nagu iga teine. Kui ta läheb teisele tööle, siis on selge, et pension säilib ja tööturul ei tehta talle takistusi.

Juhataja

Suur tänu! Aleksei Zõbin.

A. Zõbin

Lugupeetud härra Karu! Asi on selles, et kui inimene läheb tervist kahjustavale tööle, siis ta teatud määral riskib. Meie aga seame talle tingimuse, et kui ta töölt lahkub, saab ta pensioni, kui ta aga peab töötamist jätkama, siis ei saa. Nii on väga raske leida inimesi, kes tahaksid sellistel töökohtadel töötada. Risk peab olema õigustatud. Inimene peab hakkama saama pensioni, kui ta on näiteks 10–15 aastat rasketes tingimustes töötanud. Minu meelest on

ebahumaanne mitte maksta pensioni, kui inimene, vana inimene mõnikord jõudumööda tööd teeb.

Juhataja

Kolleeg! Kuidas ma saan teile selgeks teha, et praegu esitatakse küsimusi? See ei olnud küsimus, see oli hinnang ja hinnang avaldatakse läbirääkimistel teisel lugemisel. Katsuge see meelde jätta, et esimesel lugemisel on ainult küsimused. Suur tänu, härra Karu! Kaasettekande teeb sotsiaalkomisjoni nimel härra Ants Järvesaar.

A. Järvesaar

Austatud juhataja! Head kolleegid! Me arutame praegu väljateenitud aastate pensioni. Aga me teame, et täna me pensioni üleüldse ei maksa, vaid maksame selle asemel elatusraha. Selge on see, et elatusraha maksmine peab lõppema ja me peame hakkama maksuma kõigile Eestimaa kodanikele pensione, sealhulgas soodustingimustega ja väljateenitud aastate pensioni. Selleks peamegi vastu võtma vastavad seadused.

Väljateenitud aastate pensioni hakatakse maksuma nendele töötajatele, kellel on tööga kaasnenud kutsealase töövõime kaotus või vähenemine. Seaduses on loetletud ametid ja töökohad, mis annavad õiguse hakata saama väljateenitud aastate pensioni. Tõenäoliselt tahaksid paljud seda nimekirja täiendada. Kas see on vajalik? Ma arvan, et iga inimese huvides on hoopis olulisem töövõime säilitamine kõrge vanaduseni. Seepärast tuleb leida mõjutusabinõud tööandjale, et ta tagaks töötajatele sellised tingimused, millega ei kaasneks töövõime enneaegne langemine. Ilmselt on kasulikum teha kulutusi töötingimuste parandamisele ning tööaja- ja puhkuserežiimi korrastamisele. Tööandja huvitatuse tõstmiseks töötingimuste parandamise vastu tuleks suurendada tervist kahjustavate tööde puhul kõrgemat sotsiaal- ja tervisekindlustusmaksu. Sellisel juhul langeks ära vajadus konkretiseerida ametite ja töökohtade loetelu soodus- ja väljateenitud aastate pensioni saamiseks. Seaduses tuleks ette näha soodustused tööandjale, kui ta suudab ameti- ja töökohtadel vältida inimeste töövõime enneaegset kaotamist, sellisel juhul vabaneks kõrgematest maksumääradest.

Seaduses tuleks vältida konkreetseid staaži- ja vanusemäärasid, sest arvatavasti lähematel aastatel me tõstame paljude teiste riikide eeskujul vanuspensionide saamiseks vajalikke elu- ja staažiaastate arvu.

Mõni sõna ka rakendusotsuse kohta. Väljateenitud aastate pensioni seaduse rakendusotsus on koostatud eelmisel aastal. Seepärast tuleks rakendusotsust tunduvalt lühendada ja lähtuda tänastest vajadustest. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu, härra Järvesaar!

Lugupeetud kolleegid! Kõik protseduurilised nõuded on täidetud, et esimene lugemine lõpetada. Kas lõpetame? Esimene lugemine on lõpetatud.

Head kolleegid! Kell on 13.46. Ma pöördun teie poole. Olukord on praegu selline, et minule on laekunud rohkem kui üks komisjoni otsus mõningate kiireloomuliste küsimuste kohta. Ma tahan kuulda teie ettepanekuid nende arutamise järjekorra kohta. Kas me oleme täna valmis pikendama istungit, et arutada politsei eriteenistuse eelnõu? Kas see on džentelmenlik kokkulepe? Alustagem siis.

Eesti Vabariigi Eriteenistuse moodustamise kohta

Juhataja

Lugupeetud kolleegid! Vabariigi valitsus taotleb täiendada ühe kiireloomulise küsimusega käesoleva istungjärgu päevakorda. Jutt on eelnõust, mis käsitleb Eesti Vabariigi Eriteenistuse moodustamist. Ma palun eelnõu välja jagada!

Selle probleemiga tegeleb riigikaitsekomisjon. Seda eelnõu arutas põhjalikult riigikaitsekomisjon ja ta toetab valitsust, et täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda selle küsimusega. Ma panen selle küsimuse hääletusele.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 74 rahvasaadikut, puudub 24.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb Eesti Vabariigi Eriteenistuse moodustamise eelnõu arutelu? Palun hääletada! Lihthälteenamus. Selle ettepaneku poolt on 56 rahvasaadikut, vastu on 4, 4 jäi erapooletuks. Otsus on vastu võetud. Päevakorda täiendatakse. Kolleegid! Ettekande selles küsimuses teeb siseministri esimene asetäitja härra L. Kaljuvee. Palun!

L. Kaljuvee

Austatud Ülemnõukogu juhataja! Lugupeetud rahvasaadikud! Teie ees on eelnõu Eesti Vabariigi Eriteenistuse moodustamise kohta. Eriteenistus moodustati Politseiameti koosseisus juba möödunud aasta 15. mai sündmuste ajal. Nüüd lisandub peale ametiisikute, ametlike külaliste kaitse ka välisriikide saatkondade ja suursaadikute elukohtade kaitse funktsioon. Kuni käesoleva ajani on seda teinud Politseiameti valvekoondis, kuid seoses Politseiameti

reorganiseerimisega valvekoondis likvideeritakse. Asi on selles, et kõigis demokraatlikes riikides on omandikaitse omaniku enda ülesanne, see ei ole üldse politsei funktsioon. Paljude välisriikide politseinikud imestavad: teie riik on nii rikas, et politsei valvab kortereid ja ladusid.

Valvekoondise likvideerimine seisab relvaseaduse taga. Kui Ülemnõukogu vastava seaduse vastu võtab, siis on võimalik see küsimus lahendada. Praeguses situatsioonis pidi valvekoondis võtma välissaatkondade valve oma õlule. Kuid sellega seoses kerkis palju küsimusi, mis on reguleeritud rahvusvaheliste konventsioonidega saatkondade valve kohta. Kõik mehed peavad saama eriväljaõppe ja läbima erifiltri.

Nüüd kolmandast punktist. Eriteenistuse ametnikele laienevad Eesti Vabariigi politseiseadusega antud õigused, kohustused ja vastutus nagu Eesti Vabariigi julgeolekuteenistuse puhul. Nad täidavad politsei spetsiifilisi funktsioone, tõkestavad ründeid valitsuse esimehe, Ülemnõukogu esimehe ja teiste ametiisikute vastu, samuti peavad nad tõkestama omariikluse vastu suunatud kuritegusid. Lahendada tuleb ka vormiriietuse küsimus. Iga kodanik peab oskama teha vahet, et tegemist ei ole politseinikega. Kahe nädala jooksul tuleb lahendada ka alluvusvahekord.

Punktid 5 ja 6 on Ülemnõukogu otsustada, neid võib ilmselt reguleerida valitsuse normatiivaktiga. Lühidalt oleks selle eelnõu kohta kõik.

Juhataja

Suur tänu! Mõned küsimused rahvasaadikutelt. Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud härra Kaljuvee! Ma tean, et te töötate sellel ametikohal lühikest aega. Võib-olla on teil siiski informatsiooni, kas seni eriteenistuse kohuseid täitnud asutus on ka mingi kuriteo ära hoidnud või midagi kasulikku korda saatnud? Kas on olnud intsidente peale selle ainukese, kui üks hull tuli ise teatama, et ta tahab härra Savisaare ära tappa? Teine küsimus. Minu teada ei ole ükski eriteenistus ühtegi atentaati ära hoida suutnud, ikka on suudetud ära tappa kas minister või president. Kas on mõni tsiviliseeritud riik maailmas, kes loobub sellest mängust? Aitäh!

L. Kaljuvee

Minu teada on julgeolekuteenistust, vastupidi, tugevdatud, mitte sellest loobutud. On teada, et ka Euroopas suureneb kuritegevus sellele vaatamata, et tegemist on stabiilsete ühiskondadega.

Migratsiooni ja häbeliste nähtuste kasvuga suurenevad ka poliitilised konfliktid ja erimeelsused poliitiliste parteide ja konkreetsete isikute vahel. Ma leian, et isegi stabiilses ühiskonnas on ihukaitse hädavajalik. Vastuseks esimesele küsimusele julgen väita järgmist: kui ründeid rohkem fikseeritud ei ole, see näitab, et nad on siiani oma ülesannetega korralikult toime tulnud.

Juhataja

Suur tänu! Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Mul on üks väike vahemärkus. Venekeelses tekstis ei ole § 7 päris korrektselt sõnastatud. Sellest tuleb välja, et süümevande andmisel tuleks nagu vabandada sellepärast, et inimene ei teeninud Riikliku Julgeoleku Komitee organites. Palun redigeerida venekeelset teksti! Ettekandjale on mul aga kaks küsimust. Esiteks. Pole arusaadav, miks toimub abiteenistuse ümberallutamine. Teatavasti tegeleb selliste asjadega Ühendriikides Föderaalne Juurdlubüroo. Ka kaitsefunktsioon kuulab FJB ülesannete hulka. Miks peame meie eriteenistuse Politseiametist siseministeeriumi alluvusse viima? Minu meelest kätkeb see endas suurt ohtu. Meil moodustatakse valitsus ikkagi parteilisel alusel ja ma näen ohtu selles, et sinna valitakse tööle parteilise kuuluvuse järgi. Kui eriteenistus jääks Politseiameti alluvusse, siis oleks ka palju väiksem oht, et selle töötajate meelsus omandaks poliitilise värvingu. Teiseks. Punktis 5 ja 6 on väga kõlavad ametinimetused. Mida tähendab see, et juttu on peadirektorist? Kas see tähendab, et kohale määratakse ka muid direktoreid? Kui on peadirektor, siis peab olema ka teisi direktoreid. Milliseid selle eriteenistuse allüksusi hakkavad juhtima teised direktorid? Milline struktuur on seal ette nähtud? Tänan!

L. Kaljuvee

Ma alustan teisest küsimusest. Eriteenistusel nagu igal riiklikul ametil on peadirektor, kusjuures peadirektori asetäitjaid neil ei ole, on nõunikud või peainspektorid. 7. punkti eelnõus on koostanud riigikaitsekomisjon. Küsimus eriteenistuse allutamisest otse siseministeeriumile ... Ma nimetasin, et eriteenistuse põhifunktsioon on ihukaitse ja valve. Talle ei jää muid funktsioone. Operatiivinformatsiooni kogumine on selle struktuuriüksuse puhul välistatud. Tegemist on spetsiifilise väljaõppe saanud inimestega, kes täidavad ihukaitse

ja saatkondade valve funktsioone. Ma juba rõhutasin, et neile meestele on vaja erivormirõivastust ja eraldusmärke, et neid politseinike ja piirivalvuritega segamini ei aetaks.

Juhataja

Kolleegid! Ma panen teile südamele, et praegu esitame küsimusi. Läbirääkimised tulevad, kõik saavad oma arvamust avaldada. Jüri Liim.

J. Liim

Ma puudutan eelnõu esimest punkti, kus on sätestatud, et eriteenistus moodustatakse Riikliku Politseiameti eriteenistuse baasil. Kus töötasid need mehed enne praeguse eriteenistuse moodustamist? Milline on nende meeste rahvuslik ja vanuseline koosseis?

L. Kaljuvee

Praegune eriteenistus töötas Politseiameti struktuuris. Neil meestel olid politseinike õigused ja kohustused, neil oli politsei vormiriietus. Eriteenistuse kaader on allutatud siseministeriumile. Tööle vormistamine käis samamoodi nagu politseis, samad filtrid jäävad kehtima ka edaspidi. Kaadri rahvusliku koosseisu kohta mul täpsed andmed puuduvad, kuid minu teada on 15–20% meestest teistest rahvustest. Nende kodakondsuse küsimus lahendatakse pärast riigiteenistuse seaduse vastuvõtmist.

H. Eller

Lugupeetud ettekandja! Te väitsite, et moodustatav eriteenistus saab riikliku ameti õigused. Kas teile ei tundu, et sel juhul on punktid 5, 6 ja 8 liigsed, sest vabariigi valitsus juba sätestab ära, kuidas töötavad riiklikud ametid, kuidas nimetatakse nende juhtkond? See ei kuulu Ülemnõukogu kompetentsi. Kas need punktid on selles dokumendis vajalikud?

L. Kaljuvee

Ma olen teiega nõus. Ma juhtisin samuti sellele tähelepanu, et need probleemid tuleks lahendada valitsuse normatiivaktiga.

A. Zöbin

Lugupeetud ettekandja! Ma tahan taas rääkida §-st 7. Asi on selles, et see sunnib inimest jälle vannet andma ja sellist vannet, et inimene mõtleb, kas ta on süüdi või ei ole. Kohus teeb ju kindlaks, kas inimene on süüdi või ei ole. Kui inimene tahab sinna teenima minna halbade

kavatsustega, siis ta annab ükskõik millise vande. Miks peab teda tingimata sundima neid vandetõotusi andma? Ma juba kardan teisiti rääkida, mul lülitatakse jälle mikrofon välja. Ei tea, kuidas küsimusi esitada.

L. Kaljuvee

Sellele küsimusele ma juba vastasin. Nimetatud ettepaneku tegi Ülemnõukogu riigikaitsekomisjon ja see punkt viidi sisse nende ettepanekul.

Juhataja

Suur tänu! Oli juba parem. Peet Kask.

P. Kask

Austatud härra Kaljuvee! Mul on küsimus p. 7 kohta, kus on kasutatud juba teist korda sellist formulatsiooni, mis on minu arvates ähmane. Küsimus on nimelt selles, kes võivad anda süümevannet ja kes mitte. Kus on piir KGB ja teistes julgeolekuteenistuses tegutsenud agentide vahel? Kas see on ka mõnes dokumendis fikseeritud või defineeritud? Näiteks, kas isik, kes sõjaväes teenis KGB vägede orkestris pasunapuhujana, on teenistuses olija ja kas isik, keda KGB on üle kuulanud ja kes on andnud kirjaliku tunnistuse ülekuulamisel, on KGB agent või ei ole? Tänan!

L. Kaljuvee

Ma olen teiega täiesti nõus. Ma juba nimetasin, et seda punkti ei viinud sisse ei siseministerium ega valitsus, selle punkti viis sisse riigikaitsekomisjon. Praeguses situatsioonis jääb ainult loota, et majavalitsusest antakse vastav tõend, et inimene ei ole KGB agent. Meil seda arvestust ei peeta.

L. Hänni

Austatud ettekandja! Kõigepealt on mul teile küsimus kui riigiõiguse spetsialistile. Kas te peate õigeks seda praktikat, kus seadusandlik võim kirjutab täidesaatvale võimule ette, milliseid struktuuriüksusi tohib luua ja milliseid mitte? Teine küsimus puudutab p. 5. Seal on märgitud, et valitsus kinnitab ametisse peadirektori. Kas siin on mõeldud valitsust kui kollegiaalset organit või peetakse silmas peaministrit? Ja kolmas küsimus. Kas te peate võimalikuks, et sellele otsusele lisandab veel punkt, mis sätestab, et Ülemnõukogu vastaval komisjonil on õigus teostada kontrolli ja järelevalvet ka eriteenistuse üle? Aitäh!

L. Kaljuvee

Ma alustan teisest küsimusest. Siin on eeldatud seda, et peadirektor määratakse ametisse valitsuse istungil. Kõik peadirektorid kinnitatakse ametisse valitsuse protokollilise otsusega, seda ei tee peaminister. Riigiõiguslikust aspektist võetuna reguleerivad välisriikide saatkondade valvet ja vabariigi tähtsate ametnike ihukaitset rahvusvahelised konventsioonid. See toetub vastavale normatiivsele baasile, mitte valitsuse poolt vastu võetud aktidele või politseiseadusele. Kontrollmehhanismist. Ma ei näe mingisugust vastuolu selles, et eriteenistuse tegevust kontrollib Ülemnõukogu vastav komisjon. Kõik valitsuse struktuurid on ju allutatud parlamendi kontrollile.

Juhataja

Suur tänu, härra Kaljuvee! Ma pean hetkeks nõu täiskoguga. Ma palun vabandust! Kolleegid! Kell on 14.15. Ma sõندان panna hääletusele ettepaneku pikendada tänase istungi tööaega. Lepime kokku formuleeringus. Ma teen sellise ettepaneku: jätkata tööd kuni otsuse langetamiseni. Kas ollakse nõus? Kas töötame otsuse langetamiseni?

Kohaloleku kontroll. Kohal on 70 rahvasaadikut, puudub 28.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et pikendada tänase istungi tööaega kuni otsuse langetamiseni käsilolevas päevakorrapunktis? Palun hääletada! Kvalifitseeritud häälteenus: 2 korda rohkem poolt kui vastu. Selle ettepaneku poolt on 42 rahvasaadikut, vastu on 14, erapooletuid on 2. Tööaega pikendatakse.

Ma palun nüüd meie abilisi hoolt kanda selle eest, et me õigel ajal teadustaksime lugupeetud ministrikandidaat Manitskile, et meie kohtumine mõnevõrra hilineb. Jätkame küsimustele vastamist. Pavel Panfilov.

P. Panfilov

Lugupeetud ettekandja! Lugupeetud spiiker! Ma toetan ettepanekut luua eriteenistus, arvestades seda, et eelarve arutamisel me nägime, et valitsuse ja Ülemnõukogu juhte tuleb tõesti kaitsta, vastasel juhul võivad nälgivad inimesed nad maha lüüa. Seepärast on mul teile järgmine küsimus. Kui palju läheb see eriteenistus meile aastas maksma? Kui see summa ei ole teada, siis oleks see tulnud välja arvestada. Seoses sellega on mul palve spiikrile ja kõigile komisjonide esimeestele, kes määratakse juhtivateks tegelasteks sellistes küsimustes. Otsuseprojektidele tuleks alati lisada ka orienteeriv eelarve, mis näitab, kui palju see kõik läheb inimestele maksma. Tänan!

L. Kaljuvee

Ma vabandan, eelarvet mul käepärast ei ole, kuid ma ütlen, et sellesse struktuuri hakkab kuuluma umbes 400 ametnikku. Raha kohta mul eelarvet ei ole.

Juhataja

Härra Panfilov! Meil on ka kaasettekanne riigikaitsekomisjonilt. Ma loodan, et härra Tupp on saalis ja kannab hoolt, et ta annab võimalikult täpsed andmed kulude kohta.

L. Kaljuvee

Ma võin öelda veel seda, et valvekoondises on praegu 900 politseinikku. Selle koondise reorganiseerimisega vabaneb vastav eelarve.

L. Annus

Lugupeetud spiiker! Lugupeetud ettekandja! Teie vastusest kolleeg Jüri Liimi küsimusele võis järeldada, et iga neljas-viies teenistuja ei kuulu Eesti Vabariigi kodakondsusesse. Siit ka küsimus. Kas pärast 1. aprilli nad jätkavad tööd eriteenistuses ja kuidas selles suhtes on tulevikus väljavaated? Aitäh!

L. Kaljuvee

Nii politseis kui ka teistes riigiametites töötamise õiguse peab reguleerima riigiametnike seadus. Minu arvates võiks riigiametnike seadus ette näha, et kõik taotlejad saaksid jätkata oma tööd. Kodakondsuse taotlejad võiksid jätkata oma tööd riigiteenistuses, kui nad valdavad keelt ja täidavad muud tsensused, mis on vajalikud kodakondsuse saamiseks.

V. Pohla

Lugupeetud ettekandja! Kuigi te ütlesite, et punkti 7 on eelnõusse sisse viidud riigikaitsekomisjon, tahaksin ma siiski teie kui juristi käest küsida, mida tähendavad selles punktis sätestatud mõisted "juriidiliselt osalemine", "kodanike jälitamisel ja represseerimisel" ja mida tähendab "represseerimine klassikuuluvuse eest"? Millised on nende mõistete piirid, mida süümevande andja peab arvestama? Ja kui need mõisted on määratlematud ja sõltuvad ainult tõlgendaja suvast, kas siis saab neid üldse õigusaktis rakendada? Kas ei ole otstarbekas jätta punkti 7 teine pool pärast sõna "agent" eelnõust välja kui miitinguline ja propagandistlik, millel ei ole juriidilist sisu? Palun teie kui juristi arvamust!

L. Kaljuvee

Ma olen täiesti nõus, et sellist kriteeriumi ja piirmäära on praktiliselt võimatu määratleda. Minu arust on üleliigne agendi mõiste sissetoomine, sest ma ei valda informatsiooni, kes on olnud salateenistuses, tegutsenud KGB informaatina. Need on tühipaljad sõnad, sest seda ei ole võimalik kontrollida. Ilmselt on siin mõeldud lojaalsusvannet, mida nõuti ka varem julgeolekuteenistusse või politseiteenistusse astumisel.

Juhataja

Suur tänu, härra Kaljuvee! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Ma palun nüüd kaasettekandeks kõnetooli riigikaitsekomisjoni esimehe härra Enn Tupi!

E. Tupp

Härra juhataja! Lugupeetud kolleegid! Asja arutamise käigus on siin selgunud uued asjaolud, mida meie riigikaitsekomisjonis ei ole arutanud ehkki me küllalt põhjalikult disainisime seda otsust. Ma teen ettepaneku vastavalt reglemendile täna otsuse projekti arutelu katkestada.

Juhataja

Ja jätkata millal?

E. Tupp

Kui on võimalik, siis homme.

Juhataja

Sellel istungjärgul. Kohaloleku kontroll. Kohal on 64 rahvasaadikut, puudub 34.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et katkestada antud päevakorrapunkti arutelu ja jätkata sellel istungjärgul? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 54 rahvasaadikut, vastu on 1, erapooletuid ei ole. Arutelu katkestatakse ja jätkatakse sellel istungjärgul.

Kolleegid! Ma palun teid, ärge veel lahkuge! Pooletunnise hilinemisega toimub ruumis 111 Balti Assamblee liikmete nõupidamine. Kõiki asjaosalisi palutakse kohale tulla. Kell 17 toimub Põhiseaduse Assamblee redaktsioonitoimkonna kohtumine nende rahvasaadikutega, kes tegid ettepanekuid.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Täna on 25. märts. Ma teen ettepaneku enne lahkumist mälestada leinaseisakuga neid, kes 1949. aastal sellel kuupäeval pidid kodumaalt lahkuma.

Suur tänu, kolleegid! Kohtume homme kell 10.

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

68. ISTUNGJÄRK

NELJAS ISTUNG

26. märts 1992

Juhataja (Ü. Nugis)

Head kolleegid! Istungjärg jätkub. Kontrollime kohalolekut. Kohal on 74 rahvasaadikut, puudub 24.

Lugupeetud kolleegid! Vastavalt eelnevale kokkuleppele ja reglemendisätetele antakse meile täna üle mõnede seadusandlike aktide eelnõusid. Ma palun kõigepealt kõnetooli rahvasaadik Andrus Ristkoki!

A. Ristkok

Lugupeetud härra juhataja! Lugupeetud kolleegid! Lubage mul Ülemnõukogule üle anda reglemendi kohaselt 4 Ülemnõukogu otsuse projekti, mille on ette valmistanud ja esitanud Ülemnõukogu juhatus. Need kõik puudutavad meie enda töökorraldust. Esimene otsuse projekt puudutab Eesti Vabariigi Ülemnõukogu majandusteenistuse moodustamist. Sellest on varem ka juttu olnud, nüüd on see projekt olemas ja struktuurikirjeldus samuti. Teine otsuse projekt puudutab härra Ants Veetõusme väljaarvamist Ülemnõukogu majandus- ja eelarvekomisjoni koosseisust. Kolmas projekt käsitleb Ülemnõukogu liikme Ivar Raigi väljaarvamist Ülemnõukogu väliskomisjoni koosseisust. Neljas projekt käsitleb härra Raigi kinnitamist Ülemnõukogu eelarve-majanduskomisjoni koosseisu. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Juhtivkomisjonid määratakse töö korras, tegemist on normaalprotseduuriga. Nüüd palun kõnetooli rahvasaadik Toomas Korgi!

T. Kork

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Paljud saalisolijad võib-olla mäletavad, et möödunud aastal oli meil tõsine probleem nende inimestega, kes tahtsid lahkuda Eesti Vabariigist tollase Nõukogude Liidu liiduvabariikidesse. Selle tegevuse kergendamiseks esitasin Ülemnõukogule eelnõu kompensatsioonist elamispinna vabastamise eest. Septembris võtsime siin saalis vastu otsuse, et lugemist jätkatakse pärast elamuseaduse vastuvõtmist.

Tänaseks on kujunenud selline olukord, et kõik maakondade ja vabariiklike linnade volikogud on võtnud vastu sellekohased otsused, mis kas sõna-sõnalt või peaaegu sõna-sõnalt kordavad selle eelnõu teksti. Tegelikult on probleemi lahendatud väljaspool meid põhimõttel: mis ei ole keelatud, see on lubatud. Sellest tulenevalt palun nimetatud eelnõu Ülemnõukogu menetlusest välja lülitada. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Liigset bürokraatiat selles küsimuses ei ole, vastavalt reglemendile lülitatakse see välja. Kolleegid! Ega ma ei ole kedagi unustanud, kes soovis eelnõu üle anda? Kas leppisime kokku? Arvo Junti.

A. Junti

Lugupeetud juhataja! Ma vabandan, et ei jõudnud eelnevalt suuliselt kokku leppida. Lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Mõni kuu tagasi esitas valitsus Ülemnõukogule kiirkorras läbivaatamiseks otsuse projekti, mille pealkiri kõlas nii: "Korruptsiooni vältimise mõningatest abinõudest". See suunati õiguskomisjoni, kus see tegi läbi töötuse ja uueks pealkirjaks pakuti "Ametiisikute osalemisest ettevõtluses". Õiguskomisjon, olles selle dokumendi läbi vaadanud ja koos muudatustega heaks kiitnud, esitas selle Ülemnõukogule arutamiseks. Seoses valitsuse vahetusega muutus mitme projekti saatus. Tiit Vähi valitsus võttis tagasi eelmise valitsuse esitatud eelnõu korruptsiooni vältimise mõningatest abinõudest ja lubas esitada põhjalikuma otsuse projekti, mis haarab kõiki ettevõtluse külgi. Õiguskomisjoni esitatud otsuse projekt ametiisikute osalemisest ettevõtluses jäi menetlusse. Nüüd on valitsus esitanud dokumendi, mis kannab sama pealkirja "Ametiisikute osalemisest ettevõtluses". Õiguskomisjon kinnitab, et see on valitsusega kooskõlastatud. Nüüd oleme saanud valitsuse uue kooskõlastuse õiguskomisjoni esitatud projektile ja see on Ülemnõukogu menetluses. Valitsus on selles projektis väga pingsa töö järel teinud kapitaalseid muudatusi, teinud endisest viiest punktist koosnenud otsuse projektist tihendatud otsuse projekti. Järele on jäänud preambula ja üks punkt. Kuna valitsuse kooskõlastus on nüüd olemas, teen juhatusale ettepaneku võtta valitsusega kooskõlastatud otsuse projekt kiiresti päevakorda. Aitäh!

Juhataja

Kolleegid! Juhatus tegutseb vastavalt reglemendile. Antud juhtumil olid väikesed nüansid reglemendi tõlgendamisel, kuid me leiame loogilise lahenduse. Suur tänu! Nüüd ma palun kõnetooli rahvasaadik Peet Kase!

P. Kask

Austatud spiiker! Kallid Ülemnõukogu liikmed! Keskfraktsioon esitab kiireloomulisena Eesti Vabariigi Ülemnõukogu avalduse projekti. Avaldus käsitleb Eesti Kongressi ja Eesti Komitee viimase aja tegevust. Avalduse sisu on lühike. See kõlab järgmiselt: "Lähtudes kõrge vastutusest, mida Eesti Vabariigi Ülemnõukogu kannab, kaitstes õigusriigi demokraatia põhimõtteid, Eesti Vabariigi Ülemnõukogu leiab, et Eesti Kongress ja Eesti Komitee liidrid on asunud Eesti riikluse lõhkumise teele, kinnitab, et Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ei luba erakondadel avaldada enda suhtes parlamendivälist survet ega esitada ultimaatumeid, hoiatab, et kui Eesti Kongress ja Eesti Komitee jätkavad õigusvastast tegevust riikluse destabiliseerimisel, siis Eesti Vabariigi Ülemnõukogu on sunnitud rakendama vajalikke meetmeid riikluse ja seaduslikkuse tagamiseks." Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid! Tegemist on omaette päevakorrapunktiga ja juhatus arutab, millise protseduuri me valime antud päevakorrapunkti arutamiseks. Ma loodan, et ma ei ole unustanud kedagi rahvasaadikutest ja ka valitsuse esindajat, kes soovisid täna dokumentide projekte üle anda või tagasi võtta.

Päevakorravälised avaldused

Juhataja

Kolleegid! Vastavalt reglemendile ja kinnitatud päevakorrale on meil täna n.-ö. vaba mikrofoni. Rahvasaadikud saavad 5 minuti jooksul südame pealt ära öelda, mis neile muret teeb. Me lepime ka kompuutrimistega kokku, et paneme kella ja mikrofoni koos käima. Alustame. Tõnis Mets, palun kõnetooli!

T. Mets

Lugupeetud spiiker! Lugupeetud rahvasaadikud! Saalis on sõltumatuid saadikuid, on mõõdukaid, on teisi ja on kolmandaid. Mina olen sõltuv saadik. Mina sõltun nendest, kelle huve ma esindan ja kes on mind siia saatnud.

Kümme tundi tagasi kõneles selles kõnetoolis Eesti Vabariigi peaminister, andes ülevaate Eesti majanduslikust olukorrast. Ülevaade lõppes mažoorse fraasiga, et täna võib Eestis veel elada.

Külma dušina mõjus minule eile õhtul televisiooniteade, mille järgi mitmekordistati saia, jahu ja tangainete hinda. Käisin eile turul. Jahu hind oli 30 rubla kilo. Tuletan meelde, et margariinipaki hind on tõusnud 28 kopikalt 38 rublale. Jahu hind on tõusnud 26 kopikalt 30 rublale. Tähendab, hinnad on tõusnud rohkem kui sajakordselt. Kui me nüüd veel tõstame leiva, saia ja tangainete hinda, siis tähendab see seda, et praegune miinimumpalk on ainult tuhat rubla ehk 30 rubla päevas. See tähendab seda, et inimene saab minimaalpalgaga ainult pudeli lõssi ja ühe saia. See on katastroof, see on nälg ja selle eest kanname vastatust ka meie, Ülemnõukogu saadikud.

Kui lähen homme maale, siis kardan näkku vaadata oma valijatele. Juba on olnud repliike, et mida te seal Toompeal teate, kas te tahate eesti rahva nälga jätta. Tuttav tuleb vastu ja ütleb: "Halastage ometi minu lastele!" Mida ma homme ütlen? Kõik see pahameel valatakse saadikute peale.

Ma saan aru, et olukord riigis on tõesti tõsine, rahalised vahendid on piiratud. Kuid samas näeme tänaval, et iga teine või kolmas vastutulev auto on niklist kiiskav "Mercedes", "Volvo" või "Audi". See tähendab seda, et meie rahvas ei ole sugugi nii vaene. Kui valitsus on saamatu või käpard ja ei oska raha võtta sealt, kus sellega laristatakse, siis minna lihtrahva kallale ja jätta lihtrahvas nälga on täielikult lubamatu. Ma kordan, see hinnatõus on lubamatu. Selle eest peavad vastutust kandma kõik Ülemnõukogu liikmed.

Edasi peatun ma veel ühel momendil. Eile ütles valitsusjuht, et Eesti rahareform oleks pidanud ammu käivituma. Aga miks ei ole see käivitunud? Väga lihtsal põhjusel: Eesti raha ei ole olemas. Meie, Ülemnõukogu liikmed, kinnitasime juba hulga aega tagasi ametisse rahareformi komitee eesotsas vabariigi peaministriga. Nüüd on meil täielik õigus pärida, miks ei ole Eesti raha. Tähendab, valitsus peab looma komisjoni, et selgitada põhjused, miks oma raha valmistamine on veninud.

Minu ettepanek on järgmine. Valitsuse juht peatagu viivitamatult eilne valitsuse otsus tangainete, jahu ja mitmete muude toiduainete hindade tõstmise kohta.

Teiseks. Vabastada ametist Hinnaameti peadirektor. Praegu on meil täielik hinnaanarhia, täielik palgakaos. Niisuguses olukorras ei tõuse me kunagi jalule.

Kolmandaks. Valitsusel luua komisjon, selgitamaks põhjusi, miks ei ole trükitud Eesti raha, kuhu on see kadunud.

Majanduselu on täielikult soikunud. Keegi peab kandma vastutust. Meie, saadikud, ei pea võtma rahva pahameelt oma kanda. Ma olen oma seisukoha väljendanud ja et siin viibib valitsuse esindaja proua Kilvet, siis ma usun, et ta annab minu pahameele ja ettepanekud edasi peaministrile. Ma tänan teid tähelepanu eest!

M. Lauristin

Lugupeetud Ülemnõukogu! Minu esinemine on ajendatud sellest natukene kõmulisest avaldusest, mille eile tegi väliskomisjon ja mis on saanud minu meelest liialt suure tähelepanu objektiks. Samuti tahaksin märkida härra Kase poolt äsja puudutatud Eesti Kongressi ja Ülemnõukogu vahekorda.

Kui Ülemnõukogu võttis vastu otsuse Eesti Vabariigi taastamise kohta, siis me teadsime, et Eesti tee on keerulisem kui Leedu tee, kuna Eesti ühiskonna sisemine struktuur, sisemine lõhestatus on suurem. 30. märtsil võttis Ülemnõukogu endale minu meelest õigesti kohustuse mitte süvendada seda lõhet, vaid viia Eesti ühiskond läbi kõigi karide eesmärgile – Eesti Vabariigi taastamisele, jõuda põhiseaduslike organite valimiseni, seega olukorra seaduslikule lahendamisele. Sellest juhendus Ülemnõukogu minu meelest ka 20. augusti kokkuleppe sõlmimisel. Põhiseaduse Assamblee moodustamist on mõned Kongressi ja Ülemnõukogu liikmed hukka mõistnud, öelnud, et see oli järeleandmine hetkelistele pingetele. Ma siiski usun, et enamik meist suutis säilitada ka väga pingsal hetkel kaine ja vastutustundliku meele. Oleme jõudnud praegu sellel teel finaali lähedale. Meil on võimalus jõuda sihile, vaatamata kõikidele raskustele ja majanduskriisile.

Kahtlemata teravnevad viimases faasis kõik probleemid. Eesti Kongress oli möödunud nädalavahetusel samas olukorras, ka seal oli inimesi, kes püüdsid lõhet suureks ajada, rünnates teravalt Ülemnõukogu ning püüdsid kongressi kallutada n.-õ. klassivõitluse teele. On väga positiivne, et kongressil jäid lõppkokkuvõttes kõlama konstruktiivsed noodid. Ma arvan, et selles oli väga suur osa härra Antoni tasakaalukusel ja härra Hallastel, kes kongressi kindlalt juhtis. Ma usun, et härra Hallastet on selle eest tabanud kriitika teiselt poolt.

Oma esinemises ütlesin ma tegelikult seda, et Ülemnõukogu on võimeline tegema oma tööd lõpuni ja et see on kogu ühiskonna, kogu meie demokraatliku arengu põhiprobleem. Ma nimetasin tõepoolest ka seda, et Euroopa vaatab meie ja mitte ainult meie, vaid kõigi Ida-Euroopa maade arengut ka sellest aspektist, kuidas me taastame demokraatlikud institutsioonid. Demokraatlike valimiste läbiviimine on otsustav etapp, samuti põhiseaduse vastuvõtmine. Selles ei ole midagi imelikku, et me tahame integreeruda Euroopaga, tahame saada laenusid jne. Me peame arvestama väga kindlate mängureeglitega.

See resolutsioon, mille kongress võttis vastu, on sisuliselt minek ühisele graafikule, sest Ülemnõukogu võttis samuti vastu otsuse hakata 13. aprillil arutama põhiseadusega seonduvat. Ei maksa lasta ennast eksitada nendest n.-õ. propagandistlikest sõnavõttudest, mis kongressil kõlasid. Meilgi kõlab igasuguseid sõnavõtte. Ma loodan, et Ülemnõukogu jätkab rahulikult ja soliidset oma tegevust ning võtab vastu need otsused, mida on tõepoolest Eesti arengule vaja.

Eilne peaministri ülevaade sellest sügavast kriisist, kuhu meie majandus on langenud, näitab veel kord, et meil on väga kiiresti tarvis ränki otsuseid vastu võtvat ja üksmeelset parlamenti ja valitsust, kes esindab kindlaid poliitilisi jõude, mitte nii nagu praegu, kus valitsusel ei ole parlamendis ühtegi teda toetava partei esindajat.

L. Annus

Lugupeetud spiiker! Lugupeetud kolleegid! Minu tänane esinemine on ajendatud Eestis üha pingestunud võimuvõitlusest, mille eesotsas on Eesti Komitee. Ülemnõukogu jätkab jaanalinnu kombel vaikimist, peites pea liiva ja lootes, et nii on kergem hiljem vee peale tulla. Ent kahjuks ei saa selline olukord kaua kesta ja sogasest veest havi ei püüta.

Kogu areng tõestab, nagu ütles tuntud valmimester Ivan Krõlov, et kass Vaska sööb ja kuulab. Ta mitte ainult ei kuula, vaid ka tegutseb. Minu meelest on ülim aeg, et Ülemnõukogu Presiidium annaks omapoolse hinnangu niisugusele tegutsemisele. Ma mõtlen seda, et kui üks ühiskondlik organisatsioon hakkab korraldama valimisi ja referendumit, aga meie, kes me oleme välisriikide poolt tunnustatud, vaikime, siis on see minu meelest lihtsalt reetmine. Nii edasi kesta ei või. Seepärast tõstatan ma saadikutegrupi "Koostöö ja Võrdsete Õiguste Eest" nimel küsimuse, et tänasel Ülemnõukogu Presiidiumi istungil antakse hinnang Eesti Komitee tegevusele referendumit ja valimiste korraldamisel, samuti nõuame, et seal kõlaks meiepoolne tegevusprogramm.

Eesti Kongressiga seondub ka minu teine esinemine. Siin kõnelnud Marju Lauristin juba puudutas seda küsimust. Minu meelest tekitas tema kõne ainult hämmingut. Olles ise Ülemnõukogu asejuhataja, valab ta meid poriga üle, tehes seejuures näo, et midagi ei ole juhtunud.

Ma meenutan ainult ühte seika 1980. aastate algusest, kui ma olin Karl Vaino abi. Pärast nn. 40 kirja avalikustamist julgesin Karl Genrihhovitši käest küsida, et kuidas on võimalik see tõsiasi, et inimene, kes kirjutab sellele kirjale alla, käib pidevalt välismaal ja tema suhtes ei võetud tarvitusele mingeid meetmeid. Vastas metalne hääl: "Lembit, tõ Lauristina ne trogai, s nei ossobõi vopros." No, selline "ossobõi vopros" oli tõesti kuni 1980. aastate lõpuni. Olgu selle eriküsimusega kuidas on. Kuid minu meelest ei saa kogu aeg kahepaikset poliitikat teha ja teha nägu, et keegi ei tööta, mina üksinda töötan.

Kuidas mõista seda, et kodakondsuskomisjon töötas terve aasta, aga tulemus oli null? Ma ei tahaks sellest rohkem rääkida. Kodakondsusseaduse ja haridusseaduse paranduste hääletamine näitas, et teda toetab ainult paar saadikut. Seepärast on minu meelest täna õige panna

päevakorda küsimus, kas selline inimene saab esindada meie vabariiki Strasbourgis. Minu meelest on aeg panna päevakorda küsimus asespiikri edasise töötamise kohta. Aitäh!

H. Schotter

Lugupeetud juhatus! Lugupeetud kolleegid! Ma jätkaksin sealt, kus 10 minutit tagasi lõpetas Tõnis Mets ja nädal aega tagasi Mati Ahven. Ma ei ole liiga sageli siin kõnepuldis käinud. Nii et kes viitsib, võiks kõrvad lahti teha ja kuulata.

See asi, mille hinda eile õhtul tõsteti, ja see jahu, mille hinda tõsteti, on küpsetatud viljast, mis pandi hoidlatesse möödunud sügisel, kui kütuse hinnad ei olnud veel maailmaturutasemel. See on küpsetatud viljast, mis on saadud annetuseks, tasuta lääneriikidelt. Ma tahaksin teada ja kuulda, millega põhjendatakse neid hinnatõuse. Nagu Tõnis Metsal nii on ka minul häbi vaadata otsa inimestele Märjamaal, kus kõik tunnevad kõiki ja kus öeldakse mulle: "Mida te seal teete?"

Ma tahaksin veel teada niisugust asja: mida kujutab endast inimene, kes annab igal nädalal ajalehtedele ametlikud informatsioonid käiberubla noteeringu kohta? Millega põhjendab Eesti Pank seda, kui ühe nädalaga kukkus Soome marga kurss 13 rublale ja siis teisel nädalaga tõusis uuesti 25 rublale? Kas see on rumalus või on see kuritegelikkus?

Ja lõpetuseks ma ütlen seda: kui ma nädala pärast siia tagasi tulen ja siin ei ole meie ees Hinnaameti peadirektorit, kelle asetäitja 25. märtsi "Eesti Maas" käsi laiutas ja tõesti õigustatult Ülemnõukogu käest küsis, kuhu on jäänud monopolivastased seadused, siis panen oma asjad kokku ja lähen Toompealt alla. Aitäh!

A. Ammas

Austatud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Tahaksin täna siit kõnepuldist jagada teiega informatsiooni, mille sain esmaspäeva õhtul oma valimispiirkonnas Haapsalus. Teen teatavaks need faktid, millest mulle esmaspäeval kõneldi. Need faktid annavad üpris huvitava pildi selle kohta, millisele jõule kavatseb peagi algavas valimisvõitluses toetuda meie kolleeg, Rahva-Keskerakonna liider härra Edgar Savisaar.

Esmaspäeval võttis oma alluvad ohvitserid kokku Haapsalu lennuvälja garnisoni ülem polkovnik Štšepitsõn ja teatas järgmist: "Toimus Edgar Savisaare kohtumine meie endise kolleegi, Eestis asuvate õhukaitsevägegede komandöri Abdurahmanoviga, võimalik, et ka teiste kõrgemate sõjaväelastega. Kindralmajor Abdurahmanov tutvustas olukorda Edgar Savisaare poolt kõneldud oma alluvatele divisjonikomandöridele. Huvitav on see, kuidas refereeris härra Savisaare ja Abdurahmanovi kohtumist Haapsalu lennuvälja garnisoni ülem. Nimelt olevat

härä Savisaar väitnud, et ta tuleb kindlasti uuesti võimule kas presidendi või peaministrina. Kui ta tuleb võimule, muudetakse praeguse Tiit Vähi valitsuse ning Ülemnõukogu otsused kodakondsuse kohta ja muud taolised, mis pidavat diskrimineerima muulaste inim- ja kodanikuõigusi. Sõjaväelased saavat valida.

Omalt poolt ütlen, et niisugust kummalist väidet ei oska ma kuidagi kommenteerida. Minus tekib seos Andrus Ristkoka parandusettepanekuga valimisseadusse, mille alusel valivad Riigikogu Eesti Vabariigi alalised elanikud. Teatavasti on paljud ohvitserid ja nende perekonnaliikmed ju vabariigi alalised elanikud.

Polkovnik Štšepitsõn resümeeris oma ohvitseridele seda Abdurahmanovilt saadud infot järgmiselt: "Eesti praegustest poliitilistest jõududest tuleb kahtlemata toetada Edgar Savisaart."

Kõik see, millest ma praegu teile kõnelen, jõudis minuni ühe Haapsalu lennuväljal teeniva ohvitseri kaudu. Et seda infot mingilgi määral kontrollida, kohtusin ma teisipäeva õhtul selle ohvitseriga isiklikult. Et seda meest ei tabaks sõjaväeosas mingid repressioonid, jätan praegu tema nime avalikustamata. Ent ta ütles mulle, et kui on vaja, siis on ta valmis oma ütlusi kinnitama avalikult kas või näiteks kohtulaua ees.

Samasuguse info andis nimetatud ohvitser lisaks minule emaspäeval ka kolmele Läänemaa piirikaitse juhtivtöötajale.

Ma ei taha kuulnud väga pikalt kommenteerida. Ütleksin ainult omalt poolt, et minu meelest on ühele poliitikule lubamatu püüda politiseerida ükskõik millist sõjaväge. Aga olukord, kus Eesti ühe erakonna liider püüab oma võimuambitsioonide teenistusse rakendada meid okupeerivat sõjaväge, on lihtsalt inetu. Mul oleks väga hea meel, kui kolleeg Edgar Savisaar võtaks vaevaks neid fakte, millest kõnelesin, avalikult kommenteerida.

Juhataja

Suur tänu! Anatoli Novohatski.

A. Novohatski

Lugupeetud spiiker! Lugupeetud kolleegid! Minu jutt on proosalisem. Möödunud aasta 12. juunil võttis Ülemnõukogu vastu ravikindlustusseaduse. Kindlustusmeditsiin on uus asi, aga juba nüüd on märgata meie poolt vastu võetud seaduse üksikuid nõrku kohti. Mingit tragöödiat ma selles ei näe, aga need vead tuleb õigeaegselt parandada.

Praegu on näiteks ilmsiks tulnud vasturääkivused seaduses endas. Ühelt poolt kehtestab seadus, et isik loetakse kindlustatuks, kui tema eest või tema enda poolt tasutud sissemaksed

on jõudnud haigekassasse. Teiselt poolt aga on seaduses öeldud, et töandja tasub ravikindlustumaksud oma elukohajärgsesse haigekassasse, aga mitte töötaja elukohajärgsesse haigekassasse. Kui töandja ja töövõtja elavad erinevates haldusüksustes, siis ei laeku maksed töövõtja elukohajärgsesse haigekassasse ja järelikult ei ole ta siis kindlustatud.

Seadus näeb ka ette haigekassade rahaliste vahendite edasikindlustuse. Edasikindlustuse võib korraldada erineval viisil. Võib paigutada kassade rahaliste vahendite vabad jäägid pankka protsendi peale, anda tähtajalisi laene teistele organisatsioonidele samuti protsendiga või moodustada äriassotsiatsioon, mille peaesmärk on teenida lisaraha kassadele, ja kui see töö kulgeb edukalt, siis võiksid haigekassad tõstatada küsimuse tunduvalt vähendada töandjalt võetavat protsenti, mis praegu ulatub 13-ni, ja loomulikult parandada tervishoiu finantseerimist.

Nüüd on aga ilmnunud, et valitsus ja tervishoiuministerium näevad edasikindlustust hoopis teises valguses. Vastavalt ravikindlustusseaduse rakendusotsusele, mille autor oli tervishoiuministerium, kes on väga huvitatud oma mõju säilitamisest finantseerimisel, rakendatakse praegu sõna otseses mõttes diktaatorlikke meetmeid selleks, et haigekassade raha ümber jaotada, aga mitte edasikindlustuseks. Kuni 50% mis tahes haigekassasse laekuvatest maksetest võidakse ära võtta. Seega püütakse ravikindlustuse sildi all kõik endiseks jätta, nii nagu oli 20–30 aastat tagasi. Minu meelest peab tervishoiuministerium raha teenima, mitte seda ümber jaotama.

Muide, seaduse § 13 punkt 3 on ka tervishoiuministeriumi abil meie poolt väga huvitavalt sõnastatud. Loen selle ette: "Haigekassa on kohustatud sõlmima edasikindlustuslepingu." Kui ta on seda kohustatud tegema, siis pole see leping. Aga kui see on leping, siis on see hea tahte ja ärilise otstarbekuse akt. Vastasel juhul pole haigekassa põhimõtteliselt midagi sellist kohustatud tegema. Seda enam, et Eesti Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud haigekassa põhimääruses on § 19 punktis 3 väga õigesti ja täpselt öeldud, et haigekassa juhatus kinnitab haigekassa aastaaruande ja bilansi, reservfondide suuruse ning kasumi jaotamise ja edasikindlustuse korra ja suuruse. Kõik on väga täpselt öeldud.

Mulle jääb täiesti arusaamatuks see, miks tõmmati Ülemnõukogu kaasa edasikindlustuse protsendi määramisse 1992. aastaks, kui see kuulub haigekassa juhatuse kompetentsi.

Haigekassad peavad olema tervishoiuministeriumist sõltumatud, nii nagu näiteks Eesti Pank on sõltumatu Eesti Vabariigi Valitsusest. Haiglad on nüüd isemajandavad ja neile on ka vaja anda rohkem majanduslikku vabadust. Arstile tuleb maksta nii palju, kui ta teenib, mitte aga ainult nii palju, kui tervishoiuminister oma käskkirjaga määrab. See tuleb reguleerida meditsiiniliste teenuste hinnaga.

On ka muid probleeme. Oma seadusega seame Eesti ettevõtjad halvematesse tingimustesse võrreldes nende konkurentidega välismaal. Meie ettevõtjad on paljudel juhtudel sunnitud kaks korda maksma meditsiinilise teenindamise makseid ja tasu haiguslehe alusel. Üks kord peavad nad seda tegema Eesti Vabariigi üldisest palgafondist, vastavalt meie seadusele, ja teine kord oma filiaalide ja tütarfirmade asukohamaal, kus nad maksavad töötasu oma töötajatele, vastava maa kodanikele.

Lõpuni pole lahendatud ka küsimus, kuidas hakatakse tasuma sissemakseid töötasu selle osa pealt, mis makstakse välja välisriikide valuutas. Ehkki põhimõtteliselt võivad haigekassadel valuutaarved olla.

Seepärast pöördun juhust kasutades palvega sotsiaalkomisjoni poole arutada oma koosolekul koos haigekassade direktoritega kujunenud olukorda tervishoiusüsteemis, üldistada kõik haigekassade ja Eesti Vabariigi tervishoiuministeeriumi ettepanekud ning valmistada ette seaduse parandused ja täiendused. Sellega saaksime operatiivselt olukorda parandada. Tänan tähelepanu eest!

S. Sovetnikov

Lugupeetud spiiker! Lugupeetud kolleegid! Eesti Vabariigi põhiseaduse eelnõu §-s 45 on öeldud: "Igaühel on õigus vabalt levitada ideid, arvamusi, veendumusi ja muud informatsiooni sõnas, trükis, pildis või muul viisil." Minu teada viiakse selle paragrahvi sätteid meie vabariigis juba täiel määral ellu. Olen täielikult nõus ajakirjanikuga ajalehest "Seitse Päeva", kes kirjutas käesoleva aasta 7. numbris: "Ajakirjanike parteilised hoiakud on välja kujunenud ja kinnistunud. Nii mõnigi ajakirjanik on muutunud kõrgemaks kohtumõistjaks või prokuröriks. Sündmusi interpreteeritakse ainult kindla nurga alt. Kui üht ja sama sündmust jälgivad näiteks Muuli, Talving, Luik ja Ivanov, siis hiljem ajalehti lugedes jääb tunne, nagu oleksime viibinud neljal erineval sündmusel." Tsiteerin § 45 edasi: "Seda õigust võib seadus piirata avaliku korra, kõlbluse, teiste inimeste õiguste ja vabaduste, tervise, au ning hea nime kaitseks." Lugupeetud seadusandjad! Kus on seadus, mis kaitseks meid ja Eesti ühiskonda sündmustele ebaobjektiivse hinnangu andmise, aga pahatihti ka täieliku laimu eest? Kahjuks ei ole meil sellist seadust. § 45 lõpeb üherealise lõiguga: "Tsensuuri ei ole." Võib ette kujutada, milline propagandistlik kõmu hakkab Eesti ühiskonnas õitsema pärast uue põhiseaduse jõustumist.

Riiklikku tsensuuri ei ole ja seda pole vaja taga nutta. Nüüd on ajalehe või ajakirja väljaandjad ja toimetajad iseendi tsensurid, iseenda peremehed ja seepärast võivad oma

väljaandes avaldada ükskõik kelle ja ükskõik milliseid kirjutisi. Riiklikest huvidest ei mõtle enam keegi. Näidet pole vaja kaugelt otsida.

Võtame näiteks meie parlamendi ja valitsuse ajalehe "Rahva Hää". Ma sirvisin läbi kõik selle ajalehe kahe viimase nädala numbrid ja ei leidnud sealt kahjuks ühtki mitte-eesti nimega autori kirjutist. Meie parlamendilehes ei leidunud kohta minu ja Viktor Andrejevi kirjutisele kodakondsuse teemal, minu artiklile "Kas on vaja rahvussuhete ministrit?" ega ka saadik Tõnis Metsa kirjatööle. Nii tekib iseenesest järeldus, et ajalehte, kus ei leidu kohta 1/3 mitte-eesti elanikkonna esindajate kirjutistele, ei saa nimetada "Rahva Hääleks".

Ja lõpetuseks. Räägin juba kolmandat korda sellest, et meile on vaja tõelist parlamendi ja valitsuse ajalehte. Olgu see kas või nädalaleht, aga kõik kirjutised peavad olema nii eesti kui vene keeles, et kõik meie lugejad – eestlased ja mitte-eestlased – saaksid objektiivset informatsiooni Ülemnõukogu ja valitsuse tööst, majanduslikust ja poliitilisest olukorrast meie vabariigis.

Arvan, et selles ajalehes võiksid olla järgmised rubriigid: "Ülemnõukogu Presiidiumis", "Ülemnõukogu juhatuses", "Alalistes komisjonides", "Saadikufraktsioonides". Ajaleht võiks avaldada möödunud istungjärgude töö lühianalüüsi, andmeid saadikute kohaloleku kohta, istungitel vastuvõetud seadusi ja otsuseid ning muid Ülemnõukogu ja valitsuse dokumente. Minu arvates on selline ajaleht lihtsalt hädavajalik. Täna tähelepanu eest!

A. Zõbin

Lugupeetud härrad! Räägitakse, et suur poliitika on väga räpane asi. Aga asi on selles, et me oleme siin ikkagi rahva esindajad ja ma arvan, et me oleme tavalised inimesed, kellel pole eriti suurt täitevvõimu, ja seepärast peaksime käituma nagu tavalised normaalsed kodanikud.

Täna rääkis üks saadik Savisaarest. Tegelikult tugines ta agentuuriandmetele, see tähendab sellistele andmetele, mis on saadud isiklike kontaktide kaudu inimestelt, kelle nimi on teadmata. Ma ei arva, et see oleks meie tingimustes n.-õ. eriti seadusevastane, aga igal juhul pole eetiline levitada sellest kõnetoolist agentuuriandmeid meie seltsimehe või kolleegi kohta. See ei ole hea. Arvan, et sõnavõtja annab ise hinnangu oma kõnele, aga minu meelest ei ole see hea.

Nüüd teine küsimus. Pöördun jälle tagasi Venemaaga sõlmitud lepingu § 3 juurde. Vestlesin hiljuti praeguse justiitsministri härra Raidlaga ja välisministeeriumi esindajaga, kes siin sõna võttis. Kõik ütlevad, et § 3 ei ole iseseisev paragrahv, vaid toimib mingite muude vabariigi seadusandlike aktide alusel.

Kui leping sõlmiti, siis polnud vabariigis veel mingit seadust kodakondsuse kohta. See kodakondsusseadus, mis vastu võeti, jõustus tegelikult pärast lepingu sõlmimist. Ent vaatamata sellele tuleb välja, et see nagu piiraks seda § 3. Tähendab, me andsime sellele seadusele tagasiulatuva jõu, mis on kohtu- ja juriidilises praktikas üldse lubamatu.

Seega tuleb nii välja, et ühest küljest tahame me näida meeldivatena maailma silmis, teisest küljest aga võtame vastu seadusi, mis on juriidiliste normide seisukohalt võttes küündimatud.

See on asja üks kül. Teine kül väljendub selles, et kõik tänased sõnavõttud ja meie olukord näitavad, et paljugi sellest, mida rääkisid vene saadikud, on täide minemas, näiteks IME ja muu suhtes. Ükski vene saadik ei ole eesti rahva vaenlane, nagu mõnikord väidetakse. Aga saage aru, et kui venelased, see tähendab vene elanikkond, ei saa valimisõigust, siis toimub paratamatult nihe pruuni suunas. Ja sellel võivad olla väga ebameeldivad tagajärjed. Selle sümptomeid võib juba näha. Sellest rääkis täna ennast õigustades Marju Lauristin ja see väljendub nendes dokumentides, mis meil praegu olemas on.

Ja lõpuks veel üks asi. Ma ei tea, võib-olla olen ma diletant, aga annan rahandustegelastele ühe idee. Kõik räägivad, et raha ei jätku, et rahatähti ei jätku. Ma ei tea, mille eest meile antakse need 200 miljonit seda raha, mis Venemaa kogu aeg andmata jätab, ma ei ole kursis nende vastastikuste suhetega. Aga ma mäletan, et okupatsiooniajal, kui sakslased selle territooriumi okupeerisid, olid siin käibel nii Nõukogude kui Saksa rahatähed. Kui meil juba on siin praegu käibel need Venemaa rahatähed, siis võiks ju teha nii, et nende kõrval antakse välja ka kroonid ja nad on paralleelselt käibel. Igal juhul suudab rahandusministeerium arvatavasti kehtestada nende rahatähtede sellise vahekorra, mis on vabariigile kasulik. Seda enam, et kas me tahame või mitte, aga Venemaa on tolmuimeja, mis oma raha siit niikuinii kokku korjab. Ehkki see on tegelikult Venemaale kahjulik, aga Eesti on liiga väike maa ja me ei pane inimesi ostma siin, sest seal on kaubad odavamad. Ja seepärast ei kogune siia neid rahatähti ikkagi küllaldaselt, ükskõik kui palju meile neid ka ei antaks. Kõik need rahatähed lähevad Narva jõe taha. Täna!

A. Sirendi

Austatud kolleegid! Ülemnõukogu on juba korduvalt asetanud piinlikku olukorda just Ülemnõukogu liikmed ise. Paljud on iseendaga sügavas ja lepitamatus opositsioonis ja mitmel tasandil. Ühtejagu oldi ju okupatsioonirežiimi esindaja NSV Liidu Ülemnõukogus ja vabadusvõitleja okupatsiooni vastu Eesti Ülemnõukogus. Ühteaegu ollakse jätkuvalt Ülemnõukogu liige ja sellega opositsioonis oleva Eesti Komitee liige. Töötatakse edukalt võimu prestiiži tõstmise ja veel edukamalt selle mahakiskumise eest.

Sellisest sotsiaalsest sündroomist tuleneb ka proua Lauristini fenomen, kes tänagi põhjendas Eesti ühiskonna lõhestumise ohtlikkust, ohtlikkuse seisukohalt vajadust iseenda keha ja vaimuga see lõhe kinni toppida.

Peab olema tõesti mitut nägu, et iga võimukeskuse jaoks eri nägu ette manada ja ikka ja alati võimule jääda.

Ajaloos on selline unikaalne kehastumine, kus vabadusele pürgija asub iseennast jälitama ja taga kiusama. Kujutage ette Põhja-Iiri vabadusvõitlejat, kes ise Suurbritannia parlamendis tegeleb oma rahva vabadusvõitluse mahasurumisega.

Dissonants viib enamasti ikka skisofreeniani ja nii mõnedki meie kaaslased on meie olukorda skisofreeniliseks nimetanud. Paljud kallid kolleegid on ka Ülemnõukogu süüdistanud selles, et tema otsustusvõimetus on saanud lausa legendaarseks.

Ülemnõukogu pole üks subjekt, siin on 105 pead ja sama palju arvamusi. Osa päid on pidanud õigeks ennast ühendada platvormiks ja oma peaga mõtlemise asendada platvormmõtlemisega. Üksikud on väitnud, et Ülemnõukogu on end ammendanud. Ei maksa teiste üle enda järgi otsustada. Kes end on ammendanud, võib lahkuda ja sülitada oma valijatele antud lubadustele. Aga kui juhatuse liikmed ise hakkavad Ülemnõukogu au maha kiskuma, siis leiab ainult kinnitust tõde, et kala hakkab haisema peast. Kala ei saa oma pead vahetada, Ülemnõukogu saab ja peabki seda tegema. Mida varem, seda parem.

Juhataja

Suur tänu! Indrek Toome.

I. Toome

Lugupeetud Ülemnõukogu juhataja! Lugupeetud kolleegid! Ma olen väliskomisjoni nimel teile ühe selgituse võlgu. Mis ajendas eile Ülemnõukogu väliskomisjoni seda palju tsiteeritud ja kommenteeritud otsust vastu võtma?

Esiteks. Jutt ei ole proua Marju Lauristinist, jutt on Eesti Vabariigi Ülemnõukogu juhataja asetäitjast. Tema käitumisest. See ei ole eetika küsimus, nagu proua Lauristin väitis intervjuus, vaid see on põhimõtteline Eesti Vabariigi sise- ja välispoliitika küsimus. Kuidas suhtuvad teised riigid meie esinduskogu ühe juhi, kõrgeima seadusandja, kõrgeima riigivõimu kandja ühe juhi sõnadesse ja hääletamistesse. Kolleeg Arvo Sirendi võttis mul sõnad suust. Ma panin samuti kirja mõtte: kujutage endale ette Briti parlamenti, mida ma külastasin, et parlamendi asespiiker hääletab mingi otsuse poolt mingis teises kogus Britimaal! Kujutage ainult ette seda olukorda, ma ei taha rohkem teile muud öelda.

Keegi kasutas siin sõna "skisofreenia", vist jälle Arvo Sirendi, rohkem ei ole mul vaja seda kommenteerida. Kuidas oleks pidanud meie asespiiker käituma? Vähemalt hoiduma hääletamisest. Kuid ma tean, et ta kindlasti hääletas selle otsuse vastuvõtmise poolt. Ma ei hakka seda teile ette lugema, see on teile teada. Väliskomisjon ei ole tõstatanud proua Marju Lauristini personaalküsimust. Nagu te võisite lugeda "Päevalehele" antud intervjuust, räägitakse seal Alatalust, räägitakse personaalküsimusest, Toome ja Alatalu suurest võitlusest põhiseaduse ja Põhiseaduse Assamblee vastu, räägitakse sellest, et väliskomisjon on võtnud endale mingi ideoloogilise tsensuri või kontrollkomisjoni funktsioonid jne.

Proua Lauristin! Ärge asendage üht teemat teisega. Kui me räägime ühest asjast, siis räägime ühest asjast. Ma usun, et väljaspool saali on küllalt palju tarku inimesi, kes saavad aru, miks te räägite sellest, ajalehes aga ei räägi mitte sellest, mida väliskomisjon tõstatab.

Te ütlesite, et Eesti Komitee otsus sobib sisuliselt Ülemnõukogu otsusega. Ma arvan, et ei sobi. Täna hommikul kuulsin ma raadiost, et Eesti Komitee hakkab täna oma istungil moodustama põhiseaduse rahvahääletuse toimkonda.

Minu selgitus on teile antud, väliskomisjon jääb oma otsuse juurde. Väliskomisjon ei kutsu üles siin saalis arutama pensioniküsimust, see on täielikult Ülemnõukogu juhataja südametunnistuse asi. Vabandust, juhataja asetäitja, mitte juhataja asi, ma väga vabandan! Aitäh!

E. Leisson

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Ma tahaksin väga lühidalt öelda mõned mõtted, mis tulid mulle pähe, kuulates teie esinemisi. Mul on ainukene kord olnud võimalus näha parlamendi tööd Läänes, nimelt parlamendi istungjärgu avamist. Et tegemist oli kuningriigiga, saabusid kohale kuningas, õukond, kogu kuninglik valitsuskabinet täies koosseisus. Istungjärk algas just sellest, et iga saadik, kes avaldas soovi, tuli kõnetooli ja ütles välja selle, mis oli temal hingel. Kabineti liige vastas talle kohe. Kui ei olnud võimalik vastata, siis tõusis ta oma loožis püsti ja teatas, millal ta annab vastuse saadiku tõstatatud küsimusele.

Ma olen mitu korda sellest kõnetoolist rääkinud ja teinud reglemendi töögrupile kirjaliku ettepaneku, et me võiksime teha ka Ülemnõukogu-sisese infotunni. Sellest on juba aasta möödunud, kuid minu ettepanekust ei ole räägitud kippu ega kõppu. Räägime vähemalt omavahelised küsimused selgeks. Ka proua Lauristini küsimus oleks just nimelt selle tunni küsimus.

Mina küll ei leia, et Marju Lauristinil on õigus, kui ta ütleb et Eesti Kongress läheks just nimelt väga konstruktiivset teed mööda. Me mäletasime, kui Marju Lauristin juhtis

kodakondsusseaduse arutelu Ülemnõukogu juhataja toolil, mäletame seda kibelemist ja kiirustamist, et vastu võtta kodakondsusseadus just nimelt selleks tähtjaks, mida ultimatiivselt nõudis Eesti Komitee. See selgus alles pärast kolleeg Lebedevi küsimust. Ma polnud sellest ultimaatumist üldse kuulnud.

Ma ei pea niisugust käitumist konstruktiivseks, ka saadikuid tuleb sellistest ultimaatumitest informeerida. Ja mis on selle tulemus? Saime kodakondsusseaduse, mis mitte kedagi ei rahulda.

Me saame siin arutada tavaliselt oma eelnõude ja seaduste puhul ainult kahte varianti: kas võtta vastu või lükata tagasi. Meil ei ole aega, meil on üks lõputa tormamine. Ja see jääbki niimoodi.

Alles võeti vastu tervishoiuseadus. Kolleeg Novohatski juba juhtis tähelepanu nendele vigadele. Juba taotles ministeerium mitme punkti peatamist. Mis tolku on niisugusest seadusloomest?

No, jumal hoidku! Stagnaajal sai sõna-sõnalt ära trükkida iga Ülemnõukogus peetud kõne, aga nüüd avaldatakse parimal juhul sõnavõtja nimi. Sageli selgub, et võttis küll sõna, aga ta rääkis hoopis teisest küsimusest. Kõik on ühte punkti pandud. Ma leian, et Ülemnõukogul ja valitsusel peaks olema oma ajaleht, mis nende tööd tegelikult kajastab. Ei ole võimalik ühes artiklis ühise pealkirja all kajastada korralikult Ülemnõukogu ja valitsuse tegevust ning lisada sellele rahva arvamusi. Tuleb alati aru saada tõsiasjast, et rahvas ei ole kunagi solidaarne valitsusega või parlamendiga.

Oma lühikese sõnavõtu tahan lõpetada mõttega, et me peaksime kaaluma võimalust kutsuda või paluda vaba mikrofoni tunni ajaks saali ka Ülemnõukogu Presiidiumi esimees ja vabariigi valitsuse esindajad. Praegu jääb kõik selle nelja seina vahele, siit ei lähe midagi välja ja tõstatatud küsimustele ei tule mingit lahendust.

E. Savisaar

Austatud rahvasaadikud! Lugupeetud spiiker! Täna "Rahva Hääl" teatab härra Ammase magustoidust (nii seda nimetatakse), mille kohaselt mina olevat andnud kindral Abdurahmanovile üle kolm lubadust. Esiteks lubanud, et Eestis asuvad Vene sõjaväelased saavad valimisõiguse, teiseks lubanud tühistada need seadused, mida venelased peavad diskrimineerivaks, ja kolmandaks lubanud suurde poliitikasse peaministri või presidendi kohale tagasi tulla. "Rahva Hääl" küsib täna selle alusel, kas Edgar Savisaar on reetnud isamaa.

Seoses sellega ja arvestades härra Ammase tänast esinemist, pean ma teatama, et ma ei ole ei

kindral Abdurahmanovile ega ka kellelegi teisele lubanud ei valimisõigust Vene sõjaväele, ei mingite seaduste tühistamist ega ka oma tagasitulekut ühele või teisele ametikohale.

Mis puutub tagasitulekusse suurde poliitikasse, siis ma arvan, et ega ma ka praegu ole sealt kuhugi kadunud. Need on ainult härra Ammase lootused, mida ta siin väljendas, kui ta ütles, et Savisaar ei osale enam poliitikas.

Mis puutub härra Ammase magustoitu, siis see on tegelikult "Isamaa Ühenduse" tulipäine supp, mida nad armastavad keeta, ja mida mõned ajakirjanikud, nagu tänased lehed tunnistavad, ka heameelega helbivad. Teatan siin praegu, et härra Ammas levitab laimu ja väärinformatsiooni, aga paraku on see juba normiks saanud.

Teiseks. Eile Eesti riigiraadio "Argipäeva" saates teatas keegi Ville Sonn, et tema on täitnud minu tellimusi informatsiooni kogumiseks Eesti Komitee ja Kaitseliidu kohta. Ma ei ole selliseid tellimusi andnud ja palun vastavatel ametkondadel kontrollida härra Sonni tervislikku seisundit, samuti seda, mis ajendas teda sellist väärinformatsiooni levitama. Tänan teid!

N. Aksinin

Lugupeetud spiiker! Lugupeetud kolleegid! Tahaksin edasi anda lühikese teate. Täna kaevatakse Maarjamäel välja madruse, kangelase Nikonovi põrm ja viiakse kodumaale, Togliattisse, "Abfahrt nach Hause", nagu sakslased ütlevad. Tema haud kaevatakse lahti veteranide kogutud raha eest. Selle eest võeti 4000 rubla. Täna kell 14.00 algab see aktsioon. Seega on hakanud ära sõitma nii elavad kui surnud. Tahaksin esitada küsimuse: kas see kaunistab meie noort vabariiki? See on esimene teade.

Teiseks. Mina isiklikult ei saanud härra Savisaarelt autot, ehkki palusin seda. Aga tahan öelda, et kõigile valijatele, sealhulgas venekeelsetele on täiesti selge, et rünnatakse seda inimest, kes minu arvates on teinud väga palju vabariigi heaks. Seda võib täheldada kõiges. Ja kõige häbiväärsemad on need nimetud agentuurandmed, mis sellest kõnetoolist teatavaks tehti. Minu arvates väärrib see eetikakomisjoni tähelepanu.

Tasub mõelda selle üle, et esmajärjekorras toob see kahju parlamendile ja meie valijatele. See võib lihtsalt põhjustada lõhenemise, mis on niigi ohtlik seoses Eesti Komitee ja meie parlamendi lahkkelidega. Tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid! Kas me loeme n.-ö. vaba mikrofoni lõppenuks? Loeme lõppenuks.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Meil on täna väga suur töömaht, mida juhatus planeeris teile esitada. Samas laekuvad komisjonide seisukohad kiireloomuliste taotluste suhtes. Vastavalt reglemendile peame hakkama neid arutama. Ma tutvustan komisjoni seisukohta esimese kiireloomulise küsimuse kohta. Ma pean ütlema, et neid on juba rohkem, kuid ma võtan nad ette sellises järjekorras, kuidas nad mulle üle anti.

Lugupeetud kolleegid! Sotsiaalkomisjon teatab käesoleva istungjärgu päevakorra täiendamisest ühe kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb ühe seaduse, täpsemalt, ravikindlustusseaduse muutmist. Komisjon on praktiliselt juhtivkomisjoni rollis, see kõik on reglemendiga kooskõlas. Ja ma teengi täiskogule ettepaneku langetada otsus, kas me soovime täiendada päevakorda.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Juhtivkomisjon palub küsimuse lülitada käesoleva istungjärgu päevakorda. Kas teile on materjalid juba välja jagatud? Kas kõik teavad, millest on jutt? Genik Israeljan.

G. Israeljan

Lugupeetud spiiker! Palun vabandust, võib-olla ma ei saanud kõigest aru, aga kas me ei võiks kõigepealt lahendada need kiireloomulised küsimused, mille arutamise me eile katkestasime, hiljem aga asuda uute kallale? Vastasel juhul jääb meil päeva lõpuks palju küsimusi õhku rippuma. Kas me ei saaks nii teha?

Juhataja

Ma pean kahjuks ütlema, et sellisel juhtumil rikume reglementi. Kui rahvasaadik olen ma teiega ühel meelel, kuid ma olen kohustatud seda tegema. Kui täiskogu mulle andeks annab, siis ma võtaksin küll poolelijäänud küsimused enne arutusele. Ma väidan, reglement kohustab mind kohe alustama kiireloomuliste küsimuste arutamist. Kas võtame vastastikku vastutuse enda peale? Ärge siis väga kaugele pange neid väljajagatud seaduseelnõusid, me võib-olla jõuame täna neid arutama hakata.

Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi riigieelarve 1992. aasta kulude finantseerimise kohta" eelnõu esimese lugemise jätkamine

Juhataja

Nii. Ühiselt võtsime vastutuse endale ja sellisel juhtumil on ettepanek jätkata selle kiireloomulise küsimuse arutamist, mille me katkestasime eile arvestusega, et jätkame täna.

Jutt on Eesti Vabariigi käesoleva aasta riigieelarve aastakulude finantseerimisest. Ma täpsustan asjaolusid. Me kuulasime ära ettekanded, esitasime küsimused ja lõpetasime läbirääkimised. Katkestamise motiiv oli selline, et valitsus peab esitama meile täiendava informatsiooni. Reglemendi kohaselt võiks praegu teha ettekande härra Miller, seejärel esitame talle küsimusi. Läbirääkimisi me enam ei pea, sest läbirääkimised on lõppenud. Nõus? Ma palun kõnetooli härra Milleri!

R. Miller

Austatud Ülemnõukogu! Vastavalt eile vastu võetud otsusele valmistas rahandusministeerium ette materjali vabariigi riigieelarve kahe kuu tulude ja kulude täitmise kohta, mis on rahvasaadikutele välja jagatud. Ma kommenteeriksin mõne sõnaga veel kord tekkinud situatsiooni.

Kui vaadata üksikuid kulusid, siis tahaksin ära märkida seda, et näiteks teisel leheküljel on toodud kulutused kommunaalmajandusele 33 miljoni rubla ulatuses. 23 miljoni rubla ulatuses on doteeritud soojusenergia hinnavahet, mis tekkisid jaanuaris-veebruaris. 25 miljoni rubla võrra suurenesid Elamuameti kulutused kanalisatsioonile.

Põllumajandusele eraldati 97 miljonit rubla, sellest 20 miljonit talufondile. Teravilja ja piima hinnavahe kompenseerimiseks anti 40 miljonit rubla, kapitaalmahutusteks 19 miljonit rubla. Eelarvelistele arutustele on eraldatud 7,6 miljonit, Maa-ametile 3,3 miljonit.

Muude kulutuste puhul pean märkima, et geoloogilisteks uurimistöödeks eraldati 2,4 miljonit rubla, tööstusenergeetika ministeeriumile teaduslikeks uurimistöödeks 0,3 miljonit rubla ja kaubandusministeeriumile 0,7 miljonit rubla lihakonservide ja mitmesuguste teiste kaupade riikliku reservi moodustamiseks.

Need oleksid täiendavad kommentaarid lisaks eilsetele kommentaaridele riigieelarve kulutuste kohta.

Nüüd ma tahaksin rahvasaadikute tähelepanu juhtida sellele, et täna hommikul arutasime koos majanduskomisjoniga küsimust, et Ülemnõukogu annaks valitsusele loa välja lasta siselaen 10 miljoni dollari ulatuses. Ma tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Küsimused härra Millerile. Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud härra Miller! Olukord eelarve kinnitamisel Ülemnõukogus on muutunud üpris imelikuks. Teie ja valitsuse põhiseisukoht, et te võite kulutada raha Ülemnõukogu poolt kinnitatud struktuuri järgi, on ainuõige. Me saame aru, et need numbrid praegu midagi ei tähenda. Kuid ma tuletaksin teile meelde, et Ülemnõukogu ei ole kinnitanud selle eelarve struktuuri. See on läbi arutamata. See toodi meile nädal tagasi ja kõik. Täna esitasite meile uusi materjale, kus on palju huvitavaid arve. Aga nende arvudega ei ole vähimatki peale hakata, sest me ei oska öelda, kas need vastavad sellele struktuurile, mida te meile omal ajal esitasite ja siis jälle tagasi võtsite. Meil ei ole võimalik midagi kontrollida. Ma arvan, et ma väljendan kõigi saadikute soovi, kui ütlen, et me tahame kinnitada eelarve struktuuri ja kontrollida selle täitmist kuude kaupa. Kas te peate võimalikuks näiteks aprilli esimesel istungil esitada Ülemnõukogule kinnitamiseks eelarve struktuuri, et me saaksime kontrollida valitsuse tegevust raha kulutamisel? Aitäh!

R. Miller

Härra Allik! Ma olen sellisel arvamusel, et ka täna ei ole võimalik isegi struktuuri kinnitada, sest muudatused, mis toimivad, ei toimi kõigis ministeeriumides, kõigis ametites ja kõigis majandusharudes ühesuguselt. Need muudavad järsult kulutuste struktuuri ühes või teises valdkonnas. Näiteks, kui kallinevad toiduained, siis kasvavad kulutused. Kohe näiteks üldharidusasutuses, koolides, spordiinternaatkoolides ja mõnes teises asutuses. Samal ajal ei mõjuta see näiteks kultuurikulutusi, rahvamajanduse ega transpordikulusid. Kui tõusevad kütuse hinnad, siis suurenevad kulutused kõigis rahvamajandusharudes, ministeeriumides ja ametkondades. Me tegime vahepeal ettepaneku finantseerida rahvamajandust teise variandi järgi struktuurist lähtudes ning lubada valitsust finantseerida ülelaekuvatest tuludest 40% struktuurist lähtudes ning 60% ulatuses vastavalt vajadustele. Me tegime kontrollarvutused möödunud aasta tegelike kulutuste baasil eelarvestruktuurist lähtudes. Kujunes välja selline olukord, et osa ministeeriume oleks vajalikust rahast ilma jäänud. Sellises situatsioonis ei saa

ma toetada härra Alliku seisukohta lähtuda finantseerimisel eelarve struktuurist. Nüüd oleme aluseks võtnud teise variandi ning teinud kulutuste kohta täiendavad arvutused.

R. Veidemann

Härra juhataja! Härra minister! Mitmed vabariigi teadusasutused on hakanud kokku tõmbama oma teaduslikke potentsiaali. Inimestele hakatakse palka maksma 0,8, mõnel pool koguni poole palga ulatuses. Kas see johtub sellest, et teaduse finantseerimine on vähenenud, või sellest, et teadusasutused on sunnitud nüüd maksma suurendatud üüre, elektriarveid ja peavad osa inimpotentsiaali kokku tõmbama, kuna teadusasutuste füüsiline eksisteerimine on muutunud kallimaks? Kuidas oleks võimalik vastavaid korrektiive eelarvesse viia? Tänan teid!

R. Miller

Probleem ei ole, härra Veidemann, mitte ainult teadusasutustes, probleem seisneb kogu sotsiaalsfääri ja majanduse finantseerimises. Kui meil ei jätku raha, tekib küsimus, kellelt ja kus maha võtta, kellele vähem, kellele rohkem juurde anda. Uute arvutuste põhjal eelistab rahandusministeerium n.-ö. sotsiaalsfääri. Teaduse finantseerimine toimub meil praktiliselt teadusfondi kaudu, välja arvatud üksikud erandid. Täiendavaid kulutusi ei näinud me ette kapitaalvahetuste finantseerimiseks, kapitaalremondiks ning inventari soetamiseks. Teadusfondile oli eelarve teise variandi järgi ette nähtud üheks kuuks 17,6 miljonit rubla. Uutest arvestustest lähtudes on teadusele ette nähtud 41,3 miljonit rubla. Palgad suurenevad 9 miljonilt rublalt 15,2 miljoni rublani.

A. Zöbin

Lugupeetud härra minister Miller! Küsimused on järgmised. Selgitage, palun, kuidas saab nii olla, et inimesed nälgivad, aga meil on sellel paberil kirjas, et tulud on 1,5 korda suuremad kui kulud. Teiseks. Kommenteerige, mida kujutab endast 200 miljonit rubla, mis me peame Venemaalt saama. Kas see on kingitus või midagi muud? Ja kolmandaks. Kas on võimalik kroonide ja rublade paralleelne käibelolek, kui oma rahatahti ei jätku? Ükskõik kui palju me neid ka välja ei laseks, ikkagi kaovad nad ära Venemaale. Ma pean silmas rublasid.

R. Miller

Igas tšekiraamatus on 12 lehte ja iga lehe väärtus on 100 rubla. Need on kindla väärtusega tšekid, mis käiku lähevad. Võltsimise vältimiseks rakendatakse trükikojas "Vaba Maa"

täiendavaid kaitsemeetmed. Paralleelraha krooni näol me ei kavatse käiku lasta, see on rahareformi küsimus.

A. Junti

Lugupeetud juhataja ja ettekandja! Keskfraktsioon esitab Ülemnõukogule otsuse projekti, mis kõlab lühidalt järgmiselt: "Kohustada Eesti Vabariigi Valitsust kohe tühistama otsuse jahu ja jahutoodete hinnatõusu kohta, mis pidi hakkama kehtima alates 1992. aasta 26. märtsist." Küsimus teile kui valitsuse esindajale. Kuidas te kommenteerite eile avaldatud jahu ja jahutoodete kuni kolmekordset hinnatõusu? Milline on selle seos kavandatava eelarvega? Milline on teie arvamus antud otsuse projekti kohta? Aitäh!

Juhataja

Enne, kui härra Miller vastab, ütlen ma niipalju, et see ei ole alternatiiv selle päevakorrapunkti juurde. See võib olla eraldi päevakorrapunkt.

A. Junti

Täiesti õige.

R. Miller

Kuna härra Junti palus minu kommentaari hindade tõusu kohta, siis ma toon esile kaks momenti. Teatavasti on leiva ja saia küpsetamine väga energiamahukas töö. Leivahindade tõus on seotud ainult energiakandjate kallinemisega. Kui leiva hinda mitte tõsta, siis tekib olukord, et leiva tootmine läheb kahjumisse. Üleeile me vaatasime koos Hinnaametiga selle küsimuse põhimõtteliselt läbi. Hinnaamet pidi veel kord kontrollima kõiki kalkulatsioone. Seejuures tahan ma öelda, et jahu tootmise rentaablus oli projekteeritud 5–6% piiresse. Saia- ja nisujahu probleemist. Teatavasti meil endal nisu ei ole. Esimesed partiid, mis me saime, tulid Euroopa Ühenduse abina. Kokku oli seda 2000 tonni, sellest 500 tonni realiseeriti sotsiaalabi korras ning 1500 tonni läks saia küpsetamiseks. Hiljem saadi Euroopa Ühenduselt 60 000 tonni nisu. Selle kohta kehtis Euroopa Ühenduse nõudmine, et nisu väärtus määratakse kindlaks maailmaturuhindades, lähtudes seejuures dollari ja rubla ametlikust kursist Eesti Panga noteeringu järgi. Kui niisugune hind oleks kehtestatud, siis oleks sai veel rohkem maksnud. Suurte vaidluste ja kauplemiste peale osutus võimalikuks kehtestada nisu hinnaks (tasuta ei lubatud meil seda kasutada) 6 rubla 1 kg. Sellest saadud vahendid lähevad

spetsiaalsesse fondi sotsiaalsfääri täiendavateks kuludeks ning riskigruppide materiaalseks toetamiseks. Selline on minu kommentaar nisu kohta.

K. Sergij

Lugupeetud härra minister! Mina kui majandusnimene arvan, et mida keerulisem on olukord, seda rohkem on vaja arvutada. Ma ei mõista sellist olukorda, kui hinnad idas tõusevad 6–7–8-kordseks, meie vabariigis aga 70–80-kordseks. Paljudes ettevõtetes tõusevad hinnad järsult. Järelikult suurenevad ka nende ettevõtete tulud. Ka töötasu revideeritakse palju kiiremas tempos kui eelarvelistes organisatsioonides. Tähendab, suureneb ka sotsiaalfond. Kas valitsus üldse kontrollib olukorda vabariigis või teevad ettevõtted seda, mida tahavad? Ja teine küsimus. Te teatate Ülemnõukogule, et esitate eelarve pärast krooni kehtestamist. Kui te ei saa praegu koostada eelarvet kehtivates rublades, kuidas suudate siis selle koostada kroonides?

R. Miller

Ma tahaksin öelda, et turumajanduse printsiipide järgi majandust ei kontrollita. Majandust tuleb reguleerida. Selles valdkonnas on meie vabariigis tõepoolest puudujääke. Põhimõtteliselt tahetakse üle minna maailmaturu- või selle lähedastele hindadele, mis on meile 80% ulatuses kindlasti peale sunnitud (näiteks kütuse kallinemine). Ma võin selle kohta tuua kümneid näiteid. Nüüd palkade kasvust. Tõepoolest ei ole palkade kasv pidanud sammu hindade kasvuga ja rahva elujärg on alla läinud, seda võib tunda igal sammul. Kuid samal ajal ma rõhutaksin seda, et ka eelarvesse laekumised on suurenenud, samuti on suurenenud laekumised sotsiaalfondi. Kuid ühtlasi on suurenenud need kulutused, mis tuleb teha sotsiaalsfääri ülalpidamiseks, palkade tõstmiseks, majanduskulude katteks ning elanikkonnale makstavateks kompensatsioonideks. Dotatsioonid hinnatõusu ei pidurda. Võtame näiteks soojusenergia ja piima. Kulutused suurenevad. Seepärast peab suurenema ka elatusraha. Tänapäeva seisuga on sotsiaalfondil puudu 200 miljonit rubla, ravikindlustusel on puudu peaaegu samasugune summa. Riigieelarves ei ole sugugi kõik tasakaalus, sellesse tuleb pidevalt operatiivselt sekkuda, vaadata läbi kulud ja tulud. Näiteks on minu igahommikune esimene küsimus, kui palju oli eile õhtuks riigieelarves arvel raha. Eile õhtuks oli näiteks riigieelarve kontrol ainult 25 miljonit rubla. Nii peame pidevalt töötama. Sellest lähtudes palubki vabariigi valitsus teilt luba, et me saaksime operatiivselt tegutseda. See on tõepoolest usalduse küsimus, kas te usaldate või mitte. Rahandusministeeriumil tuleb 80–90% otsustest teha operatiivselt. Teisiti täna lihtsalt hakkama ei saa. Nüüd küsimuses teisest poolest. Kas me

saame eelarve kroonides teha või mitte? Me peame ka kroonieelarve tegema. Kas see jääb püsima või mitte? Selles ei ole kahtlust, et me teeme kroonieelarve projekti.

M. Lauristin

Härra Miller! Teie viimane kirjeldus sellest, kuidas praegu toimub majanduse operatiivne juhtimine, avas kuulajatele pildi olukorrast, mis meil täna valitseb, aga mis ilmselt seda olukorda täpselt ei peegelda. Aga ometi on sellises olukorras vajalik, et parlament ja parlamendi kaudu ka kõik valijad saaksid võimaluse kontrollida eelarveliste ja tõesti kasinaks muutunud vahendite kasutamist kas või tagantjärele. Niisugune kava, et see toimub ainult valitsuse riskil, on minu meelest kogu riigi arengule üpris ohtlik. Meie tunnetame iga päev, et vastutame inimeste ees, meilt küsitakse ja siit koorub ka küsimus teile. Kuidas valitsus kavatseb edaspidi tagada parlamendi kontrolli eelarveliste vahendite kasutamise üle, ja konkreetselt, millal me saame märtsi kohta hoopis detailsema ülevaate veebruari omaga võrreldes?

R. Miller

Proua Lauristin! Küsimus kontrollist kui sellisest on muidugi tähtis ja oluline. Kontrolli puhul on kaks momenti. Eksisteerib n.-ö. eelkontroll ja järelkontroll. Eelkontrolliks on alati olnud eelarve projekt, mis arutatakse läbi parlamendis ja tema komisjonides, samuti vaadatakse see läbi ministeeriumides ja ametites. See on eelkontroll. Tänapäevaks on 1992. aasta riigieelarve eelkontroll praktiliselt ära langenud. Põhjustest ma rääkisin. Märtsi palju detailsem aruanne tähendab üksikute ministeeriumide ja ametite aruannet kuluartiklite lõikes. Me suudame esitada selle aruande pärast ministeeriumide ja ametite aruannete laekumist selle kohta, kuidas on tegelikult raha kasutatud. Esimese kvartali kohta teevad ministeeriumid ja ametid aruande 25. aprilliks, pärast seda rahandusministeerium. Ministeeriumil läheb aega umbes 10 päeva selleks, et need materjalid kokku võtta ja lõplikult vormistada. Ma arvan, et detailsema ülevaate saab 5. ja 10. aprilli vahel. Haridusministeeriumi kulutuste kohta saame anda ülevaate selle kohta, kui suured on toitlustamiskulud ja kulutused inventari soetamiseks 5.–10. mai paiku. See on n.-ö. järelkontroll ja analüüs.

Juhataja

Suur tänu! Aleksei Zõbini teine küsimus.

A. Zõbin

Härra Miller! Palun väga vabandust, aga ma ei saanud vastust ühelegi küsimusele ja kordan neid veel kord. Miks praegustes tingimustes ületavad tulud 1,5-kordselt kulused? Kas 200 miljonit rubla on kingitus, kompensatsioon kaotatud või rikunud rahatähtede eest või mingisuguste arvelduste tulemus? Kas on võimalik krooni ja rubla paralleelne ringlus? Inimesed tahavad ikkagi raha, mitte neid tšekiraamatuid. Palun anda nendele kolmele küsimusele konkreetsed vastused! Pole vaja pikalt rääkida. Palun vabandust!

R. Miller

Esimene küsimus käib tulude ülekaalu kohta. Küsimus seisneb selles, et kulutuste tegemise ja tulude laekumise vahel on ajaline vahe. Kui me hakkame finantseerima näiteks märtsi, siis me ei tea märtsi tegelikke kulutusi, tulud selguvad lõplikult aprilli jooksul vastavalt maksuseadustes ettenähtud laekumistähtajale. Nii et me ei saa mitte kunagi vaadata seda, et tulud ja kulud oleksid tasakaalus, vaid tulude laekumine ja kulude tegemine on ajaliselt erinev. Näiteks, kui meil oli tarvis finantseerida jaanuari alguses kulutusi, siis ei olnud laekunud 1992. aasta arvele veel ühtegi kopikat, aga kulutusi tuli hakata tegema juba kuu alguses. Selleks kasutasime jooksvat arvel olevaid summasid, mis olid jäänud eelmise aasta jäägist. Teine küsimus krooni ja rubla paralleelse ringluse kohta. Sellele ma, härra Zõbin, vastust anda ei saa, see on rahareformi komitee küsimus ja täna avaldamisele ei kuulu. Küsimus 200 miljonist rublast. Kas see on tehtud arvestuste alusel või mitte? Ma tahaksin öelda seda, et läbirääkimistel Venemaa Keskpangaga taotleti rohkem, sest sularahavajadus ja puudujääk on suurem kui 200 miljonit. Kuid me ei saa Venemaa Keskpangale vägisi ette kirjutada, kas me tahame 300, 400 või 500 miljonit rubla. Venemaa Keskpank andis esialgu nõusoleku ainult 200 miljoni rubla peale. Sellest on 100 miljonit rubla kätte saadud. Ma ei tea, kas minu vastus rahuldab teid, härra Zõbin.

P. Lutt

Lugupeetud härra Miller! Te räägite siin, et jahutooted kallinevad sellepärast, et elektrienergia hind on kallinenud. Sellest tuleneb minu küsimus. Öelge, palun, kas jahutoodete valmistamiseks on vaja rohkem energeetilisi ressursse kui piima tootmiseks, sest piima hind ei ole enam muutunud. Ja teiseks. Kas on vaja energiat rohkem liha tootmisel, sest liha kokkuostuhind on viimase kümne päeva jooksul langenud 30%? Kui asi nii edasi läheb, siis ei ole põllumehed võimelised kuu aja pärast mitte midagi maal tegema. Aitäh!

R. Miller

Mis puutub energiamahukusse, siis ausalt öeldes ma ei ole insener ja ei oska nendele küsimustele vastata, Mis on energiamahukam, kas liha, piima või vilja tootmine? Härra Lutt! Kui teid selline küsimus väga huvitab, siis ma võiksin need küsimused välja selgitada ja teile andmed hiljem esitada. Ma tõepoolest ei tea, kui palju läheb 1 kilogrammi või liitri piima tootmiseks energeetilisi ressursse. Kui palju kulub energiat ühe kilogrammi odra, kaera või rukki tootmiseks? Ma ei oska seda teile tõepoolest öelda. Mis puutub piima hinnasse, siis võin öelda, et piima hind ei ole tõusnud seetõttu, et vabariigi valitsus otsustas piima tootmist kompenseerida. Poodides on näiteks olnud müügil võid 230 rubla kilogramm, kuu aega tagasi maksis või 150 rubla kilogramm.

K. Ellik

Lugupeetud spiiker! Lugupeetud minister härra Miller! Kolleeg Lutt küsis juba minu eest põhilise ära, kuid ma tahaksin saada siiski teavet. Te vastasite kolleeg Juntile nii, et leiva ja saia hind tõusis sellepärast, et küpsetamise kulud suurenesid, aga kuidas on lood jahu hinna tõusuga? Aitäh!

R. Miller

Kui te tähelepanelikult kuulasite, siis jahu hind tulenes Euroopa Majandusühenduse nisuabi hinnast (6 rbl. 1 kg). Sellise hinnaga müüakse nisu teraviljakombinaatidele.

A. Ristkok

Lugupeetud härra minister! Meie eelarvesüsteemi ei vasta omavalitsuse vajadustele. Omavalitsustel ei ole tänase päevani koha peal reguleeritavat tulude baasi. See tähendab seda, et kõige olulisemat ressursi oma kohustuste täitmiseks nad ise juhtida ei saa. Haldusreformist möödunud kahe aasta jooksul ei ole olulisi ümberkorraldusi riigi rahanduses õnnestunud saavutada. Käesoleva otsuse projekti teine punkt astub omakorda sammu võrra tagasi, distants eesmärgi ja materiaalse baasi vahel suureneb veelgi. Mil moel ja millal see vähikäik omavalitsuste kasuks korvatakse?

R. Miller

Ma tahaksin öelda seda, et tulude baas kohalike eelarvete osas on kindlaks määratud maksuseadustega. Vastavalt üksikisiku tulumaksu seadusele laekub 100% üksikisiku tulumaksust kohalikesse eelarvetesse. Vastavalt ettevõtte tulumaksu seadusele laekub 35%

ettevõtte tulumaksust kohalikesse eelarvetesse. Seni oli olukord selline, et vabariikliku alluvusega linnades ületasid tulud märgatavalt kulused, välja arvatud Tartu ja Pärnu. Ida-Virumaa kandis tänu põlevkivi suurele ressursmaksule liigsed tulud riigieelarvesse. Pärast hinnareformi oli olukord selline, et kõik linnad ja maakonnad peavad saama finantstoetust riigieelarvest. Kas see on normaalne olukord? Ma ütleksin, et see on problemaatiline ja tuleb lahendada haldusreformi käigus, mis praegu on algstaadiumis. Koos haldusreformiga tuleb paika panna süsteem, millised funktsioonid jäävad küladele, valdadele, maakonnalinnadele, mis maakonnavalitsusele. Töö selles suunas praegu käib. Me oleme kaks korda seda probleemi arutanud maavalitsuste juhtidega, seal osalesid ka valdade esindajad. Aga ühist seisukohta veel ei ole. Lähtudes funktsioonide täpsustamisest, tuleb reguleerida ka kulutuste tegemine, finantseerimine ning seoses sellega on tarvis ümber arvestada ka tulude baas. Küsimus, millised kulutused on majanduslikult põhjendatud, mida finantseerida kohalike eelarvete kaudu, millised kulutused peaks võtma riik oma kanda – need probleemid on lahendatud erinevates riikides mitut moodi. Näiteks on Soomes võetud riigieelarve kulutuste kanda õpetajate palgad ja veel teisi kulutusi, mida tehakse kohalikes omavalitsustes. Mõnes riigis kaetakse need kulutused kohalike omavalitsuste tuludest. Vastavalt sellele tuleb ümber kujundada ka tulude struktuur. Kui meil täna kaetakse kõik need kulutused kohalike omavalitsuste tulude arvel (nad saavad ka 100% üksikisiku tulumaksust kohalikesse eelarvesse), siis Soomes ja enamikus riikides on üksikisiku tulumaks jaotatud nii kohaliku eelarve kui riigieelarve vahel. See on protsess, mis meil tuleb haldusreformi käigus lahendada, aga rahandusministeeriumi heast tahtest see küll ei olene. Ma ütlen veel kord, et vabariigi valitsus tegeleb selle küsimusega, on tihedates kontaktides kohalike omavalitsustega. Millal need süsteemid lõplikult funktsioneerima hakkavad, on raske öelda. Enne seda on need küsimused tarvis läbi arutada külades, valdades ja maavalitsustega, kooskõlastada finantseerimise küsimused. Möödunud aasta suvel toimusid läbirääkimised Viljandis, kus osalesid valdade ja maakondade esindajad. Me jõudsime esialgu ühisele seisukohale, et hakkame õpetajate palku finantseerima riigieelarvest, et riik kindlustab ja garanteerib õpetajatele palga. Leppisime kõik ilusti kokku, 2 nädalat läks mööda, asjad mõeldi ringi, hakati protesteerima, ja nii jäime edasi samasse paika. Ma tahan veel kord rõhutada, et see ei ole lihtne protsess.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid! Kell on 12.00, me teeme nüüd vaheaja. Härra Miller! Pärast vaheaega esitavad saadikud teile veel küsimusi.

M. Lauristin

Lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Mul on teile au ja rõõm teatada, et homme jõuab Tallinna konverents, mis algas eile Stockholmis. See on Euroopa Nõukogu majanduskomitee konverents. Selle teemaks on Balti mere regiooni majanduslik taassünd, konverents on avatud ka Ülemnõukogu liikmetele, see toimub Sakala keskuses. Homme esineb härra Vähi ja samuti Läti ja Leedu esindaja. Ma palun väliskomisjoni, majanduskomisjoni, Balti Assamblee liikmeid ja kõiki Ülemnõukogu liikmeid, kes tunnevad asja vastu huvi, tulla homme kell 10 sinna Sakala keskusse arutama Euroopa riikide parlamentääridega meie majandusliku taassünni küsimusi! Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Istung jätkub kell 12.21.

V a h e a e g

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud härra minister! Vististi liiga sageli õigustatakse sularahanappust meil sellega, et Venemaa ei anna raha. Me ei käitu vist päris korrektselt, sest meie vabariik on rublatsoonis ja kui üks selle tsooni liikmeid laseb vabaks hinnad ja palga, siis tabab inflatsioon tervikuna kogu tsooni. Sellepärast peaks olema pisut korrektsem. Meie alustasime seda inflatsiooniprotsessi ja nüüd on tagajärjed käes. Seda esiteks. Teiseks. Kolleeg Zõbini küsimusele vastates te ütlesite, et tulude ülekaal kulude üle on ajutine. Te olete juba kaks aastat rahandusminister ja juba kaks aastat on meie eelarves tulud ülekaalus. See näitab, et te olete hea minister, aga ei näita seda, et meil on terve majandus. Isegi USA majandus, USA valitsus on pangale võlgu. Kas teie ettepanek ei ole mitte muudetud kujul endise Savisaare valitsuse ettepanek erakorraliste volituste andmise kohta? Mille poolest siis praegune olukord endisest erineb? Tänan!

R. Miller

Kui ma vastasin härra Zõbini küsimusele, siis ma märkisin, et ka Venemaal on rahapuudus. Ma ei süüdistatud Venemaad, vaid konstateerisin fakti. Me oleme tõepoolest rublatsoonis. Kui ühes vabariigis valitseb inflatsioon, siis on sellel ka teatud tagajärjed teistes vabariikides. Nüüd küsimuse teine osa – tulude ülekaalust. Tulude ülekaal on tõepoolest olnud, aga ma

kordan, et varsti seda enam ei ole. Seda on näidanud märtsi prognoos. Ma arvan, et me peame hakkame mõnevõrra võlgu elama. Kui suureks see võlg lähikuudel kujuneb, on iseküsimus. Tuleb põhimõtteliselt otsustada sise- ja välisvõla proportsioonide küsimused, mis on eri riikides erinevad. Meil tuleb hakata pidama nii sise- kui välisvõla arvestust. Rahandusministeeriumis on komplekteerimisel välissuhete osakond, kes hakkab tegelema riigivõlgadega.

E. Põldroos

Lugupeetud härra Miller! Ajakirjanduses levitatakse praegu suure rõõmuga versiooni, et Eesti riik on pankrotis. Milline on teie hinnang? Ei või jaa? Kas Eesti riik on pankrotis?

R. Miller

Härra Põldroos! Kõige lihtsam oleks öelda ei ning jaa. Kuid küsimuse sisu on märksa laiem kui ei või jaa. Soovitan kõigil rahvasaadikutel lugeda "Rahva Hääles" ilmuvat akadeemik Hagelbergi artiklit, mis avab väga põhjalikult meie rahalise olukorra. Kui öelda, et täna oleme pankrotis, siis ei ole see minu arvates päris õige. Me võiksime öelda, et oleme täna rahalistes raskustes, millest tuleb välja rabelda.

Juhataja

Suur tänu, härra Miller! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Nüüd oleks meil vaja härra Uluotsaga, kes esindab eelarve-majanduskomisjoni, langetada seisukohad laekunud parandusettepanekute suhtes. Tutvustage hästi lühidalt parandusettepanekuid.

Ü. Uluots

Ma usun, et olete kogu informatsiooni härra Milleri käest kätte saanud. See on küllaldane, et me saaksime asjad ruttu ära klaarida. Härra Miller juba ütles, et komisjoni ettepanekul kirjutasime juurde 3. punkti: lubada valitsusel välja lasta siselaen 10 miljoni USA dollari ulatuses. Ütlen välja ka oma isikliku arvamuse: mina olin komisjonis selle vastu. Vastu olin seepärast, et eelarveseaduses on ühe tuluartiklina näidatud laenuid. Kusagil ei ole kirjas, et Ülemnõukogu peaks tingimata kinnitama sise- ja välislaenu suuruse, tähendab, see asi on meil fikseerimata. Komisjon oli arvamusel, et see võiks siiski siin olla. Aga ta ei pea siin olema.

Nii. Alustan Jaak Allikust ja Jaan Lippmaast. Nemad pakkusid välja, et lisada punkti 1 juurde veel lisalause: "...välja arvatud Eesti Vabariigi kaitsekulutused, mille eelarve vajab

Ülemnõukogu-poolset kinnitamist." Tähendab, mõte on selles, et rahandusministeerium ei tohiks praegu teha mingeid kaitsekulutusi niikaua, kuni Ülemnõukogus ei ole kinnitatud kaitsekulutuste eelarvet. Ma ütlesin juba eile selle kohta, et see, mis on praegu ostetud, on ostetud valitsuse reservfondist ja meil ei ole praegu üldse instantsi, kes selle eelarve koostaks. Kui moodustatakse kaitseministeerium, kui tuleb kaitseminister, siis ma olen täiesti veendunud, et üks esimesi dokumente, mis tuleb Ülemnõukogule esitada, on kaitsekulutuste eelarve. Aga praegu ei peaks seda siia sisse kirjutama. Kas härra Lippmaa ja Allik nõuavad hääletamisi või mitte, see on nende asi. Aga ma ütlen, see eelarve tuleb. Kui kaitseministeerium moodustatakse, tuleb eelarve esimese dokumendina Ülemnõukogu ette.

Juhataja

Härra Uluots! Kas see on Jaak Alliku parandusettepanek?

Ü. Uluots

Jaa. Need kaks tükki, Jaak Allik ja Jaan Lippmaa ...

Juhataja

Tähendab, Jaak Allik täpsustab asjaolusid. On alust karta, et mõte polnud päriselt see. Jaak Allik loomulikult ei kiida seda, vaid täpsustab. Jaak Allik.

J. Allik

Ma tahan öelda seda, et otsuse projekt näeb ette valitsusele blankoveksli andmist kuni juulini. See, et kaitseministeerium esitab meile mingi eelarve, see on härra Uluotsa arvamus, kuid mingit vajadust ei ole kaitseministeeriumil seda teha, kui me otsuse täna vastu võtame. Teiseks. Eelarve struktuuris on iseseisev rida "Kaitseministeerium." Nii et selle alt võib kulusi teha ka ilma selleta, et kaitseministeerium olemas oleks. Koos härra Lippmaaga soovime, et kaitseministeeriumi eelarve kuuluks Ülemnõukogus kinnitamisele, et see ei jääks ainult härra Uluotsa otsuseks.

Ü. Uluots

No ma ei oska antud juhul üldse käituda. Praegu ei ole kedagi, kes selle eelarve meile valmis teeks.

Juhataja

Härra Miller annab vajaduse korral kohe lisaseletusi. Jätkame. Hästi lühidalt. Võtame nüüd kõik läbi ja siis hakkame hääletama. Kokkuvõtte teeb härra Miller.

Ü. Uluots

Võib edasi minna?

Juhataja

Jah, hästi lühidalt.

Ü. Uluots

Nii. Järgmine oli Ants Paju. Teda kohal ei ole. Ta formuleeris eile oma ettepaneku väga segaselt, et me arvestaksime kokkuhoitud summasid. No ma saan temast aru, ta ei ole finantsist. Tähendab, mõeldud on seda, miks 1. märtsi seisuga ületasid tulud kulusid. Õiendis on kirja pandud nii: vabad vahendid. Vabu vahendeid on niisiis 346 837 000 rubla. See raha on arvesse võetud. Ants Paju soov on rahuldatud, komisjon on selle ettepaneku vastu võtnud.

Nii. Järgmine ettepanek on härra Arvo Juntilt, kes palub sõnastada pealkirja järgmiselt: "Erakorraliste volituste andmisest Eesti Vabariigi Valitsusele riigieelarve 1992. aasta kulude finantseerimisel". Komisjon leidis, et see küsimus ei ole sisuline, vaid poliitiline. Majanduse ja finantspoliitikasse ei ole tarvis seda sisse tuua, sisuliselt see midagi ei muuda. Me härra Milleriga arvame, et tegelikult peatab see teatud ajaks meie eelarveseaduse, aga ei loo mingit eriolukorda. Kui härra Junti nõuab hääletamist, siis on see tema privileeg ja õigus.

Nii. Härra Rein Veidemanni katkestamise ettepanek sai eile positiivselt otsustatud. Tema palub seda, et see otsus kehtiks kuni 1. maini ja jätta ära teine punkt. Härra Miller ja mina seletasime eile, miks seda ei ole kasulik teha. Sellisel juhul hakkame kuude kaupa tõstma summasid edasi-tagasi. Härra Miller lubas meid hakata informeerima jooksvatest kulutustest. Siin tuleb arvestada seda, et mais-juunis hakkavad kulutused langema ja rahandusministeeriumil on praegu palju vabamad käed opereerida "punaste saldodega". Muidu tõmbame tal kotisuu kinni. Härra Veidemann! Komisjon kahjuks ei toeta teie ettepanekut, teil on muidugi õigus panna oma ettepanek hääletusele. See on kõik.

Juhataja

Kohaloleku kontroll. Kohal on 69 rahvasaadikut, puudub 29.

Nii, härra Uluots. Me teeme nüüd niimoodi. Me ütleme selle saadiku nime, kelle parandusettepanekuga on tegemist. Mina küsin saalist järele, kas parandusettepaneku sisu on mõistetav, härra Uluots ütleb, kas komisjon seda aktsepteerib või ei aktsepteeri. Vastavalt sellele me selgitame välja, kas paneme ettepaneku hääletusele või mitte. Esimene rahvasaadik.

Ü. Uluots

Härra Rein Veidemann. Parandus punkti nr. 1 juurde. Ettepaneku sisu: et see otsus kehtiks ainult 1. maini.

R. Veidemann

Härra juhataja! Ma palun, et see ettepanek pandaks hääletamisele. Asi on nimelt selles, et praegu minnakse selle otsusega vastuollu eelarveseadusega. Seda esiteks. Ja teiseks. Saan aru, et meil tekib ebamugavusi mai algul. Las tekib. Ma tean, mille eest ma kaasvastutan. Antud juhul, kui see otsus läbi läheb, ei vastuta mina enam valitsuse tegevuse eest.

Juhataja

Nii. Ma sain aru, et Rein Veidemannil on kaks parandusettepanekut.

Ü. Uluots

Jaa. Üks jääb.

Juhataja

Üks jääb? Kas kõik kolleegid mõistavad Rein Veidemanni parandusettepaneku sisu? Mõistavad. Komisjon ei aktsepteeri?

Ü. Uluots

Ei aktsepteeri.

Juhataja

Panen hääletusele. Härra Uluots! Kas on kokku lepitud naabritega, kuidas tema hääletab härra Uluotsa eest?

Ü. Uluots

Punane nupp ...

Juhataja

Härra Uluots teatas, et punane ... Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Rein Veidemanni parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 26 rahvasaadikut, vastu on 31, erapooletuks jäi 2. Ettepanek ei leidnud toetust.

Ü. Uluots

Järgmine on härra Junti, kes palub muuta pealkirja.

Juhataja

Kas härra Junti parandusettepaneku sisu on mõistetav? On mõistetav. Härra Junti.

A. Junti

Lugupeetud juhataja ja ettekandjad! Minu parandusettepanek tugineb härra Milleri eile kinnitatud väitele, et tegemist on mitte tavalise, vaid erakorralise dokumendiga. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu!

Ü. Uluots

Siis te nõuate hääletamist?

Juhataja

Jah, läheb hääletusele. Komisjon ei aktsepteeri.

Ü. Uluots

Ei, sest see ei ole sisuline küsimus.

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Arvo Junti parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 19 rahvasaadikut, vastu on 34, erapooletuks jäi 5. Ettepanek ei leidnud toetust.

Ü. Uluots

Ants Paju ettepanekut on arvestatud.

Juhataja

Kas keegi nõuab Ants Paju ettepaneku hääletusele panekut? Teda ennast kohal ei ole. Minu kohus on küsida. Tema ettepanekut on arvestatud. Iga saadik võib veel nõuda hääletamist. Ei nõuta. Tänan!

Ü. Uluots

Me kirjutame juurde neljanda punkti, mis käsitleb Jaak Alliku ja Jaan Lippmaa ettepanekut. Formuleeringu esitas härra Miller. Sellega on minul kõik.

Juhataja

Kolleegid! Ega ma ei ole kellegi parandusettepanekut unustanud? Ei ole unustanud. Ma tänan! Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus "Eesti Vabariigi riigieelarve 1992. aasta kulude finantseerimise kohta"? Palun hääletada! 50 häält on vaja. Selle ettepaneku poolt on 52 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 10 jäid erapooletuks. Otsus on vastu võetud.

Eesti Vabariigi Eriteenistuse moodustamise kohta

Juhataja

Kolleegid! Nagu me kokku leppisime, jätkame katkestatud küsimustega. Ülemnõukogu katkestas eelmisel istungil ühe otsuse arutelu, mis käsitles Eesti Vabariigi Eriteenistuse moodustamist.

Me kuulasime ära valitsuse ettekande, esitasime ettekandjale küsimused, kuid juhtivkomisjon palus arutelu katkestada. Nüüd ma palun kõnetooli riigikaitsekomisjoni esimehe härra Enn Tupi kaasettekandeks!

E. Tupp

Härra juhataja! Lugupeetud kolleegid! Eile jäi pooleli eriteenistuse kohta käiv Ülemnõukogu otsuse projekti arutamine selles staadiumis, kus põhiettekanne oli tehtud. Põhiettekananja

vastas ka suurele hulgale küsimustele. Alustaksin nüüd sellelt kohalt, mis puudutab komisjoni kaasettekannet.

Eriteenistuse ülesanded erinevad üldreeglina politseile määratud ülesannetest, sest tegemist on teise struktuuriga. Riigi- ja poliitikategelaste ning diplomaatide ohutuse tagamine vajab eriettevalmistamist ning kogu sellealase kaitsesüsteemi väljatöötamist. Eile oli põgusalt juttu, kuidas see asi on korraldatud ühes või teises riigis. Üldreeglina on vastavad teenistused iseseisvad. Praegu võib öelda, et Eestis on eriteenistuse koosseisus umbes 400 meest, kellest ainult kaheksa moodustab Ülemnõukogu Presiidiumi esimehe ja valitsuse esimehe valvemeeskonna. 35 meest tegelevad riiklike ürituste, riiklike ja rahvusvaheliste ürituste ning visiitide ohutuse tagamisega. 153 valvab Ülemnõukogu ja valitsuse hooneid.

Suurem osa on saatkondade valves. Valve all on ka hotell "Palace", kus ajutiselt paiknevad mõned saatkonnad. Kui me võrdleme seda koosseisu lõunanaabrite lätlastega, siis neil tegeleb valvega 1500 meest ja ihukaitsjaid on 540. Tuletan meelde, et meie vastavad arvud olid 357 ja 43.

Lätis on ihukaitse peale Ülemnõukogu Presiidiumi esimehe ka spiikril, peaministril, peaministri esimesel asetäitjal, välisministril ja siseministril. Leedus on need arvud veelgi suuremad, ma ei hakka neid siin kordama, ainuüksi Ülemnõukogu hoonet valvab seal 1100 meest.

Kui mu mälu ei peta, siis minu arvates teenib Jeltsini ihukaitses 45 meest.

Mulle jäi meelde härra Alliku küsimus, kas kõrgete isikute ihukaitses maailma praktikas üldse mingit kasu on olnud ja ilmselt oleks vaja see struktuur üldse ära kaotada. Ma pakuksin sulle, Jaak, ja teile, lugupeetud kolleegid, järgmise arutluse. Juba maarahu aegadest peale on väga palju võimukandjaid vägivaldselt pidanud maisest elust lahkuma. Kes jõuaks neid ohvreid Caesarist kuni Lincolnini üles lugeda.

Kaitse on tublisti täiustunud pärast atentaati Franz Ferdinandile, rääkimata Hitleri, Stalini ihukaitses. Hussein ei ole seni õnnestunud kõrvaldada tänu tõhusale ihukaitsesele.

Kennedy tapmine on tänaseni ebaselge, ilmselt on tegemist mingi kokkumänguga, Sadat ja Gandhid langesid reetmise ohvriks ja Palmele sai ihukaitses loobumine saatuslikuks. Keegi ei suuda öelda, kui palju on ihukaitse võimalikke ohvreid ära hoidnud.

Eile jäid puutumata ka kulutused. Kulutusi on praegu raske hinnata, kuid 1991. aastal kulutati selleks 2,2 miljonit rubla. 1992. aasta vastavaid kulutusi on raske hinnata. Tegelikud kulutused ei suurene, sest muutus toimus siseministeeriumi struktuuris ja see siseministeeriumi kulude suurendamine peab olema põhjendatud.

Nüüd laekunud ettepanekutest. Proua Liia Hänni ettepanek kõlab nii: "Eesti Vabariigi eriteenistust kontrollib Eesti Vabariigi Ülemnõukogu poolt moodustatud Eesti Vabariigi julgeolekuteenistuse kontrollkomisjon." Komisjonis arutasime seda ettepanekut. Komisjon ei pea seda vajalikuks, sest eriteenistuse funktsioonid ei välju nendest raamidest, mis vajaksid erilist kontrolli. Küsimus on selles, et nende pädevuses ei ole kitsendada kellegi õigusi. Sellepärast komisjon proua L. Hänni ettepanekut ei toetanud. Proua Hännit ei ole praegu saalis. Hommikul ma vestlesin temaga, ta ei öelnud mulle konkreetselt, kas ta nõuab oma ettepaneku hääletusele panekut või ei nõua. Ta oli kahevahel. Kui keegi saadikutest nõuab hääletamist, siis on see vajalik. Ma tänan teid! Sellega on minu kaasettekanne lõppenud.

Juhataja (M. Lauristin)

Aitäh! Tundub, et küsimusi ei ole. Me oleme ära kuulanud härra Kaljuvee põhiettekande, nüüd ka riigikaitsekomisjoni kaasettekande. Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Tundub, et soovijaid ei ole. Sel juhul me võime asuda otsustamisele. Enne kui me asume otsustama, on mul küsimus ettekandjatele. Kas soovitakse lõppsõna? Ei soovita. Riigikaitsekomisjonil ei ole. Põhiettekanajat ei ole saalis, ei soovi ka tema lõppsõna.

Tekstis, mis on meie laudadel, on 8 punkti 1. lõigus redaktsiooniline parandus. Muudetud on sõnade järjekord: tagada eriteenistuse finantseerimine riigieelarvest. Sisulisi parandusi ei ole. Kohaloleku kontroll. Kohal on 67 saadikut. Palun, kes on selle poolt, et vastu võtta Ülemnõukogu otsus ... Härra Allik, palun!

J. Allik

Proua juhataja! Ma kasutan reglemendijärgset õigust ja nõuan proua Hänni ettepaneku hääletamist. Aitäh!

Juhataja

Tänan! Ma palun riigikaitsekomisjoni esimeest seda ettepanekut tutvustada ja panna hääletusele. Võib-olla on komisjoni esimehel veel mõned ettepanekud? Palun!

E. Tupp

Proua Hänni ettepanek oli järgmine: lisada p. 5, muutes ülejäänud punktide numeratsiooni. Punkt 5 kõlaks nii: "Eesti Vabariigi eriteenistust kontrollib Eesti Vabariigi Ülemnõukogu poolt moodustatud Eesti Vabariigi julgeolekuteenistuse kontrollkomisjon."

Juhataja

Kas ettekandja aktsepteerib seda?

E. Tupp

Ei, komisjon seda ettepanekut ei aktsepteerinud. Ma juba mainisin, et hommikul konsulteerisin proua Hänniga ja omavahelise konsultatsiooni tulemusena ta ei nõudnud minu käest selle hääletusele panekut, samal ajal ei võtnud ta seda ka tagasi. Ilmselt on härra Allikul õigus, kui ta seda nõuab.

Juhataja

Sellisel juhul paneme selle hääletusele. Nõutakse lisaselgitusi?

E. Tupp

Ma juba põhjendasin. Kas on vaja lisaselgitusi?

Juhataja

Jaa, saadikud soovivad lisaselgitusi.

E. Tupp

Selgitus on järgmine: me leiame, et eriteenistuse valduses ja nende võimalustes ei ole niisuguseid meetmeid ja vahendeid, millega kitsendatakse kodanike õigusi, välja arvatud ründe puhul. Ettepanekus peetakse silmas pealtkuulamist või mingisuguseid muid meetmeid, mis sellega kaasas käivad. Komisjon ei pidanud vajalikuks kontrollkomisjoni olemasolu. See oleks kõik, mul midagi juurde lisada ei ole. Kui härra Allik nõuab hääletusele panekut, siis komisjon ei ole selle vastu.

Juhataja

Aitäh! Härra Lebedev! Meil ei ole enam võimalik lõppsõna puhul küsimusi esitada. Ka läbirääkimisi ei ava. Võimalik on küsida ainult protseduuri suhtes. Palun, härra Lebedev!

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja! Reglemendi kohaselt on nii, et kui saadik või keegi teine saadiku palvel nõuab hääletusele panekut, siis te peate panema hääletusele ilma sõna andmata. Vastasel

juhul, andes sõna komisjonile, kes ei aktsepteerinud pakutud otsust, peate te andma sõna ka sellele, kes võitleb selle otsuse vastuvõtmise eest. Te rikute reglementi.

Juhataja

Härra Lebedev! Ma panen kahtlemata selle hääletusele. Tegelikult on juhtivkomisjon see, kes paneb parandusettepanekud hääletusele, nii et siin ei olnud mingisugust reglemendi rikkumist. Kes on selle poolt, et proua Hänni parandusettepanek lisada arutusel olevale otsuse projektile? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 30 saadikut, vastu 22, 2 jäid erapooletuks. Parandus on vastu võetud. Nüüd võime otsuse projekti vastu võtta tervikuna. Kes on selle poolt, et vastu võtta Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Eesti Vabariigi Eriteenistuse moodustamise kohta? Selle otsuse poolt on 56 saadikut, 2 on vastu, 4 jäid erapooletuks. Otsus on vastu võetud.

Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi ravikindlustusseaduse muutmise kohta" eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Meil on katkestatud küsimused läbi vaadatud ja asume järgmiste küsimuste juurde. Härra Nugis juba alustas ühe kiireloomulise küsimuse tutvustamist. See puudutab Eesti Vabariigi ravikindlustusseaduse muutmist. Meile on saabunud sotsiaalkomisjoni seisukoht. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu sotsiaalkomisjon arutas Eesti Vabariigi ravikindlustusseaduse muutmise eelnõu 20. märtsi istungil ja toetab selle võtmist esimesele lugemisele. Ettekande teeb sotsiaalkomisjoni liige härra Kalda. Kes on selle poolt, et selle eelnõu esimene lugemine võtta kiireloomulisena päevakorda? Selle poolt on 45 saadikut, vastu on 3, 2 on erapooletud. Otsus on vastu võetud. Päevakorda on täiendatud. Kas see projekt on saadikutel käes? On. Palun härra Hillar Kalda ettekandele!

H. Kalda

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud saadikud! 12. juunil möödunud aastal võeti vastu Eesti Vabariigi ravikindlustusseadus, kus kohustati tööandjaid maksma kuumakse kohalike haigekassale hiljemalt järgmise kuu 20. kuupäevaks. Seaduses nähti ette, et tasumata jäetud

kohustusliku ravikindlustuse maksu nõutakse maksekohuslaselt sisse kohtu korras koos poole protsendi suuruse viivisega tasumata summalt iga viivitatud kalendripäeva eest.

Ravikindlustusele üleminekuga ei eraldatud haigekassadele raha reservi moodustamiseks, mis oleks kindlustanud arstiabi eest õigeaegse tasumise tööandjate poolt maksete ülekandmisega viivitamisel. Üle-eelmise kuu eest laekunud ravikindlustusmaksed peavad katma jooksva kuu tervishoiukulud, s.t. jaanuari eest laekunud rahaga saab katta märtsi kulud jne. Et kulud kasvavad hindade tõusuga üle kahe korra kiiremini kui töötasu, millest maksu arvutatakse, on kulude tasakaalustamine tuludega äärmiselt raske ja maksete õigeaegne laekumine haigekassadele väga oluline. Maksete hilenud ülekandmise viivis – 0,5% päevas – ei kata viivitamisega saadud kahju. Te ju teate, et praegu on inflatsioonitempo keskmiselt 3% päevas ja iga mittemaksja teenib mittemaksmise pealt. Ma toaksin mõned näited. Näiteks, aktsiaselts "Nord" ei ole maksnud 17 000 rubla (viivis 27 päeva). Ta on tekitanud haigekassale kahju 13 802 rubla eest. Sillamäe Keemia- ja Metallitootmiskoondis ei ole 26 päeva jooksul tasunud 1 620 903 rubla suurust summat ja on sellega haigekassale tekitanud ligi miljoni rubla suuruse kahju seoses inflatsiooniga. Niisuguseid näiteid võiks tuua rohkesti üle vabariigi.

Härra Milleri ettekandest te juba kuulsite, et meditsiiniabi organiseerimiseks on puudu ligi 200 miljonit rubla. Ülemnõukogu sotsiaalkomisjon taotleb koos tervishoiuministeeriumiga ravikindlustusseaduse § 5 punktis 4 toodud ravikindlustusmaksu hilenud ülekandmise eest viivismäära tõstmist 0,5%-lt 5%-le. Sellega oleksid kulud kaetud. Sellega kedagi ei karistata, kuid surutakse paremini saadust täitma. Aitäh!

Juhataja (Ü. Nugis)

Suur tänu! Küsimused ettekandjale. Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud ettekandja! Vabandage, kolleeg, et ma ei esita praegu küsimust teile! See aps tuli sellepärast, et proua Lauristin ei märganud, et olin tõstnud käe. Veel kord, vabandage, kolleeg! Härra spiiker! Me arutame praegu kiireloomulist küsimust, mis pandi hääletusele alles kolm minutit tagasi. Kas meil on kõik kiireloomulised küsimused tänaseks lõppenud?

Juhataja

Meil oli täiskoguga kokkulepe, et me ei võta kiireloomulisi enne ette, kui katkestatud küsimused on läbi arutatud. Katkestatud küsimusi oli meil kaks, need on läbi arutatud. Ja

nüüd tulevad kiireloomulised, mis on korrektselt vormistatud. Ja see on esimene kiireloomuline.

V. Lebedev

Kolleeg! Ma palun veel kord vabandust! Aitäh!

Juhataja

Sisulist küsimust ei olnud. Valeri Kois.

V. Kois

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Üsna hiljuti arutas meie eelarve-majanduskomisjon sarnast teemat. Nimelt tuli härra Roose (õigemini öeldes valitsus) välja ettepanekuga muuta maksuseadust. Selles kehtestati ka viivis 0,5 protsenti, kui väljamakseid ei tehta õigeaegselt. Valitsuse ettepanek oli kehtestada mingi kindel protsent – 5 või 10 –, aga härra Roose soovitas, et see protsent peaks muutuma vastavalt elukalliduse tõusu indeksile, mille valitsus määrab igas kuus. Kas teile ei näi, et oleks õigem, kui maksuseaduses ja ravikindlustusseaduses oleks ette nähtud ühesugune viivise määr? Mitte nii, et ühes seaduses on see 5 protsenti, teises aga muutub igas kuus. Võib-olla peaks need kaks seaduseelnõu omavahel kooskõlastama ja esitama ühesuguse määra? Tänan!

H. Kalda

Neid meetodeid võib olla mitmesuguseid. Kuid praeguses situatsioonis võiks piltlikult öelda, et kuigi Eesti Vabariigi Valitsus ei ole pankrotis, on tervishoiusüsteem sisuliselt maksejõuetu. Selle tõttu peaks sissenõudmiseks olema reaalne summa. Kahjuks ei ole härra Roosele andmeid esitatud, et tervikuna hõlmata kõiki sanktsioone, mis ... Tervishoiul on raha laekumisega tuliselt kiire.

A. Gussev

Lugupeetud spiiker! Lugupeetud kolleeg! Te tõite näiteks Sillamäe põlevkivikeemiakombinaadi, kes ei kandnud makseid õigel ajal üle. Meil on veel värskelt meeles eilne Tiit Vähi ja tänane Rein Milleri sõnavõtt. Te näete, kui raskes olukorras on nii vabariik kui ka ettevõtted. Kas on siis seda arvestades õiguspärane võtta nii suur protsent mittetasumise sest, kui ettevõtte pole selles süüdi, sest tema kandis raha üle ja kirjutas

maksukorralduse välja, aga see lebab kuu aega kartoteegis, sest ettevõtte pole oma toodangu eest raha kätte saanud? Teie aga kavatsete teda trahvida miljonite rublade suuruses summas.

H. Kalda

Küsimus on selles, et maksete ülekandmiseks on aega piisavalt. Tähendab, jaanuari maksed peavad laekuma näiteks 20. veebruariks. Tervishoiusüsteem, õigemini, haigekassad ei saa oodata, küsimus tuleb lahendada kohe.

Juhataja

Suur tänu, kolleeg! Aleksandr Gussevi teine küsimus.

A. Gussev

Olgu see pealegi teine küsimus, ehkki tegemist on sama küsimuse täpsustamisega. Me teame, kui kaua seisavad maksukorraldused kartoteegis. Nad võivad seal olla kuu või paar, kõik oleneb sellest, kui korralikult tasuvad teised ettevõtted antud ettevõtte toodangu eest. Seepärast esitan ma teie projektile täiendustepaneku, mille kohaselt Eesti Pank peab esmajärjekorras tasuma nende korralduste alusel, millega makstakse ravikindlustuse eest. See oleks õiglane, sest teie teete praegu ettepaneku karistada ettevõtteid mitte nende möödalaskmiste eest, vaid vabariigi raske majandusliku olukorra eest.

H. Kalda

Härra Gussev! Ma ei oska panga eest vastata, kuidas pank oma asju korraldab. Ma toonitan veel kord, et tervishoiusüsteemil ei ole võimalik teisiti töötada.

Juhataja

Suur tänu, kolleeg Kalda! Tundub, et rohkem küsimusi ei ole. Kas meil on ka kaasettekanne või oli antud juhtumil autor ja komisjon praktiliselt üks ja seesama isik? Oligi nii. Ma avan läbirääkimised. Härra Gussevile ma sõna anda ei saa. Ma juhin tähelepanu sellele, et meil oleks tulevikus asi selgem. Katsume meelde jätta reglemendist need sätted, mis käsitlevad arvamusalaldusi. Küsimus, sõnavõtt ja kõne on üheväärsed. Ja kui arutatakse päevakorrapunkti, siis on arutelu reglementeeritud selliselt: 2 minutit kohapealt, 7 minutit kõnetoolist ja kordade arv. Infotunnis on reeglid erinevad. Oleme kokku leppinud? Tänan! Anatoli Novohatski.

A. Novohatski

Lugupeetud härra spiiker! Lugupeetud kolleegid! Minu arvates on selle küsimuse arutamine Ülemnõukogu istungjärgul ja komisjoni poolt ettevalmistatud parandusettepanekud väga vajalikud. Ma arvan, et täna võiks lõpetada selle seaduseelnõu esimese lugemise, sest selle 5 protsendi üle on vaja järele mõelda. Kui me 20 päeva jooksul kahekordistame viivisemäära, siis ma kordan, et 15–20 protsenti ettevõtteid ei suuda sissemaksu õigeaegselt tasuda ja on pärast sunnitud maksma need 5 protsenti ja võivad lihtsalt pankrotti minna. Kohtuotsuse põhjal tuleb neil ju selle võla katteks rahaks teha oma põhifondid, vara jne.

Teiseks olen ma ikkagi seisukohal: meil on palju täiesti ilmselgeid probleeme, mis samuti nõuavad parandusettepanekute tegemist, nagu see küsimus, mille praegu tõstatas sotsiaalkomisjon. Ma ei oska protseduuri seisukohast lähtudes öelda, kas neid kõiki võib seadusesse lisada, aga ma arvan, et võib. Seepärast teen ettepaneku lõpetada täna esimene lugemine ja teise lugemise käigus teha seaduseelnõu kõik parandused. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Läbirääkimised jätkuvad. Kolleegid! Ma juhin teie tähelepanu sellele, et me käsitleme seda päevakorrapunkti vastavalt §-le 16 nii, et parandusettepanekuid ootame teilt 24 tunni jooksul pärast esimese lugemise lõppemist. Niisugune on kord. Kas lõpetame esimese lugemise? Esimene lugemine on lõppenud.

Lugupeetud rahvasaadik Jüri Pöld taotleb käesoleva istungjärgu päevakorra täiendamist ühe kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb Ülemnõukogu reglemendi muutmist. Kas Jüri Pöld on saalis? On. Kolleegid! Kas teile on eelnõu välja jagatud? On. Mäletate, see jagati välja juba esmaspäeval istungil. Otsige! Küsimus oli arutlusel juhtivkomisjonis. Otsige, palun! Juhtivkomisjoniks määrasime õiguskomisjoni ja õiguskomisjon ei toeta Jüri Põllu taotlust päevakorra täiendamise kohta, kuid otsuse langetab täiskogu. Jüri Pöld.

J. Pöld

Aitäh, härra juhataja! Ma nõustun õiguskomisjoni ettepanekuga ja palun seda käsitleda tavalises korras.

Juhataja

Tavalises korras? Normaalprotseduuri järgi?

J. Põld

Jah.

Juhataja

Selge. Siis läheb see juhatuse istungile.

Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumi 1991. aasta 21. novembri otsuse "Eesti Vabariigi kodanikele isikutunnistuste väljaandmise kohta" tühistamisest

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu! Järgmine taotlus päevakorra täiendamiseks on laekunud päris mitme saadikufraktsiooni poolt. Nimelt taotlevad Ülemnõukogu keskfraktsioon, Põllumeeste Kogu, sõltumatud demokraadid ja mõõdukad käesoleva istungjärgu päevakorra täiendamist ühe kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb Ülemnõukogu Presiidiumi otsuse Eesti Vabariigi kodanikele isikutunnistuste väljaandmise korra kohta täitmist.

Mis puudutab sõltumatute saadikute fraktsiooni volituste määra, siis selle kohta on laekunud Jaak Alliku eriarvamus, kus ta väidab, et tegemist ei ole kõigi sõltumatute demokraatide arvamusel. Ka meil on teada asjaolud, et mõõdukate fraktsioon on esitanud oma eelnõu, mis tuleb läbivaatamisele kui kiireloomuline. Kuid see on laekunud hiljem, see tähendab pärast seda eelnõu, mille ma tahan praegu hääletusele panna. Nii et asjaolud on siis protsessi käigus muutunud nii palju, et sõltumatute demokraatide fraktsiooni volitused on vaieldavad, võib-olla on tegemist üksikute või ühe liikme seisukohaga. (Hää! saalist.) Lugupeetud härra Maarend! Minu ees on ametlikud dokumendid, millel on allkirjad. Palun mitte segada vahele selle koha peal, kus see lubatud ei ole! Minul on allkirjadega dokument. Nii. Andres Tarand.

A. Tarand

Lugupeetud juhataja! Eile hommikul mõõdukate eelnõu üle andes pakkusime välja ühe võimaluse: kuna sisuline lähedus on äärmiselt suur, siis ei tohiks seda vaadelda eraldi eelnõuna, vaid Uluotsa taotluse all. Minu arvates mahub see sinna. Aitäh!

Juhataja

Päris kindlasti, Andres Tarand, see mahub sinna. Kuid protseduur nõuab selle käsitlemist

eraldi päevakorrapunktina. See viga on kohe parandatav, kui mõõdukad võtaksid selle tagasi ja ei taotle selle kaudu päevakorra täiendamist, vaid tuleksid välja siis, kui päevakorda on täiendatud esimese taotluse puhul. See on alternatiiv. Kuid protseduuriliselt anti see üle kui eraldi päevakorrapunkt. Kas on see nii? Kui mõõdukad soovivad, võivad nad praegu kohe oma eelnõu tagasi võtta ja esitada selle kui alternatiivi. Kuid meil ei ole teada, kas täiskogu üldse soovib päevakorda täiendada. Võime seda teha sutsukene hiljem. See on minu näpunäide. Enn Leisson, küsimus on mulle, eks ole?

E. Leisson

Jah. Lugupeetud härra juhataja! Kas te ei nõustuks selle ettepanekuga, et me paneksime hinnatõusu küsimuse praegu päevakorda, sest eelnõu on ju esitatud? Nagu ma mõistsin, hakkame seda arutama. Muidu jääme jälle rongilt maha. Aitäh!

Juhataja

Enn Leisson! Kõik see, mis on seotud hinnatõusuga, on minu jaoks mitteametlik, sellepärast et seda eelnõu ei ole õigel ajal mulle üle antud ja reglemendijärgset võimalust selle eelnõu käsitlemiseks ei ole. Tõnu Anton.

T. Anton

Arutatava otsuse projekti vaatas läbi õiguskomisjon, tehes ettepaneku võtta see kiireloomulisena päevakorda. Kuid ma soovin rõhutada seda, et läbi vaadati ka mõõdukate esitatud otsuse projekt. Selle projekti kohta tehti sama otsus: võtta see kiireloomulisena päevakorda. Õiguskomisjon soovib härra juhatajale ja kõigile kolleegidele edasi öelda seda, et õiguskomisjon soovib vaadata mõlemat eelnõu samas päevakorraküsimuses ja palub, et juhatus leiaks selleks võimaluse. Aitäh!

Juhataja

Minu meelest tundub olevat kõige otstarbekam selline tee: kõigepealt langetame otsuse selle kohta, kas täiskogu soovib päevakorda täiendada, kas arvestada Uluotsa ja tema liitlaste eelnõu või mõõdukate eelnõu. Ma panen need hääletusele sellises järjekorras, nagu need on laekunud, ja siis annan edasised juhtnöörid.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 63 rahvasaadikut, puudub 35.

Võib-olla mõnda kolleegi häirib, et ma kõike väga üksikasjaliselt seletan. Kuid ma usun, et see väldib tarbetuid küsimusi ja veenab teid, et reglemendist on vaja alati bürokraatliku täpsusega kinni pidada.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumi ühe otsuse tühistamist, mille sisuks on Eesti Vabariigi kodanike isikutunnistuste väljaandmise kord? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 42 rahvasaadikut, vastu on 11, erapooletuid ei ole. Päevakorda täiendatakse.

Nüüd kuulake minu järgnevad juhtnõore. Kui mõõdukate saadikurühma esindaja on veendunud, et nende eelnõu võiks olla kolleeg Uluotsa eelnõu alternatiiv, siis peavad nad praegu teatama, et nad võtavad oma kiireloomulise taotluse tagasi. Ja siis, kui me alustame päevakorrapunkti arutelu, tulevad nad uuesti oma alternatiiviga sisse ning peetakse ettekanne. Andres Tarand.

A. Tarand

Mõõdukad on juhataja pakutud protseduuriga nõus.

Juhataja

Siis ma palun teid siia tulla! Ma annan selle eelnõu teile tagasi ja võtan teadmiseks, et see on alternatiiv ning selle kohta tuleb pidada ettekanne. Andres Tarand! Kas ma andsin ikka õige eelnõu tagasi? Ma vabandan, vahetame ära! Kõik asjaolud on täpsustatud ja paluksin kõnetooli härra Uluotsa!

Ü. Uluots

Lugupeetud spiiker! Lugupeetud seadusandjad! Mul on au täna teid siit teist korda tervitada. Mul on natukene raske, sest ma ootasin siia ka härra Liivamäge, kes pidi teile näitama uusi Eesti Vabariigi passe ja isikukaarte, aga teda ei ole vist välja kutsutud ning passide demonstratsioon jääb sellega ära ja minu ettekanne ka seetõttu palju kahvatumaks.

Te teate väga hästi, et paar nädalat tagasi esines meie ees Passiameti peadirektor härra Liivamägi. Me piinasime teda päris kõvasti ja meil sai palju asju selgeks. Sai selgeks see, et kodanikkonna määratlemise põhimõttelised otsused on Ülemnõukogu asi. Meile sai selgeks, et kodanikkonna fikseerimine isikutunnistuste kaudu on valitsuse asi. See tähendab, et kogu see probleemistik on kehtiva riigivõimu prioriteet, olgu see nii halb või hea kui tahes. Me saime teada, et Eesti Vabariigi passid on tulekul. Me käisime ise siin mõned päevad tagasi

pildistamas. Võin teile öelda, et esimesed 100 000 passi jõuavad Eestisse aprilli lõpul ja kuna mul passi teile näidata ei ole, siis ma pean seda teile natuke kirjeldama.

See on dokument, mis kehtib nii sisemaal, kuid täidab ka samal ajal välispassi ülesannet. Me peame üle saama mõtteinertsist, sellest sotsialismi jäänusest, kui inimesi filtreeriti KGB ja partei kaudu ning otsustati, keda lasta teisele poole piiri. Selleks viidi sisse nn. välispassi institutsioon. Välispass anti inimesele kätte siis, kui ta välismaale sõitis. Aga inimene pidi selle kohe tagastama, kui ta tagasi tuli. Ja paljudel ongi jäänud selline arusaam, et need passid, mis praegu tulekul, on välispassid. Saage aru, tsiviliseeritud riigis on inimesel üks isikut tõendav dokument, mis määrab tema staatuse riigis ja annab temale võimaluse sõita väljapoole oma kodumaad.

Sellel dokumendil on 32 lehte, ta on rohekassiniste kaantega, suure Eesti vapiga. Tagumisel kaanel on pildi koht. Kahel järgmisel lehel on isiku kohta käivate andmete sissemärkimise kohad. 25 lehte on viisade jaoks. Seda dokumenti saadab nõndanimetatud isikukaart, mis on läbipaistvas pakendis (umbes nii nagu ostukaart), mida inimene peaks kandma kogu aeg kaasas ja mis täidab passi funktsiooni igapäevases elus.

Passi muidugi keegi kaasas kandma ei hakka. Ja nagu ma ütlesin, esimesed 100 000 passi jõuavad varsti kohale.

Loodame, et neid hakatakse välja andma tasuta. Esimene asi, mida muidugi tehakse, on see, et neid passe hakkavad saama noored inimesed, kellel täitub kuusteist aastat ja kellele praegu antakse veel välja Nõukogude Liidu passe, sest teisi ei ole.

Me saime teada sedagi, et valimiste puhul ei pea taskus olema Eesti pass, vaid jätkub igast teisest tunnistusest, millel on peal pilt ja mis tõestab isikut. Valimisteks valmistumisel on kõige tähtsam valijaskonna määramine, aga seda tehakse ankeetide kaudu. Kui inimene on kantud valimisnimekirjadesse, siis ei ole tingimata tarvis võtta kaasa kas Nõukogude passi või Eesti Komitee isikutunnistust. Saime teada, et kõige tähtsam on valimisnimekirjade koostamine. Valimisnimekirjade koostamiseks on aga tarvis esitada sünnitunnistus. Sünnitunnistuse kaudu tuleb tõestada oma kodakondsust.

Saime samuti teada, et Eesti Komitee poolt välja antud isikutunnistused maksavad ränka raha ja praeguses majanduslikus olukorras ei tohi me teha topeltkulutusi. Ma ei ole harjunud kunagi vastama kontraseletustega, kuid Eesti Kongressil ütles härra Rumessen, et ma olevat kusagil lausunud: isikutunnistusi ei saa sellepärast välja anda, et me peame maksma kinni Nõukogude Liidu välisvõlad. Mul pole mingit informatsiooni, kui suur on Eesti välisvõlg, ja tean, et see kuulub Balti Nõukogu kompetentsi. Aga ma tean seda, et härra Rumessen viis mind siin lossis ühte pimedasse nurka ja palus, et ma suruksin läbi Ülemnõukogu Presiidiumis

otsuse, et talle tema programmi läbiviimiseks eraldataks 2,4 miljonit rubla. Ma muidugi keeldusin ja pakkusin talle, et seda programmi on võimalik täita ainult 10 000 rublaga, s.t. seda, et igasse Nõukogude passi tuleb lüüa tempel, nii nagu löödi hiljaaegu templid sisse meie välispassidesse. Ja rääkisin talle loo ka oma vanaemast, kes elas 87-aastaseks ja kellel oli veel tsariaegne isikutunnistus ning Taaliku valla tempel oli seal sees. Sellest hoolimata oli ta läbi ja lõhki Eesti kodanik.

Kui Eesti Komitee tahab oma isikutunnistusi välja anda, siis ei saa seda keegi keelata. Seda võivad nad teha oma kulu ja kirjadega ning võivad siis ka ise määratleda, kas see on Eesti Komitee liikmepilet või mingi muu dokument. Ja me ei tohi ühelegi inimesele keelata neid vastu võtta.

Me saime teada, et Eesti Vabariigi passide väljaandmine on pikaajaline protsess ja et iga inimene peab saama sellest hoolimata korraldada oma tsiviiltoiminguid. Me teame, et kui meil vahetati passe, siis kestis see umbes viis aastat. Ma usun, et meie saame paari aastaga hakkama. Paratamatult tuleb teatud ajaks jätta alles osa Nõukogude passe siseministeeriumi vastava templiga, mis tõendab tema Eesti kodanikuks olemist.

Kõike eelnevat kokku võttes leidsid eelnõu esitanud saadikud, et Eesti Komitee isikutunnistustele ei saa anda riiklikku tunnustust. Selleks tuleb tühistada Ülemnõukogu Presiidiumi vastav otsus, mis on teile välja jagatud ja mida teile esitatud eelnõu ka taotleb.

Nüüd küsite, miks ma olen siin kõnetoolis, kuigi olen presiidiumi liige. Olen siin põhjusel, et mind ei olnud sellel istungil, kui see otsus vastu võeti. Minu puudumine oli, ausalt öelda, väga inimlik. Kui ma oleksin seal olnud, oleksin tingimata hääletanud selle otsuse vastu. Olen olnud isikutunnistuse vastu juba selle idee tekkimisest peale, sest olen näinud selles ainult propagandistlikku instrumenti ja ainult seda ning ma ei ole nõus seda kinni maksma ei maksumaksjana ega kodanikuna. Seepärast ma palun ka teie toetust ning võtta see otsus vastu, tühistades Ülemnõukogu Presiidiumi otsuse 21. novembrist. Me ei kirjutanud oma otsusesse sisse seda, mida peaks tegema valitsus. See on kirjas mõõdukate eelnõus. Meie leidsime seda, et see on puhtal kujul valitsuse ja Passiameti kompetents.

Nüüd, lõpuks veel üks väikene asi. Ma ei palunud seda, kuid mulle toodi Perekonnaseisuaktide Büroost üks õiend, mis tõendab, et Eesti Komitee poolt väljaantavate isikutunnistustega ei saa võtta naist ega saa ka mehele minna. Samuti ei saa naisest lahti, s.t. ei saa lahutust. See soodustab ja propageerib mitmenaisepidamist, samal ajal muidugi ka mitmemehepidamist. Seda seepärast, et sinna ei saa teha ühtegi märget ega tõestada, et inimene on vallaline. Selle jaoks tuleb hakata tassima eraldi tõendeid jne. Muuseas on sellega Perekonnaseisuaktide Büroos juba olnud pahandusi. Inimesed on läinud komitee tõendiga

sinna, tahavad paari minna, aga paari ei panda. Nii et ma loodan teie toetusele, mu daamid ja härrad!

Juhataja

Suur tänu, härra Uluots! Meil on küsimusi. Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud härra Uluots! Mul on teile mõned küsimused. Esimene küsimus on teile kui majanduskomisjoni liikmele. Need ilusad rohelised passid, mida te kiitsite, peaksid maksma 15 dollarit inimese kohta. Kui see välispassina anda, siis oleks selle summa sissekasseerimine veel mõeldav. Sisepassina, nagu teie eelnõus on öeldud, peab see antama tasuta. Millisest kanalist leiab Eesti riik 15 miljonit dollarit, et seda kinni maksta? Mille arvel seda tehakse? Kas on sellel mõtet, sest Eesti Komitee isikutunnistused maksavad praegu elanikud ise kinni? Teiseks. Kas te oskate öelda, millises riigis (peale Nõukogude Liidu) on isikutunnistuses märged sissekirjutamise ja perekonnaseisu kohta? Ja miks peab see märke Eesti Vabariigi passis üldse olema? Ja kolmandaks. Kogu küsimus on lihtsalt selles, et eelmine valitsus ei teinud midagi selleks, et anda välja isikutunnistused. Oma abi pakkus Eesti Komitee. Eesti Komitee hakkas neid välja andma ja nüüd on mitmekümnele tuhandele inimesele need kätte antud. Kas on mõtet praeguses olukorras, kui rahvas on niigi lõhestatud, lõhestada inimesi veel selle alusel, milline isikutunnistus on kellelgi taskus? Aitäh!

Ü. Uluots

Esiteks, ma ütlen, härra Allik, et te olete ajakirjanduse järjekordne ohver. Need ei maksa mitte 10 dollarit tükk, vaid maksavad 1 dollar ja 70 senti ja see, mis ajakirjandusse lipsas, on puhtal kujul praegu lepinguliste summade ja garantiide küsimus. Ma võin teile kinnitada, et ühe passi trükkimine maksab 1 dollar ja 70 senti. Kui palju tuleb inimesel endal maksta? Usun, et pensionäridel ja noortel tuleb see odavamalt kätte. Kuid see kuulub valitsuse kompetentsi. Ma usun, et nad ei lähe sugugi rohkem maksma kui Eesti Komitee pakutavad isikutunnistused. Teie teine küsimus jäi segaseks. Tähendab, perekonnaseisu fikseerimise ja kõik muu. Kas te kordaksite, härra Allik? Ah et neid kuskil ei fikseerita? Sissekirjutamist ei fikseerita. Asi on niimoodi, et mujal maailmas on igal inimesel kood ja see on salvestatud riigi kompuutrite keskmällu, seal on kõik andmed kirjas. Need saab kätte igast postkontorist, ükskõik kust kohast on iganes võimalik ühendust võtta. Kompuutrikraanile tulevad kõik andmed: kui pikk sa oled, mis värvi on su nahk ja juuksed jne. Meil seda süsteemi ei ole. Selle süsteemi

ehitamine maksab miljardeid. Kuni meil seda ei ole, tuleb kõik andmed fikseerida isikutunnistusse: kes sa oled, kas oled vallaline, abielus, lahutatud või pead kahte-kolme naist. Kolmandaks on põhimõtteline küsimus. Kodanikkonna peab fikseerima kehtiv riigivõim ja selleks on praegu Ülemnõukogu ja valitsus. Miks Eesti Komitee ei või neid välja anda? Siirdugem korra loogika valdkonda ja ma küsin vastu: miks näiteks jahimeeste selts ei või anda välja isikutunnistusi?

Juhataja

Suur tänu! Jätkame küsimuste esitamist. Jüri Põld.

J. Põld

Härra Uluots! Oma toredas ettekandes te ütlesite: on lootust, et passe hakatakse välja andma tasuta. Kas see on teie isiklik lootus või on see teie kindel teadmine? Härra Allik ütles, et ta võib passi eest maksta 15 USA dollarit, teie ütlesite 10 dollarit või 1 USA dollar ja 70 senti. Ma kahtlen, kas igal eestlasel on taskus 1 dollar 70 senti. Kas teie isiklikult sooviksite elada elu lõpuni Nõukogude passiga? Kuhu te lähete seda passi tembeldama? Kas te olete tõesti kindel, et Eesti Vabariigi kodanikkonna määratlemine on selle saali ülesanne? Aitäh!

Ü. Uluots

Esimesele küsimusele ma saaksin vastata, kui ma oleksin peaminister, kes käsutab riigieelarvet ja meie valuutavahendeid. Härra Liivamäe käest sain teada, et passi trükkimine maksab 1 dollar ja 70 senti. Aga millise väärtusega läheb pass väljaostmisele (kas kroonides või rublades), see on valitsuse asi. Kui me nõuame, et tuleb kehtestada passi hind, siis võib-olla tuleb see küsimus siia suurde saali. Ühesõnaga, ma ei ole kompetentne valitsusele ette ütleva, palju pass maksma läheb. Nüüd küsimus kodakondsusest, kodanikkonna määramisest. Kas ma mõtlen elu lõpuni elada punase passiga? Me võtsime koos teiega vastu kodakondsuse seaduse. Igaüks meist peab tõestama, et ta on eestlane. Me peame täitma ankeedi, seda kontrollitakse. Kui tõesti selgub, et minu isa ei olnud mustlane ja ta ei elanud Bessaraabias, vaid elas Kirbla vallas, kui see fikseeritakse, siis saan ma ka Eesti passi. Pärast seda, kui on fikseeritud minu eestlus, lähen passilauda ja lasen passi lüüa sideministeeriumi templi ja siis elan selle passiga. Härra Põld läks ära, kolmandale küsimusele ma enam ei vasta.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid! Ma vabandan oma manitsuste pärast, kuid katsume hakkama saada kahe minutiga, nii küsija kui ka vastaja. Johannes Kass.

J. Kass

Lugupeetud ettekandja! Te ütlesite tõesti nii, et kodanikkonna määramine on Ülemnõukogu asi. Ma küsin nõnda: millised on Eesti NSV Ülemnõukogu õigused ja võimalused Eesti Vabariigi kodanikkonna määramisel, kui selleks on olemas kolm järgmist Ülemnõukogu otsust ja seadust? 1990. aasta 30. märtsi Ülemnõukogu otsuses öeldakse, et Eesti Vabariik taastatakse *de facto* ja seda ajaloolise järjepidevuse põhimõttel. Teiseks. On olemas 8. mai Ülemnõukogu seadus Eesti sümboolikast, kus kehtestati, et võimukandja on rahvas. Ma arvan, et rahvas on 1938. aasta paragrahvi järgi õigusjärgne kodanikkond. Ja kolmandaks on olemas Ülemnõukogu 1990. aasta 16. mai otsus, kus öeldakse, et põhiküsimused, samuti kodanikkonnaküsimus, kuulub kooskõlastamisele Eesti Kongressiga. Millised on siis meie volitused?

Juhataja

Kolleegid! Jääme presiidiumi otsuse juurde. Me arutame presiidiumi otsust.

Ü. Uluots

Härra spiiker! Võib-olla lubate, et ma ei vasta sellele segasele küsimusele, sest see ei vasta arutatava probleemi sisule. Ma ütlen ainult niipalju, me võtsime teiega vastu kodakondsuse seaduse ja vastavalt kodakondsuse seadusele tegutseb valitsus, kellele on pandud ülesanne fikseerida meie kodanikkond.

J. Kass

Mul on ka teine küsimus, mis ehk vaatab sisule. Kas te olete arvestanud sellega, et selle järgi võib tekkida kodanikuallumatus Eesti Vabariigi kodanike poolt? Ja kolmas küsimus. Te rääkisite riiklikust tunnustusest. Noh, kui adekvaatne või kui õige on üldse Eesti?

Ü. Uluots

Mina ei ole lapi nõid. Mina olen Uluots, Ülo Oskari poeg ja kõige lihtsam Ülemnõukogu saadik. Mul ei ole andmeid, et ma oskaksin öelda, kas on tulemas kodanikkonna allumatus või midagi sellesarnast.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid! Kuni asjamehed tegelevad tehnikaga, annan mõned selgitused, võimalik, et teen ka ettepanekuid. Täna kell 15 on Kadriorus presiidiumi istung. Kui me tahame täna istungit pikendada, siis mitte väga palju. Ma ootan teie ettepanekuid. Kas pikendada, kas katkestada?

Ü. Uluots

Härra spiiker! Kas te lubate paar sõna? Ma olen ka presiidiumi liige ja tõesti ma ruttan sinna, sest mul on Kadriorus üks asi ajada. Teen ettepaneku see jutuajamine täna katkestada, jätke kõik need mehed tabloole. Ma püüan esmaspäeval vormis olla.

Juhataja

Tähendab, härra Uluots kui autor, kas see on ametlik ettepanek katkestada?

Ü. Uluots

Jaa.

Juhataja

Kas kompuutri mälus on küsijate nimed? Lugu on selline, et on laekunud ka teisi ettepanekuid peale autori ametliku ettepaneku. Kui kellelgi teist on teine arvamus, siis pannakse see esimesena hääletusele. Nii, mul on palve, et Marju kirjutab kõik nimed üles, kes meil kuvaril on registreeritud, Kell on 14.01. Kõige esimesena panen ma hääletusele eelnõu autori ettepaneku. Illar Hallaste teeb ettepaneku pikendada tööaega kuni otsuse vastuvõtmiseni. Need ettepanekud pannakse sellises järjekorras hääletusele. Esimesena läheb hääletusele eelnõu autori ettepanek. See nõuab lihthälteenamust. Kui see ei leia toetust, siis tuleb Illar Hallaste ettepanek. See nõuab kvalifitseeritud häälteenamust. Jah, hetkeks võib härra Uluots ära minna.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 57 rahvasaadikut, puudub 41. Esimene on Uluotsa ettepanek, kus palutakse arutelu katkestada ja jätkata järgmisel istungjärgul. Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et katkestada käsiloleva päevakorrapunkti arutelu ja jätkata järgmisel, s.o. 69. istungjärgul? Kui see ei leia toetust, siis järgmine on Illar Hallaste ettepanek.

Selle ettepaneku poolt on 46 rahvasaadikut, vastu on 4, erapooletuid on 5. Arutelu katkestatakse, jätkatakse järgmisel istungjärgul. Andmed on kõik üles kirjutatud.

Kolleegid! Mul on veel teadaandeid ja ettepanekuid. Võite rahumeelega nüüd oma taotlused maha võtta, need on üles kirjutatud.

Kolleegid! Rahvasaadikud Kaido Kama ja Jaak Allik teevad protseduurilise ettepaneku. Ma loen selle teile ette: "Seoses paljude selle istungjärgu päevakorras olnud küsimuste mitteamutamise teeme ettepaneku jätkata Ülemnõukogu 68. istungjärku esmaspäeval, 30. märtsil kell 15.00." Ma oletan, et sealt edasi jätkame vastavalt meie reglemendile. Selline võimalus on reglemendis olemas, kuid see eeldab kvalifitseeritud häälteenamust. Vanasti nimetati seda erakorraliseks istungjärguks, nüüd me ütleme pehmemalt – plaaniväline istung. Jaak Allik ja Kaido Kama, panen teie ettepaneku hääletusele. Me kõik peame teadma selle otsuse tagajärgi. Hetkeks keskenduge ja siis hääletage! Ei, ei, siin ei ole mingeid läbirääkimisi. Ma lihtsalt tahan teile öelda, et reglemendi vastav paragrahv näeb ette sellise võimaluse. Kuid see on ühekordne reglemendi eiramine ja see eeldab kvalifitseeritud häälteenamust. Me peame olema suutelised kandma vastutust ka selle eest, et need saadikud, kes saalis ei ole, ei saanud oma arvamust avaldada. Me ei tea, kuidas nad näiteks käituvad sellel istungjärgul. Meie tööjärg on tõesti suur. Kas kõik on keskendunud? Tõnu Anton! Milles on küsimus? Ei, see ei ole üldse päevakorrapunkt, seda me käsitleme vastavalt reglemendi § 9 lõige esimese lõike järgi. § 1 lõige 11 ei näe üldse ette läbirääkimisi. Saadik avaldab oma arvamuse hääletuse teel. Ma tean seda, et homme on Põhiseaduse Assamblee istung ja kõik. Ütlen Tõnu Antoni eest. Kuid jutt on praegu järgmisest esmaspäevast. Tõnu Anton. Noh, komisjoni esimees!

T. Anton

Tõnu Anton on ikka veel komisjoni esimees. Mind huvitab asjaolu, millises rütmis meie töö peaks jätkuma. Ma olen teinud selle vea, et olen püüdnud planeerida oma tegevust ja nii olen planeerinud ka tuleva nädala neljapäeval esinemise valijate ees. Selle ma saan loomulikult ära jätta, aga kuidas ma siis edasi peaksin oma tööd ja elu planeerima?

Juhataja

Lugupeetud kolleegid! Ma tean ... Jaak Allik ettepaneku autorina ütleb kindlasti ka midagi. Kolleegid! Katsuge mõista, see ei ole mitte Ülo Nugise või Marju Lauristini või Viktor Andrejevi ettepanek, see on saalist tulnud ettepanek. Kuid meie teame siiski päris kindlasti, mida me teeme, kui nupule vajutame. Me eeldame ka seda, et kõik rahvasaadikud teavad seda, kuhu nad vajutavad. Me ei saa läbirääkimisi avada. Me ei saa. Ma panen ettepaneku

hääletusele. Jaak Allik! Ma ei saa ka anda sõna. Me avame läbirääkimised. Viimast korda, Jaak Allik, ja mitte üks sõna rohkem. Jaak Allik, palun!

J. Allik

Lugupeetud kolleegid! Mul on ettepanek jätkata seda istungjärku esmaspäeval selle istungjärgu päevakorra raames. Palun uut istungjärku mitte välja kuulutada.

Juhataja

No midagi ei ole teha, ka mina rikun praegu mängureegleid. Kui me jätkame seda istungjärku, siis me töötame 4 päeva. Niisugune on selle istungjärgu kinnitatud päevakorra maht, ja ma ütlen seda teile, et nii kaua kestab see töö. Mul on kiireloomuliste küsimuste järjekord ees. Kiireloomulisi tuleb veel 5–6 tükki. Kõik peavad teadma, et jutt ei ole mitte esmaspäevasest istungist. Kui istungjärg jätkub, siis on neli päeva plenaaristungeid.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Jaak Alliku ja Kaido Kama protseduurilise ettepaneku poolt, et jätkata käesolevat istungjärku esmaspäeval, 30. märtsil kell 15? Ma palun hääletada! Nõutav on 2 korda rohkem poolt- kui vastuhääli. Selle ettepaneku poolt on 33 rahvasaadikut, vastu on 21, erapooletuks jäi 2. See ettepanek ei leidnud toetust.

Kolleegid! Ma jätan teiega hüvasti. Presiidiumi liikmed! Palun Kadriorgu, kell 15.00 on presiidiumi istung. Head nägemist!